YOZGAT BASININDA
DEMOKRAT PARTİ İKTİDARI
(1950-1960)
(Yüksek Lisans Tezi)
Mehmet Ali DURAN
KÜTAHYA - 2014

T.C
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Tarih Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

YOZGAT BASININDA DEMOKRAT PARTİ İKTİDARI (1950-1960)

Danışman:
Doç. Dr. Esra Sarıkoyuncu Değerli

Hazırlayan:
Mehmet Ali Duran

KÜTAHYA- 2014

Kabul ve Onay

Mehmet Ali DURAN'ın hazırladığı "Yozgat Basınında Demokrat Parti İktidarı (1950-1960)" başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği ile kabul edilmiştir.

…/…/2014

Tez Jürisi	**İmza**	
	Kabul	**Red**
Doç. Dr. Esra SARIKOYUNCU DEĞERLİ (Danışman)		
Doç. Dr. Necati AKSANYAR		
Yrd. Doç. Dr. Naim SÖNMEZ		

Doç. Dr. Soner AKKOÇ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum "Yozgat Basınında Demokrat Parti İktidarı (1950-1960) " adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../…/ 2014

ÖZGEÇMİŞ

1986 yılında Yozgat'ta doğdu. İlköğrenimini Yozgat Merkeze bağlı İşleğen Köyünde Ortaokul ve Lise öğrenimini Yozgat Merkezde tamamladı. 2007 yılında Dumlupınar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümüne girdi. Tarih Bölümünden 2011 yılında mezun oldu. Aynı yıl Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Tarih Anabilim dalında Yüksek Lisansa başladı.

ÖZET

YOZGAT BASININDA DEMOKRAT PARTİ İKTİDARI (1950-1960)

DURAN, Mehmet Ali
Yüksek Lisans Tezi, Tarih Ana Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Esra SARIKOYUNCU DEĞERLİ
Mart, 2014, 181 Sayfa

Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün 10 Kasım 1938'de ölümü üzerine, T.B.M.M. eski Başbakanlardan İsmet İnönü'yü 11 Kasım 1938'de Cumhurbaşkanı olarak seçti. İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı olmasıyla " Milli Şef " dönemi olarak adlandırılan dönem başladı. Bu dönem içinde uluslararası şartlarında zorlamasıyla 1946 yılında çok partili hayata geçildi. Yeni kurulmuş olan Demokrat Parti 1946'dan 1950'ye kadar muhalefette kaldıktan sonra 14 Mayıs 1950 seçimleriyle'de iktidara geldi. Bu partinin 1950'de iktidara gelmesiyle birlikte yakın tarihimizde önemli bir dönem başladı.

Bu çalışma Demokrat Parti'nin iktidarda olduğu 1950-1960 yılları arasında iç ve dış politika uygulamalarının Yozgat basınınca değerlendirilmesini içermektedir. Söz konusu dönemde Demokrat Parti'nin siyasi, sosyal, ekonomik ve askeri alanda uyguladığı politikalar sunuldu. Ayrıca dört bölümden oluşan çalışmada Yozgat yerel basınından yararlanılarak, Demokrat Parti iktidarının Yozgat'ta nasıl algılandığı üzerinde duruldu. İlin önemli yazılı basın kaynaklarından elde edilen sonuçlar değerlendirildi.

Yozgat yerel basın taramalarından elde edilen veriler araştırma çerçevesinde ele alınarak kronolojik şekilde incelendi. Çalışmada Yozgat basınının Demokrat Partiye bakışı ifade edildi.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü, Çok Partili Hayat, Yozgat Basını, Demokrat Parti, Yozgat.

ABSTRACT

DEMOCRAT PARTY POWER IN YOZGAT PRESS (1950-1960)

DURAN, Mehmet Ali
Post Graduate Thesis, Department of History
Advisor: Assoc. Prof. Dr. Esra SARIKOYUNCU DEĞERLI
March, 2014, 181 pages.

After President Mustafa Kemal Atatürk died on 10th November, 1938, T.G.NA elected İsmet İnönü, one of the former prime ministers, as the President on 11th November, 1938. When İsmet İnönü became the President, the period called as "National Chief" started. In this period, with the pressure of international conditions, multiparty period started in 1946. After staying in the opposition party between 1946 and 1950, the new founded Democrat Party came to power with 14th May 1950 elections. An important period started with this party's becoming power in 1950.

This study includes the evaluation of internal and foreign political applications of Democratic Party between 1950 and 1960 by Yozgat press. In this study, the policies of Democrat Party on political, social, economic and military areas in this period were presented. Moreover, how Democrat Party was perceived in Yozgat was evaluated by reading Yozgat local press. The findings from the most important print media of the province were investigated.

The data obtained from Yozgat local press was chronologically analysed in this study. In the study, the point of view of Yozgat press about Democrat Party was presented.

Key Words: Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü, Multi Party Life, Yozgat Press, Yozgat.

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **v**
ABSTRACT ..... **vi**
İÇİNDEKİLER ..... **vii**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **x**
KISALTMALAR ..... **xi**
KISALTMALAR ..... **xi**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇOK PARTİLİ DEMOKRASİYE GEÇİŞ

1.1. ÇOK PARTİLİ DEMOKRASİYE GEÇİŞİ HAZIRLAYAN ETMENLER . **6**
1.1.1.Dış Etmenler **7**
1.1.2. İç Etmenler **13**
1.2. SİYASİ PARTİLERİN KURULUŞU **17**
1.2.1.Demokrat Parti'nin Kuruluşu **17**
1.2.1.1. Dörtlü Takrir 17
1.2.1.2. Demokrat Parti'nin Faaliyete Geçişi 19
1.1.3. Diğer Siyasi Partiler **20**
1.2.3.1. Milli Kalkınma Partisi 20
1.2.3.2. Millet Partisi 21
1.1.3. 1946 Seçimleri **23**
1.1.3.1. Yerel Seçimler ve Sonuçları 23
1.1.3.2. Genel Seçimler ve Sonuçları 25
1.1.3.3. 12 Temmuz Beyannamesi 27

İKİNCİ BÖLÜM

YOZGAT BASININDA DEMOKRAT PARTİ İKTİDARININ İLK DÖNEMİ (1950-1954)

2.1. YOZGAT BASINI **31**
2.2. YOZGAT BASININDA 1950 SEÇİMLERİ **32**
2.3. YOZGAT BASININDA DEMOKRAT PARTİ HÜKÜMETİ'NİN KURULMASI **35**

2.4. YOZGAT BASININDA DEMOKRAT PARTİ HÜKÜMETİNİN İCRAATLARI 37
2.4.1. İç Politika Uygulamaları **37**
2.4.1.1. Askeri ve Bürokratik Tasfiyeler 37
2.4.1.2. Arapça Ezan ve Radyoda Kuran Okuma Yasaklarının Kaldırılması 39
2.4.1.3. Genel Af 41
2.4.1.4. Yerel Seçimler ve Demokrat Parti 42
2.4.2. Dış Politika Uygulamaları **43**
2.4.2.1. Kore'ye Asker Gönderilmesi 43
2.4.2.2. NATO'ya Giriş 45
2.4.2.3. Kıbrıs Meselesi (Birinci Evre) 47
2.5. DEMOKRAT PARTİ BASIN İLİŞKİLERİ 50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
YOZGAT BASININDA DEMORAT PARTİ'NİN İKİNCİ DÖNEMİ (1954-1957)

3.1. YOZGAT BASININDA 1954 SEÇİMLERİ 56
3.2. YOZGAT BASININDA DEMOKRAT PARTİ HÜKÜMETİNİN İCRAATLARI 62
3.2.1. İç Politika Uygulamaları **62**
3.2.1.1. Kırşehir'in İlçe Yapılması 62
3.2.1.2. Devlet Memuru Kanununda Değişiklik 64
3.2.1.3. 6-7 Eylül Olayları 66
3.2.2. Dış Politika Uygulamaları **70**
3.2.2.1. Balkan Paktı 70
3.2.2.2. Kıbrıs Politikası 72
3.2.2.3. Bağdat Paktı 74
3.3. DEMOKRAT PARTİ BASIN İLİŞKİLERİ 77

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
YOZGAT BASININDA DEMOKRAT PARTİ İKTİDARININ SON DÖNEMİ VE ASKERİ DARBE (1957-1960)

4.1. DEMOKRAT PARTİNİN SEÇİM HAZIRLIKLARI VE SEÇİM ÖNCESİ İÇ POLİTİKA UYGULAMALARI 83

4.2. YOZGAT BASININDA 1957 SEÇİMLERİ..... 85
4.3. YOZGAT BASININDA DEMOKRAT PARTİ HÜKÜMETİNİN İCRAATLARI 89
4.3.1. İç Politika Gelişmeleri 89
4.3.1.1. Milli Muhalefet Cephesi 89
4.3.1.2. Vatan Cephesinin Kurulması 89
4.3.1.3. Menderesin Uçak Kazası..... 90
4.3.1.4. Uşak Olayları..... 91
4.3.1.5. Kayseri Olayları..... 92
4.3.1.6. Tahkikat Komisyonu'nun Kurulması..... 93
4.3.1.7. İstanbul ve Ankara Olayları..... 96
4.3.2. Dış Politika Uygulamaları..... 98
4.3.2.1. Kıbrıs Meselesi 98
4.3.2.2. Türk-Amerikan İlişkileri 102
4.4. YOZGAT BASININDA ASKERİ DARBE 107
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME..... 112
EKLER..... 116
EK 1. DÖRTLÜ TAKRİR (7 Haziran 1945) 117
EK 2. HÜRRİYET MİSAKI (7 OCAK 1947) 120
EK 3. 12 TEMMUZ BEYANNAMESİ 124
EK 4. İNCELENEN GAZETELERİN BİRİNCİ SAYFA ÖRNEKLERİ 127
KAYNAKÇA..... 144
DİZİN 166

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. 1954 Genel Seçim Sonuçları 60
Tablo 4.1. 1957 Genel seçim sonuçları (Yozgat ve İlçelerinde) 87

KISALTMALAR

Kısaltma	Açıklama
ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
A.g.e.	:Adı geçen eser
A.g.m.	:Adı geçen makale
B.M.	:Birleşmiş Milletler
B.M.M.	:Büyük Millet Meclisi
CENTO	:Merkezi İşbirliği Teşkilatı
C.H.P.	:Cumhuriyet Halk Partisi
C.K.M.P.	:Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
C.M.P.	:Cumhuriyetçi Millet Partisi
D.P.	:Demokrat Parti
H.P.	:Hürriyet Partisi
M.B. K.	:Milli Birlik Komitesi
M.K. P.	:Milli Kalkınma Partisi
M.P.	:Millet Partisi
NATO	:North Atlantic Treaty Orginization
S.C.F.	:Serbest Cumhuriyet Fırkası
T.B.M.M.	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.B.M.M. K.D.	:Türkiye Büyük Millet Meclisi Kanun Dergisi
T.B.M.M. Z.C.	:Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi
T.C.F.	:Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası

TEZ METNİ

GİRİŞ

Yozgat İç Anadolu'nun Orta Kızılırmak bölümünde, Bozok platosu üzerine kurulmuş bir ilimizdir. Güneyinde Delice ırmağı, doğuda Ak dağları ve Kuzeyinde Deveci dağlarıyla çevrilidir. İl batıda Kırıkkale ve Ankara, güney'de Kırşehir, Kayseri ve Nevşehir, doğuda Sivas, kuzey'de ise Çorum ve Tokat ileriyle komşudur.[1]

Engebeli bir arazi yapısına sahip olan bölgede karasal iklim hâkimdir. İl alanının önemli bir bölümünü kaplayan Bozok platosu, Güney ve Kuzey Anadolu dağ sistemleri ile deniz etkisine kapatılmıştır. Karasal ikilim kuşağında bulunan bölge az yağış alır. Nüfus varlığı açısından orta büyüklükte illerden biridir.[2]

Yozgat'ın kurulmuş olduğu bu topraklar ilk çağlardan bu yana önemli medeniyetlerin yerleşme merkezlerinden biri olmuştur. Yozgat şehrinin M.Ö 2000-2500 (Eski Bronz Çağı) M.Ö. 300-30 (Helenizm Devri) kadar, iskân edildiği 1966 yazında Çengel tepede yapılan kazılar sonucu öğrenildi.[3]

Anadolu'nun birçok medeniyetine beşiklik yapmış bu bölgede ilk büyük ve teşkilatlı devleti Hititlerdir.[4] Bu bölgede Alişar, Boğazköy, Kuşhisar, Kazankaya, Çengeltepe, Mercimek Tepe gibi Hitit yerleşim bölgeleri vardır.[5]Hititlerden sonra yöre kısa süreli Firik, Lidya, Met, İskender ve Kapadokya hükümdarı Arya ailesinin idaresinde kaldı. M.Ö. 230'dan itibaren daha önce Balkanlar'dan Anadolu'ya geçmiş olan Galatlar İç Anadolu'ya gelmiş, kollarından biri olan Trokmiler Yozgat çevresindeki Tavium (Nefes Köy)'a gelerek yerleştiler.[6]

M.Ö. 2'nci yüzyılda Romalılar fırsatlardan faydalanarak "Asya Eyaleti" genişleterek Anadolu'yu beraberinde de Yozgat ve civarını idareleri altına almışlardır. Ancak 395 yılında Roma İmparatorluğu ikiye ayrılmasıyla Yozgat ve civarı Doğu Roma İmparatorluğu'nun (Bizans) eline geçti.

---

[1] *Yozgat 1968 İl Yıllığı*, (1968), Yozgat Valiliği, Yozgat: s.141.
[2] "Yozgat" Yurt Ansiklopedisi, (1982-1984), Anadolu Yayıncılık, X,İstanbul: ss.7632-7633.
[3] *Yozgat 1968 İl Yıllığı*, s.141.
[4] Süleyman Duygu, (1953), *Yozgat Tarihi ve Çapanoğulları*, Sayar Matbaası, İstanbul: s.7.
[5] Hakkı Acun, (2005), *Tüm Yönleriyle Çapanoğulları ve Eserleri*, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası Yayınları, Ankara: s.11.
[6] A.Fevzi Koç, (1963), *Bütün Yönleriyle Yozgat*, Kardeş Matbaası, Ankara: s. 12.

1071 Malazgirt Meydan Muharebesi'ne kadar Anadolu'ya akınlar düzenleyen Oğuzlar, bu savaş sonrasında bu bölgeye yerleşmeye başladı. Türkmen boylarının Anadolu'ya yoğun göçü, 1230 tarihinde Moğolların Azerbaycan'da geniş otlakları gelip almalarıyla başlamış, Türkmenlerin Anadolu'da yoğun olarak yerleştikleri bölgeler, Sivas, Amasya, Bozok bölgesi ile Toros Dağ sırası ve Bizans topraklarına komşu Batı Anadolu dağlık bölgeleridir.[7]

1243 Kösedağ savaşından sonra İlhanlı egemenliğine giren Anadolu Selçuklu Devleti 1318'de kesin olarak ortadan kalktı. Anadolu'yu kendilerin bağlayan İlhanlılar yönetimi atadıkları valilerle sürdürüyorlardı. Bu dönemde Yozgat ve yöreside Timurtaş'a bağlıydı. Bölge daha sonra önce Eretna ardından 1381 yılında Kadı Burhatnettin egemenliğine geçti. Kadı Burhanettin'nin 18 yıl süren saltanatı sürekli mücadele içinde geçti. Başlangıçta Osmanlılar ile iyi geçindiyseler de zamanla bu siyasetini değiştirdi. 1396 yılında Kayseri Valisi Şeyh Müeyyed ayaklandı. Bu ayaklanmanın bastırılması sırasında Akkoyunlu Karayülük Osman Bey ile arası açılan Kadı Burhanttin yenilerek öldürüldü (1398). İlkçağlardan bu yana önemli bir yerleşim bölgesi olan Yozgat (Bozok) yöresi Osmanlı Devleti döneminde de önemini sürdürmüştür. I.Bayezıt'ın (1389-1402) oğlu Süleyman Çelebi Akkoyunluları yenerek Sivas, Tokat, Kayseri, Kırşehir ile birlikte Yozgat'ta Osmanlı yönetimi altına girdi.

Osmanlı Devleti ile Timur arasında 1402'de meydana gelen Ankara Savaşı ile Osmanlı Devleti yenilince hemen hemen bütün Osmanlı toprakları Timur egemenliği altına girdi.[8] 1408'de bölge Çelebi Mehmet tarafından tekrar Osmanlı topraklarına katıldı.[9] 23 Ağustos 1514'te Çaldıran Savaşı'nda Safevi hükümdarı Şah İsmail ile savaşarak onu yenilgiye uğratan Yavuz Sultan Selim, zaferden sonra kendisine yardım etmeyen dedesi Dulkadirli Alaüddevle Bozkut üzerine hareket ederek beyliğin topraklarını ilhak etti. Kayseri ve Yozgat bölgesinin sorumluluğunu ise Dulkadiroğullarından Şehsuvaroğlu Ali Bey'e verdi. Ali Bey'in zararlı hareketlerini gören Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) 1522 yılında onu ve oğullarını öldürterek

---

[7] Halil İnalcık, (2009), "*Devlet-i ' Aliyye" Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar –I*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, s.4-5.
[8] Yurt Ansiklopedisi, s.7642
[9] *Yozgat Katalogu 1990*, (1991), C:1, Yozgat Kültür ve Dayanışma Derneği Yayını, İstanbul: s.34.

ellerindeki Yozgat ve Kayseri bölgelerini Osmanlı Devleti'ne bağladı. Böylece bölge 1522'den sonra tamamen Osmanlı idaresine girdi.[10]

Yozgat'ın kuruluşu ve şehir konumuna gelmesi Çapanoğullarıyla olmuştur. 1576'da bir köy durumunda olan Yozgat, bölgeye nasıl geldikleri bilinmeyen Çapar Ömer Ağa tarafından kurulan bir şehir olarak kabul edilir.[11] Çapanoğlu Ahmet Ağa tarafından da 1732'de bugünkü Yozgat şehri kuruldu.[12] XVII. yy. kadar Osmanlı idaresinde olan bölge bu yüzyılın başlarında Mamula Türkmenlerinin voyvodalığına Çapanoğlu Ahmet Ağa getirildi. Bu voyvodalık onun adı geçen Türkmenler üzerinde hâkimiyetini daha da güçlendirmiştir. Ahmet Ağa'nın 1741'de Bozok Sancağı voyvodası olmasıyla Çapanoğulları dönemi başladı.[13]

Yozgat 1808 yılına kadar Osmanlı Devlet teşkilatına bağlı Çapanoğulları idaresinde kaldı[14]. Çapanoğlu Süleyman Bey'in 1813 yılında ölümüyle bölge İstanbul'dan gönderilen bir valilinin yönetimine girdi. Bu tarihten itibaren Yozgat'ın idaresi İstanbul'dan gönderilen valiler tarafından yürütüldü.[15]

Yozgat, Milli Mücadele döneminde ise, merkezi Ankara olan XX. Kolordu'nun denetim alanı içindeydi. Kolordunun kumandanı ise, Mustafa Kemal Paşa'nın yakın arkadaşlarından ve Kuvay-i Milleyenin örgütlenmesinde önemli payı olan Ali Fuat (Cebesoy) Paşa idi. Ancak Yozgat'ın yeni mutasarrıfı Necip Bey, gerekse Ankara Valisi Muhittin Paşa'nın Kuvay-i Milliye karşısındaki olumsuz tutumu ve engellemeleri sebebiyle Sivas Kongresi günlerine kadar Yozgat'ta Milli Mücadeleye yönelik önemli bir gelişme görülmedi. Muhittin Paşa'nın 19 Eylül'de Kuvay-i Milliyece tutuklanması,

---

[10] İ. Hakkı Uzunçarşılı, (1994), *Osmanlı Tarihi*, I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara: s.300.

[11] T.Niyazi Karaca, (2005), *Ermeni Sorununun Gelişim Sürecinde Yozgat'ta Türk- Ermeni İlişkileri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara: s.11.

[12] İ.Hakkı Uzunçarşılı , (1974) ; ''Çapan Oğulları'' *Belleten,* Yıl: 1974, Sayı: 150, C: XXXVIII, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, s.216.

[13] Mert Özcan, (1980), *XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Çapanoğulları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara: s.26. Çapanoğullarının ataları gibi nereden ve ne zaman Yozgat'a geldikleri de kesinlik kazanmış değildir. Ancak 17. yy. başlarında Celali İsyanlar sonucu İran'a kaçan bir kısım Türkmen boyunun İran'dan gelerek Bozok havalisine yerleştiği, muhtemelen Çapanoğulları mensuplarının da bunlardan olduğu ileri sürülür. Ancak bu ailenin kurucusu olarak bilinen Ömer Ağa'nın Yozgat'ta kendi adları ile anılan Çapanoğlu camiindeki haziresinde ki mezar taşında Çapar Ömer Ağa adıyla yazılı olması ailenin adının bu kişiden geldiği kuvvetle iddia edilir. Bu da Çapanoğulları aşiretinin Çapanlı aşiretinden geldiği ihtimalini ortadan kaldırmaktadır. Nitekim arşiv vesikalarında çoğunlukla zikredilen Cebbarzade, Çaparoğlu ve Çapanoğlu şeklinde üç türlü imkânı ortaya koymaktadır. Duygu, *a.g.e.* , s.14; Ocak, *a.g.m.* , s.87.

[14] Yozgat İl Yıllığı 1968, s.41.

[15] Duygu, *a.g.e.* , s.30.

Necip Bey'in 20 Ekim 1919'da Heyet-i Temsiliye'nin isteği üzerine görevden alınmasından sonra durum değişerek Milli Mücadeleye yönelik örgütlenmeye gidildi. Kurulan Anadolu ve Rumeli Mudafaa-i Hukuk Cemiyeti Yozgat şubesinin başına Başçavuşzade Ahmet Efendi getirildi.[16] Bu değişiklikle bölgede milli faaliyetler arttı. Bu dönemde bölge halkıda, isyanın içinde yer almanın aksine Milli Mücadele taraftarı olarak isyanın karşısında durarak Milli Mücadeleye destek vermiştir.[17] Milli Mücadele sonrası 29 Ekim 1923'de Cumhuriyet ilan edildi. Cumhuriyet'in ilan edildiği gün Mustafa Kemal Atatürk 158 mebusun oyunu alarak oybirliğiyle Cumhurbaşkanı seçildi. Cumhurbaşkanlığı seçimi sonrası İsmet İnönü tarafından hükümet kuruldu.[18] 1923-1927 yılları arasında mecliste görev alan Yozgat milletvekilleri şu isimlerden oluşmaktaydı; Mustafa Kemal Atatürk'ün başyaveri Salih (Bozok)'un yanı sıra Ahmet Hamdi (Divanlıoğlu) , Tahsin (Coşkan), Avni (Doğan) ve Süleyman Sırrı İçöz seçildi.[19]

TBMM Yozgat milletvekillerinden Süleyman Sırrı (İçöz)'nın teklifi ve TBMM'nin 25 Haziran 1927 tarihinde yapılan genel kurul toplantısında alınan karar ile Bozok olan ilin adı, Yozgat olarak değiştirildi. 11 Temmuz 1927 tarihinde karar resmi gazete'nin 630 sayılı nüshasında yayınlanarak yürürlüğe girdi.[20]

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün 10 Kasım 1938'de vefatının ardından Cumhuriyet Halk Partisinin başına geçen İsmet İnönü Cumhurbaşkanı seçilmesi ile " Milli Şef " dönemi olarak adlandırılan dönem başladı. Bu dönemde CHP ülke yönetiminde tek otorite olarak siyasi hayata yön verdi. Bu dönemde yapılan seçimlerde Tek parti olan CHP seçimleri kazandı. Yozgat'ta da Süleyman Sırrı İçöz, Ekrem Pekel, Veled İzbulak, Ahmet Sungur, Celal Arat, Salim Korkmaz, Ziya Arkant, Mahmut Allıoğlu, Yusuf Duyğu Karslıoğlu, Kemal Cenap Berksoy, Kamil Erbek, İhsan Olgun, Fahri Akgöl. 1938-1950 yılları arasında milletvekili olarak seçildiler.[21]

---

[16] Yurt Ansiklopedisi, s.7646.
[17] *Yozgat Katalogu 1990*, ss.28-29.
[18] *Türkiye Cumhuriyet Tarihi*, (2008), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurulu Atatürk Araştırma Merkezi, C:I, 8.Baskı, Ankara; ss.426-429.
[19] Kazım Öztürk, (1995), *Türk Parlamento Tarihi TBMM II. Dönem 1923-1927*, C: III, TBMM Yayınları, Ankara, ss.155-161; Yurt Ansiklopedisi, s. 7647.
[20] Orhan Sakin, (2004), *Bozok Sancağı ve Yozgat*, Ankara: s.35.
[21] Yurt Ansiklopedisi, s.7648.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇOK PARTİLİ DEMOKRASİYE GEÇİŞ

1.1. ÇOK PARTİLİ DEMOKRASİYE GEÇİŞİ HAZIRLAYAN ETMENLER

Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün 10 Kasım 1938'de ölümü üzerine, T.B.M.M. , eski Başbakanlardan İsmet İnönü'yü 11 Kasım'da Cumhurbaşkanı olarak seçti. Cumhuriyet Halk Partisi'nin 26 Aralık 1938 tarihinde toplanan kurultayında parti tüzüğünün 3. maddesinde yapılan değişiklikle de İsmet İnönü " Milli Şef " oldu.[22]

İsmet İnönü'nün Milli Şef olmasının ardından Celal Bayar, hükümetin istifasını İnönü'ye sundu. Celal Bayar'ın istifasından sonra İsmet İnönü yeni kabineyi kurma görevini tekrar Celal Bayar'a verdi. Bayar eski kabineden iki bakanı değiştirdi. İçişleri Bakanı Şükrü Kaya ve Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü arasın yerlerine İnönü'ye yakınlığı ile tanınan Refik Saydam (İçişleri), Rüştü Saraçoğlu da (Dışişleri) Bakanlığına getirildi.[23] Bunun yanı sıra İnönü Cumhurbaşkanı olduktan sonra, yeni bir muhalif partinin kurulması için çabalamamakla beraber, bağımsız milletvekillerinden Nicolas Taptas, Tayfun Sökmen, Mustafa Önsoy, Şefik Türsan, İstamat Özdamar, Refet Bele, Halil Menteşe, Ali Fuat Cebesoy, Nuri Tamgaç, Hüsnü Kitapçı, Keresteciyan, Abravaya Marmaralı ve Mithat Şükrü Bleda oluşan isimlerin ortadan kaldırılması içinde çalışmadı. Tam tersine hükümet karşısında daha önceden düşünülen ve ortaya konan güdümlü muhalefet oluşturma fikrini de tetikleyerek biraz daha ileri götürülmesinde önemli rol oynadı.[24]

Türkiye'de İsmet İnönü'nün " Milli Şef " ilan edilmesi, kimi Türk aydını tarafından olumlu karşılandı. Nadir Nadi " Milli Şef " lik kurumunu nasıl karşılamış olduklarını şu sözlerle ifade etmiştir:

> " Milli Şef deyimin ardından şefliği müesseseleştirmek isteyen bir gayret seziliyordu… Tüzük değişikliğine itiraz eden bir kişi çıkmadı. İtiraz etmek şöyle dursun Dünya şartları değişip de İsmet İnönü Milli Şeflik ve değişmez başkanlık payelerini kendisi üzerinden silkip attığı güne değin biz onu avuçlarımız patlayasıya alkışladık"[25]. kamuoyu ise tek parti idaresinin güçlenmesini özellikle de Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümünden sonra dahi kuşku ile karşılamaktaydı.

---

[22] Mustafa Albayrak, (2004), *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Phoenix Yayınevi, Ankara: s.17.
[23] Tevfik Çavdar, (1995), *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1839-1950*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara: s.344.
[24] Albayrak, *a.g.e.* , s.17.
[25] Necdet Ekinci, (1997), *Türkiye'de Çok Partili Düzene Geçişte Dış Etkenler*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, Ankara: s.130.

İsmet İnönü'nün Milli Şef ilan edilip başa geçmesiyle beraber II. Dünya Savaşı'nın çıkmış olması beraberinde birtakım sorunları da ortaya çıkardı.[26] 1 Eylül 1939'da başlayan II. Dünya savaşı Milli Şef sisteminin daha etkili bir şekilde uygulanmasına sebep oldu. II. Dünya Savaşı'yla birlikte ilerlemede örnek alınan Batılı Devletlerde dahi siyasi idarenin otoriter bir konuma gelmeye başlaması Türkiye'ye de yansıdı. İç ve dış politikanın yönünü "Milli Şef" iradesi belirlemeye başladı.[27] Türkiye'yi Çok Partili Demokrasi'ye yönelten sebepleri iki başlık altında incelemeyi uygun bulduk.

1.1.1. Dış Etmenler

Türkiye'nin II. Dünya Savaşındaki durumu, stratejik konumunun önemi dolayısıyla, gerek Müttefiklerin, gerek Mihver'in Türkiye'yi kendi yanlarında savaşa sokmak için yoğun çaba harcadıkları ve Türkiye üzerine yaptıkları baskıya rağmen, Türkiye politikasını savaş dışında kalmak ve memleketi savaşın zararlarından korumak oldu. Tek Parti yönetimi bu düşüncenin gerçekleşmesinde önemli bir başarı elde etmiş olsa da[28] savaşın sonuna doğru Türk Dış Politikası müttefikler lehine ağırlık kazanmaya başladı. İsmet İnönü II. Dünya Savaşı'nda Türkiye'yi savaşın dışında tutmak için çaba harcarken şüphesiz ülkeyle beraber kendisi de sıkıntılı dönemler geçirdi. Savaş yıllarında uygulanan ve Atatürk'ün geleneksel dış siyasetinden farklı olan bir politika savaş evresinde olduğu kadar savaş sonrası dönemde de Türkiye üzerinde güveni sarstı.[29]

Savaşın başlangıcında; İngiltere ve Fransa ile ittifak antlaşması[30] imzalayan Türkiye; Almanya'nın savaşta üstün bir duruma geldiği 1941-1943 yıllarında müttefik antlaşmasının getirdiği mükellefiyetlerden kaçındığı gibi Almanya ile arasında ki ticari ilişkilerini geliştirerek 18 Haziran 1941'de Dostluk ve Saldırmazlık Antlaşması

---

[26] Selahattin Bozkurt, (2000), " *Kütahya Basınında Demokrat Parti İktidarı (1950-1960*) ", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya: s.11.
[27] Şükrü Karatepe, (1997). *Tek Parti Dönemi,* İz Yayıncılık, İstanbul: ss.110-111.
[28] Fahir Armaoğlu, (1994), *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 10. Baskı, İstanbul: s.407.
[29] Ekinci, *A.g.e.* s.160.
[30] Ahmet Şükrü Esmer ve Oral Sander , (1996) *, İkinci Dünya Savaşında Türk Dış Politikası*, Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995), Siyasal Kitabevi Yayınları, 9.Baskı, Ankara: s.143.

imzaladı.[31] Bu antlaşma müttefik güçler tarafından iyi karşılanmasına karşın, zoraki rıza gösterdiler.

Türkiye ile yaptığı "Dostluk ve Saldırmazlık Antlaşması" ile Türkiye'nin kendisi karşısında tarafsızlığını sağlayan Almanya, 22 Haziran 1941'de Sovyetler Birliğine savaş ilan etti. Bu savaş ilanı Türkiye üzerinden, hem Alman hem de Sovyet baskısını kaldırdı. Sonuçta Türkiye, Alman- Sovyet savaşında tarafsızlığını ilan etti. Diğer yandan Almanya Türkiye'yi kendi yanında savaşa sokmak istediyse de Türkiye buna yanaşmadı.[32]

Türkiye II. Dünya Savaşı sırasında özellikler Alman yanlısı bir politika takip etti. Türkiye'nin kendi çıkarları istikametinde ki bu tutumu müttefiklerin istediği bir durum değildi. İlk başlarda İngiltere daha sonraki dönemde de Sovyetler Birliği Türkiye'nin savaşa dâhil edilmesini ısrarla istediler.[33] Buna karşı Türkiye savaşa dâhil olmak yerine Almanya ile ilişkilerini iyi tutmaya çabaladı. Bunun göstergesi de 18 Haziran 1941'de Almanya ile yapılan Dostluk ve Saldırmazlık Antlaşmasıdır. Bu antlaşma Almanya açısından önem arz etmektedir. Çünkü sağ kanadını güvence altına alan Almanya 22 Haziran'da Sovyetlere karşı saldırıya geçti.[34] Yapılan Dostluk ve Saldırmazlık Antlaşmasına İngiltere tepki gösterirken en büyük tepki, ABD'den geldi. ABD ödünç verme ve kiralama kanunu doğrultusunda İngiltere üzerinden Türkiye'ye yaptığı yardımı kesmekte tereddüt etmedi.[35]

1942 yılı sonunda Türkiye üzerindeki Alman baskısının kalkması ile birlikte bunun yerini müttefiklerin baskısı aldı. Sovyetlerin Stalingrad Zaferi bu konuda dönüm noktasıdır. 1943 yılından itibaren Türkiye üzerindeki baskı savaşın sonlarına doğru Sovyet tehdidi olarak vuku bulacaktır.

Savaş döneminde müttefikler arasında yapılan hemen hemen bütün konferanslarda amaç Türkiye'yi savaşa sokmak olsa da Türkiye bunlara karşı koydu. 1943 yılında Roosvelt ve Churchill yapılan Casaplanca Konferansında Türkiye'nin savaşa katılması ve Balkan Cephesinin açılması konusunda birleşti. Churcill 30 Ocak-1

---

[31] Esmer ve Sander, *a.g.m.* , ss.156-157.
[32] Osman Akandere, (1998*), Milli Şef Dönemi Çok Partili Hayata Geçişte Rol Oynayan İç ve Dış Tesirler (1938-1945),* İz Yayıncılık, İstanbul: ss.283-284.
[33] Çetin Yetkin, (1983), *Türkiye'de Tek Parti Yönetimi 1930-1945*, Altın Kitapları Yayınevi, İstanbul: s.232.
[34] Yetkin, *a.g.e.* , ss.229-231.
[35] Akandere, *a.g.e.* ,s.286.

Şubat arasında Adana'da Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve Başbakan Şükrü Saraçoğlu ile görüştü ancak Türkiye savaş dışında kalma konusunda kararlıydı.[36]

Adana görüşmelerinden sonra İngiltere'nin Türkiye'yi, müttefiklerin yanında savaşa sokma girişimleri devam etti. Roosvelt ve Churchill Quebeck Konferansı'nda savaş dışında kalma çabalarını sürdüren Türkiye'yi bu konuda zorlamaması ancak Balkanlar'da açılması planlanan ikinci cephe için gerekli olan Türk Havaalanlarının müttefiklerce kullanılması sonucu çıktı.[37] Ancak 1943 tarihinde yapılan Moskova konferansında Sovyetler Türkiye'nin savaşa girmesi konusunda tutumunu ağırlaştırdı. Molotof'a göre "Türkiye'den savaşa girmesinin istenmesi bir telkin değil, bir emir şeklinde olmalıydı" açıklaması bunun açık göstergesidir.

1943 yılındaki Tahran Konferansında ise Sovyetler Türkiye'nin savaşa sokulması konusunda baskılarını sürdürdü. Amerika ve İngiltere'de Türkiye'nin savaşa girmesini istediklerinden[38] Churchill ve Roosvelt İnönü'yü Kahire'ye davet ettiler. İnönü'nün bu davete cevabı ise Türkiye'nin ortak davaya hizmet edebilmesi için uygulanacak metodun serbestçe ve önceden alınan kararlara dayanmadan tartışılması imkânı yaratmak için yapılacaksa katılacağını belirtti. İnönü'ye gerekli teminat verildi. Roosvelt müzakerelerin serbest bir şekilde yapılacağına dâhil garantide bulunduğunu belirtti[39]. Yapılan görüşmeler sonucu savaşa girmeyi kabul etmiş olan İnönü, savunma gücü için gerekli olan silah ve mühimmat verilmedikçe savaşa girmeyecektir. Churchill tarafından İnönü'nün isteği olumlu karşılandı. Ancak 1944'de Ankara'da Türk ve İngiliz heyetleri arasında bu konuda yapılan görüşmeden olumlu bir sonuç çıkmayınca sonuç alınamadı ve görüşmeler kesildi. Bu görüşmelerin kesilmesi Türkiye, İngiltere ve Amerika arasında ki münasebetleri gerginleştirdi. Durum böyle olunca Türkiye yönünü Sovyetlere çevirmiş ise de bu teşebbüste Sovyetlerin Türkiye'yi savaşa katılması konusunda mecbur kılınca bu teşebbüsten de sonuç alınamadı.[40]

Görülüğü gibi Türk-İngiliz ilişkilerinin kopma noktasına geldiği bu dönemde, Türk-Sovyet ilişkilerindeki gerginlikte tırmanarak devam etti. Savaşın başından bu yana sürdürülen denge politikası, Türkiye'yi savaşın içinde olmaktan uzak tutmuştur. Ancak

---

[36] Armaoğlu, *a.g.e.* , s.412.
[37] Ekinci, *a.g.e.* , s.174.
[38] Armaoğlu, *a.g.e.* , s.413.
[39] Esmer ve Sander, *a.g.m.* , s.176.
[40] Armaoğlu, *a.g.e.* , ss. 413-414.

bu politika savaşın son dönemlerine doğru Türkiye'yi uluslar arası alanda yalnız bıraktı.[41]

2 Ağustos 1944'de Almanya ile diplomatik münasebetlerini bitiren Türkiye'nin başlıca endişesi Sovyet tehlikesi oldu.[42] Sovyet Rusya'nın 5 Eylül de Bulgaristan'a savaş ilan etmesi Sovyet ordularının Türk sınırına gelme ihtimalini ortaya çıkarması Türkiye'yi endişelendirdi. Bu olay Türkiye'yi İngiltere ittifakı ile Amerikan işbirliğine önem vermeye yöneltti.[43]

4-11 Şubat 1945'de savaş sonrası kurulacak Savaş sonrası dünya düzeninin ilkelerini belirlemek amacıyla Yatla Zirvesi yapıldı. Bu zirvenin sonuçları Türkiye açısından önem arz ediyordu. Çünkü üç büyüklerin (ABD, SSCB, İngiltere), faşist ve sosyalist parti ve rejimlerin egemenliğinden kurtarılmış, Avrupa'da Demokratik rejimlerin kurulacağını ortak bir demeçle açıkladılar. Sahip olduğu Tek Parti Yönetimi ve totaliter rejimleri hatırlatan uygulamaları sebebiyle[44] Türkiye açısından oldukça önemliydi.

II. Dünya Savaşının sonlarına doğru Sovyet tutumu açıklık kazandı. Sovyetler 1925'de imzalanan, 7 Kasım 1945'de sona erecek olan Türk-Sovyet Dostluk ve Saldırmazlık Antlaşması'nı, II. Dünya savaşı esnasında ortaya çıkan derin değişiklikler sebebiyle fes ettiğini bildirdi.[45]

Türkiye'nin bu konuda ki çabalarına karşılık olarak da şu şartları sundular;

1.Boğazlar bütün devletlerin ticaret gemilerinin geçişine daima açık olmalıdır.

2.Herhangi bir saldırıya karşı boğazların ortaklaşa savunulması.[46]

3.Bu antlaşmanın koşulları olan Türk-Sovyet sınırlarında değişiklik yapılması.

4.Montreux Sözleşmesi'nin yeniden ele alınmasını[47] talep ettiler. Ancak Türk Hükümeti Sovyetlerin taleplerini reddetti. Bunun üzerine Türkiye üzerinde Sovyet baskısı arttı[48].

---

[41] Akandere, *a.g.e.* , s.299.
[42] Armaoğlu, *a.g.e.* , s.414.
[43]Esmer ve Sander, *a.g.m.* , s.183.
[44] Ekinci, *a.g.e.* , s.252.
[45] Kazım Öztürk, (1968*), Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri ve Programları*, Ak Yayınları, İstanbul: s.289; Armaoğlu, *a.g.e.* , s.415.
[46] Nuran Dağlı ve Belma Aktürk, (1988), *Hükümetler ve Programları 1920-1960,* C.I, T.B.M.M. Kütüphane- Dökümantasyon ve Tercüme Müdürlüğü Yayın No:12, Ankara: s.122.

Türkiye bu olay üzerine Sovyet tehdidin karşı yalnız kalmamak için İngiltere ve ABD'nin desteğini aramışsa da beklediği desteği göremedi. Sovyet istekleri Postdam Konferansında ele alındı. Ancak Boğazlar meselesinin Türkiye ile Sovyetler Birliğini ilgilendirdiği gerekçesiyle bu şartların iki ülke arasında çözülmesi gerektiği ifade edildi. Churchill bu konuda;

"Türkiye'den toprak talebinin ve boğazlardan askeri üst istemesini Türkiye'ye karşı bir tehdit unsuru olduğunu ifade ederek boğazlar meselesinin Türkiye ile baş başa kalarak çözümlenmesini onaylamadığını" belirtti.[49] Sovyetlerin boğazlara yerleşmesini ne İngiltere ne Amerika kabul edebilirdi. Bu sebeple her üç devletinde boğazlar hakkında görüşlerini Türkiye'ye ayrı ayrı bildirmelerine karar verildi.[50]

Türk-Sovyet münasebetleri İstanbul'da yayınlanmakta olan birkaç gazetenin solcu yayında bulunmasına sinirlenen İstanbul Üniversitesi gençliğinin bir yürüyüşte Yeni Dünya, Tan ve Fransızca olarak çıkmakta olan La Turguie gazetelerinin idari haneleri ile bir Sovyet vatandaşa ait kitabevini tahrip etti. Bunu protesto eden Sovyet Hükümeti sorumluluğun Türk Hükümetine ait olduğunu bildirdi.[51] Bu olaylardan sonra, T.B.M.M.'de Dışişleri Bakanlığı bütçe görüşmeleri esnasında, İstanbul milletvekili General Kazım Karabekir, 20 Aralık 1945'de meclis de yaptığı konuşmada, "Boğazlar milletimizin hakikaten boğazıdır. Oraya el saldırmayız. Fakat şu da bilinmelidir ki; Kars Yaylası da milli bel kemiğimizdir. Kırdırırsak yine mahvoluruz"[52] dedi. Yaşanan gelişmelerin ardından Türkiye, 6 Ocak 1945'de Roosvelt-Stalin-Churchill'in Yatla Konferansında benimsedikleri, 1945 yılı Şubat ayı sonuna kadar Almanya'ya savaş ilan eden devletlerin, San Francisco Konferansına davet edilecektir[53] yolunda ki kararına uygun olarak, Türkiye 23 Şubat 1945'de Almanya'ya savaş ilan ederek 24 Şubat ayında Birleşmiş Milletler Beyannamesini imzaladı.[54]

---

[47] Taner Timur, (2003), *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş*, 3.Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara: s.56.
[48] Mehmet Gönlübol ve Haluk Ülman, (1996), *İkinci Dünya Savaşında Sonra Türk Dış Politikası (1945-1965),* Olaylarla Türk Dış Politikası, 9.Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara: s.193.
[49] Armaoğlu, *a.g.e.* , ss.415-416, Akandere, *a.g.e.* , ss.321-322.
[50] Armaoğlu, *a.g.e.* , s416.
[51] Armaoğlu, *a.g.e.* , s.427.
[52] TBMMTD, D:7, C:20, 20.12.1945, s. 259.
[53] Albayrak, *a.g.e.* , s.37.
[54] Kemal H. Karpat, (1996) *, Türk Demokrasi Tarihi Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller*, Afa Yayıncılık, İstanbul: s.37.

ABD'nin San Francisco kentinde yapılacak toplantıda Birleşmiş Milletler Anayasası onaylanacaktır. Birleşmiş Milletler Anayasasında topluluğa katılabilmenin şartı demokratik bir rejime sahip olunması yönünde hükümler yer aldı. Türk siyasal sistemi buna uygun değildi. Ancak Churchill'in çabalarıyla Türkiye konferansa davet edildi.[55] Bu koşul Milli Şef İsmet İnönü'nün alanını daralttı. Bu durumu San Francisco Konferansına 3'üncü delege olarak katılan Feridun Cemal Erkin;

" Amerikalılar çok partili demokrasiyi ne zaman kuracağımızı sizlere sorabilir. Böyle bir soruya şöyle bir cevap verirsiniz:

> Türkiye Cumhuriyetinin tarihinde Atatürk büyük reformcu olmuştur. İnönü'nün rolü, reformları raylarına perçinlemek ve Atatürk'ünde arzu ettiği gerçek, tam demokrasiyi kurmak olacaktır. İnönü şimdiye kadar bu çığıra girmeyi istiyordu. Savaş bitince bu amacı gerçekleştirmek Cumhurbaşkanı'nın en aziz arzusudur."[56] Şeklinde ifade ederek durumu ortaya koydu. Erkin bu konudaki tavrını da: "Ben bu konuşmayı bazen vaki soru üzerine, bazen de kendim tahrik ederek, o zaman Amerika'da açmak ve izah etmek fırsatı buldum… "[57]şeklinde ifade etti.

İnönü'nün damadı Metin Toker'in görüşü ise; *...Yenidünyaya artık demokrasi ilkelerinin egemen olması kararlaştırıldı. Şefler, Fuhrer'ler, Duçe'ler tarihin derinlerine gömüldü... girmek istediğimiz Batı Dünyası'nın kilidini açacak anahtar çok partili demokrasiydi."*[58] sözleriyle demokratik rejimin gerekliliğini ifade etti.

Kemal Karpat'ın konuya yaklaşımı ise;

> "Türkiye'nin Birleşmiş Milletlere girişi ve Batı'ya yaklaşması, Türkiye'de tek parti rejiminin temellerini sarstı. Bundan başka dış memleketlerde özelikle Amerika Birleşik Devletleri'nde esen hava, politik sistemini daha demokratik hale getirmedikçe Türkiye'nin Batı'da kazanmak istediği ve ihtiyacını duyduğu manevi itibarı gerektiği derecede elde edemeyeceğini gösteriyordu."[59]

Türk devlet adamları değişen dünya şartları içinde Tek Partili bir yönetimin demokrasi karşısında var olma amacının olmadığını net olarak kavradı.Türkiye demokratik sistemi ya benimseyecek Batılı devletlerin yanında yer alacak ya da tek parti

---

[55] Ekinci, *a.g.e.* , ss.274-276.
[56] Akandere, *a.g.e.* , ss.338-339.
[57] Ekinci, *a.g.e.* , s.275.
[58] Mehmet Ali Birand vd. , (2001), *Demirkırat*, 9. Baskı Doğan kitapçılık, İstanbul: s.22.
[59] Karpat, *a.g.e.* , s.127.

rejiminin devamını sağlayıp, Doğu komşunun sürekli baskısı altında yaşayacaktı.[60] Bu sebepledir ki Türkiye'nin Demokratik bir görünüm kazanması gerekliydi. Tüm bu sebepler çok partili düzenin kurulmasında temel olan etkenler olarak yer aldı.

1.1.2. İç Etmenler

Demokrasiye geçişte dış etmenlerin yanında iç etmenlerde vardır ki, bunlarda bu geçişte dış etmenler kadar büyük rol oynadı. Atatürk'ün ölümünden sonra "Milli Şef" ve "değişmez genel başkan" olan İsmet İnönü II. Dünya savaşı yıllarında Türkiye'yi her ne kadar savaş dışında tutmaya çalışmış olsa da savaşa katılan devletler kadar derinden etkilendi.[61]

Hükümetlerin savaş yıllarında uyguladıkları başarısız ekonomik politikalar ve alınan sert önlemler, toplumun büyük kesimimin de tepkilere ve hoşnutsuzluğa neden oldu. Bunlar arasında Varlık Vergisi, Toprak Mahsulleri Vergisi ve Milli Korunma Kanunu gibi uygulamalar, halkın CHP'ye karşı tepkisine neden oldu.[62]

Savaş döneminde Türkiye'de şiddetli bir ekonomik bunalım vardı. Bu durum halkı derinden sarstı. Durmadan artan ve önlenmesine imkân olmayan savunma harcamaları için en önemli gelir kaynağı olan halkın fedakârlığı görüldü. Taşınmaz malların kiraları hızlı bir yükselişe geçti. 18 Şubat 1941'de bir kararname ile bütün yurtta tek tip ekmek yapılması mecburi kılınarak, 1 Nisan 1941'de de şekerin fiyatına zam yapıldı.[63]

Bu dönemde vurgunculuğun yaygın hale gelmesine bir yönüyle izlenen ekonomi politikaları zemin hazırladı. Ancak bu soruna hükümet nasıl karşı koyacağını bilemez bir durumda ve güçsüzdü. Bu konuda İsmet İnönü şu açıklamada bulundu;

> " Bulanık zamanı bir daha ele geçmez fırsat sayan eski batakçı, çiftlik ağası ve elinden gelse teneffüs ettiği havayı ticaret malı yapmaya yeltenen gözü doymaz vurguncu tüccar… Büyük bir milletin bütün hayatını küstah bir surette kundak sokmaya çalışmışlardı. "[64]

---

[60] Albayrak, *a.g.e.* , s.42.
[61] Akandere, *.a.g.e.* , s.145.
[62] Albayrak, *a.g.e.* , s.24.
[63] Mahmut Goloğlu, (1974), *Milli Şef Dönemi (1939-1945),* Kalite Matbaası, Ankara: s.107.
[64] Mustafa Aydın, (2004),*"1939-1945 Savaş Konusunda Türkiye: Göreli Özerklik-2 Dönemin Bilançosu "*, Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980), Oran, Baskın (Ed.), C:1, İletişim Yayınevi, 9.Baskı, İstanbul: s.391.

şeklinde vurgunculara yönelik yorumunu yaptı. Ancak onlarla mücadelede çok da başarılı olunamamıştır.

II. Dünya savaşına katılmadığı halde bu savaş Türkiye'yi çok çeşitli yönlerde ve derinden etkiledi. Savaş sonun da Türkiye sanki başka bir ülke idi. Üretimin yanı sıra, en büyük etki ekonomik durumun bozukluğu sebebiyle toplumsal yaşam alanında oldu.[65] Bu dönemde savaş ekonomisi uygulandı. Bu çerçevede, hükümete olağanüstü koşullarda fiyat saptama, özel işletmelere el koyma, zorunlu çalışma gibi ekonomiye doğrudan müdahale yetkisi veren, 1940 yılında Milli Korunma Kanunu[66] çıkarıldı. Başbakan Refik Saydam Milli Korunma Kanunu'nun gerekçelerini 29 Şubat 1940'da radyoda yaptığı konuşmada şöyle açıklıyordu:

> " Zaruri ihtiyaç belirmedikçe vatandaşlarımın normal hayatına karışmak, hükümet için hiç arzu edilmeyen bir hareket olacağını söylemiştim. Fakat gittikçe maddi ve manevi ıstırabı artan, bizim gibi harp dışındaki milletlerinde iktisadi hayatlarını etkilemekten geri kalmayan bugünkü harbin, memleketimizdeki yankılarına karşı koymak, barış devresinin icaplarına uygun yapılmış normal vasıftaki kanunlarla mümkün olmayacağını görünce Milli Korunma Kanunun verdiği salahiyette istinaden tatbike başladık. " [67]sözleriyle bu kanunun gerekliliğini ortaya koymaya çalıştı.

Milli Korunma Kanunuyla ilgili Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ise;

> "Harp dışındayız, fakat buhranın içindeyiz… Sayın Yurttaşlarım, ne zaman nerede ve nasıl biteceği belli olmayan bu cihan harbi karşısında ve onun yarattığı buhran içinde, bizim değişmez ana davamız "Milli Korunma Kanunudur"[68]

açıklamasında bulunarak kanununun gerekliliğini vurgulamıştır. Ancak Milli Korunma Kanunu iyi uygulanamıyordu. Küçük hataları olanlar hapse atılırken, sahte karne düzenleyicisi kanundaki boşluktan yararlanıp serbest kalıyordu. Zabıta görevlileri bazı yerlerde esnafı haraca bağladı. Başbakan Refik Saydam ekonomik sakıntılara ait yakınmaları incelemek için İstanbul'a gitti ancak 7/8 Temmuz 1942 gecesi 61 yaşında iken İstanbul'da öldü. Başbakanlık görevine Şükrü Saraçoğlu getirildi.[69]

---

[65] Aydın, *a.g.m.* , s.388.
[66] Yetkin, *a.g.e.* , s.186.
[67] Yetkin, *a.g.e.* , s.187.
[68] "Başvekilimiz Bir Nutuk Verdi", *Yozgat, 10*.02.1942, s.1.
[69] Goloğlu, *a.g.e.* , s.150.

Yeni kurulan Şükrü Saraçoğlu hükümeti ekonomik alandaki önlemleri bir başka açıdan ele aldı. Kısa süre önce kurulmuş olan örgütleri kaldırmaya karar verdi. Önce fiyat Murakabe Komisyonlarını, kurullarını, İaşe Müsteşarlığının ilerdeki örgütlerini, hemen ardından da Merkez Teşkilatı ve Dağıtma ofisini kaldırdı.[70]

II. Dünya savaşı sürecinde ülke ekonomisi gerçekten kötü durumdaydı. Sürekli vergilendirme, eldeki ile yetinme ve eldekini koruma mantığı hâkim oldu. Üretim olmadığı için halktan elindekini tüketmemesi istendi. Hükümet mümkün olduğunca tasarrufa önem vererek vergilerde artış sağladı.[71]

11 Kasım 1942'de T.B.M.M.'de kabul edilen Varlık Vergisi Kanunu'nun 1.maddesi: "İş ve kazanç sahiplerinin servetleri ve fevkalade kazançlarının üzerinden alınmak ve bir defaya mahsus olmak üzere "Varlık Vergisi" adı ile bir mükellefiyet tesis edildi."[72] Varlık Vergisi Kanunu ile devlet savaş ekonomisi şartlarından yararlanarak savaşın başından itibaren geçen zamanda elde edilen servet ve kazançlara hükümet tarafından el konulmasına olanak verdi.[73]

Başbakan Şükrü Saraçoğlu bu kanunun amacını; "gayri milli ticaret burjuvazisinin tasfiyesine yönelik" olduğunu ifade ederken, bu kanunun aynı zamanda bir devrim kanunu olduğunu, ekonomik bağımsızlığımızı kazandıracak bir fırsatın piyasamıza egemen olan yabancıları ortadan kaldırarak, Türk parasını Türklerin eline vereceğini ifade etti. [74]

Bu vergi varlıklı bütün halka hitap ederken, Türklerin varlıkları ve ödemeleri gerçeğe uygun belirlendiği halde, azınlıklar ekonomik durumlarının üstünde ağır bir vergiye tabi tutuldular.[75] Bu verginin gerekçesi olarak ise varlık ve gelir sahiplerinin mallarını üzerinden bir defaya mahsus vergilendirilmeleri olarak belirtildi.[76] Uygulamada ise verginin on beş gün içinde ödenmesi şart koşularak, ödemeyenlerin ise çalışma kamplarına gönderilerek borçlarına karşılık kaplarda çalıştırılmışlardır.

---

[70] Goloğlu, *a.g.e.* , s.151.
[71] Cemil Koçak, (2003), *Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945)*, C.2, İletişim Yayınları, İstanbul: s.537.
[72] TBMMZC, D:6, C:28, 11.11.1942, s.29.
[73] Akandere, *a.g.e.* , s.173.
[74] Albayrak, *a.g.e.* , s.26; Süleyman Kocabaş, (2008), *Saklanan Gerçekler Demokrasiye Nasıl Geçtik 1945-1946*, Vatan Yayınları, İstanbul: s.52.
[75] Karpat, *a.g.e.* , s.110.
[76] Yetkin, *a.g.e.* , s.203.

Türklerden olsun, azınlıklardan olsun, iş adamlarının bu vergiye karşı gösterdikleri tepki ve dıştan gelen eleştiriler neticesinde önce kanunun uygulaması hafifletildi. 14 Mart 1944'de de tamamen kaldırıldı.[77]

II. Dünya savaşının ortaya çıkardığı şartlardan yararlanarak büyük kazanç elde edenlere yönelik 26 Nisan 1944'te Toprak Mahsulleri Vergisi çıkarıldı. Ancak vergi Türk köylüsünü ve üreticisini hedef alıyordu. Varlık vergisinde olduğu gibi haksız kazanç elde ettiği öne sürülen köylü ve büyük toprak sahipleri vergiye dâhil edilerek Toprak Mahsulleri Vergisi ile köylüye bir kez daha doğrudan yüklenildi. Ancak bu vergi asıl amacına ulaşmadığı gibi CHP'ye karşıda hıncı artırdı. Yaşananlar tek parti yönetimine karşı güveni derinden sarstı.[78]

Savaş döneminde uygulanan politikalar toplumun çeşitli kesiminde bir muhalefet ortamı yaratmakla birlikte, savaş yıllarında ortaya çıkardığı hoşnutsuzluk parti dışı muhalefeti de ortaya çıkardı.[79] Milli Şefli yıllar Türkiye'de yönetici kesimin halka yukarıdan bakan, halkın meselelerine sahip çıkmayan, geniş halk kesiminin menfaatlerini kendi kişisel menfaatleri altında gören bir idari zihniyetin temsilcileri oldular. Geniş halk kesimlerinin maruz kaldığı haksız ve keyfi uygulamalara karşı tepkilerini Çok Partili Hayata Geçişte Demokrat Partiyi destekleyerek verdi.[80]

Sonuç olarak Türkiye'de siyasi, sosyal ve ekonomik iç gelişmelerle Cumhuriyetin temelinde var olan liberalleşme düşünceleri, tek parti sisteminden çok parti sistemine geçişi hazırladı. İçerde yaşanan bu gelişmelerin yanında yukarıda belirtildiği üzere aynı zamanda dış etmenler olarak adlandırılan Birleşmiş Milletler Anayasası'nın imzalanması II. Dünya savaşını kazanmış olan ülkelerin demokratik yönetim tarzına sahip olmaları ve XIX. yüzyılın hâkim parolası olan demokratik ideolojilere, Türkiye'nin kendi siyasi rejiminde uydurma gerekliliği gibi birçok iç ve dış etmen ülkemizde demokrasiye geçişi hızlandırdı.[81] Savaş sonrasında dünyada oluşan durum ve ülkenin içinde bulunduğu sıkıntılar Çok Partili Hayata Geçişi zorunlu kıldı

---

[77] Karpat, *a.g.e.* , s.11: Albayrak, *a.g.e.* , s.27.
[78] Albayrak, *a.g.e.* , s.28; Ahmet Yeşil, (1988), *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş*, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, No: 897, Ankara: ss.28-29; Karpat, *a.g.e.* , s.102; Yetkin, *a.g.e.* , s.194.
[79] Timur, *a.g.e.* , s.33.
[80] Akandere, *a.g.e.* , s.261.
[81] Nazmi Avcı, (2000), *Türkiye'de Modernleşme Açısından Din, Kültür, Siyaset* (1839-1960), Pınar Yayınları, İstanbul: s.241.

1.2. SİYASİ PARTİLERİN KURULUŞU

1.2.1. Demokrat Parti'nin Kuruluşu

1.2.1.1. Dörtlü Takrir

18 Haziran 1940 tarihinde çıkarılan Milli Korunma Kanunu ile hükümete fiyatları kontrol etme, piyasaya mal temin etme ve üretimi devam ettirmek için önemli yetkiler verdi. Yine Kasım 1942'de Varlık Vergisi birlikte savaş döneminde servet biriktiren iş adamları, gayrimüslimler ve büyük çiftlik sahiplerinden oluşan zümreleri vergilendirmek için yapıldı. Ancak bu kanunların iktidar tarafından uygulanma yöntemi halkın, devlete ve tek partiye olan güvenini sarstı.[82] Bunların yanı sıra 14 Mayıs 1945'de T.B.M.M' de görüşülmeye başlanan Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, büyük toprak sahiplerinin büyük bir kısmından faydalanmadıkları ve toprağı olmayan veya az olanlarında topraklarına tam anlamıyla sahip çıkmadıkları gibi gerekçelerle, mülkiyet hakkını ihlal etmeyecek şekilde toprak dağılımında adaletin sağlanması üzerinde duruldu. 11 Haziran 1945 yılında Büyük Millet Meclisinde kabul edilen Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu[83] daha önceki kanunlara göre toplumun çok daha önemli kesimini kapsamaktaydı. Bu da tepkinin daha çok büyümesine sebep oldu.[84]

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun çıktığı günlerde Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü , "Dörtlü Takrir " olarak bilinen önergeyi CHP grubuna sundu. 1945'de hükümetin savaş yıllarında uyguladığı ekonomi politikasının doğurduğu ağır ekonomik ve sosyal sıkıntılar Türk toplumunun geniş kesimlerinde Tek Parti yönetimine karşı tepki ve hoşnutsuzluk meydana getirdi. Savaş yıllarında içten içe oluşan muhalefet, savaş sonunda kendisini gösterecek düzeye ulaştı.[85]

C.H.P. meclis grubunun parçalanması ve yakın gelecekte CHP'ne karşı en güçlü muhalefet partisinin kurulması, siyasi tarihimizde Dörtlü Takrir[86] adını alan önerge ile başladı. 7 Haziran 1945 tarihinde takriri veren, Celal Bayar, Refik Koraltan, Fuat

---

[82] Feroz Ahmad, (1994), *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980),* Ahmet Fethi (Çev.), Hil Yayınları, İstanbul: s,222.
[83] Kocabaş, *a.g.e.* , s.70; "Toprak Kanunu Kabul Edildi", *Yozgat*, 16.03.1950, No: 1302, s.1.
[84] Cem Eroğul, (1990), *Demokrat Parti (Tarihi ve İdeolojisi)*, 2.Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara: ss.9-10.
[85] Akandere, *a.g.e.* , s.348.
[86] Dörtlü Takrir için bkz, Ek: I.

Köprülü ve Adnan Menderes imzasıyla CHP meclis grubu başkanlığına verildi[87]. Bu önergenin içiriğinde şu istekler dikkat çekti;

1- "Milli Hâkimiyetin en tabii neticesi ve aynı zamanda dayanağı olan meclis denetiminin, anayasamızın yalnız şekline değil ruhuna da uygun olarak tecellisini sağlayacak tedbirlerin aranması,

2- Vatandaşların siyasi hak ve hürriyetlerini Anayasamızın öngördüğü genişlikte kullanabilme imkânları sağlanması,

3- Seçimlerin serbestçe yapılması "[88] gibi maddeler içeriyordu.

Dörtlü Takrir 11 Haziran 1945 tarihinde CHP genel idare kurulunda tartışmaya açıldı. Dörtlü Takrir genel kurulda gizli olarak görüşüldükten sonra, mevcut kanun ve kaidelerin değiştirilmesine yol açacağı ve bu çeşit tekliflerin görüşülme yeri grup toplantısı olmayıp Millet Meclisi olduğu gerekçesiyle reddedildi.[89]

Celal Bayar bu konuda "

> Takrir partide fırtınaları kopardı. Çankaya'da Sayın İnönü'nün başkanlığında toplantılar yapıldığını işitiyorduk. Bu toplantılarda takririn reddedilmesi ve imza sahiplerinin grupta hırpalanması uygun görülmüştü… Takriri reddetmek vazifesini alanlar, bizi şiddetle tenkit ediyor, hakaret ediyor, horluyordu. Biz bunlara karşı düşüncelerimizi metanetle savunduk. "[90]

sözleriyle önergenin reddedilmesinin sorumlusunun Cumhurbaşkanı İnönü olduğunu ifade etmeye çalıştı.

CHP'nin grup toplantısında İnönü ise takriri verenlerin amacının ıslaha değil bir muhalefet yapma arzuları olduğunu belirterek şu açıklamayı yaptı; " Bunu parti içinde yapmasınlar, çıksınlar karşımıza geçsinler, teşkilatlarını kursunlar ve ayrı bir parti olarak mücadeleye girişsinler "[91] sözleriyle takrire karşı alınacak karara son noktayı koydu.

Önergenin reddedilmesinden sonra Adnan Menderes ve Fuat Köprülü Vatan Gazetesinde çok sert bir çizgisi izleyen yazılar yazmaya başladılar. Bu yazılardan dolayı

---

[87] Mahmut Goloğlu, (1982), *Demokrasiye Geçiş 1945-1950*, Kaynak Yayınları, İstanbul: ss.50-51.
[88] Albayrak, *a.g.e.* , s.44; Akandere, *a.g.e.* , s.374; Goloğlu, *a.g.e.* , s.34.
[89] Timur, *a.g.e.* , s.18. ; Karpat, *a.g.e.* , s.131.
[90] Albayrak, *a.g.e.* , s.45.
[91] Metin Toker, (1990), *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları, Tek Partiden Çok Partiye 1944-1950*, 2.Baskı, Bilgi Yayınları, Ankara: ss.68-69.

parti divanı 21 Eylül 1945'te bu iki milletvekilini partiden ihraç etti. Refik Koraltan da arkadaşlarını savunan bir yazı ele aldığı için parti arkadaşlarıyla aynı akıbete uğradı. Celal Bayar ise ilk olarak milletvekilliğinden, sonra da CHP'den istifa etti. Böylece Demokrat Parti'nin dört kurucusu (Dörtler) CHP ile olan bağlarını sonlandırdı.[92]

1.2.1.2. Demokrat Parti'nin Faaliyete Geçişi

Dörtlü Takrir'in CHP tarafından reddedilmesi sonucu Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan'ın "Dörtlü Takrir" ile CHP içinde başlayan muhalefetleri, DP'nin kuruluşu ile yakın tarihimizde yeni bir dönemin başlangıcı oldu. 1 Aralık 1945'de Celal Bayar yeni partiyi kuracağını ilan etti.[93] 7 Ocak 1946 tarihinde Celal Bayar'ın CHP'den istifa etmesiyle, Cemiyetler Kanunu'nun ilgili maddelerine istinaden, İçişleri Bakanlığına başvurarak, DP'nin resmen kurulması için partinin kuruluş dilekçesini sundu. [94] Böylece DP'nin kuruluşu 7 Ocak 1946'da resmen ilan edildi. Böylece yeni bir demokrasi dönemi başlamış oldu.[95] Kurulduğu gün, yeni parti'nin merkez idaresi, tüzüğü ve programı ilan edildi. Parti'nin dört kurucusundan biri olan Celal Bayar'ı parti başkanı seçtiler.

Türkiye Cumhuriyeti tarihine baktığımızda kurulan siyasi partileri kuranların çoğu asker ve sivil bürokratlardan oluşuyordu. Aynı şekilde Türk siyasi hayatında önemli bir yeri olan DP'nin de kurucularının CHP'nin içinden çıkmış olan asker ve sivil bürokratlardan olduğu görülür. Fakat DP'nin diğer partilerden farklı bir yönü mevcuttur. Bu da Demokrat Partiyi kurduranın " Halk " olmasıdır.[96]

Demokrat Parti'nin kuruluş amacı parti programında;

> "Madde 1. Siyasi hayatımızın, birbirine karşılıklı saygı gösteren partilerle idaresi lüzumuna inanan Demokrat Parti, Türkiye Cumhuriyeti'nde demokrasimizin geniş ve ileri bir anlayışla gerçekleşmesinde ve umumi siyasetin demokratik bir görüş ve zihniyetiyle yürütülmesine hizmet maksadıyla kurulmuştur." şeklinde belirtildi.

---

[92] Çavdar, *a.g.e.* , s.402; Karpat, *a.g.e.* , s.131.
[93] Eroğul, *a.g.e.* , s.11; Karpat, *a.g.e.* ,s.135; Toker, *a.g.e.* , s.79.
[94] Cemil Koçak, (2012), *İktidar ve Demokratlar: Türkiye'de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları (1945-1950)*, İktidar ve Demokratlar, C:2,İletişim Yayınları, İstanbul: s.15.
[95] Samet Ağaoğlu, (1972), *Demokrat Partinin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri Bir Soru,* Baha Matbaası, İstanbul: s.76.
[96] Ağaoğlu, *a.g.e.* , s.46.

DP programında; demokrasi esaslarına en uygun devlet şeklinin cumhuriyet olduğu, Milliyetçilik anlayışının tarih, kültür ve ülke birliğine dayandığı, din ve ırk farkı gözetilmediği, Laikliğin; "Devletin siyasetle, dinle hiç ilgilisinin bulunmaması ve hiç bir dini düşüncenin yasaların düzenlenmesi ve uygulanmasında etkili olmaması… Dinin siyasete alet edilmemesi "[97] gibi maddeler yer aldı.

1946-1950 yılları arasında Demokrat Parti'nin yükselme sebeplerini Samet Ağaoğlu şöyle ifade etmektedir;

1- " Kuruluşunu şekil olarak tamamlayıp, Millet Meclisinde yer alması ve memleketin her yanında ocak, bucak, ilçe ve il teşkilatlanmasını tamamlamış olması,

2- Halk Partisi iktidarının çeşitli baskıları.

3- Parti yöneticileri ile grubun zor şartlarda dahi dimdik durmuş olması.

4- Yöneticilerin tehditlerden, baskılardan korkmayarak, nerede yumuşak, nerede sert hareket edeceklerini iyi hesaplamış olmaları.

5- Siyaset arenasının muhalefet cephesinde yeni yüzlerin yer alması"[98] gibi sebeplere bağladı. 1950 seçimleri ile de Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi de yeni bir dönemin başlangıcını teşkil etti.

1.1.3. Diğer Siyasi Partiler

1.2.3.1. Milli Kalkınma Partisi

Uluslararası koşulların değişmesiyle tek parti yönetimi gerek T.M.M. M. gerek basında, daha hoşgörülü bir tutum içine girmesi ve İsmet İnönü'nün 19 Mayıs söylevi siyasi havanın genel olarak yumuşamasına neden oldu. Mevcut siyasi ortamın etkisi ile de İstanbul'un zengin sanayicilerinden Nuri Demirağ 6 Haziran 1945'de yeni bir siyasi parti kurmak için faaliyete geçerek partinin kurulması için ilk müracaatı yaptı. 18 Temmuz 1945'de kurulacak olan bu yeni parti Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkasından sonra kurulacak üçüncü muhalefet partisi olacaktır.[99] Parti'nin kurucuları arasında Nuri Demirağa, Hüseyin Avni Ulaş ve Cevat Rıfat Atilhan yer aldı. Dönemin Başbakanı Şükrü Saraçoğlu 5 Eylül 1945 tarihinde verdiği beyanatta MKP' nin kurulmasına izin verdi.[100] 18 Haziran 1945'de kurulan MKP kuruldu. Yeni

---

[97] Albayrak, *a.g.e.* , s.65.
[98] Ağaoğlu, *a.g.e.* , ss.78-79.
[99] Ekinci, *a.g.e.* , s.299;Karpat, .*a.g.e.* , s.133.
[100] M. Serhan Yücel, (2001), *Demokrat Parti*, Ülke Kitapları, İstanbul: s.41.

kurulan bu partinin somut meseleler üzerinde detaylı bir programı yoktu. Partinin faaliyetleri kurucusunun kişisel düşünceleri dışına çıkmıyordu.[101]

Milli Kalkınma Partisi, devletçilik uygulamasını eleştirerek özel girişimi, zorunlu askerliğin kaldırılmasını, adaletin bağımsız olmasını, seçimlerin tek dereceli yapılmasını, belediye başkanlarını ve Cumhurbaşkanını tek dönem için halkın seçmesini ve yasama organının iki meclisli olmasını istiyordu. Partinin gerek kurucularının milletvekili olması, gerekse memleket çapında az tanınmaları nedeniyle basın ve kamuoyunda yeterince destek bulamadı.[102] Hatta görüşlerini kamuoyuna ulaştırmak içini, basında etkin olan yazarlara bir " kuzu ziyafeti " verdi. Bu sebeple basında Milli Kalkınma Partisi'nin adı siyasi tarihimizde "kuzu partisi " olarak adlandırıldı[103]. Parti kurucuları arasında bir süre sonra çıkan anlaşmazlıklar parti'nin dağılmasına sebep oldu. Kurucularından Hüseyin Avni Ulaş ve Cevat Rıfat Atilhan'ın partiden ayrılmasıyla parti dağılma sürecine girdi.[104]

1.2.3.2. Millet Partisi

II. Dünya savaşı sonrası çok partili hayata geçiş sürecinde kurulan partilerden birisi de Millet Partisi'dir. DP'nin içinde muhalif sebeplerle ayrılanlar Millet Partisi'nde toplandı. Bu parti hem muhalefet partisi DP'ye hem de iktidar partisi CHP'ye karşı vücut bularak siyasi hayata katıldı.[105] 20 Temmuz 1948'de Ankara'da kurulan Parti'nin kurucuları; Mareşal Fevzi Çakmak, Enis Akaygen, Prof. Hikmet Bayur, Prof. Kenan Öner, Dr. Mustafa Kentli, Osman Bölükbaşı[106], Osman Nuri Kâni ve General Sadık

---

[101] Karpat, *a.g.e.* , s.133.
[102] Yücel, .*a.g.e.* , ss.41-42: Akandere, *a.g.e*, s.410.
[103] Ekinci, *a.g.e.* , s.300; Toker, *a.g.e.* , s.72.
[104] Akandere, *a.g.e.* , s.411.
[105] Ercan Haytoğlu, Geçmişte Kapatılan Bir Parti ve Düşündürdükleri, *Cumhuriyet Ansiklopedisi (1923-1998)*, C.II, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara: s.1005; Tunaya, *a.g.e.* , s.713.
[106] *Fevzi Çakmak*; 1876'da İstanbul'da doğdu. Milli Mücadele dönemi komutanlarındandır. Türkiye'nin 2'nci ve son mareşalidir. Harbiye Nazırlığı, 1.'inci ordu komutanlığı, I.Dönem Kozan ve VIII. Dönem İstanbul milletvekilidir. Millet Partisi kurucularındandır. *Hikmet Bayur*; 1892'de İstanbul'da doğdu. V,VI ve VII. Dönem Manisa milletvekilliği yaptı. VII. Hükümet Maarif Vekili oldu. *Osman Bölükbaşı*; 1 Mart 1913'de Kırşehir'de doğdu. 1947'de DP'den ayrılarak Fevzi Çakmak ve 7 arkadaşı ile Millet Partisini kurdular. IX. dönem Kırşehir milletvekili oldu. *Enis Akaygen*: 1880'de Filibe'de doğdu. Hariciye Vekâleti Hukuk Müşaviri ve Umumu Siyasiye Umum Müdürü ve Müsteşarlığı yaptı. Millet Partisi'nin kurucu üyesi ve genel başkanı, VIII. Dönem İstanbul milletvekilidir. Öztürk, *a.g.e.* , D: IX, C: VII, s.679; *TBMM Albümü* ,(2010), TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No:1, C:I, Ankara: ss.415.474.

Aldoğan gibi DP'den ayrılan isimlerden oluşuyordu.[107] MP'nin kurucuları arasında birçok güçlü şahsiyeti barındırdığı için uzun ömürlü olamayacaktı.[108]

Mareşal Fevzi Çakmak MP'nin amaçlarını;

> "Dürüst seçimlerle iktidarı yeni bir hükümete devretmek; Vatandaşı devletin emrine değil, devleti vatandaşın hizmetine koymak, bazı vergileri kaldırmak veya indirmek, vatandaşa çalışma ve ticari teşebbüs imkânları sağlamak, hayat seviyesini yükseltmek ve nihayet aile bağlarını kuvvetlendirip gençliğe milli ve dini eğitim vermek suretiyle ahlak seviyelerini yükseltmek "[109] şeklinde ifade etti.

1946 tarihinde seçim kanununda kabul edilen düzenlemelerin yetersiz olduğu gerekçesiyle yapılanlar DP gibi MP'de memnun etmedi. Bu sebeple MP 1946 ara seçimlerine katılmadı. 1950 seçimlerinde ise yirmi iki ilde seçimlere katılan MP sadece Kırşehir'den bir milletvekili kazanarak çıktı[110]. Yozgat'ta ise Salim Korkmaz, (tüccar ve çiftçi, Bağımsız), Sefer Eronat (Avukat, Bağımsız), olarak seçimlerde aday oldular.[111] Ancak bu isimler seçimleri kazanamadı.

Seçimlerden başarısızlıkla çıkan MP'nin 27-29 Haziran 1953 tarihleri arasında yapılan kongresi büyük olaylara davetiye çıkardı. Parti içinde inkılâpçılar ve muhafazakârların kongrede çatışması partiyi ikiye böldü. Bir süre sonra inkılâpçılar partiden ayrıldı. İnkılâpçılardan olan Hikmet Bayur partiden ayrıldıktan sonra, partinin içinin irtica yanlılarınca kontrol altında tutulduğunu, dinin politikaya alet edildiğini belirtti. DP içinde de MP'ye yönelik irtica yönünde eleştiriler arttı. Hatta Başbakan Adnan Menderes, MP'nin hilafeti ve mecelleyi ihya etmek ve Cumhuriyet son vermekle itham etti. Basında MP aleyhinde yazılar ele aldı.[112]

Diğer önemli bir gelişme partiden istifa eden inkılâpçılardan Saffet Olgaç'ın açıklamasıdır. Olgaç, MP'nin, dinci, şeriatçı, mecelle ve hilafetçi bir takım cereyanlar peşinde olduğunu açıklayarak, merkezin bazı evrakları sakladığı, bazılarına da yaktığını

---

[107] M.Serhan Yücel, (2006), *Türkiye'nin Siyasal Partileri (1859-2005)*, Alfa Yayınları, İstanbul: s.32.
[108] Bedia Turgay ve Feroz Ahmad, (1976), *Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi(1945-1971)*, Bilgi Yayınevi, İstanbul: s.44.
[109] Filiz Çolak, (2002), Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş ve Demokrat Parti, (1945-1950), *Türkler Ansiklopedisi*, C: 14, Ankara: s.780.
[110] Tunaya, *a.g.e.* , s.714; Karpat, *a.g.e.* , s.138.
[111] " İl Seçim Kurulu Başkanlığından", *Yozgat, 29*.04.1950, s.1
[112] Haytoğlu, *a.g.m.* , s.1008; Karpat, *a.g.e.* , ss.199-200.

ihbar etti. Yaşanan bu olaylar neticesinde soruşturma başlatılarak, 9 Temmuz 1953'de MP'nin bütün teşkilatları geçici olarak kapatıldı.[113]

Hükümet, MP'nin faaliyetleri hakkında incelemeleri sonucu Temmuz 1953'de partiyi kapatma kararı aldı.[114]Ankara 3.'üncü sulh ceza mahkemesi, MP'nin dini esasa dayanan ve gayesini saklayan bir cemiyet olduğu kararını vermesiyle Ocak 1954'de MP kapatıldı.[115]

1.1.3. 1946 Seçimleri

1.1.3.1. Yerel Seçimler ve Sonuçları

Türkiye'de I Meşrutiyetten bu yana iki dereceli ve çoğunluk esasına dayalı bir seçim sistemi uygulandı. Bu sistem, halkın seçimlerde etkin rol oynamasını engellerken,1946 yılına kadar Milli İrade ancak tek parti yönetim'inin şartlarına göre şekil alıyordu.

DP lideri Celal Bayar'ın verdiği bir demeçte:

> "iktidar öncelikle seçim kanunu olmak üzere, demokratik nizama ters düşen diğer kanunları değiştirip idarenin tarafsızlığını sağlarsa partisinin yapılacak seçimlere hazır olduğunu, seçimlerin erkene alınması durumunda dahi bu kararda olduklarını"[116]söyledi.

DP lideri Celal Bayar'ın vermiş olduğu demeç CHP tarafından"partimiz seçimlere hazırdır" şeklinde yorumlandı. CHP Eylül ayında yapılması planlanan belediye seçimlerini Mayıs ayında ve tek dereceli olarak yapılmasını kararlaştırdı.[117]

26 Mayıs 1946'da yapılan belediye seçimlerinin[118] yasa gereği Eylül, Ekim ayında yapılması gerekiyordu. Ancak iktidarın bu kadar beklemeye tahammülü yoktu veya kalmamıştı.[119] Belediye seçimlerinin yaklaşık dört ay öne alınması, henüz beş aylık bir muhalefet olan DP tarafından hoş karşılanmadı. Bu adım iktidarın, muhalefetin

---

[113] Yücel, *a.g.e.* , s.97.
[114] Turgay ve Ahmad, *a.g.e.* , s111.
[115] Turgay ve Ahmad, *.a.g.e.* , s.118.
[116] Yaşar Özüçetin, (2002), Demokrasiye Geçiş, Demokrat Partinin Kuruluşu, 1946 Seçimleri, *Türkler Ansiklopedisi*, C: 16, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara: s.770.
[117] Toker, *a.g.e.* , s.100.
[118] "Belediye Seçimleri", *Yozgat*, 31.05.1946, s.1.
[119] Koçak, *a.g.e.* , s.322.

gelişmesine ve seçimlere yeteri kadar hazırlanamamasına yönelik yapılan kasıtlı bir adımdır.[120]

Belediye seçimleri bu ortamda 26 Mayıs 1946'da yapıldı.[121] DP, antidemokratik kanunların kaldırılmadığı ve iktidarı gerçek bir muhalefetin gelişmesini önlemek niyetinde olduğu gerekçesiyle 1946 belediye seçimlerine katılmadı[122].

Demokrat Parti'nin katılmadığı 1946 Belediye seçimlerine CHP ve MKP katıldı. Ancak henüz seçimler sonuçlanmadan, seçimlerde yolsuzluk yapıldığını öne süren MKP seçim günü yayınladığı bir bildiri ile seçimlerden çekildiğini açıkladı. Böylece CHP belediye seçimlerine tek parti olarak katıldı.[123] Yozgat'ta da tek parti olan CHP 26 Mayıs 1946'da yapılan belediye seçimlerinde; Sefer Eronat (2770), İhsan İpek (2607), Muhlis Çapan (2580), Hasan Doğruyol (2544) , Süleyman Yazılıtop (2522), Hamza Sarıtunç (2438), İrfan Korkmaz (2362), Hıfzı Bacaksız (2362), Yusuf Kan (2336), Mustafa Otan (2322), Salih Şahin (2317), Ömer Uslu (2304), Şükrü Gürses (2249), Nazım Gökçeoğlu (2247), Süleyman Altınoklu (2245), Eşref Önal (2221), Mustafa Ataman (2194), Ethem Tokat (2187), Muhsin Aktoklu (2180), İrfan Yerköy (2123), Kazım Dönmez (2114), Hasan Dündar (2108) isimler Yozgat'ta CHP'den seçimleri kazandılar.[124]

Yozgat basını seçimlerde yer verdiği yazılarda taraf olduğunu açıkça ortaya koydu. Bunu da 1 Temmuz 1946 tarihinde çıkan Yozgat Vilayet Gazetesinin 1144'üncü sayısında açıkça görmekteyiz. "Oy Kullanma Serbestliği" başlığı ile verilen yazıda yer alan ; " 1. Her vatandaş oyunu aday listesinde ki şahıs lehinde ve çıkaracağı milletvekili sayısı nispetinde kullanır. Aksi takdirde kullandığı oy hederdir. 2. Siyasi ve iktisadi gaye takip eden ve bir parti mensubu bulunan vatandaş oyunu kendi parti adayları lehine kullanması bir zarurettir. Aksi takdirde gayesinden uzaklaşmış, muhalif partinin kazanmasına imkân vermiştir", devamında şu eklemeyi yapmıştır; "Cumhuriyet Halk Partisine mensup arkadaşlarımızın parti adayları lehine oy kullanmaktaki faydayı yakından kavramalarını, her zaman olduğu gibi bu seçimlerde de Milli Şef ve onun

[120] Albayrak, *a.g.e.* , s.82; Koçak, *a.g.e.* , s.327.
[121] "Belediye Seçimleri", *Yozgat*, 31.05.1946, s.1.
[122] Karpat, *a.g.e.* , s.138.
[123] Albayrak, *a.g.e.* , s.83.
[124] "Belediye Seçimleri", Yozgat, 31.05.1946, s.1.

partisi etrafında toplanmalarını bir partili borcu biliriz" [125] açıklamaları basının durumu açıkça ortaya koyuyordu. Bu da Yozgat basınının CHP'nin yayın organı şeklinde çalıştığının açıkça ifadesidir.

1.1.3.2. Genel Seçimler ve Sonuçları

5 Haziran 1946'da 4918 sayılı yasayla Türkiye'de ilk kez 21 Temmuz 1946'da yapılan tek dereceli ve çok partili seçimler olumsuzluklar nedeniyle Türk Demokrasi tarihine "hileli seçimleri" olarak geçti. 26 Mayıs 1946'da yapılan belediye seçimlerine, DP, antidemokratik kanunların kaldırılmadığı gerekçesiyle katılmadı.[126] İktidar partisi CHP Haziran 1946'da iki dereceli seçim sistemini değiştirerek, milletvekili seçimlerinin tek dereceli olarak yapılması hususunda kanunu kabul etti.[127]Bu yasa seçimlerin tek dereceli olarak, açık oy, gizli sayım usulüyle yapılacağını ortaya koydu.[128]

Seçim kanunun değiştirilmesinden sonra, Büyük Millet Meclisi 10 Haziran 1946 tarihli toplantısında, Anayasanın 25.maddesine dayanarak milletvekili seçimlerinin yenilenmesine karar verdi.[129] Bunun sonucunda DP seçimlere katılacağını 18 Haziran'da bir beyanname ile açıkladı. Beyannamede şöyle deniliyordu: "bütün bu menfi amillere rağmen toplantıda partimizin milletvekili seçimlerine iştirak etmesi kararına varmıştır "[130]

Seçimlerin Temmuz ayında yapılacak olması seçim kampanyalarını hızlandırmanın yanı sıra, sertleştirdi de. DP seçimlere oldukça önem verdi ve binlerce insanı seçim meydanlarına toplamayı başardı. Bu durum CHP'yi paniğe sevk etti. Bunun sonucu olarak da baskıyı artırdı.

Bu baskının açık örneği ulus gazetesinde, Falih Rıfkı Atay'ın; "Demokrat Parti bir siyasi parti olmaktan çıkmıştır. Bu bir yıkıcılar ve intikamcılar hareketidir" şeklindeki yazısıyla bir yerde iktidarın düşüncesine tercüman oluyordu. Oysa Demokratlar kanun yolundan çıkmamaya dikkat ediyordu.[131] Bu sırada Demokratlar Mareşal Fevzi Çakmak'ın da desteğini sağladı. Çakmak DP'nin milletvekili aday

---

[125] H.Cingiz, "Oy Kullanma Serbestliği" , *Yozgat*, 01.07.1946, s.1.
[126] Karpat, *a.g.e.* , s.138.
[127] Hüsnü Cingöz, "Yeni Milletvekili Seçimi", *Yozgat*, 14.06.1946. s.1.
[128] "Milletvekili Seçim Hazırlıkları Başladı", *Yozgat*, 14.06.1946. ss.1-5.
[129] "Resmi Tebliğ", *Yozgat, 14*.06.1946, s.1.
[130] Toker, *a.g.e.* , s.114.
[131] Ahmad, *a.g.e.* , s.34; Eroğul, *a.g.e.* , s.16.

listesinde bağımsız olarak yer almayı kabul etti[132]. Bu katılım CHP'yi endişelendirdi. Zira Mareşal Fevzi Çakmak, Atatürk'ün yakın arkadaşı olması, İstiklal Savaşı'nda oynadığı önemli rol, dindarlığı vb. sebeplerden ötürü ülkede önemli bir yeri vardı. Bu parti için önemli oldu. Halkın desteğini arkasına alan DP, kanuni yolları terk etmeden seçim mücadelesini hızlandırdı.[133]

Devam eden seçim propagandalarının ardından seçimler 21 Temmuz 1946'da yapıldı. 21 Temmuzda gerçekleştirilen Çok Partili Hayatın ilk genel seçimleri sakin geçti. Ancak çok geçmeden seçim sonuçların açıklanmaya başlamasıyla, bazı yerlerde ise sonuçların bir türlü açıklanmamasıyla sakinlik bozuldu. Seçimlerin özellikle illerde CHP'lilerin büyük baskısı altında yapıldığı ortaya çıktı. DP'liler seçim mazbatalarının değiştirildiğini ileri sürerek durumu protesto ettiler.[134] Seçimler sonucunda DP 465 milletvekilliğinden 66'sını kazanırken, CHP ise 395 milletvekilliği elde etti. Seçimlerde 4'te bağımsız milletvekili seçildi.[135]Yozgat'ta ise seçimler sorunsuz olarak gerçekleşmiş ve DP'nin propaganda faaliyetlerine rağmen seçimleri CHP kazanmıştır. Sonuçlara göre Yozgat'ta kazanan Milletvekilleri: Celal Arat, Ziya Erkant, Süleyman Sırrı İçöz, Kemal Cenap Berksoy, İhsan Nuri Olgun, Kamil Erbek ve Ahmet Sungurdur.[136]

Demokrat Parti'nin bu seçim sonuçlarına tepkisi sert oldu. Genel başkanı Celal Bayar iktidarı kendilerine baskı yapmakla suçlayarak seçimlerde yolsuzluk yapıldığını şu sözlerle ifade etti:

> "işte ben iddia ediyorum, hatta itham ediyorum; seçim işlerine fesat karıştırılmıştır. Seçimler memleketin hakiki iradesini göstermekten uzaktır. Şayet kanunsuz hareketler ve vatandaşlarını üzerinde yapılan türlü tazyikler azami hatta çıkarılmamış olsaydı, yurdun her tarafında seçimleri partimizin kazanamamasına imkân yoktu… Yapılan bunca tazyik ve kanunsuzluk kâfi gelmediği içindir ki; iktidar partisi sahte mazbatalarında tahrifat yapmaya mecbur kalmıştır. Bu sarih iddiaları ispat edecek çok kati delillerimiz, olduğu gibi, milletçe de bilinmektedir. Halk Partisi iktidar mevkiini ancak seçimlerden önce ve seçimler esnasında tatbik ettiği zorlamalara dayanan usuller ve seçim evrak ve mazbatalarında tahrifat yapmak sayesinde muhafaza etmektedir."[137] Bu demeç iktidar tarafından hoş

[132] Koçak, *a.g.e.* , s.506.
[133] Eroğul, *a.g.e.* , s.16.
[134] Karpat, *a.g.e.* , s.143; Ekinci, *a.g.e.* , s.327.
[135] Koçak, *a.g.e.* , s.515; Turgay ve Ahmad, *a.g.e.* , s.23.
[136] "Seçim ve Sonu", *Yozgat*, 30.07.1946, s.1.
[137] Karpat, *a.g.e.* , s.144.

karşılanmadığı gibi, demeci yayınlayan Yeni Sabah ve Gerçek Gazeteleri kapatılarak seçim sonuçlarının basında eleştirilmesi yasaklandı.[138]

Sonraki günlerde DP'nin itirazları devam etti. Ancak Türk Demokrasi tarihinde bu seçimler " hileli seçimler " olarak yerini aldı.[139] Bu dönemde her türlü baskıya göğüs geren ve CHP'ye karşı mücadele eden Demokrat Partililere "Kırk altı Demokratları " ve bu mücadeleyi veren enerjiye de "Kırk altı Ruhu " denildi.[140]

1.1.3.3. 12 Temmuz Beyannamesi

21 Temmuz 1946 seçimlerinden itibaren dinmeyen tartışmalar, anlaşmazlıklar ve çatışmalar uç noktalara geldi. Bu tartışmazlıklar önlemediği takdirde rejimin bir çıkmaza girme tehlikesi ortaya çıktı.[141] Mecliste mutlak çoğunluğu elinde tutan CHP, Kazım Karabekir'i meclis başkanlığına seçerken, İsmet İnönü'yü de tekrar Cumhurbaşkanı olarak seçti. Hükümet kurma görevi de Recep Peker'e verildi. Tek Parti rejimi ve Milli Şeflik kanunu savunan ve uzlaşmaya karşı şiddet kullanma eğilimi olan birine bu görevin verilmesi DP'de endişeye neden olurken, CHP'lilerce yerinde bir karar olarak kabul edildi. [142]

21 Temmuz 1946 seçilerinde beklediği sonucu alamayan DP'de hayal kırıklığı yarattı. 465 milletvekilliği için 273 aday gösteren DP bu seçimlerden sadece 66 milletvekili kazanabildi. Ancak halkın desteğini arkasına almayı başardı. Bu destekten emin olan DP çok daha fazlasını alacağından emindi. Çok geçmeden yapılan usulsüzlükler ve baskılar hakkında raporlar yağdı. Seçim sonuçlarına itiraz arttı. DP olayları sessizce kabul etmeyeceğini göstermek için ilk günlerden itibaren sert bir muhalefete başladı.[143]

Demokrat Partinin 7 Ocak 1947'de toplanan kurultayında, seçim yasanın gelecekteki seçimlerde partizan bürokrasi tarafından değil bağımsız bir yargı kurulu tarafından denetlenmesi isteğinde bulundular. Cumhurbaşkanlığı görevi ve parti genel başkanı görevinin tek kişide değil farklı şahıslarda olması, Anayasaya aykırı ve Demokratik olmayan tüm yasaların iptalini istediler. Kurultayın aldığı bu karar Hürriyet

---

[138] Albayrak, *a.g.e.* ,s.91.
[139] Çolak, *a.g.m.* ,s.778.
[140] Goloğlu, a.g.e, ss.59-60.
[141] Timur, *a.g.e.* ,s.71; Eroğul, *a.g.e.* , s.27.
[142] Cemal Kutay,(1975), *Örtülü Tarihimiz*, C.1, Hilal Matbaası, İstanbul: s.496; Ekinci, *a.g.e.* , s.328.
[143] Eroğul, *a.g.e.* , ss.16-17.

Misakında toplandı. [144] Özellikle Hürriyet Misakı iktidar yanlısı basının ve yetkililerin muhalefete saldırmasını sonucunu doğurdu. Bunun üzerine 7 Haziran'dan itibaren Celal Bayar ve İsmet İnönü arasında görüşmeler başladı. [145]

DP lideri bu görüşmede *"idare mekanizmasının baskı altında olduğunu belirterek, memlekette demokrasi kuracak ve bu kuruluş milli huzur bozulmadan yapılacaksa, Recep Peker iktidarının politikasını mutlaka değiştirmesi gerektiğini*" ifade etti. Başbakan Peker ise DP'yi, memleketi ihtilala sürüklemekle suçlayarak, hükümetin "tedbir almaktan gayrı bir şey yapmadığını öne sürdü ve Bayar'a siz bu mevzuda sabit fikir olmuşsunuz" diyerek işin içinden çıktı. 14, 17, 24 Haziran tarihlerinde Cumhurbaşkanı İsmet İnönü Bayar'la görüştü. Bu arada iki kez de Başbakan Peker ile görüştü. Ancak bu görüşmelerden bir sonuç çıkmadı ve karşılıklı suçlamalar devam etti. Siyasi gerginliğin artması üzerine, bir ayı aşan süreden beri iktidar ve muhalefetin uzlaşması için çabalayan Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, iktidar ve muhalefetin uzlaşmasını sağlamaya yönelik 12 Temmuz Beyannamesini hazırlayarak taraflara sundu.[146]

12 Temmuz Beyannamenin özü partilerin Türk Demokrasinin vazgeçilmez unsurları olduğunun kabulü şeklinde ifade edilebilirdi. Böylece iktidar muhalefetin varlığına tahammül etmeyi ve onlarla bir arada yaşamayı kabul ediyordu.[147] Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün "bu zeminde ben Devlet Reisi olarak kendini her iki partiye karşı müsavi derece de vazifeli görürüm" sözleri ile muhalefetin de faaliyet göstermesini de açıkça belirtti.[148] 12 Temmuz Beyannamesi, Peker hükümetini suçlama anlamı taşıyordu. Bu bakımdan Peker Hükümeti tarafından bu beyanname pek olumlu karşılanmadı. Başbakan Peker, parti başkanında desteğini kaybettikten sonra yavaş yavaş gerileyerek istifa etmek zorunda kaldı. [149]

Başbakan Peker'in istifasından sonra hükümeti kurma görevi, Hasan Saka'ya verildi. Saka Kabinesi, DP tarafından umutla karşılandı. Cihad Baban, 14 Ekim 1942 tarihli Tasvir'de ki, "Yeni Kabinenin Şansı" başlıklı yazısında; "Hasan Saka kabinesi

---

[144] Bu görüşmelerin içeriği için Bkz, Ek-II.
[145] Çavdar, *a.g.e.* , s.405; Ahmad, *a.g.e.* , s. 37; Birand, *a.g.e.* , s.46.
[146] Albayrak, *a.g.e.* , ss.119-120; Bkz. Ek. III.
[147] Çavdar, *a.g.e.* ,s.405
[148] Eroğul, *a.g.e.* , s.30.
[149] Timur, *a.g.e.* , ss.78-79.

demokrasiyi geliştirmek, anti-demokratik kanunları düzeltmek, partiler arasında eşit haklar tesis etmek suretiyle selefinin kaçırdığı fırsatı kazanarak memleket bu yolda büyük hizmetler görebilir" sözleriyle umutlarını ifade etti.[150] Böylece sertlik yanlısı kabine tasfiye edilmiş oldu.

Mayıs 1950'de DP idaresinde yeni iktidarın başa geçmesiyle demokratik düzenin tam olarak yerleştiği kabul edilen Türkiye'de 1950 yılı sadece siyasi bakımdan değil, aynı zamanda ekonomik bakımdan da bir dönüm noktası olarak ele alınmaktadır. Savaş ekonomisinden normal ekonomiye ulaşabilmek için atılması gereken geçiş ekonomisi devresi, muhtelif ekonomik problemlerin hafiflemesiyle kapanmış ve Türkiye için yeni bir devre başlatmıştır.[151]

[150] Albayrak, *a.g.e.* , s.123.
[151] Duygu Sezer, (1996), İkinci Dünya Savaşında Sonra Türk Dış Politikası(1945-1965 Yılları),*Olaylarla Türk Dış Politikası*, 9. Baskı. Siyasal Kitabevi, Ankara: s.452.

İKİNCİ BÖLÜM

YOZGAT BASININDA DEMOKRAT PARTİ İKTİDARININ İLK DÖNEMİ

(1950-1954)

2.1. YOZGAT BASINI

Yozgat'ta Basın 1950 öncesinde çok yaygın olmasa da 1950 sonrasında bu anlamda çalışmalar yoğunlaşarak ilçelere kadar yayılmıştır. Cumhuriyet Döneminde başlayan Basın çalışmaları il merkezinde yoğunlaşmıştır. Yozgat'ın ilk yayın organı olan Yozgat Vilayet Gazetesi 1921 yılında yayına başladı. Bunu 1938'de Notlar (Fazlı Bilecen) ve Halkevlerinin yayın organı olan Bozok dergileri izlemiştir. Bu dergilerde il içinde ve dışında olan sanatsal etkinliklerle ilgili haberlerin yanı sıra Halkevi köycülük kollarının araştırma çalışmaları da yer aldı.

II Dünya Savaşı yıllarında dergilerin kapanmasının ardından 1947'de Abbas Sayar ve Şahin Duran'ın kurduğu Bozok Gazetesinden başka 1950'lere kadar basın alanında etkin çalışmalardan söz edilemez. 1950 sonrasından il merkezinde yeniden yoğunlaşan basın çalışmalar bir süre sonra ilçelere de yayılacaktır. 1947'den itibaren çıkmaya başlayan gazetelerden 15'i yayın hayatına 1973'e kadar devam etti. Bu yayın organlarından 11'i il merkezinde diğerleri ise ilçelerde yayınlanmaktaydı. 15 Şubat 1954'de ise Bozok Gazetesi sahibi N. Abbas Sayar tarafında Yozgat merkeze bağlı Yerköy kazasında Yerköy Gazetesini yayınlamaya başladı.[152] Bunu 1955'te Neşet Tanrıdağ tarafından Hakikat Gazetesi yayınlanmaya başladı.[153] Şubat 1961'de ise Yeni Yozgat Gazetesi çıktı.[154] Daha sonra 1968'de Hilmi Gönenç tarafından Anadolu, 1969 'da Seniha Karadereli tarafından İleri, 1971'de Nazım Kayhan tarafından Haber, 1971'de Şahin Duran tarafından Yankı, 1971'de Recep Sönmemiş tarafından Hür ses gibi gazetelerin yanı sıra Mücadele ve Çeşka gibi gazetelerde il merkezinde yayınlanan gazeteler arasında yer alır. İlçelerde ise 1973'te Ahmet Tarıktürk tarafından Boğazlıyan'da Çağlayan yayınlandı. 1971'de Hayrettin Özaslan tarafından Yeniğün çıktı. Sorgun'da ise 1969'da Nevzat Coşkun tarafından Sorgun gazetesi çıkarıldı. 1973'te Yozgat Köy Koparatifi'nin yayın organı olarak çıkan Yoz-Kop, ildeki tek dergidir. 1970'lerin sonlarına doğru Hakikat, Yeni Yozgat, Haber, Yankı, Hür Ses, Hizmet, Mücadele ve Çeşka kapanırken, 1974'te il merkezinde Nazım Kayhan tarafından Sabah ve Akdağmadeni'nde Seyit Erol tarafından Akdağmadeni isimli gazeteler yayınlanmaya başladı. 1976'da Sorgun'da Bünyamin Yaşar Yeni Yeşilova ve

[152] "Yeni Neşriyatımız", *Bozok*, 01.02.1954, s.1.
[153] Yurt Ansiklopedisi, s.7699.
[154] Hilmi Gönenç "Başlarken", *Yeni Yozgat Gazetesi*, 13.02.1961, s.1.

1979'da Sarıkaya'da Ahmet Derel tarafından Yöre gazeteleri yayına başladı.[155] Yozgat basını hakkında mevcut kaynak sayısının kısıtlı olması nedeniyle konu hakkında daha ayrıntılı bilgi yoktur. Bu nedenle mevcut kaynaklardan yararlanılarak konu hakkında bilgi verildi.

2.2. YOZGAT BASININDA 1950 SEÇİMLERİ

14 Mayıs 1950 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti açısından yeni bir dönemin başlangıcıdır. Mayıs 1950'de düzenlenen genel seçimle muhalefet konumunda olan Demokrat Parti seçimlerden zaferle çıktı. 27 yıldır ülkeyi yönetmekle görevli olan CHP, özgür ve huzur dolu bir seçim ortamında DP tarafından yenilgiye uğratıldı. Böylece demokrasi açısından önemli bir adım atıldı.[156]

1946 seçimlerinden sonra seçim yasası üzerine yoğun eleştiriler oldu. Bunun üzerine 14 Mayıs 1950 seçimi öncesi, Seçim Kanunu tasarısı geçici komisyonca incelenerek Büyük Millet Meclisine gönderildi.[157] Tasarı DP ve MP'de içinde bulunduğu karma komisyonda görüşüldü. [158] Görüşmelerde yoğun tartışmalar yaşanmasına rağmen Demokratların bazı teklifleri kabul edilirken, bazıları reddedildi. Örneğin kabul edilen 43.maddenin öngördüğü, " kapalı yerlerde toplu olarak sözlü propaganda yapılabilir, ancak o seçim bölgesindeki seçmenler ve milletvekili adayları ile birlikte onların temsilcileri de katılabilir" maddesi kabul edilerek hükümetin isteğine göre seçim yasası şekillendi. Bu madde, kapalı salon toplantılarına yalnız o seçim çevresinden seçmenlerin katılabileceğini öngörüyordu. Muhalefet bunu toplantı hürriyetine aşırı bir kayıt olarak gördü. Muhalefet komşu ilden gelecek seçmenlerin parti propaganda toplantılarına katılmalarını önlemenin anlamının olmadığını belirtmişse de yararı olmadı, tartışmalar sonunda bu madde aynen kabul edildi.[159] Mecliste süren tartışmalar sonunda 16 Şubat 1950'de kabul edilen yeni seçim kanunu[160] 21.02.1950'de yürürlüğe girdi.[161]

---

[155] Yurt Ansiklopedisi, s.7699.
[156] Bernard Lewis, (2010*), Demokrasinin Türkiye Serüveni*, Hamdi Aydoğan ve Esra Ermert (Çev.) , 4. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: s.9.
[157] "Seçim Kanunu Önümüzdeki Hafta Mecliste Görüşülüyor", *Yozgat, 02*.02.1950, s.1.
[158] "Yeni Seçim Kanunu Kabul Edildi", *Yozgat*, 16.02.1950, s.1.
[159] "Büyük Millet Meclisi Seçim Kanunu Müzakereleri", *Yozgat,* 09.02.1950, s.3.
[160] "Yeni Seçim Kanunu Kabul Edildi", *Yozgat*, 16.02.1950, s.1.
[161] "İlimizin Her Tarafında Seçmen Kütük Listeleri Askıya Çıkarıldı", *Yozgat*, 02.03.1950, s.1

5545 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu'nun 21 Şubat 1950'de Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilmesiyle seçim hazırlıkları başladı.[162] Seçmen kütüklerinin 21 Şubat 1950'den itibaren de düzenlenmesine başlandı. Bu sebeple de diğer il ve ilçelerde olduğu gibi Yozgat il ve ilçelerinde de seçmen kütük ve listeleri askıya çıkarılarak seçim kurulları oluşturuldu.[163] Bu seçimler Yozgat basını açısından da önemliydi. Çünkü yeni bir dönemin başlangıcını oluşturacaktı. Bu açıdan Yozgat basını seçim sürecinde temkinli davranmasına karşın yine de seçimlere kadar CHP yanlısı propagandasını devam ettirdi.

14 Mayıs yaklaştıkça siyasi partilerin seçim çalışmaları da hız kazandı. Seçim çalışmaları devam ederken Milli Mücadelede önemli başarılara imza atmış olan Atatürk'ün en yakın arkadaşlarından Mareşal Fevzi Çakmak hayatını kaybetti. Bu olayla MP'yi seçim öncesi büyük kayıp yaşadı.

Seçim öncesi propaganda faaliyetleri büyük şehirlerden köylere ve ilçelere kadar uzandı. Seçim çalışmalarının başlamasıyla birlikte Yozgat il ve ilçelerinde CHP'nin yanı sıra muhalefet partilerinden DP ve diğer partilerin seçim çalışmaları hızlandı. CHP'nin Yozgat ilindeki adayları ilçelere kadar giderek seçmenlere seslenirken DP'nin adayları da Yozgat il merkezi ve ilçelerinde faaliyetlerini sürdürdü. CHP adayları hükümetin icraatlarını anlatırken DP'nin adaylarından Niyazi Ünal, Yusuf Karslıoğlu ve Fuat Nizamoğlu konuşmalarında CHP'nin adaylarının ilk kez halkın ayağına kadar gittiğini, CHP iktidarının devlet dairelerinde iyi çalışmadığı ileri sürüyorlardı.. CHP tarihinde ilk defa vatandaşın ayağına kadar giderek oy istemesi DP adaylarınca başarı olarak değerlendirildi. Yozgat il ve ilçelerinde sürdürülen seçim faaliyetleri sürerken adaylarda halka vaatlerini sıralıyorlardı.[164]

Bu ortamda süren propaganda faaliyetlerinin ardından seçimler 14 Mayıs 1950'de gerçekleşti. 27 yıldır iktidarı elinde tutan CHP seçimi kaybetti. DP ise seçimden zaferle çıktı. Seçimlere katılım oranı %88 oldu. Partilerin aldıkları oy oranları

---

[162] "Seçim Hazırlıkları Hızlandırıldı", *Yozgat,* 23.02.1950, s.1.
[163] "İlimizin Her Tarafında Seçmen Kütük Listeleri Askıya Çıkarıldı", *Yozgat*, 02.03.1950, s.1.
[164] "Seçim Propagandaları Başladı", *Yozgat*, 15.04.1950, s.1; "Seçim Çalışmaları Hızlandırıldı", *Yozgat*, 06.05.1950, s.1.

ise DP %53.59, CHP %39.98, MP %3.03, bağımsız %3.04 oldu. Seçim sonunda DP 408, CHP 69, MP 1 milletvekilliği kazandı. [165]

Yozgat'ta 1950 seçimleri sorunsuz ve yoğun katılımla gerçekleşecektir. Yozgat basını seçim günü Yozgat'ta yaşananları ayrıntılarıyla başlığına taşımıştır. Yozgat basını seçimlere ilginin yoğun olduğunu ifade etmekle birlikte şu karşılaştırmaya da yer verecekti; "oy verme hususunda evvelce görülen ihmal ve kayıtsızlık, yerini oy hakkını kullanmak arzusuna bıraktığını açık bir şekilde göze çarpıyor" ifadesi de basının seçimlere bakış açısını açıkça ortaya koyuyordu. Bu konuda Yozgat basınının seçimler konusunda hangi tutum içinde olduğunun açık göstergesidir. Yozgat halkının sabahın erken saatlerinden itibaren seçim bürolarına gitmeleri ve oylarını sorunsuzca kullanmaları seçimlerin sorunsuz geçmesini sağladı. Yozgat'ta 14 Mayıs 1950 seçimlerine katılım %85 oldu. Bu katılım oranını halkın seçimlere ne kadar ilgi duyduğunu ortaya koydu. 1950 seçimlerinde Türkiye genelinde olduğu gibi Yozgat'ta da DP birinci parti olarak çıktı. Toplam yedi milletvekilinden Yozgat'ta DP altı milletvekili kazanırken, CHP sadece bir milletvekili kazanabildi. [166] Yozgat'ta DP'den kazanan adaylar: Niyazi Ünal Alcılı (77,210), Faik Erbaş (73,048), Haşim Tatlıoğlu (70,607), Yusuf Karslıoğlu (69,329), Fuat Nizamoğlu (69,100), Hasan Üçöz (68,478) oy alarak DP milletvekilliğine seçildiler. CHP'den ise aday olan Avni Doğan ise (57,029), oy alarak milletvekilliğine seçildi.[167]

D.P. üstünlüğü ile sona eren 14 Mayıs 1950 seçimleri sonrasında, DP yayınladığı beyannamede;

" Milletvekilliği seçimlerinin kati olarak belli olduğu şu anlarda reyini büyük bir olgunlukla kullanmış olan aziz Türk Milletine şükranlarımızı arz etmeyi şerefli bir vazife biliriz" … [168] içerikli beyanname ile halka teşekkür edildi.

Yozgat basını 1950 seçimleriyle birlikte yeni bir görünüm kazandı. Seçim öncesi yürütülen propaganda faaliyetleriyle seçim sonrası yürütülen propaganda faaliyetleri değişiklik gösterir. Yozgat basını seçim öncesi CHP yanlısı yürüttüğü faaliyetleri seçim sonrası DP lehine çevirdi. Yozgat basınının DP yönünde bakış açısını değiştiren temel

[165] Ahmet Yeşil, (1988), Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara; s.135.
[166] "Milletvekilleri Seçimi", *Yozgat*, 20.05.1950, s.1.
[167] "Yozgat Valiliğinden", *Yozgat*, 20.05.1950, s.1.
[168] "Demokrat Parti Beyannamesi", *Yozgat*, 20.05.1950, s.1.

unsur partinin muhafazakâr yapısı ve bu politikaya paralel eylemleriydi. Basında yer alan seçim sonuçlarına baktığımızda bunu açıkça görmekteyiz. Bu durum Yozgat basınında seçim sonuçlarını olumlu karşıladığı şeklinde ifade edilebilir.

2.3. YOZGAT BASININDA DEMOKRAT PARTİ HÜKÜMETİ'NİN KURULMASI

Seçim sonuçlarını kesinleşmesinin ardından yeni meclis 22 Mayıs'ta toplandı. En yaşlı üye olan CHP milletvekillerinden Hüseyin Cahit Yalçın'ın geçici başkanlığı altında oturum açılarak meclis divanı seçimleri yapıldı. Seçim sonunda DP milletvekili Refik Koraltan meclis başkanlığına, Celal Bayar da 387 oyla Cumhurbaşkanlığına seçildi. Celal Bayar'ın yemininin ardından Şemsettin Günaltay hükümetinin istifası okundu ve ardından Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından Adnan Menderes'e ilk DP hükümetini kurma görevi verdi.[169]

Demokrat Parti Hükümetinin ilk kabinesi şu isimlerden oluştu:

Başbakan: Adnan Menderes

İçişleri Bakanı: Rüknettin Nasuhioğlu

Adalet Bakanı: Halil Özyörük

Dışişleri Bakanı: Fuad Köprülü

Ticaret ve Ekonomi Bakanı: Zühtü Velibeşe

Sağlık Bakanı: Nihat Reşat Belger

Tarım Bakanı: Nihat Eğriboz

Tekel ve Gümrük Bakanı: Nuri Özay

Maliye Bakanı: Halil Ayan

Çalışma Bakanı: Hasan Polatkan

Ulaştırma Bakanı: Tevfik İleri

Bayındırlık Bakanı: Fahri Belen

Milli Savunma Bakanı: Refik Şevket İnce

---

[169] "Celal Bayar Cumhurbaşkanlığına Seçildi", *Yozgat*, 27.05.1950, s.1.

Milli Eğitim Bakanı: Avni Başman

İşletmeler Bakanı: Muhlis Ete[170]

oluştu. 27 yıldır Türkiye'nin siyasi hayatına yön veren tek parti yönetimi, 14 Mayıs 1950 seçimleriyle yönetimi DP'ye devrederek uzun süre muhalefette kaldı. Türk siyasi hayatında önemli bir yer edinecek olan DP hükümeti böylece kurulmuş oldu.

Birinci Menderes Hükümeti'nin programı 29 Mayıs 1950 günü Adnan Menderes tarafından TBMM'de okundu. Menderes konuşmasında;

> Büyük Millet Meclisinin milli tarihimizde alacağı yerin çok önemli olacağından, tarihimizde ilk defa yeni mecliste milli iradenin tam ve serbest tecellisi neticesinde millet hâkimiyetinin ön palanda olacağını, DP'nin ulusal istençle iktidara gelen bir hükümet olduğunu belirterek hükümetin izleyeceği mali ve iktisadi politikaları dört ana temele dayandırdı.

Bunlar:

1- "Bütün devlet hizmetlerinin görülmesinde azami tasarruf zihniyetiyle hareket ederek, devlet masraflarını ve külfetlerini asgariye indirmek ve devlet bütçelerini iktisadi bünyemizin takatiyle mütenasip ve hakiki manasıyla muvazeneli bir hale getirmek.

2- İktisadi cihazlanmamızı yükseltmek.

3- İktisadi cihazlanmamız için devlet bütçesinden envestisman mahiyetinde ayrılacak tahsisatı memleketimizin şartları göz önünde bulundurularak vücuda getirilecek bir plana bağlamak.

4- İstihsal hayatını devletin zararlı müdahalelerinden ve her çeşit bürokratik engellerden kurtarmak. "

olarak ifade edip konuşmasının devamında; "öngördükleri temellere dayanan politikaların izlenmesi sayesinde hayat pahalılığının önüne geçileceğini, üretimin, hayat pahalılığının önüne geçileceğini, maliyetleri dünya seviyelerine yaklaştırmak, istihsali hayat pahalılığının ve yüksek maliyetlerin baskısından kurtarılacağını, iş ve istihsal hacminin artırılabileceğini, çiftçi ve işçi kitlelerinin nispi refaha kavuşturularak,

[170] "Yeni Kabine Erkânı", *Yozgat*, 27.05.1950, s.1.

memlekette içtimai sefaletin derece derece azalacağını" belirterek bazı vergilerin kaldırılacağı ifade etti.[171]

2.4. YOZGAT BASININDA DEMOKRAT PARTİ HÜKÜMETİNİN İCRAATLARI

2.4.1. İç Politika Uygulamaları

2.4.1.1. Askeri ve Bürokratik Tasfiyeler

Demokrat Parti 1950 yılında iktidarı, seçimlerde kök salmış tek partiden siyasi iktidarı halkın onayı ile aldı.[172] Kuruluşu üzerinden çok zaman geçmeden iktidara gelen DP'nin ezici çoğunlukla iktidara gelmesi, CHP bu yenilgiye tahammül edemeyip, elindeki devlet gücünü kullanarak yeniden iktidarı almaya kalkışması ihtimali mümkün görünüyordu. Çünkü 27 yıllık CHP iktidarının şekillendirdiği bütün devlet güçleri, yeni iktidara yabancıydı.[173] CHP ile DP arasındaki ilişkilerin henüz hükümet programı okunması esnasında başladı. Hükümet programı üzerindeki görüşmeler sert bir durum alırken iktidar ve muhalefet birbirini ağır şekilde suçladılar.[174]

Bu olaylar dışında en çok göze çarpan olay ise 5 Haziran günü bir albayın Menderes'i ziyarete gelerek bir darbe yapılacağını bildirmesi oldu. Bu olay iktidarın harekete geçmesine sebep oldu. Bunun üzerine yapılan değerlendirmenin ardından 6 Haziranda hükümet, Genelkurmay Başkanı ve diğer yüksek subayları görevden alarak yerlerine CHP ile ilişkisi olmayan ve siyasi olarak kendi iktidarına daha yakın kişileri getirdi.[175] Görevinden alınan Genelkurmay Başkanı Org. Abdurrahman Nafiz Gürma'nın yerine kara kuvvetleri komutanı Org. Nuri Yamut getirildi. [176] İkinci başkanlığa Korgeneral Şahap Gürler, Hava Kuvvetleri Komutanlığına vekâleten Korgeneral Muzaffer Göksenin, I Ordu Komutanlığına Asım Tınaztepe, II Ordu Komutanlığına Org. Muzaffer Tuğsavul, III Ordu Komutanlığına Mahmut Berköz atandı.[177] Bunların yanı sıra 15 General ve 150 Albay, da iki üç ay içinde emekliliğe

---

[171] "Hükümetin Programı", *Yozgat*, 03.06.1950,s.1.
[172] Ahmad, *a.g.e.* , s.53.
[173] Eroğul, *a.g.e.* , s.55.
[174] Albayrak, *a.g.e.* , s.189.
[175] Eroğul, *a.g.e.* , s.56; Ahmad, *a.g.e.* s.55.
[176] Yücel, *a.g.e.* , s.83.
[177] Albayrak, *a.g.e.* , s.192.

sevk etme kararı aldı.[178] Orduda yapılan bu değişiklikler iktidar ve muhalefet çevrelerinde şaşkınlık yaratacaktı.

Bürokrasi alanında da bir değişiklik bekleniyordu. Bu konudaki görüşler Hükümet programının, DP Meclis Grubu'nda görüşülmesi sırasında önemle üzerinde durulan bir konu oldu.[179] Hükümet kurulduktan sonra vatandaşlara ve özellikle DP'ye karşı baskı uygulayan yöneticiler ve memurların değiştirilmesi için, hem parti içinden hem de halktan gelen yoğun şikâyetler üzerine hükümet bürokraside de değişikliğe gitti. [180] Bürokratik kadrolaşma konusunda, 3 Haziran 1950 tarihli DP meclis gurup toplantısında, Sivas milletvekilleri İlhan Dizdar, Nurettin Ertürk, İbrahim Duygu ve Rıfat Ölçtem'in imzalarını taşıyan soru önergesinde eski iktidar lehine çalışan memurlar ile o dönemde haksızlığa uğrayan memurların durumlarının ne olacağı konusundaki önerge gündeme alındı.[181] DP, parti örgütü ve vatandaşlardan gelen şikâyetler üzerine,18 Haziran 1950 tarih ve 153 sayı ile İl Özel İdare Kurulu Başkanlıkları'na bir genelge göndererek "önceki dönemlerde partizanlık yapmış olan memurların yerlerinde kalamayacaklarını, ancak bu gibiler hakkında inceleme ve soruşturma yapıldıktan sonra gerekli işlemlerin yapılacağı " konusunda açıklamada bulunuldu.[182]

İçişleri Bakanı Rüknettin Nasuhioğlu;

> "Demokrat parti hükümetinin iç idarede takip ettiği yol, vatandaşların hükümetten ve memurlardan beklediği fikir, ruh ve muamele değişikliğini, iç idarede tesis ettirmektir. Vali, Kaymakam, Bucak Müdürü, Jandarma Komutanı, Emniyet Müdürü hülasa bütün idare teşkilatı mensuplarının bu değişikliği temsil etmeleri halka huzur ve emniyet vermenin en başlı teminatıdır. " [183]

sözleriyle değişiklerin gerekçelerini açıkladı. Yapılan değişikliklerle DP İktidarını güvence altına alma yolunda önemli adımlar atmış oldu. Bu konuya Yozgat basınında gereğince yer verilmemiştir. Ancak basın DP'nin bu konudaki uygulamasına olumsuz bir eleştiride de bulunmadı. Tam tersine basın bu konuyu olumlu karşıladı. Bu da basının DP yanlısı bir tutum içinde olduğunu gösterir.

---

[178] O. Metin Öztürk, (1993), *Ordu ve Politika*, Gündoğan Yayınları, Ankara: s.67.
[179] Özel Şahingiray, (1954), *Celal Bayar'ın Söylev ve Demeçleri (1946-1950), Demokrat Partinin Kuruluşundan İktidara Kadar Politik Konuşmalar*, (Der.), Doğuş Limited, Ortaklığı Matbaası, Ankara: s.634.
[180] "İçişleri Bakanının Önemli Bir Tamimi", *Yozgat*, 07.10.1950, ss.1-2.
[181] Albayrak, *a.g.e.* , s.193.
[182] Özel, *a.g.e.* , ss.634-635.
[183] "İçişleri Bakanının Önemli Bir Tamimi", *Yozgat*, 07.10.1950, s.1.

2.4.1.2. Arapça Ezan ve Radyoda Kuran Okuma Yasaklarının Kaldırılması

Demokrat Parti 16 Haziran 1950'de ezanın Arapça okunmasını yasaklayan kanunu kaldırarak ezanın Arapça okunmasının önünü açtı[184]

18 Temmuz 1932'de Diyanet İşleri Başkanlığı yayınladığı bir tamim ile ezanın ve kametin Arapça okunmasını yasakladı. Ancak Arapça ezan ve kamet yasağının kanun kapsamına girmesi 2 Haziran 1941'de çıkarılan 4055 sayılı kanunla oldu. Yasağın kanunlaştırılması beraberinde sıkı denetimi de getirdi. Yasağa rağmen ezanı Arapça okuyanlar ve Arapça kamet getirenler ise hapse atıldı.[185] Bu olayı destekler mahiyette Yozgat Vilayet Gazetesinde yer alan; "Büyük Cami'de Arapça Okunan Ezan" başlığıyla verilen olayda: Büyük Cami'de Cuma namazı esnasında bir vatandaşın ayağa kalkarak Arapça ezan okumaya başlaması üzerine "Büyük Cami" müezzini Mustafa Berber tarafından ağzı kapatılarak susturuldu. Yine diğer bir vatandaşın ayağa kalkarak Arapça kamet getirmeye başlaması üzerine aynı şekilde susturuldu. Olay üzerine şahıslar Büyük Cami cemaati arasında bulunan emniyet memurları tarafından yakalanarak sorguya çekildikten sonra Cumhuriyet savcılığına teslim edilerek cezaevine gönderildi.[186] Yaşanan bu olaylar dönemi açık şekilde ifade eder mahiyettedir. Yozgat basınında 17.02.1949'da yer alan bu haberde konuyu eleştirel bir bakış açısıyla ele almadığını görmekteyiz. Dönemin iktidarı olan CHP'ye yönelik eleştiride bulunmayan Yozgat basınının etki altında olduğu şeklinde ifade edilebilir. Yozgat basınının sadece yazıyı yayınlamakla yetinmesi o dönemin siyasi havasını ve basına karşı tutumu gösterir mahiyettedir.

Demokrat Parti iktidara geldiği günlerin başında bu kanunu kaldırmak için çalışmalara başladı. Başbakan Adnan Menderes DP Genel Merkezinde yaptığı basın toplantısında ;

> "Biz Demokratik esasların memlekette yerleşmesi için uğraşıyoruz ve uğraşacağız. Ezan meselesinde " Atatürk inkılâbı elden gidiyor" diye bağırıyorlar. Kendileri 27 senedir ne yaptılar? Biz, Demokrat Parti Programımızda millete maal olmuş inkılâpları muhafaza

[184] Eroğul, *a.g.e.* , s.58: Tevfik Çavdar, (2004), *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1950'den Günümüze*, 3. Baskı, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara: s.26.
[185] Yücel, *a.g.e.* , s.84.
[186] "Büyük Cami'de Arapça Okunan Ezan", *Yozgat*, 17.02.1949, ss.1-2.

edeceğimizi belirttik, fakat vatandaş vicdanı üzerinde baskı yapan ve yersiz alınmış kararları muhafaza edeceğiz demedik…"[187] şeklinde ifade etti.

DP'ye göre Türk Ceza Kanununun 526'ncı maddesinde bu konuda sınırlamalar arasında yer aldı. Bu kanunun değiştirilmesi İsmail Berkok ve 13 arkadaşı ile birlikte Tokat milletvekili Ahmet Gürkan'ın teklifleriyle 16 Haziran'da TBMM'de konu görüşüldü. Hükümetin sunduğu tasarı, yapılan oylama sonucunda DP ve CHP milletvekillerinin oybirliği ile kabul edildi. Oylamaya İsmet İnönü'nün yanı sıra CHP'ye mensup Cemal Reşit Eyüboğlu, Cevdet Kerim İncedayı, Yusuf Ziya Ortaç, Hasan Reşit Tankut katılmadılar. Bu milletvekilleri dışında kalan CHP'liler olumlu oy kullandı. Görüşmeler sonunda kanunda yapılan değişiklikle Arapça ezan ve kamet okuma yasağı kaldırıldı. Bu kanunun kalkmasıyla Arapça ezan okunması ve kamet getirenlere ceza verme yetkisi kaldırıldı.[188]

Böylelikle Türk Ceza Yasası'nın 526'ncı maddesi 5665 sayılı yasa ile değiştirilmiş oldu. Değişiklik 17 Haziran 1950 tarihinde, Başbakanlık tarafından bütün illere birer telgrafla tebliğ edildi.[189]

Yasanın kaldırılmasına muhalefet ve kamuoyu tepki göstermedi. Nedeni de bu yasanın: Türkçe ezanı yasaklanmayıp, isteyenin Türkçe, isteyenin de Arapça okuyabilmesi konusunda yasal olarak serbestlik getirilmesi yönünde düşünülmüş olmasıdır.[190] Bu düzenleme Yozgat basınınca da olumlu karşılandı. 17 Haziran 1950'de Başbakan Adnan Menderes'in demecini olduğu veren Yozgat basını konu hakkında eleştiride bulunmaması yasayı olumlu karşıladığı şeklinde ifade edilebilir.

Arapça ezan ve kamet okunması yasağının kaldırılmasının yanı sıra 7 Temmuz 1950 tarihinden itibaren Ramazan ayında sabah ve akşam, her biri 10 dakika olmak suretiyle günde iki kez, diğer aylarda ise haftada bir kez cuma sabahları olmak üzere radyodan dini yayın yapılmasına onay verildi.[191] Bu gelişmeler halk arasında olumlu bir hava yaratarak DP iktidarına olan ilginin artmasını sağladı. Yozgat basınında bu

---

[187] "Başbakanın Demeci", *Yozgat*, 17.06.1950, s.1.
[188] TBMMMTD, D:9, C:1, 16.06.1950, ss.181-187.
[189] "Meclis, Ezanın Arapça Olarak Okunmasını Dün Kabul Etti", *Milliyet*, 17.06.1950, ss.1-5.
[190] Albayrak, *a.g.e.* , s.197.
[191] H.Bayram Kaçmazoğlu, (1988), *Demokrat Parti Dönemi Toplumsal Tartışmalar*, Birey Yayınları, İstanbul: s.73.

konuyla ilgili eleştirel bir habere yer almadı. Aksine Başbakan Adnan Menderes'in konuşmalarına yer verdi.

2.4.1.3. Genel Af

Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi ve mevcut konumu güçlendirmesi genel af eğilimi güçlendirdi. DP, CHP döneminin izlerini silmek için çalışmalarına devam etti. İlmi bir komisyonca hazırlanan Af Kanunu Tasarısı 06.06.1950 tarihinde Adalet Bakanı Halil Özyörük tarafından Başbakan Adnan Menderese sunulduktan sonra bakanlar kuruluna sevk edilen tasarı [192] Büyük Millet Meclisindeki müzakerelerden sonra 14 Temmuz 1950 tarihinde kabul edildi.[193]

Kabul edilen Af kanununa göre 1.madde de yer alan; "15 Mayıs 1950 tarihinden önce işlenen suçlar hakkında takibat yapılmaz ve hükmedilmiş cezalar infaz edilemez" ibaresi affın kapsamını çizdi. Sekiz maddeden ibaret olan kanunda ikinci maddede yer alan suçlar affa dâhil edilmedi. Bunlar Türk Ceza Kanununun 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133'üncü maddelerinde yazılı suçlarla onların 168.171.172'nci maddelerinde gösterilen şekilleri ve 125'inci maddenin 2'nci bendinin yanı sıra 137. 138. 140. 141. 142 ve 143'üncü maddelerinde yazılı olan suçlar bu kanun kapsamı dışında bırakıldı. Af Kanununa sokulmayan bu maddeler devletin varlığına, milletlerarası şahsiyetine karşı işlenen suçlar, casusluk, komünistlik, irtikâp, ihtilas, yol kesme, adam öldürme, rüşvet alma, bölücülük faaliyetinde bulunma suçları affa dâhil değildi. [194] Yine Af Kanunu kapsamına girmeyen suçlardan dolayı hükmedilmiş veya edilecek cezaların üçte ikisi indirilecek, ölüm cezası, 20 yıl ağır hapis ve müebbet ağır hapis cezası 15 yıl ağır hapis cezasına çevrilecektir.[195] Affa tabi olanlar aftan sonra 5 yıl içerisinde tekrar bir suç işlediği takdirde alacağı yeni cezayla birlikte eski cezasından geri kalan kısmıyla birlikte cezasını çekecektir"[196] hükümleri yer aldı. Büyük Milet Meclisindeki uzun tartışmalardan sonra 14 Temmuz 1950'de kabul edilen Af Kanunuyla bir kısım suçlar tamamen kaldırılırken bir kısım suçlar ise üçte iki oranında affa tabi tutuldu. Böylece DP iktidarı döneminden önce hapse girenler 14 Temmuz

[192] "Af Kanunu Tasarı Hazırlandı", *Yozgat*, 10.06.1950, s.1.
[193] "Af Kanunu, Yozgat", 15.07.1950, s.1.
[194] "Affa Tabi Olacak Suçlar", *Yozgat*, 08.07.1950, s.1.
[195] "Af Kanunu Kabul Edildi", *Milliye*t, 15.07.1950, s.3.
[196] "Af Kanunu Tasarı Hazırlandı", *Yozgat*, 10.06.1950, s.1.

1950'de kabul edilen Af Kanunuyla serbest kaldı.[197] Bu kanun Yozgat basınınca da olumlu karşılanmıştır. Basında yer alan yazılarda Af Kanunu konusunda olumsuz bir ibare bulunmamaktadır. Tam tersi kanunun içeriği hakkında yazılar yazılmıştır. Buda basının DP iktidarınca çıkarılan Af Kanunu sıcak baktığının göstergesidir.

2.4.1.4. Yerel Seçimler ve Demokrat Parti

Demokrat Parti 14 Mayıs 1950 genel seçimlerinden üstün olarak çıktı. Yerel seçimlerde de bu üstünlüğü devam etti. Genel seçimlerden başarıyla çıkmasından sonra DP halka verdiği sözleri yerine getirmek için bir yandan yönetici, güvenlik görevleri ve memurların yerleri değiştirilirken, diğer taraftan Arapça ezan yasağının da kaldırdı.[198]

Gerel seçimlerden sonra yapılan ilk seçimler muhtarlık seçimleri oldu. 13 Ağustos 1950'de yapılan seçimlere[199] katılım oranı düşük oldu. Bu seçimler sonunda DP 19.052 muhtarlık kazanırken, CHP. 13.152 muhtarlık kazandı. MP 130, İşçi ve Çiftçi Partisi 2, Bağımsızlar da 2049 muhtarlık kazandı.[200] Yozgat'ta ise yapılan muhtarlık seçimlerinde CHP 251 muhtarlık, DP 230 muhtarlık kazanırken, 135 muhtarlığı bağımsızlar 6 muhtarlığı da MP kazandı.[201]

DP iktidarı muhtarlık seçimlerine fazla önem vermediğim için başarı istenilen seviyede olmadı. Sonuç böyle olunca 3 Eylül 1950'de yapılacak olan belediye seçimleri büyük bir önem vererek başarı elde etti.[202] 3 Eylül 1950'de yapılan belediye seçimlerine[203] bazı yerlerde katılım oranı yüzde %90 bulurken, bazı yerlerde de %45-50 kaldı. Yapılan seçimlerde DP 600 belediyeden 560'ını kazandı. Bu başarı üzerine Başbakan Adnan Menderes "Türk Milleti, Halk Partisi'ni 14 Mayısta iktidardan tasfiye etmiştir, 3 Eylülde de muhalefetten tasfiye etti ."[204] sözleri ile zaferin büyüklüğünü ifade etti. DP 1950 tarihinde yapılan yerel seçimlerden oylarını artırarak çıkması, DP'nin yönetimdeki yerini pekiştirerek yönetimin bütün kademelerinde hâkim hale gelmesini olanak sağladı.[205] Yozgat basınında yerel seçimler çok fazla yer almadı. Muhtarlık

---

[197] "Af Kanunu", *Yozgat*, 15.07.1950, s.1.
[198] "Albayrak", *a.g.e.* s.198.
[199] "Muhtar Seçimleri", *Yozgat*, 29.07.1950, s.1.
[200] Yücel, *a.g.e.* , s.86.
[201] "Muhtar ve Üye Seçimleri", *Yozgat*, 19.08.1950, s.1.
[202] Yücel, *a.g.e.* ,s.86; Eroğul, *a.g.e.* , s.59.
[203] "Belediye Seçimleri", *Yozgat*, 12.08.1950, s.2.
[204] Albayrak, *a.g.e.* ,s.2001; Eroğul, *a.g.e.* , s.59.
[205] Erik Jan Zürcher, (1999), *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, Yasemin Saner (Çev), 4.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul: ss.321-322.

seçim sonuçları bakıldığında Yozgat'ta CHP'nin 251 muhtarlık kazanmasına karşı DP'nin 230 muhtarlık kazandığını görmekteyiz. Ancak basın bu konuda DP'ye yönelik olumsuz eleştiride bulunmamıştır. Yozgat basınında seçimle ilgili sayılı haber olduğunu söylemek doğru olur.

2.4.2. Dış Politika Uygulamaları

2.4.2.1. Kore'ye Asker Gönderilmesi

Arapça ezan konusu ve diğer konular üzerinde yapılan değişiklikler konusunda tartışmalar henüz sonuçlanmadan, 25 Temmuz 1950'de DP iktidarı çok önemli bir karar daha aldı. Kore'ye 4500 kişilik silahlı Türk birliği gönderdi.[206]

1945 Mayıs'ında Amerika ile Sovyet Rusya arasında yapılan bir antlaşmaya göre, savaşın bitmesinden sonra Kore, Amerika, Sovyet Rusya, İngiltere ve Çin'in ortak kontrolü altına alındı. Postman Konferansı ile ikiye ayrılan Kore toprakları böylece Kuzeyi Sovyetler, Güneyi Amerika işgali altına girdi. Güneyi'nde Amerika tarafından Güney Kore Cumhuriyeti, Kuzeyde ise Sovyetler tarafından Kore Halk Cumhuriyeti kuruldu.[207] Bu ayrılma sonunda bölgenin stratejik önemini bilen Sovyetlerin harekete geçmesine neden oldu. 24 Haziran 1950'de Güney Kore'ye karşı saldırıya geçti.[208] Savaşın patlak vermesi üzerine Güvenlik Konseyi yaptığı toplantıda, Kuzey Kore kuvvetlerinin Güney Kore'ye saldırmasını barışı bozucu bir davranış olduğunu ifade etti. Bu olay üzerine 27 Haziran'da Birleşmiş Milletler, bölgedeki barışı ve güvenliğini yeniden temin etmek için üyelerini yardıma çağırdı.[209]

1950 tarihli karar Türk hükümetine ulaştı. Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü:

> "Türkiye Cumhuriyeti'nin Birleşmiş Milletler kurulunda bir üye olmak sıfatıyla deruhte eylemiş bulunduğu taahhütleri şart hükümleri dâhilinde ve azami samimiyetle yerine getirmeye amade olduğunu bildirmeğe müsanaat (teşebbüs) eder ve bu vesileyle derin saygılarımı sunarım " şeklinde olumlu yanıt verdi. Bu açıklama iktidar ve

---

[206] "Kore Savaşı", *Yozgat*, 29.08.1950, s.1.
[207] Armaoğlu, *a.g.e.* , s.454.
[208] Yücel, *a.g.e.* , s.85.
[209] Mehmet Gönlübol ve Haluk Ülman, (1996), *İkinci Dünya Savaşında Sonra Türk Dış Politikası (1945-1965),* Olaylarla Türk Dış Politikası, 9.Baskı, Ankara: s.228.

muhalefete mensup milletvekilleri tarafından şiddetli ve sürekli alkışlarla karşılandı. [210]

Türkiye'nin, B.M. Genel Sekreteri Trque Lie'nin Kore'ye yardım çağrısına olumlu yanıt vermesinde, Truman Doktrini yolu ile hem güvenliğini sağlamak hem Batıya bağlamanın yanı sıra askeri ve ekonomik yardım alma istediğin gibi olacaktı[211]

Kore'ye asker gönderilmesi kararından önce bir açıklamada bulunan ABD'li senatör Harry Gain; "Türkiye'nin Kore'ye eylemsel olarak yardımın, Atlantik Paktı'na girmesinde etkili olacağını " ifade etti. Devamında

> "Eğer Türkiye, Atlantik Paktı'na tam üye olarak girmiş olsa, bütün ülkeler kendilerini daha etkin biçimde koruma olanağına sahip olacaklardır. Büyük bir denizin kıyılarının sadece yarısının korunması olanaksızdır. Eğer bu denizin (Akdeniz) tamamı korunmak zorunda ise, Türkiye'nin Nato'ya dâhil edilmesi kaçınılmazdır."[212]

sözleriyle Türkiye'nin önemini vurguladı.

Bu olaylar neticesinde Bakanlar Kurulu 25 Temmuz 1950'de Cumhurbaşkanı Celal Bayar başkanlığında toplanarak Kore'de hizmet etmek üzere 4500 kişilik bir savaş birliği gönderilmesine onay verdi. Bu haber İçişleri Bakanı Fuad Köprülü tarafından Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine bildirildi.[213] Kore savaşında önemli başarılar sağlayan Türk birliği, ateşkesin imzalandığı 20 Temmuz 1953 tarihine kadar bu bölgede kaldı. Özellikle Kunuri çarpışmalarında da üstün bir başarı elde eden Türk Tugayı, Kore'de 937 kayıp ve 2068 yaralı verdi.[214]

Kore Savaşı Yozgat Basınında geniş yer buldu. Basın Kore'ye gönderilen askerlerimizden övgüyle bahsederek birliğimizin başarılarından söz etmiştir. Basında yer alan yazılardan anlaşılacağı gibi DP iktidarının kararını olumlu karşıladığı görülmektedir.[215] Yozgat'ta Kore'de kahramanca savaşan Türk askeri için şükran toplantısı düzenlenerek geçmişte olduğu gibi bugün'de Türk askerlerinin güven verici ve cesurlukları dile getirilerek askerlerden övgüyle söz ettiler. Toplantıya Yozgat'ın

---

[210] "Dışişleri Bakanımızın Birleşmiş Milletler Umumi Kâtipliğine çektiği telgraf", *Yozgat*, 01.07.1950, s.1.
[211] Albayrak, *a.g.e.* , s.411.
[212] "Mr. Cain'in Beyanatı", *Yozgat*, 29.08.1950, s.1.
[213] "Kore Savaşı", Yozgat, 29.07.1950, s.1.
[214] Albayrak, *a.g.e.* , s.416.
[215] "Kore'de Kahraman Erlerimizin Muvaffakiyetleri", *Yozgat,* 02.12.1950, s.1.

halkı ve ileri gelenlerinin yanı sıra DP Yozgat Milletvekili Numan Kurban ve CHP Yozgat İl Başkanı Nazım Kafaoğlu'da şükranlarını ifade ettiler.[216]

Türkiye'nin Kore Savaşında gösterdiği üstün başarı konusunda İngiltere Dışişleri Bakanı Bevin Türk Kıtalarının Kore'de gösterdikleri kahramanlıklardan dolayı Türkiye Hükümetini ve Türk halkını kutladı. Türk milleti cesaretini bir defa daha hatırlattığını belirtti.[217] Kore Savaşındaki önemimizi ifade etti. Kore Savaşı 27 Temmuz 1953'de imzalanan ateşkes antlaşmasıyla son buldu.[218] Yozgat basını Kore Savaşına kayıtsız kalmamıştır. Yozgat basını Kore'ye gönderilen birliğimizden övgüyle bahsederek birliğin kahramanlıklarını yazmıştır. Bu konu ulusal basında olduğu gibi Yozgat basınında da siyasi bir çerçeveden ele alınmamıştır. Ancak DP iktidarının Kore'ye asker gönderme kararı olumlu ve yerinde bir karar olarak değerlendirilmiştir. Yozgat basını sadece gönderilen birliğimizle ilgili haberlere yer vermekle yetinmeyerek bu konuda Yozgat halkının da tutumunu yansıtmış oldu. Sonuç olarak Yozgat basınının DP kararına olumlu baktığını ve desteklediğini söylemek yerinde olur.

2.4.2.2. NATO'ya Giriş

1945-1946 yıllarında Sovyetlerin bir taraftan Türkiye'nin Doğu Anadolu'da bazı topraklarını resmen istemesi ve diğer taraftan boğazlara yerleşmek hususundaki istekleri Türkiye'yi zor duruma soktu. Sovyet tehdidine karşı müttefik arayışına giren Türkiye, II. Dünya savaşından sonra kurulan Atlantik Paktı'na üye olarak kendini güvence altına almak istiyordu.[219]

Türkiye'nin bu anlamda ilk girişimi 1950 Mayıs'ında oldu. Ancak bu müracaat yalnızca İtalya tarafından desteklendi. Türkiye Nato'ya katılmak ilk müracaatını yaptığı sırada, iktidarda CHP bulunuyordu. 14 Mayıs 1950 seçimleri ile hükümetin değişerek DP'nin iktidara gelmesinin üzerinden çok zaman geçmeden 25 Haziran 1950'de Kore savaşı başladı.[220] Türkiye beklediği fırsatı Kore savaşının çıkmasıyla elde etti. Kore Savaşına 4500 kişilik bir askeri birlik yollaması Atlantik Paktı devletleri nezdinde itibar kazanmasını sağladı.[221]

---

[216] "Kore'deki Kahramanlarımıza Yozgatlıların Şükranları", *Yozgat*, 09.12.1950, s.1.
[217] "Bevi'nin Türkiye'ye Tebrik Mesajı", *Yozgat*, 30.12.1950, s.1.
[218] "Kore'de Ateş Kesildi", *Hürriyet*, 28.07.1953, s.1.
[219] Armaoğlu, *a.g.e.* , ss.517-518.
[220] Gönlübol ve Ülman, *a.g.m.* , s.228.
[221] "Kore Savaşı", *Yozgat, 29*.07.1950, s.1.

Türkiye 1950 tarihinin Ağustos ayında Nato'ya üyelik için tekrar bir başvuruda bulundu. Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü bir demecinde Atlantik Paktı'nın Türkiye ve Yunanistan Nato'ya alınmadan tamamlanmış sayılmayacağını, Doğu Akdeniz gibi önemli bir stratejik alanın bir ortak savunma sistemi dışında bırakılamayacağını ifade etti. [222]

Türkiye'nin başvurusuna ilk evrede sıcak bakmayan üye devletler, Kore Savaşında Türk askerinin gösterdiği kahramanlıklar karşısında görüşlerini değiştirdi. Türkiye'nin Nato'ya katılmasını bir kazanç olarak gördü.[223] 1951 Eylül ayında Ottowa'da toplanan NATO Bakanlar Konseyi, 12 Batılı devletin Türkiye ve Yunanistan'ı Nato'ya katılmaya davet ettiğini açıkladı.[224]

17 Ekim'de NATO konseyi Londra'da imzaladığı bir protokol ile Türkiye ve Yunanistan 19 Şubat 1952'de Nato'ya katılmalarını kabul etti.[225] TBMM Türkiye'nin Nato'ya girişi kararını onayladı. Böylece Türkiye dış tehditlere karşı üye devletlerin ittifakını elde etmek suretiyle güvenliğini sağladı.[226]

Bu konuda muhalefet, Hükümeti tebrik ederek "Bu eser milli politikanın sağladığı milli bir eserdir " ifadesiyle bir nevi iktidarın başarısını kabul etmiş oluyordu. B.M.M. Başkanı Refik Koraltan ise "ittifakla tasvibinize mazhar olan bu konunun milletimiz ve insanlık için hayırlı olmasını dileriz" dedi. Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü de bu konuda " Türk milletinin, memleketin yüksek menfaatin ve dış münasebetlere taalluk eden meselelerde nasıl müttehit olduğunu, içeriye ve dışarıya karşı bir defa daha ispat ettiğini " [227]söyledi. Yozgat basını Nato'ya giriş haberini büyük başlıkla sunarken T.B.M.M.'nin bu konuda kararını da "Büyük Millet Meclisinin Tarihi Kararı" başlığıyla halka duyurdu. Yozgat basını DP iktidarının bu konuda ki tutumunu olumlu karşıladığının açık ifadesi şeklinde gösterilebilir. Yozgat basını bu konu üzerinde önemli durarak DP iktidarına desteğini açıkça gösterdi.

---

[222] "Dışişleri Bakanının Atlantik Paktına Dair Beyanatı", *Yozgat*, 12.08.1950, s.1.
[223] Armaoğlu, *a.g.e.* , ss.519-520.
[224] "Kuzey Atlantik Paktına Girdik", *Yozgat*, 22.09.1951, s.1.
[225] Armaoğlu, *a.g.e.* , s.520.
[226] "Büyük Millet Meclisinin Tarihi Kararı", *Yozgat*,26.02.1952, s.1.
[227] "Büyük Millet Meclisinin Tarihi Kararı", *Yozgat*, 26.02.1952, s.1.

2.4.2.3. Kıbrıs Meselesi (Birinci Evre)

1571'den 1877 yılına kadar uzun bir dönem Türk egemenliğinde kalan Kıbrıs, 1877-78 yılları arasında meydana gelen Osmanlı-Rus (93) harbinde Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya yenilmesiyle adayı Ruslara karşı ödün vermemek için İngiltere'ye kiraladı. Böylece adanın yönetimi İngilizlere geçmiş oldu. I.Dünya Savaşı döneminde ise Osmanlı Devleti'nin Almanya'nın yanında savaşa girmesi adanın 1914'de İngiltere tarafından ilhak edilmesine neden oldu. 24 Temmuz 1923'te Lozan Antlaşmasının 20. maddesi gereğince adanın İngiltere'ye ait olduğu kabul edildi.[228] Bu süreçten sonra Kıbrıslı Rumlar arasında adanın Yunanistan'a ilhakı için gayret sarf etmeye başladılar. Bu durum birbirini izleyen bir sıra ayaklanmaya yol açtı.[229] İngiltere'nin adayı ilhakından sonra Rumlar bundan cesaret alarak, 1931'de Enosis (Yunanistan ile birleşme) isteğiyle isyan etti.[230]

17 Ekim 1931 tarihinde Kavanin Meclis üyesi Rahip Nikondimosun Rum toplumuna Enosis çağrısı yapması ile başlayan isyan 6 kişinin ölmesine, 68 kişinin yaralanmasına ve 400 kişinin tutuklanmasıyla sonuçlandı.[231]

II. Dünya Savaşında İngilizlerin, Yunanistan'ın II. Dünya Savaşında İngilizler safında savaşa katılmaları halinde, Kıbrıs'ın Yunanistan'a verilebileceğini ifade etmesine ve Yunanistan'ın İngilizlerin teklifini reddetmiş olmasına rağmen, Rumlar sözde İngilizlerle birlikte savaşa katılmışlar düşüncesine girerek, Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını talep etti. Ancak İngiltere bunu reddetti.[232] Diğer taraftan II. Dünya Savaşından yenik çıkan İtalya ile müttefik devletlerarasında 10 Şubat 1947'de imzalanan Paris Barış Antlaşması ile İtalya'nın hâkimiyeti altındaki 12 adanın Yunanistan'a bırakılması Yunan Megola ideası için ilgi çekici bir zemin oluşturdu. Bu durum Kıbrıs Rumlarının ümitlerini kamçıladı.[233]

---

[228] Esra Sarıkoyuncu Değerli, (2012), Demokrat Parti Döneminde Türkiye'nin Kıbrıs Politikası (1950-1960), *Akademik Bakış Dergisi*, C:6, Sayı: 11(Kış 2012), Ankara: ss.86-87.
[229] H.Cengiz, "Kıbrıs Meselesi", *Yozgat*, 12.01.1950, s.1.
[230] H.Fikret Alasya, (1993), Türk Dünyasındaki Gelişmeler Işığında Tarihi Perspektiften Kıbrıs, *Kıbrıs'ın Dünü-Bugünü Uluslararası* Sempozyumu, 28 Ekim-2 Kasım, K.K.T.C. Doğu Akdeniz Üniversitesi ve Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Rektörlükleri Yayınları NO:8, Gazi Mağusa: s.65.
[231] İsmail Sabahattin, (2000), *Kıbrıs Sorununun Kökleri*, *İngiliz Yönetiminde Türk-Rum İlişkileri ve İlk Türk-Rum Kavgaları*, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, K.K.T.C. , s.280.
[232] Alasya, *a.g.m.* , s.66.
[233] Şükrü Gürel, (1993), *Tarihsel Boyut İçinde Türk-Yunan İlişkileri*(1821-1993), Ümit Yayıncılık, Ankara: ss.69-70; Armaoğlu, *a.g.e.* , s.529.

Yunanistan II. Dünya Savaşı'nın bitiminden itibaren Kıbrıs'la ilgili konulara daha çok ilgi duymaya başladı ve adayı ilhak etmek için harekete geçti. Bunun yanı sıra Ortadoğu üzerinde Sovyet tehlikesinin belirli bir düzeye geldiği dönemde, Yunanistan'da komünist Markoscular da Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı için faaliyetlerini hızlandırdı.[234] Türkiye ise 1945'ten sonraki yıllara çeşitli sebeplerden dolayı, Kıbrıs Rum topluluğu ve Yunanistan'ın aksine Kıbrıs ile fazla ilgilenmedi. Bunun nedenleri ise soğuk savaş ortamında Müttefik İngiltere'nin İçişlerimize karışır endişesi ve konuyu Lozan statükosu ile ilgili görmüş olmasıdır.[235]

Nitekim 17 Aralık 1949 tarihinde Dışişleri Bakanı Necmettin Sadak'ın, İngiltere'nin Kıbrıs'tan çekilmesinin söz konusu olmadığını, Yunan Hükümetinin de resmen sorunu ele alamadığını ve dolayısıyla endişeye gerek olmadığına dair bir beyanat verdi. Diğer yandan Sadak, 23 Ocak 1950 tarihinde bir gazetecinin konuya ilişkin sorusunu cevaplandırırken "*Kıbrıs Meselesi diye bir mesele yoktur. Çünkü Kıbrıs bugün İngiltere'nin hâkimiyet ve idaresi altındadır "*…[236] şeklindeki sözleri 1950 öncesi Kıbrıs politikasını da ortaya koymaktadır.

Seçim sürecine giren Türkiye'de Kıbrıs meselesi gündemin alt sıralarına düştü. 14 Mayıs 1950 seçimleriyle Türkiye'de tek parti iktidarı sonlanıyor ve DP'nin 10 yıllık iktidarı başlıyordu. DP'nin Dış Politikası Batı ile siyasal ve ekonomik olarak işbirliğidir. Nitekim Kıbrıs meselesine DP'nin yaklaşımında birincil öncelik, Batı Bloğu içerisindeki güven ve istikrarın ne olursa olsun bozulmaması gerektiği noktasında düğümlenecektir. DP iktidarının ilk yılı olan 1950 Haziran'ında Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü yaptığı bir konuşmada "Kıbrıs Meselesi " diye bir sorunun olmadığını dile getirecektir.[237]

Demokrat Parti gerçek anlamda 1951 yılında Yunanistan'ın resmen Enosis talep etmesi üzerine Kıbrıs Meselesi üzerinde durmaya başlayacaktır. 16 Şubat 1951'de konuşma yapan Yunan Başbakan'ı Venizelos Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhak edilmesi gerektiğini resmen beyan etmiştir. Bu beyanat Türkiye'de özellikle Türk basınında

---

[234] Armaoğlu, *a.g.e.* , s.529.
[235] Değerli, *a.g.m.* , s.87.
[236] Faruk Sönmezoğlu, (2008), *Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Kıbrıs Politikası (1945'den Günümüze)*, Türk Dış Politikası Cumhuriyet Dönemi, C: 2, Mustafa Bıyıklı(Ed.).Gökkubbe Yayınları, İstanbul: s.
[237] "Hükümet Programı", *Yozgat*, 03.06.1950, s.1; "Dışişleri Bakanı D.P. grubunda Dış meseleleri izah etti", *Yozgat, 24*.06.1950, s.1.

geniş yankı bulmuş ve sert bir tepkiyle karşılamıştır. Konu TBMM'de de tartışılacaktır.[238] 24 Şubat 1951 tarihli meclis toplantısında DP milletvekili Zeki Erataman şunları dile getirmiştir; "Kıbrıs hakkında söyleyeceğim şudur biz Yunanlılara, Yunanlıların bize dost olduğu kadar dost kalacağız. Ne bir santim fazla ne bir santim noksan" [239] sözleriyle Kıbrıs Meselesi konusunda DP politikasını bir nevi ortaya koydu.

Rumlar Enosis'e ulaşmak için buldukları her fırsatı değerlendirmişlerdir. 15 Ocak 1950'de Kıbrıs Rum Kilisesi tarafından adanın Yunanistan'a ilhakı için yapılan Plebisitle [240]çıkan sonucu Kıbrıs Rum Kilisesi Başpiskoposu Makarios'un, Yunanistan Başbakanı Papagos'a kabul ettirmesiyle konu 1954'de Birleşmiş Milletlere taşındı.[241] 16 Ağustos 1954'te Türkiye ve İngiltere'nin karşı koymasına rağmen BM Genel Kurulu 19 red, 11 çekimser oya karşı 36 oyla Yunanistan'ın getirdiği Kıbrıs konusunu gündeme aldı.[242]

Yunanistan'ın Kıbrıs'a Self- Determinasyon ilkesinin uygulaması konusunda yaptığı başvuru 14-15 Aralık 1954'te B.M.'de çok ateşli tartışmalara neden oldu. İngiliz Baş delegesi Selwyn Lloyd uzun bir konuşma yaparak bu meselenin B.M. ele alınmaması gerektiğini öne sürdü. Bu görüşünü şu ifadelerle destekledi;

> "Coğrafi bakımdan Kıbrıs Anadolulunun bir parçasıdır, Yunanistan Ada'daki Türkleri göz ardı etmektedir. Yunanistan Self-Determinasyon hakkını Kıbrıslılar için değil, Kıbrıs'ı kendine ilhak etmek için istemektedir. BM nin bu meseleye el atması Kıbrıs'ta ki huzursuzluk artmasından başka bir işe yaramayacaktır."

Türk Büyükelçisi Selim Sarper ise Türkiye'nin tezi konusunda, Türkiye ve Yunanistan arasındaki dostluk ilişkilerini vurgulayarak şunları söyledi; "Bu yapay gürültü, üç memleket halkının fikirlerinde ve duygularında bazı tereddütler uyanmasına neden olacak kadar hatalı bir harekettir " sözleriyle ortaya koydu.[243] Oy çokluğu ile Genel Kurul, 17 Aralık 1954'te "halkların eşit hakları ve kendi kendini yönetim ilkesinin Birleşmiş Milletler gözetimindeki Kıbrıs ahalisi için uygulanması meselesinin

---

[238] Sabahattin, *a.g.e.* , s.333.
[239] TBMMTD, D:9,C:1, 24.02.1951, s.695.
[240] H.Cengiz, "Kıbrıs Meselesi", *Yozgat*, 12.01.1950, s.1.
[241] Alasya, *a.g.m.* , s.66.
[242] M.Hulüsi Dosdoğru, (1993), *6/7 Eylül Olayları*, Bağlam Yayınları, Ankara: s.18.
[243] Ahmet C.Gazioğlu, (1998), *Enosis'e Karşı Taksim ve Eşit Egemenlik(1951-1959),* Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi(CYREP) Yayınları, Kıbrıs: ss.35-38.

daha fazla görüşülmemesine" karar vererek[244] Yunanistan'ın Self-Determinasyon hakkı verilmesi hususundaki talebin BM'den; "ilgili taraflar meseleyi aralarında barışçı yolla çözsünler "kararı geldi. Ancak bu karardan Rum ve Yunanlılar hoşnut olmadı. Umduklarını bulamadıkları için olayları yeni bir boyuta taşıyarak zorla çözme yoluna girdiler.[245] Yozgat basınında en çok yer alan konu Kıbrıs Meselesi oldu. Bu konuda Yozgat basınını iktidarı sonuna kadar desteklemiştir. Yozgat basınının Kıbrıs konusunda ulusal basından aldığı bilgileri yayınlamıştır. Yozgat basınının bu konuda iktidara karşı desteğini de olayları takip ederek ve bu konuda DP mensuplarının konuşmalarını eleştirisiz yer vermelerinden görebiliriz.

2.5. DEMOKRAT PARTİ BASIN İLİŞKİLERİ

Tek parti döneminde her şeyde olduğu gibi basın üzerinde de bir baskı söz konusuydu. Bu döneme yön veren en önemli olay Mustafa Kemal Atatürk ölümüdür. (10 Kasım 1938) Atatürk'ün ölümüyle İsmet İnönü Cumhurbaşkanı oldu.

Basın üzerine en önemli olay 25 Temmuz 1931 tarihli matbuat kanununa 1938'de yapılan değişikliktir. Bu değişiklikle basın karanlık bir döneme girdi. 1938 yılında yapılan, beyanname verme usulünün kaldırılıp, gazete açmak izin alma usulü getirilmiştir. Bunun yanı sıra gazete çıkaracak kişilerin yüksek öğrenim yapmaları şartının getirilmesi ve hükümete gazete kapatma yetkisinin tanınmasıyla[246] yeni hükümeti geniş yetkiler sağlandı. Böylece basının yönetimi İnönü ve hükümetinin tekeline bırakıldı. Dönemin büyük gazetelerinden hükümetin ve CHP'nin yayın organı Ulus Gazetesi yöneticisi Falih Rıfkı Atay; "Gazetecilerin iyileri sırf aşk yüzünden (meslek aşkı yüzünden) bu meslektedirler. Ancak pekiyi bilirler ki talihleri bir telefon darbesine bağlıdır. "[247] sözleriyle o dönemin basın özgürlüğü anlayışını yansıtmaktadır. 1946'ya kadar basına uygulanan baskı sürdü. Muhalif basına uygulanan baskılar yalnızca yasal sınırlarla kalmamış, iktidar yanlıları saldırgan tutumlarıyla da kendini göstermiştir. 4 Aralık 1945 tarihinde Tan Gazetesinin rejim konusundaki eleştiri ve

---

[244] Ahmet C. Gazioğlu, (2002), "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kıbrıs", *Türkler*, C: XIX, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara: s. 937-938.
[245] Alasya, *a.g.m.* , s.66.
[246] Ahmet Danışman, (1982), *Basın Özgürlüğünün Sağlanması Önlemleri(Devletin Basın Karşısında Aktif Tutumu*), Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayınları No: 1,Ankara: s.8.
[247] Hıfzı Topuz, (2003), *Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul: s.162.

önerilerini kapatmak için komünist suçlaması ile Tan Gazetesi 10 bin kişilik genç bir grup tarafından basılarak tahrip edildi.[248]

1946'da Türkiye'de Çok Partili rejime geçildi. Bu dönemden sonra gazete sayılarında artış oldu. 1946 seçimlerinden sonra da Cihad Baban tarafından "Son Saat " ,Mehmet Faruk Gürtunca tarafından "Her Gün " adlı akşam gazetesi çıkarıldı. Yine Ali Naci Karacan ve Halil Lütfü Dördüncü tarafından 1948'de "Tan Gazetesi" yeniden yayınlanmaya başladı. Güneş Matbaacılık T.A.O. adına DP'yi destekleyen Zafer Gazetesi çıkarıldı.[249]

14 Mayıs 1950 seçimleriyle CHP yerini DP'ye bıraktı. Seçim sonuçlarıyla oluşan yeni ortamda basında yeni yasasına kavuştu. Yeni kurulan DP hükümeti kuruluşundan çok kısa bir süre sonra 15 Temmuz 1950'de yeni bir basın ve matbaalar kanunu çıkardı.[250] 15 Temmuz 1950 tarihinde kabul edilip 21 Temmuz'da yürürlüğe giren yeni basın kanunuyla, 25 Temmuz 1931 tarihli matbuat kanunu 5680 sayılı kanunla tamamen ortadan kaldırıldı.[251]

5860 sayılı yeni basın kanunu 1931 tarihli Matbuat kanununun hükümete tanıdığı yetkileri kaldırdı. Bu yeni kanununa göre; "Artık gazete çıkarmak için hükümetten izin almak gerekmiyor, bildirimde bulunmak yeteli oluyordu. Basın suçları toplu basın mahkemelerinde yargılanıyor ve bu basın için bir güvence niteliği taşıyordu. Gazete sahipleri yayımlanan yazılardan dolayı ceza sorumluluğu altından çıkarıldı. Buna karşın suç sayılan bir yazıdan yazar ve yazı işleri müdürü sorumlu tutuldu.[252]

Demokrat Parti hükümetinin ilk yılları basının mutlu dönemi oldu. Hükümetle basın arasında yakın ilişkiler kuruldu. Bu yıllarda Ahmet Emin Yalman bu dönemi "Basının Altın Devri " olarak adlandırdı. [253] Bir nevi gazete sahipleriyle Adnan Menderes arasında balayı dönemi başlayacaktı.

6 Şubat 1951 tarihine gelindiğinde DP Meclis grubu resmi basın ilanları konusunu ele aldı. DP'yi destekleyen gazetelere daha çok ilan verilmesi, muhalefet

---

[248] Topuz, *a.g.e.* , ss.182-183.
[249] Alpay Kabacalı, (2000), *Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de Matbaa Basın ve Yayın*, Literatür Yayınları, İstanbul: s.199.
[250] Kabacalı, *a.g.e.* , s.213.
[251] Danışman, *a.g.e.* , s.8.
[252] Kabacalı, *a.g.e.* , s.213.
[253] Topuz, *a.g.e.* , s.193.

edenlerin de bu ilanlardan yeterince yararlanamaması hususunu gündeme getirdi. Bazı üyeler tarafından Ulus Gazetesinin önceki yıllarda dönemim iktidarı tarafından resmi ilanlarla beslenmesini eleştirerek, DP'yi destekleyen gazetelerin ilanlarla korunmasını istediler.[254]

DP iktidarının 21 Temmuz 1950'de kabul edilen basın kanununun olumlu havası fazla sürmeden bozulacaktı. DP muhalif olan gazeteler iktidara yönelik eleştirilerini artıracaktı. DP iktidarı 1953 yılında basın konusunda ılımlı davranmaya çalıştı. Nadir Nadi ve Hamdi Orhan'ın B.M.M.'ye verdiği önerge ile 5680 sayılı basın Yasası'nın 36'ncı maddesi değiştirilerek, basın davalarının askeri mahkemede görüşülmesine son verildi.[255]

1954 yılına gelindiğinde ise artık basınla yaşanan balayı dönemi yerini serliğe ve baskıya bıraktı. DP iktidarı, 1954 yılı genel seçimleri öncesinde gerek Başbakan Adnan Menderes ve Bakanlar kurulu üyelerinin, gerekse partili milletvekillerinin basın tarafından yıpratılmaya çalışıldığını ve bu amaçla özel yaşamlarının dâhil her konunun açıkça gazetelerde ortaya konulduğunu görünce, yeni bir basın tasarısı hazırlamaya karar verdi.[256]

1954 yılının ilk aylarında DP iktidarının Meclis'e getirdiği " Neşir Yoluyla veya Radyo İle İşlenecek Bazı Suçlar Hakkında Kanun Tasarısı " büyük görüntülere yol açtı. DP yanlısı gazeteler kanun tasarısını desteklerken diğer gazeteler "Basın Hürriyeti Nereye Gidiyor " başlığını attılar.[257] 6334 sayılı Neşir yoluyla veya Radyo ile işlenecek bazı cürümler hakkındaki yasa meclisteki görüşmelerin ardından Mart 1954'te 33 ret oyuna karşılık 300 olumlu oyla kabul edildi.[258] Yine 5680 sayılı Basın kanunu 36'ncı maddesinin değiştirilmesi hakkındaki kanun kabul edildi. Muhalefet tarafından da bazı maddeleri olumlu karşılanmakla birlikte bazı maddeleri de eleştirildi. Muhalefetin olumsuz oy kullandığı yasaya göre; basın suçlarının Ağır Ceza ve Asliye Ceza Mahkemeleri'nde görülmesi kabul edildi.[259]

---

[254] Albayrak, *a.g.e.* , s.391.
[255] "Basın davalarının Askeri Mahkemeye sevki kaldırıldı", *Milliyet,* 07.02.1953, s.1.
[256] Albayrak, *a.g.e.* , s.394.
[257] Topuz, *a.g.e.* , ss.195-196.
[258] TBMMZC, D:9, C:29, 09.03.1954, s.569.
[259] TBMMZC, D:9, C:29, 09.03.1954, s.548; Albayrak, *a.g.e.* , s.395.

6334 sayılı Neşir yoluyla veya Radyo ile işlenecek bazı suçlar hakkındaki yasaya göre;

" Matbuat vasıtasıyla her ne suretle olursa olsun:

1- Namus, şeref veya haysiyete tecavüz edilmesi veya hakaret bulunulması,

2- İtibar kıracak, söhret veya servete zarar verebilecek bir hususun isnat edilmesi,

3- Rıza hilafına hususi veya ailevi ahvalin teşhir olunması "

gibi durumlarda suçluya 6 aydan 3 yıla kadar hapis ve 1.000 liradan 10.000 liraya kadar ağır para cezası verilmesi kabul edildi. Yine madde 3'te yer alan " Devletin siyasi veya mali itibarını sarsacak veya ammenin telaş veya heyecanını mucip olacak mahiyette yalan haber veya havadisleri veya bu mahiyetteki vesikaları neşredenlerin; 1 seneden 3 seneye kadar hapis ve 2.500 liradan az olmamak üzere para cezasına çarptırılır. Suçların yenilenmesi durumunda ise, cezaların bir kat artırılması ve para cezasının beş katı kadar bir tutarın yayın sahibi veya yayıncıdan alınması "[260] hükümler kabul edildi.

Bu yeni kanunla 1954'ten sonra iktidar yanlısı basın dışında, basın ile iktidarın ilişkileri istenilen olumlu bir gelişme düzeyine ulaşmadı. Tam tersine giderek daha da bozuldu. Yeni kanun yürürlüğe girmesiyle Türk basınının ceza yılları başladı. Yeni yasa ilk olarak ulus gazetesinin yeni çıkan 23 Mayıs 1954 tarihinde çıkmaya başlayan CHP'nin yayın organı " Halkçı " gazetesine uygulandı. Halkçı gazetesindeki bir yazısından dolayı Hüseyin Cahit Yalçın'ın, Başbakan Adnan Menderes ve Hükümet üyelerine hakaret ettiği ileri sürülerek, 2 yıl 20 gün hapis ve 4.444 lira para cezası verildi. Gazete sahibi Nihat Erim'e ise 35.222 lira para cezası verildi. Yazı işleri Müdürü Cemal Sağlam 5 yıl 10 gün hapis ve 10.888 lira para cezası aldı. Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Hüseyin Cahit Yalçın'ı sağlık sorunlarından dolayı 3,5 yıl sonra anayasanın özel af yetkisini kullanarak cezasını kaldırdı. [261]

Tek Parti döneminde yaşanan basına baskı politikası, 1950 seçimleriyle iktidara gelen Demokrat Parti döneminde son buldu. Anacak DP ile basın arasında yaşanan

---

[260] TBMMKD, Cilt: 36, 09.03.1954, s.924.
[261] Albayrak, *a.g.e.* , s.395; Şerafettin Turan , (1999), *Türk Devrim Tarihi IV*, Bilgi Yayınevi, Ankara: s.109.

balayı dönemi çok uzun sürmedi. İktidar-Basın ilişkileri 9 Mart 1954 tarihinde çıkarılan basın kanunuyla kopacaktı. Bundan sonraki ilişkileri ilerleyen bölümlerde ele alacağız.

Yozgat basını Demokrat Partisi yanlısı ve muhafazakâr bir tutum içinde olduğundan dolayı basına yönelik yapılan eleştirilere yer vermemiştir. Yozgat basını basın konusunda yapılan değişikler ve çıkarılan kanunlara yönelik eleştirel bir bakış açısı sergilememekle birlikte sadece çıkarılan kanun maddelerine yer verdi.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YOZGAT BASININDA DEMORAT PARTİ'NİN İKİNCİ DÖNEMİ

(1954-1957)

3.1. YOZGAT BASININDA 1954 SEÇİMLERİ

Demokrat Parti 14 Mayıs 1950 seçimleriyle %53,3 oy alarak 408 milletvekili kazanmasına karşı CHP ise sadece 69 milletvekili kazanabildi. Bu sonuçlar 27 yıldır iktidarda olan CHP dönemini kapatıp DP dönemini başaltı. DP 1950-1954 arası dönemde içte ve dışta önemli politikalar yürüterek konumunu güçlendirdi. Bu dönemde iç politikada Askeri ve Bürokratik tavsiyeler, Arapça ezan yasağının kaldırılması ve Genel Af Kanunu gibi konularda değişiklikler ve düzenlemeler yapmasının yanı sıra, dış politikada da Kore'ye asker gönderme kararıyla büyük bir sempati kazanırken 1952'de Nato'ya girişle bunu tescilledi.

Demokrat Parti 1950-1954 arası dönemde muhalefet partisi CHP'nin kaynaklarına el koyan iki önemli yasa çıkardı. Yine CHP'nin yayın organı olan Ulus gazetesi kapatıldı. MP'de dini siyasete araç ettiği ve Türk Devrimi'ne karşıt bir politika izlediği gerekçesiyle kapatıldı.[262] Yaşanan tüm bu gelişmelerle birlikte DP 1954 tarihindeki genel seçimlere böyle girdi.

Yozgat haftalık Vilayet Gazetesi 9 Şubat 1954 tarihli nüshasında yer alan "Seçim Hazırlıklarına Başlandı " başlıklı yazısında seçimlerin 5545 sayılı kanun hükümlerine göre 1954 yılı içinde yapılacağı ifade edilmektedir.[263]

Demokrat Parti 17 Şubat 1954 tarihinde 5545 sayılı seçim yasasının 16.19.27.117.119.120.123.124.125.126'ıncı maddelerini; 6272 sayılı yasa ile değiştirdi. Bu değişiklikle seçmen kütüklerinin daha sağlıklı ve ayrıntılı bir şekilde düzenlenmesi, listelerden birer kopyanın siyasi partilere verilmesi, Yüksek Seçim Kurulu'nun oluşumu ve seçim tutanaklarını inceleme yetkisinin bu kurula verilmesi gibi konularda bazı yenilikler getirdi.[264]

DP gücünü artırmak için yeni bir oluşuma giderek Genç Demokratlar Teşkilatını kurdu. Bu teşkilatın kuruluş mahiyeti şöyle ifade edildi:

"Gençlerimizin memleket ve milletin sosyal meselesiyle yakından alakadar olmalarını sağlamak üzere DP tüzüğünün 20'nci maddesi B fırkasına uygun olarak

---

[262] Albayrak, *a.g.e.* , s.251.
[263] "Seçim Hazırlıklarına Başlandı", *Yozgat*, 09.02.1954, s.1.
[264] TBMMKD, C:36, 17.02.1954, ss.220-223.

genel kurula bağlı olmak üzere(Genç Demokratlar) adında bir gençlik teşkilatı vücuda getirilmiştir ." denilerek teşkilatın gayesi ise: [265]

1- "Politika terbiyesini, konuşma ve dinleme adabını gençler arasında yerleştirmek.

2- Memleketin kültürel, sosyal ve ekonomik meselesini politik eğitimin gerektirdiği usuller dairesinde münakaşa etmek.

3- Bu şekilde elde edilen bilgi ve tecrübeleri yaymak.

4- Türk İnkılâplarını korumak ve yaymak.

5- Memleketi tanımak maksadıyla geziler tertip etmek.

6- Başka memleketlerin gençlik teşekkülleriyle münasebetler tesis etmek."

şeklinde belirlendi. [266]

Kurulan bu teşkilat her bölgede seçim öncesi parti propagandalarında önemli rol oynayacaktı. Yozgat'ta da kurulan Genç Demokratlar Teşkilatının başına da Abbas Sayar getirildi.[267]

Seçim çalışmaları böylece başladı. Başlayan seçim faaliyetleri Yozgat basınında geniş yer buldu. Bozok Gazetesi attığı "Hararetli Günlere Doğru"[268] başlığı seçimlerin ne kadar çekişmeli geçeceğini gösterir mahiyetteydi. Partiler seçim yaklaştıkça çalışmalarını hızlandırdılar. Bir yandan propaganda çalışmalarını sürdürürlerken diğer taraftan da seçime katılacak adayları belirlediler. Bu çerçevede Yozgat'ta DP ve CHP'den öne çıkan isimler arasında şunlar yer aldı. DP 'den Niyazi Ünal, Haşim Tatlıoğlu, Hasan Rıza İçöz, Numan Kurba, Hasan Sarıgöl [269] gibi isimler öne çıktı. CHP'de ise Avni Doğan, Edip Boztepe, Fahri Akgöl, Mehmet Akyol [270] gibi isimler öne çıktı. CMP ise adaylarını sonra belirledi. Adayları arasında Osman Bölükbaşı, Ertuğrul Akçanın ve Avukat Kazım Kuyucak gibi isimler yer aldı. DP 'ye CHP'den çok CMP rakip görülüyordu.[271]

---

[265] "Genç Demokratlar Nizamnamesi", *Yerköy*, 15.02.1954, s.1.
[266] "Genç Demokratlar teşkilatı Nizamnamesi", *Bozok, 12*.02.1954, s.1.
[267] "DP Genç Demokratlar Kolu Kuruldu", *Bozok*, 12.02.1954, s.1.
[268] "Hararetli Günlere Doğru", *Bozok*, 17.03.1954, s.1.
[269] "Vilayette Seçim Kampanyası Açıldı", *Bozok*, 16.03.1954, s.1.
[270] "Vilayette Seçim Kampanyası Açıldı", *Yerköy*, 15.03.1954, s.1.
[271] "C.M.P. , Denmesi Bu Gün", *Bozok*, 04.04.1954, s.1.

2 Mayıs 1954 seçimlerine katılacak parti adaylarının yanı sıra bir de seçime bağımsız olarak katılacak adaylar vardı. Bunlar arasında halen Milletvekili olan Faik Erbaş'ın yanı sıra Sefer Eronat, Rasim Öztürk(Genel Meclis üyesi), Hasan Kaaslan, Nadir Aknur, İhsan Çetin ve Mustafa Eser gibi kişiler yer aldı.[272]

Seçim hazırlıkları Yozgat'ta hızla devam ederken, Türkiye genelinde de iktidar ile muhalefet arasındaki seçim maratonu hız kazandı. 1954 genel seçimleri için yapılan propaganda faaliyetlerinde muhalefet daha çok; radyonun iktidar tarafından kullanılması, basına getirilen sınırlama, Kore'ye asker gönderilirken T.B.M.M.'den izin alınmaması ve Türkiye'nin N.A.T.O.'ya üye olmasını iktidarın iç politika malzemesi yapması gibi konularda iktidara sert eleştiriler yöneltirken, İktidar da muhalefeti memlekette barış ve gelişmeyi engellemekle suçlayacaktı.[273]

Bu karşılıklı suçlamalar devam ederken partilerin aday listeleri de kesinleşti. Her üç partide Yozgat'ta 8'er kişilik aday listesi gösterirken Bağımsız adayların sayısı 11 olarak belirlendi. [274] Seçim zamanı yaklaştıkça partiler arası münakaşalar da sertleşiyordu. Partiler arası mücadele Yozgat'ta hat safhaya ulaştı seçim öncesi. DP mensupları verdikleri beyanatlarda CHP'den şanslarının daha fazla olduğunu ifade ederken, CHP ise DP listelerine az da olsa hasar vereceklerini ümit ediyordu. CMP ise kazanma şanslarının olduğunu ifade ederken Müstakiller de seçimlerde var olduklarını ispatlamaya çalışmıyorlardı.

Seçim bölgelerinde faaliyetlerini sürdüren partililer seçim öncesi köylerde ve ilçelerde yoklamalarına devam etti. [275] Bozok Gazetesinin köylüler arasında yaptığı ankette köylülere yönelttiği hükümetten memnun musunuz sorusuna köylüler "Biz Aradığımızı Hükümeti Bulduk" cevabını vererek oylarını DP vereceklerini belirtmişlerdir.[276] CHP ise bu seçimlerde köylünün oylarının yine belirleyici olacağını düşünüyordu. CHP Yozgat Milletvekili ve adayı Avni Doğan'ın çıkarmış olduğu Yozgat Postası adlı gazetenin 3. sayfasında yayınladığı yazısında bunu şöyle ifade ediyordu: "Mebus seçimlerinde köylülerimizin reyi üstün tesir yapacak ve mebuslar sizin reyinizle seçilecektir." Avni Doğan devamında ise "seçimlere katılmanızın sizin

[272] "Bağımsız Adaylar", *Yozgat*, 06.04.1954, s.1.
[273] Albayrak, *a.g.e.* , s.257.
[274] "Yozgat Seçim Çevresi Aday Listesi", *Bozok*, 17.04.1954, s.1.
[275] "Her üç parti ve müstakiller hummalı bir faaliyette", *Bozok*, 16.04.1954, s.1.
[276] "Köylüler Arasında Yaptığımız Anket", *Bozok*, 25.03.1954, s.1.

için, yurdumuz için büyük önemi vardır"[277] şeklindeki sözleriyle köylü kesimin 2 Mayıs 1954 tarihinde yapılacak olan genel seçimlerde ne derece önemli olduğunu vurguladı.

Seçim yaklaşırken Bozok Gazetesi ülkedeki seçim havasını Mizahi bir yaklaşımla ele aldı.

"17 Nisan'da bütün Vilayette siyasi hararet tekrar düşmüştür. Merkezde ve kazalarda don başlamış, Politinimbus bulutlar bazı köylere ağma yapmışsa da yağış olmamıştır." şeklinde ülkede seçim öncesi havayı yansıtırken partilerdeki durumu da şu mizahi yaklaşımla,

> "CHP'de son saatlerde don hadisesi vuku bulmuş bazı filizler don kesmiştir. DP ise hava sabaha açık geçmiş hararet normal kalmıştır. Öğleden sonra Ankara siklonları harareti yükseltmişti. CMP'de ise rüzgârlar saatte cip süratiyle esmiş, yer yer ıslanmalar olmuştur. Yarın hava mutedil geçecek, muhtemelen CHP siklonları DP antisiklonlarıyla çarpışıp elektriklenmeler olacaktır. Rüzgârlar muhalefetten esecek, hava derecesi artacak yer yer yağış olacaktır. "[278] ifadeleriyle seçim öncesi ülke genelindeki havayı yansıttı.

Bu siyasi hava içinde seçimler 2 Mayıs 1954 tarihinde yapıldı. Yapılan genel seçimleri DP ezici çoğunlukla kazandı. Yozgat'ta da DP birinci parti oldu.[279] Türkiye genelinde 10.262.063 kayıtlı seçmenden 9.095.617 seçmenin oy kullandığı seçimlerde,[280] katılım oranı %88.63 oldu.[281] Yurdun 60 vilayetinde D.P. kazanırken, CHP sadece Sinop, Kars, Malatya da tam liste kazandı. CMP ise yalnızca Kırşehir de kazanmış sayıldı.[282]

---

[277] "Mebus Seçimi Hakkında", *Yozgat Postası*, 16.03.1954, s.3.
[278] "Mizah-i Çizgilerle Siyasi Hava Raporları", *Bozok*, 18.04.1954, s.1.
[279] "Bütün Yurtta Demokrat Parti Kahir Ekseriyetle Kazandı", *Bozok*, 03.05.1954, s.1.
[280] Çavdar, *a.g.e.* , s.48.
[281] Turan, *a.g.e.* ,s.89.
[282] "Bütün Yurtta Demokrat Parti Kahir Ekseriyetle Kazandı", *Bozok*, 03.05.1954, s.1.

Tablo 3.1. 1954 Genel Seçim Sonuçları[283]

Partiler	Aldıkları Oy	Oran %	Milletvekili Sayısı
Demokrat Parti	5.313.659	58,42	503
Cumhuriyet Halk Partisi	3.193.471	35,11	31
Cumhuriyetçi Millet Partisi	480.249	5,28	5
Bağımsızlar	56.393	0,62	2

Oyların büyük çoğunluğunu alan DP 541 kişilik Büyük Millet Meclisinde 503 sandalye kazanırken, C.H.P. sadece 31 sandalye elde edebildi. [284] Türkiye genelinde olduğu gibi Yozgat'ta da DP ağırlıklı olarak seçimlerden üstün çıktı. Seçimler huzur içinde geçti. Yozgat halkı oylarını DP'den yana kullanmayı tercih etti. Bu duruma göre Yozgat'ta DP'den seçilen milletvekilleri ve oy sayıları şu şekilde oldu:

Ali Ünlüsoy 88.125, Ömer Erzurumluoğlu 85.598, İhsan Aktürel 82.966, Talat Alpay 85.109, Mahmut Ataman 81.815, Numan Kurban 76.864, Danyel Akbel 76.565, Haşim Tatlıoğlu 70.822 oy alarak milletvekili seçildiler.[285]

Celal Bayar seçim sonrası yayınlamış olduğu mesajında "Memleketimizin kaderini DP'nin dirayetli eline tevdi etmiş olması, hepimizin mesuliyet hislerini artırdığı kadar, hizmet azmimizi de kuvvetlendirmiştir. "[286] dedi.

Seçim sonuçlarının kesin olarak açıklamasından sonra CHP içinde ihtilaflar meydana geldi. Seçimlerde DP'nin ezici çoğunlukla kazanması CHP içinden kopmalara sebep oldu. Yozgat CHP teşkilatında seçim sonrası çözülmeler başladı.[287] Yozgat'ta CHP'den ayrılmalar oldu. Ayrılan partililerin bir kısmı DP bir kısmı da CMP'ye

[283] Albayrak, *a.g.e.* , s.263.
[284] Eroğul, *a.g.e.* , s.86.
[285] "Adaylardan en çok oy alanların Milletvekili seçilenlerine ait İl Seçim Kurulunca düzenlenen tutanak", *Yozgat*, 11.05.1954, s.1.
[286] "Demokrat Parti Meclis Grubuna Bayar'ın Mesajı", *Yozgat*, 18.05.1954, s.1.
[287] "Seçim Neticeleri belli oldu", *Bozok*, 04.05.1954, s.1.

geçmişlerdir. Hatta parti teşkilatının kapanacağı haberleri dahi çıktı. Anlaşıldığı üzere Yozgat'ta CHP seçimleri kaybetmenin yanı sıra bir gurup parti üyesini de kaybetti. [288]

Seçim sonrası 10. Türkiye Büyük Millet Meclisi ilk oturumunu 13 Mayıs 1954 tarihinde yaptı. [289] Türkiye Büyük Millet Meclisi yapılan oylamada Celal Bayar, 513 milletvekilin katıldığı oylamada 486 milletvekilinin oyunu alarak tekrar Cumhurbaşkanı seçildi. Yemin merasiminden sonrada Meclis başkanlığı seçimine geçildi. Oylamaya katılan 489 milletvekilinde tamamının oyu alarak Meclis Başkanlığına Refik Koraltan seçildi.[290] Vekilliklerine ise Tevfik İleri, Fikri Apaydın, Esat Budakoğlu seçildi. Divan kâtipliğine ise İbrahim Kirazoğlu, İhsan Gülez, Sedat Baran seçildi. DP grup başkan vekilliğine de Hulusi Köymen seçildi.[291]Muhalefet Cumhurbaşkanlığı ve Meclis başkalığı seçimlerine katılmazken, CHP lideri yemin ettikten sonra meclisi terk etmiştir.[292]

14 Mayıs 1954'te istifasını veren Adnan Menderes hükümetine Cumhurbaşkanı Celal Bayar;

> "Hükümetin istifası kabul olunmuştur, şimdiye kadar ifa buyrulan değerli hizmetlerinden dolayı zatı devletleriyle Vekiller Heyetine teşekkür ederim. Zatı âlileri tekrar Başvekil tayin edilmiştir. "Teşkilatı Esasiye Kanununun" 45'inci maddesi hükümlerinin yerine getirilmesini ve yeni hükümet kuruluncaya kadar Sayın Vekillerin vazifeye vekâleten devamlarını rica ederim.

sözleriyle yeni hükümeti kurma görevini tekrar Adnan Menderes'e verdi. [293] Yeni kabineyi Adnan Menderes 17 Mayıs 1954'te ilan etti. Bu yeni kabinede fazla bir değişiklik olmadı. Sadece birkaç bakanın yerine yeni yüzler getirildi. [294] Yeni kurulan 3. Menderes kabinesi şu isimlerden oluştu:

Başbakan: Adnan Menderes

Başbakan Yardımcısı: Fatin Rüştü Zorlu

Devlet Vekili: Mükerrem Sarol

---

[288] "CHP Çöküyor", *Bozok*, 05.05.1954, s.1.
[289] "10.Türkiye Büyük Millet Meclisi İlk Oturumunu Yaptı", *Bozok*, 14.05.1954, s.1.
[290] "İlk Meclis Toplantısının Tafsilatı", *Yozgat*, 18.05.1954. s.1.
[291] "10.Türkiye Büyük Millet Meclisi İlk Oturumunu Yaptı", *Bozok*, 14.05.1954, s.1.
[292] "İlk Meclis Toplantısının Tafsilatı", *Yozgat*, 18.05.1954. ss.1-2.
[293] "Reisicumhur kabinenin teşkiline yine Adnan Menderes'i memur etti", *Yozgat*, 18.05.1954, s.1.
[294] "Kabine Teşekkül Etti", *Bozok*, 18.05.1954, s.1.

Devlet Vekili: Osman Kapani

Adliye Vekili: Osman Şevki Çiçekdağ

Milli Müdafaa Vekili: Etem Menderes

İçişleri Vekili: Namık Gedik

Dışişleri Vekili: Fuad Köprülü

Maliye Vekili: Hasan Polatkan

Maarif Vekili: Celal Yardımcı

Nafıa Vekili: Kemal Zeytinoğlu[295]

İktisat ve Ticaret Vekili: Sıtkı Yırcalı

Sıhhiye Vekili: Behçet Uz

İnhisarlar Vekili: Emin Kalafat

Ziraat Vekili: Nedim Ökmen

Çalışma Vekili: Hayrettin Erkmen

İşletmeler Vekili: Fethi Çelikbaş

Münakalat Vekili: Muammer Çavuşoğlu [296]

Böylece 3.Menderes kabinesi oluştu.

3.2. YOZGAT BASININDA DEMOKRAT PARTİ HÜKÜMETİNİN İCRAATLARI

3.2.1. İç Politika Uygulamaları

3.2.1.1. Kırşehir'in İlçe Yapılması

1954 seçimleriyle DP, muhalefeti adeta T.B.M.M.'den tasfiye etmiş gözüküyordu. 1954 seçimlerinin verdiği bu güven iç politikada rahat hareket etmesini sağladı. Demokrat Parti işe kendilerine muhalefet eden kesimleri cezalandırmakla başladı. İlk olarak da Kırşehir ilini, ilçe düzeyine indirerek, Nevşehir iline bağladı.

---

[295] "Yeni hükümet aşağıdaki zevattan teşekkül etmiştir", *Yozgat*, 18.05.1954, s.1.
[296] "Kabine Teşekkül Etti", *Bozok*, 18.05.1954, s.1.

30 Haziran'da görüşülmeye başlayan tasarı iktidar ve muhalefet cephesi arasında sert tartışmalara yol açtı. Bu konuda Kırşehir milletvekili Osman Alişiroğlu T.B.M.M.'de yaptığı konuşmada

> " Bu layiha kin ve intikamın ifadesidir. (Soldan Allah Allah sesleri) İnsan haysiyetinin insan haklarının hürmet görmediği diyarlarda değil demokrasilerden insanlıktan bahsetmek abestir. Tekrar ediyorum Kırşehir bir kinin kurbanıdır. (Soldan Asla Sesleri) " şeklinde sözleriyle konuşmasına devam ederek ; " Burada benimle yemin eden Demokrat Partili arkadaşlarımı ve nankör Kırşehir çocuğu Adliye Vekilini Kırşehir'i müdafaaya davet ediyorum. (Gürültüler, sözünü geri al sözleri)…"

sözleriyle meclis salonu karışmış ve sözlerini geri almayan Kırşehir Milletvekili Osman Alişiroğlu salon dışına çıkarılmıştır.[297]

Muhalefet partilerinin sert eleştirilerine sebep olan tasarı hakkında CHP Meclis Grubu adına konuşan Sırrı Atalay (Kars) ise bu konudaki görüşleri; "Demokrasimize şeref vermeyecek, gelecek nesillerimizin dahi ibretle ıstırapla üzerinde duracakları bir intikamın hikâyesidir."[298] şeklinde ifade edecektir. Yine Cumhuriyetçi Millet Partisi Grubu adına konuşan Osman Bölükbaşı ise;

> "Hükümetin tasarısını makul ve meşru gösterecek hiçbir sebep ortada yoktur. Kırşehir'e yapılan bu muamele bir intikam hissinin ifadesidir ve Kırşehir'e bir zulüm yapılmak suretiyle Türk Demokrasisine ve Türk Milletine karşı büyük bir tertipte bulunmaktır. Oyunu muhalif bir parti lehine kullanan bir vilayet, toptan cezalandırılmak sonucuna gidilecek olursa, bu memlekette seçim güvenliğinden oy serbestliğinden bahsedilemez. "[299]

diyerek DP hükümetine karşı tepkisini ifade etti.

Bütün bu konuşmalara karşılık Başbakan Adnan Menderes ise Kırşehir'in ilçe yapılmasının siyasi bir ideolojiyle değil, ilin nüfusun il olabilecek sayıya sahip olmamasına bağladı.[300]

İktidar ile muhalefet arasında sert tartışmalara neden olan siyasi nitelikli bu tasarı, 541 milletvekilinden 6'sı DP'den olmak üzere 38 milletvekilinin ret oyuna karşı

---

[297] TBMMZC, D:X, C:1,30.06.1954, ss.344-345.
[298] TBMMZC, D:X, C:1,30.06.1954, s.343.
[299] TBMMZC, D:X, C:1,30.06.1954, ss.345-350.
[300] TBMMZC, D:X, C:1,30.06.1954, ss.350-353.

259'unun olumlu oyu ile kabul edildi. Oylamaya 237 milletvekili de katılmadı. Yasa 259 oyla kabul edilmiş oldu.[301]

Yapılan oylamayla T.B.M.M.'de kabul edilen yasa tasarısının ardından Kırşehir ilçe düzeyine getirilerek Nevşehir iline bağlandı. Yasa tasarısının yürürlüğe girmesiyle ilçe statüsüne getirilen Kırşehir iline bağlı Çiçekdağ Kazası da Yozgat iline bağlandı.[302]

Yine T.B.M.M.'nin 15 Haziran 1954 tarihindeki oturumda Malatya iline bağlı Adıyaman'ın il haline getirilmesi konusundaki görüşmelerin ardından açık oya sunulan tasarı kabul edilerek Adıyaman il statüsü kazandı. Aynı gün mecliste yapılan oturumda Kocaeli iline bağlı Adapazarı kazasının il olmasına dair sunulan tasarı da T.B.M.M.'de oya sunularak kabul edildi ve Adapazarı ilinin ismi Sakarya ili oldu. Böylece Türkiye'de ki il sayısı 67 oldu.[303]

3.2.1.2. Devlet Memuru Kanununda Değişiklik

Demokrat Parti 2 Mayıs 1954 tarihindeki genel seçimlerinden konumunu daha da güçlendirerek çıkması iktidar gücünü artırdı. 1954 milletvekili seçimleriyle meclisteki çoğunluğu sağlayan iktidar gücünü, muhalif konumda olanlara karşı kullanmaya başladı. 1954 seçimlerinde az bir oyla meclise giren muhalefet ise seçim sonunda adeta sessizliğe büründü.

Hükümet 1954 seçimlerinin ardından meclisteki çoğunluğu elinde bulunduran DP iktidarı Haziran ayı içinde T.B.M.M.'ye getirdiği Emekli Sandığı Kanunu'nda "Temyiz Mahkemesi ile Danıştay ve Sayıştay Başkan ve üyeleri emekliye sevk olunamazlar. Üniversite profesörleri de 65 yaşından önce emekliye ayrılamazlar. Sıhhatleri müsait olduğu müddetçe ve üniversite senatosunun aksi yönde kararı olmadıkça 70 yaşına kadar görevlerinde kalırlar" hükümlerini içeren bu tasarıyı kaldırarak, 25 yıllık hizmet yılını dolduran yüksek dereceli hâkimlerle birlikte bütün devlet memurlarını resen emekliye sevk yetkisini mevcut hükümete verdi. Böylece bu kanun tasarısına bütün memurlar dâhil edildi.[304]

---

[301] TBMMZC, D:X, C:1,30.06.1954, s.378.
[302] "Çiçekdağ Kazası Merasimle Devralındı", *Yozgat*, 20.07.1954: s1.
[303] "Adapazarı ile Adıyaman Kazaları Vilayet oldu", *Bozok, 16*.06.1954: s.1.
[304] TBMMZC, D:10, C:1, 21.06.1954, s.218; Eroğul, *a.g.e.* s.103.

Kabul edilen bu kanun muhalif partilerin itirazlarına sebep oldu. Bu konuda CHP Meclis Grubu adına konuşan Nuri Sertoğlu, 1951 tarihli ikinci Adnan Menderes kabinesi hükümet programında yer alan " yargıç teminatını genişletecek esaslar ve havi yargıçlar kanunu tasarısı üzerinde çalışıyoruz " vaadi yapmış olmasına rağmen bu vaatlerini iktidarca yerine getirilmemiş olduğunu söyledi.[305]

Muhalefetin eleştirilerine karşı söz alan Adliye Vekili Osman Şevki Çiçekdağ ise;

> "Hükümetin, büyük bir ihtiyaç ve zaruretin ifadesi olarak yüksek huzurunuza sunduğu kanun tasarısının müzakeresi sırasında söz alan arkadaşlarımız konuşurlarken çok temenni ederdik ki, kanun hakikaten bir ihtiyaç ve zarurete cevap veren mucip sebepleri üzerinde, amme hizmeti bakımından, memleket hizmeti bakımından, milli irade bakımından, ufak bir eğilme yapsınlar, tetkikte bulunsunlar ve ondan sonra his ve fikirlerini belirtsinler" sözleriyle yapılan eleştirilere cevap verdi. Devamında ise tasarının büyük bir ihtiyaç ve zarurete cevap vermek maksadıyla getirildiği ifade etti.[306]

Muhalefetin itirazlarına karşın kanun tasarısı Meclis görüşmelerinden sonra yapılan oylama sonunda 33 olumsuz oya karşı 344 olumlu oyla kabul edildi. Bu çerçevede 159 kişi'de oylamaya katılmadı.[307] 21 Haziran 1954 tarihinde kabul edilen kanun tasarısına göre 25 hizmet yılını doldurmuş bütün memurlar istisnasız emekliye sevk edilebilecek kararı kabul edildi. DP iktidarı bununla yetinmeyerek 5 Temmuz 1954'te kabul ettiği bir kanunla emekliye sevk için belli bir hizmet yılını doldurmuş olma şartını bütünüyle kaldıracaktı.[308]

İzmir Milletvekili Pervet Arat ve üç arkadaşının verdiği kanun teklifinde: "(Hâkim, Subay, Astsubay ve Askeri memurlar hariç) memurların vekâlet, idare, müessese veya teşekkül emrine alınmak suretiyle vazifeden uzaklaştırılabilir" hükmü yer aldı. Bu madde ile belli bir süre hizmet görme şartı tamamıyla kaldırılıyordu. Birinci maddede yer alan bu kanunla herhangi bir resmi kuruluşta görevli memur işten çıkarılabilecekti. Görevden uzaklaştırılan memura işten uzaklaştırıldığı tarihi izleyen aybaşından itibaren altı ay müddetle maaş ödenmesi kabul edildi.

---

[305] TBMMZC, D:10, C:1, 21.06.1954, s.219.
[306] TBMMZC, D:10, C:1, 21.06.1954, s.237.
[307] TBMMZC, D:10, C:1,21.06.1954, s.252.
[308] Eroğul, *a.g.e.* s.103.

Kanunu ikinci maddesinde, *"Milli Eğitim Bakanı istediği öğretim üyesini üniversitenin öğretim üyeleri senatosunun fikrini aldıktan sonra Milli Eğitim Bakanı tarafından res'sen tatbik olunur "* hükmü yer aldı. Yine kanunun üçüncü maddesinde yer alan *" Bu kanun gereğince vazifeden uzaklaştırma karar ve muamelesinden dolayı, bu muameleyi tatbik eden idare ve şahıslar aleyhinde hiçbir idari ve adli kaza merciine müracaat olunamaz "* hükmü genel azil yetkisini sınırsız kılıyordu. [309]

Bu kanun meclisteki muhalefet kesim tarafından tepkiyle karşılandı. Bu konuda Cumhuriyetçi Millet Partisinden Tahir Taşer, Türkiye'de devlet memurlarını ve devlete bağlı müessese ve kurumlarda çalışanların tamamen DP hüküm nüfuzu altına sokmak maksadıyla yapıldığını ifade etti. [310]

CHP adına konuşan Nuvit Yetkin ise:

> " Modern devletin esasının iş vermek olduğunu, bu tasarının Devlet hizmetinde bulunanları işlerinden uzaklaştırmak maksadıyla hazırlandığı, tasarının memur statüsünü tamamen değiştirmeye yönelik olduğunu " ifade etti. Devamında ise " Devlet memurlarını tayin eden makam tarafından hiçbir sebep ve lüzum iradesine muhtaç olmaksızın vekâlet emrine alınmak suretiyle vazifeden uzaklaştırılabilecekler ve bu suretle tatbik olunan işleme karşı hiçbir kaza merciine başvuramayacaktır. " [311]diyerek muhalefetin bu kanuna karşı tepkisini dile getirmiştir.

Bütün bu eleştirilere karşın oylamaya katılan 334 milletvekilinden 25 olumsuz oya karşı 309 olumlu oyla, 05.07.1954 tarihinde yasa kabul edildi.[312]

3.2.1.3. 6-7 Eylül Olayları

Kıbrıs sorunu 1954 yılına gelindiğinde yeni bir boyut kazandı. Yunanistan adayı ilhak için Birleşmiş Milletlere başvurmuş, ayrıca yaptığı mitinglerle de konuyla ilgili kamuoyu oluşturmaya çalışmıştı. Ancak Türkiye Kıbrıs konusunda çok duyarlı idi. Adanın Yunanistan'a terk edilmesine seyirci kalması mümkün değildi. Bozok gazetesi 31 Temmuz 1954 tarihli " Kıbrıs Davamız "başlıklı yazısında yer alan "Dedelerimizin Kutsal emaneti anavatanımızın ayrılmaz parçası yeşil adanın sükûnunu bozacak bir

[309] TBMMZC, D:10, C:1, 05.07.1954, ss.459-468.
[310] TBMMZC, D:10, C:1, 05.07.1954, s.436.
[311] TBMMZC, D:10, C:1, 05.07.1954, ss.430-432.
[312] TBMMZC, D:10, C:1, 05.07.1954, s.473.

hareketi önlemek namus borcumuz bayrak şerefimizdir " sözleri Türk milletinin ada üzerinde duygularını bir nevi ortaya koyuyordu.[313]

Kıbrıs meselesi gün geçtikçe büyüyordu. 14 Aralık 1954'te Yunanistan'ın talebi üzerine Kıbrıs'ın geleceği Birleşmiş Milletlerde görüşüldü. Bu görüşmeler sırasında konuşma yapan Türk delegesi Selim Sarper Yunan görüşüne karşı çıktı ve adanın Yunanistan'a verilemeyeceğini savundu. Adanın İngiltere'nin himayesinde kalmasının doğru olacağını belirtti. Yunanistan, tam tersine mevcut iddiasını savunmaya devam etti. Ancak 1954 yılında Birleşmiş Milletlerdeki ilk girişimlerinden olumlu bir sonuç çıkaramadı.[314] BM Siyasi Komisyonu, Yeniz Zelanda'nın "Kıbrıs konusundaki görüşmelere devam edilmemesi" yolundaki önerisi,[315] 11 çekimser oya karşı; 49 olumlu oyla kabul edince, Yunanistan'ın BM başvurusu sonuçsuz kaldı.[316]

1955 yılının başlarından itibaren Rumlar terör hareketlerine hız verecekler, bu arada Kıbrıs'a çok miktarda silah ve cephane getirmeyi de ihmal etmeyeceklerdi.[317] Yine Yunanistan'ın istiklal günü olan Mart'ın 25'ini ilhakçı gazeteler bir dönüm noktası olduğunu ve bugünün tarihi bir hamlenin başlangıç günü olduğunu yazdılar. Ada Rumlarının lideri Makarios'un Rum emirlerine hazır vaziyette bulunduğu yazacaktı.[318]

Kıbrıs Rumlarının devam eden saldırgan tutumları son haddine ulaştı. EOKA terör örgütü tarafında çıkarılan çatışmalar sonunda beş polisimiz öldürüldü. Olaylar üzerine Kıbrıs Türk Milli Partisi sekreteri Fazıl Küçük, Türkiye ve İngiltere Başbakanlıklarına telgraf çekerek, Türklerin kanının akıtıldığını, can ve mal güvenliğinin teminat altına alınarak bu duruma bir son verilmesini isteyecekti.[319]

Terör olaylarını artmasından endişe duyan İngiltere, diplomatik yoldan harekete geçmekte zaman kaybetmedi. İngiltere Başbakanı Anthony Eden, Türkiye ve Yunanistan'a bir telgraf yollayarak, Kıbrıs meselesi konusunda İngiltere'nin de dâhil olacağı, Londra'da üçlü bir konferans toplanması önerisinde bulundu.[320] Türkiye ve Yunanistan bu öneriyi kabul etti ve Üçler Konferansı 29 Ağustos 1955'te Londra

---

[313]" Kıbrıs Davamız", *Bozok, 31*.07.1954: s.1.
[314] "Kıbrıs Meselesi Birleşmiş Milletlerde", *Bozok*, 15.12.1954, s.1.
[315] "Kıbrıs Meselesinin Müzakeresi Başladı", *Milliyet*, 15.12.1954, s.1.
[316] "Kıbrıs Meselesi Dün Reddedildi", *Milliyet*, 16.12.1954, s.1.
[317] "Kıbrıs'a cephane taşıyanlar dün mahkeme edildi", *Bozok*, 20.03.1955, s.1.
[318]" Kıbrıslı Rumların yeniden isyan etmesi muhtemel", *Bozok*, 22.03.1955, s.1
[319] "Kıbrıs Rumları kudurdular", *Yozgat*, 29.06.1955, s.1
[320] "Y. Barut Vijdanlıoğlu, Kıbrıs Meselesi", *Bozok*, 05.07.1955, s.1

Lancester Hous'da toplandı.[321] Konferansta Türk tezini Devlet Bakanı Fatin Rüştü Zorlu açıkladı.

Kıbrıs'ın Türkiye'nin bir parçası olduğunu, halen olan karışıklıkların kilisenin yarattığı karışıklıklardan doğduğunu, adada yaşayan ve bizimle ilgisi olan halkın can ve mal güvenliğinin temin edilmesini istedi. Konuşmasının devamında mevcut durumun korunmasını, aksi halde bir değişiklik yapılacaksa adanın Türkiye'ye verilmesi gerektiğini savundu.[322] Başbakan Adnan Menderes ise adada yaşayan Türklerin savunmasız kalmayacağını, Kıbrıs'ın Yunanlılara bırakılmayacağını ifade ettikten sonra, Ada statükosunda aleyhte hiçbir değişikliğe kat'iyen tahammülleri olmadığını söyleyecekti.[323]

Kıbrıs konusunda, muhalefet de iktidara tam destek verdi. Bu konuda CHP lideri İnönü; "Kıbrıs mevzuunda hükümeti bütün gayretimizle destekliyoruz " derken Bölükbaşı da ; "Milli ve Vatani mevzularda iktidarla beraberiz " ifadesinde bulundu.[324]

Kıbrıs meselesi konusunda görüşmelerin Londra da sürdüğü sırada, İstanbul, İzmir ve Ankara meydana gelen 6-7 Eylül olayları Türkiye'yi zor durumda bırakacaktı. Yunanlıların iki yıldan beri yaptıkları yoğun tahrikler ve 28-30 Ağustos tarihlerini Türklerin katliam günü ilan etmeleri [325] ve ardından Eylül 1955 başlarında, İngiliz Hava Üssü'nde tedhişçiler tarafında atılan bomba sonucunda iki İngiliz subayı ve bir Türk işçisi yaralandı. [326] Bu gibi hadiselerin yaşandığı ve terör olaylarının hız kazandığı bugünlerde İstanbul Ekspres Gazetesinde 6 Eylül 1955 günü çıkan; Atatürk'ün doğduğu Selanik'teki evine bomba atılarak Yunanlılar tarafında tahrip edildiği haberi, bütün yurt ta başta İstanbul, İzmir olmak üzere halk sokağa döktü. Büyük bir galeyana kapılan halk, İstanbul'un çeşitli semtlerinde azınlıkların, çoğunlukta yaşadıkları yerlerde yangınlar çıkarılacaktı. Mağazaların camlarını kırılarak, birçok Rum dükkânları tahrip edildi. Kiliselere ve mezarlıklara saldırılarda bulunuldu. Olayların aniden geliştiği bu

[321] "Üçler Konferansı Bugün Toplanıyor", *Hakikat*, 29.08.1955, s.1.
[322] "Kıbrıs Hakkındaki Türk Görüşü Londra'da Açıklandı", *Hakikat*, 02.09.1955, ss.1-4.
[323] "Kıbrıs Türkdür", *Milliyet*, 25.08.1955, s.1.
[324]" Muhalefet Kıbrıs davasında Hükümetle birleşiyor", *Milliyet*, 26.08.1955, s.1.
[325] "Mustafa Tütüncüoğlu, Müessif hadiseler karşısında Milletçe duyulan ızdırap", *Hakikat*, 12.09.1955, s.1
[326] "Kıbrıs'ta Yasak Bölgeye Girmeye Çalışan Makarios'un Otomobili ve Eşyaları Arandı", *Milliyet*, 05.09.1955, s.1.

ortamda birçok hasar meydana geldi. Olaylar üzerine Hükümet İstanbul, İzmir ve Ankara'da 7 Eylül'de sıkıyönetim ilan etti.[327]

Hükümet yaşanan hadiseler sonunda bir bildiri yayınladı. Bildiride "bu olaylara sebebiyet veren tahrikçilerin arandığını, bundan sonra tahrikçilerin en ufak hareketine dahi mani olunması konusunda örfi idare kumandanlığınca önlem alındığı" ifade edildi. Olaylarda zarar görenlerin ise zararlarının ödeneceği açıklandı.[328]

Başbakan Adnan Menderes'in T.B.M.M.'de 6-7 Eylül olayları hakkında yaptığı konuşmasında, olayların tahrikçi ve zararlı gruplar tarafından bir felaket haline nasıl getirildiği ifade ederek konuşmasına maddi zararların telafi edileceği ve meselenin mahiyetinin ortaya çıkarılarak hadiselerin Türk eseri olamadığını bütün dünyaya ispat edeceğiz ifadesinde bulundu. [329]Bu konuda Kıbrıs Türk'tür ve Talebe Cemiyetleri, olayları protesto mahiyetinde birer bildiri yayınladılar. [330]

12 Eylül'de toplanan Büyük Millet Meclisi İstanbul, İzmir ve Ankara'da sıkıyönetim ilan edilmesi konusunda kararlar almak için toplandı. Toplantı sonunda örfi idare süresinin altı ay olarak belirlenmesi kararı alındı. [331]

Üç büyük ilde yürürlüğe giren sıkıyönetim kararı basına bazı sınırlamalar da getirdi. CHP başkanı İsmet İnönü'nün Ulus Gazetesinde yayınlanan ve hükümeti eleştiren yazısından dolayı Ulus Gazetesini süresiz kapatırken, bu yazıyı yayınlayan Tercüman ve Hürriyet Gazetelerine de on beşer gün yayın yasağı konmuştur.[332]

Olaylar Türk basınında olduğu gibi dış basında da geniş yer bulmuştur. Batılı büyük devletler Türkiye'yi desteklemeyi kendi çıkarlarına daha uygun buldular. Washington Post Gazetesi Türkiye'nin davasında haklı olduğunu ve bir harp vuku bulduğunda Amerika'nın Türkiye'yi desteklemek mecburiyetinde olduğunun yazmıştır.[333]

---

[327] " Yunan Dostluğu Belli Oldu", *Hakikat*, 08.09.1955, s.1: "Genlik Galeyana Geldi, *Bozok*, 08.09.1955, s.1.
[328] "Hükümetin Tebliği", *Hakikat*, 10.09.1955, s.1.
[329] "Dünkü B.M.M. Müzakereleri Tarihi Bir Manzara Arzetti", *Hakikat*, 14.09.1955, s1.
[330] "Mustafa Tütüncüoğlu, Müessif hadiseler karşısında Milletçe duyulan ızdırap", *Hakikat*, 12.09.1955, s.1.
[330] "Büyük Millet Meclisi Bugün Toplanıyor", *Hakikat*, 12.09.1955, s.1.
[331] "Örfi idare altı ay devam edecek", *Milliyet*, 13.09, 1955, s.1.
[332] "Örfi İdare Komutanlığı", *Bozok*, 20.09.1955, s.1.
[333] "Türkiye ve Kıbrıs'a dair Amerikan Basınında Akisler", *Hakikat*, 12.09.1955, s.1.

Hükümet 28 Şubat 1956 yılında 6-7 Eylül olaylarında zarar zarar görenlere yapılacak yardımların vergi dışı bırakılması hakkındaki yasanın görüşülmesi esnasında Maliye Bakanı Nedim Ökten toplam zararın 60 milyon lira dolayında olduğunu ifade etti.[334] Meclis, 6-7 Eylül olaylarında İstanbul ve İzmir de vuku bulun hadiselerde zarar görenlerin zararlarının ödenmesi hakkında ki kanunu oy veren 274 Milletvekilinden,10 ret oyuna karşın 264 oyla [335] kabul etti. Böylece, 6-7 Eylül olayları hükümete iç ve dış politikada yeni yük getirmiş oldu.

3.2.2. Dış Politika Uygulamaları

3.2.2.1. Balkan Paktı

Türkiye'nin NATO'ya üyeliği dış politika da aktif bir dönem başlattı. Türkiye'nin NATO'ya katılması Türk-Sovyet ilişkilerini sertleştirdi. Bu durum Türkiye'yi kendi bölgesinde yeni savunma sistemleri kurmaya yöneltti. 1948 yılına kadar Sovyet bloğu içinde bulunan Yugoslavya'nın 1948 yılında Sovyet Birliği ile arası bozulunca, Yugoslavya'nın Kominform'dan çekilmesi, Yugoslavya'yı Balkanlarda yalnız bıraktı. Diğer yandan Türk-Yunan münasebetlerine gelince, NATO'ya girme evresinde harcanan ortak çaba iki ülkenin yakınlaşmasına ortam hazırladı. Yugoslavya'nın balkanlarda yalnız kalması Sovyet Birliği ile ilişkileri gergin olan ABD'yi bir formül arayışına yöneltti. [336] Sovyet ilerlemesine karşı çıkar yol olarak da Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında bir dostluk ve karşılıklı savunma hattı ile birleştiren bir antlaşma yapılması yolunda karar aldılar. [337]

Türkiye ile Yunanistan arasında karşılıklı ziyaretlerle ilişkiler sürdürülürken, Yugoslavya ile de ilişkiler devam ettirildi. Bu ülkeler arasındaki ilişkileri güçlendirdi. Üç ülke arasında devam eden ilişkiler özellikle de Türkiye tarafından harcanan yoğun çaba meyvesini 28 Şubat 1953'te verdi. Türkiye Yunanistan ve Yugoslavya arasında Ankara'da bir dostluk ve işbirliği antlaşması imzalandı.[338]

Türk Hükümeti bu dostluk ve işbirliği anlaşmasını bir ittifak haline dönüştürebilmek için çabalarını 1953 ve 1954 yıllarında da sürdürdüler. Bu dönemde

---

[334] TBMMZC, D:10,C:10, 28.02.1956, s.1068.
[335] TBMMZC, D:10,C:10,28.09.1956,S.1200.
[336] Gönlübol ve Ülman, *a.g.m.* , ss.237-238: Armaoğlu, *a.g.e.* , ss.521-522.
[337] "Dönüm Noktası", *Yozgat*, 10.03.1953, s.1.
[338] "Armaoğlu, *a.g.e.* ,s.522; "Dönüm Noktası", *Yozgat*, 10.03.1953, s.1.

Yunanistan bir taraftan Kıbrıs meselesini kışkırtmasına karşılık DP iktidarı sırf bir Balkan ittifakı oluşturabilmek için Yunanistan'ın Kıbrıs meselesindeki kışkırtmacı politikasına karşı olumlu davrandı. Türkiye izlemiş olduğu iyi niyetli politikanın karşılığını aldı. 9 Ağustos 1954'de Yugoslavya'nın Bled şehrinde Türkiye- Yugoslavya ve Yunanistan hükümetleri arasında üçlü balkan antlaşması imzalandı.[339]

20 yıllığına yapılan ittifak antlaşmasına göre, üyelerden herhangi birinin saldırıya uğraması durumunda ortaklaşa bir savunma kurarak iş birliği yapmayı mutabık kıldılar. Ayrıca ileride toplanacak konferansları hazırlamak ve işbirliği konusunda sorunları inceleyecek daimi bir konsey kurulacaktır. Bu ittifak Balkanlarda sulhun ve istikrarın sürmesi için bir güvence oluşturacaktı.[340]

Yapılan bu ittifak Balkanlarda Sovyet etkisine karşı sağlam bir yapı oluşturdu. Ancak bu İttifak'ın kısa bir süre içinde etkisini kaybettiği yaşanan olaylar neticesinde görülecektir. Mart 1953'de Sovyet lider Stalin'in ölümü Balkan ittifakını da etkiledi. Stalin'in ölümü Sovyet politikasında yumuşamaya sebep oldu. Sovyet tehdidinden kurtulan Yugoslavya Batı ile olan münasebetlerini bu süreçten sonra geri plana almaya başladı.[341]

1955 ilkbaharından itibaren Balkan ittifakı gücünü kaybetmeye başladı. Stalin'in hatalarını tamir için Sovyet Rusya Yugoslavya ile olan münasebetlerini artırmak için harekete geçmesiyle Balkan Paktın da çözülme başladı. Yugoslavya'nın Sovyet girişimlerine olumlu bakması, Türkiye'yi endişelendirdi. 6 Mayıs 1955'de Yugoslavya federal icra konseyi Başkanı Edvard Kardeli " Balkan İttifakı dünya sulhu ufuklarının fazla karanlık göründüğü bir zamanda teessüs etmişti " sözlerine ilaveten o zamandan beri dünyada birçok şeyin değişmiş olduğunu ifade ederek Yugoslavya'nın tutumunu ortaya koyuyordu. Yine İngiltere'nin Bağdat paktına katılması Titoyu rahatsız etti. Tito Bağdat paktının ''Emperyalist bir renk aldığını '' belirterek karşı çıkacaktı.[342] Bütün bu olaylar Yugoslavya'yı Balkan Paktından uzaklaştırdı.

Bu olaylar dışında yaşanan asıl önemli gelişme ise Türkiye ile Yunanistan arasında yaşanan Kıbrıs meselesi oldu. Yunanistan'ın Kıbrıs meselesi konusunda ki

---

[339] "Armaoğlu, *a.g.e.* ,s.523; Yunan Hükümetinin Meclise Sunduğu Bled Antlaşması İttifakla Kabul Olundu", *Bozok*, 22.01.1955, s.1.
[340] Gönlübol ve Ülman, *a.g.m.* , ss.239-240; Armaoğlu, *a.g.e.* , s.523.
[341] Eroğul, *a.g.e.* , s.72.
[342] Armaoğlu, *a.g.e.* ,ss.523-524; Albayrak, *a.g.e.* , s.472.

tutumu iki ülke arasında ki ilişkileri sertleştirdi. Kıbrıs meselesi sebebiyle artan gerginlik 6-7 Eylül olayları ile hat safhaya çıktı.[343] Yaşananlar kuruluşundan sonra bir işlev göremeyen ittifakın sonunu getirdi. Böylelikle Kıbrıs meselesi Balkan ittifakının işlevini kaybetmesine sebep oldu. Yozgat basını olayları ulusal basından aldığı bilgiler ışığında sunsa da konuya olumlu bakış açısında olduğunu söylemek doğru olur. Balkan Paktını dönüm noktası olarak değerlendiren Yozgat basını iktidarında yanında olduğunu göstermiş oldu.

3.2.2.2. Kıbrıs Politikası

Kıbrıs meselesi bir iç mesele iken Birleşmiş Milletlere iştiraki ile yeni bir statü kazandı.29 Ağustos 1955'de İngiltere'nin öncülüğünde Türkiye ve Yunanistan'ın da katıldığı üçler konferansı Londra'da toplandı[344]. Konferansa katılan Türkiye devlet vekili Fatin Rüştü Zorlu Türk tezini açıkladı. Adanın akıbetinin Türkiye ile İngiltere arasında hallolacak bir dava olduğunu, Kıbrıs'ın Türkiye'nin bir parçası olduğunu belirterek, Kıbrıs'ta mevcut statükonun korunmasını talep etti. Aksi halde bir değişiklik yapılacaksa adanın Türkiye verilmesi gerektiği savundu.[345]

Londra Konferansı olumlu bir sonuç vermeden, 6-7 Eylül olaylarının çıkması sebebiyle dağıldı. Londra Konferansının başarısızlıkla sonuçlanması Kıbrıs'ta Rum terörünün artmasına yol açtı. Rum EOKA örgütü tarafından dağıtılan bildirilerde " asıl savaşın yeni başladığı " [346] yönünde bir açıklama yaptı.

1 Nisan 1955'de EOKA terör örgütü Rum lider Makarios'un verdiği emir çerçevesinde, Grivas komutasında harekete geçti. Grivas 1 Nisan 1955'de yayınladığı bildiride; karşımızda iki düşman vardır. Bunlardan birincisinin İngiltere olduğunu ifade ederek, İngilizleri yenerek adadan kovacaklarını bildirdi. İkinci düşmanın da Türkiye olduğunu söyleyen Grivas, "Türkleri imha edeceğiz" sözleriyle ENOSİS'e ulaşmayı amaç edindiklerini bildirdi. [347] Kıbrıs Rumları Yunanistan'ın yardımlarıyla Kıbrıs'ta ilk

[343] "Gençlik Galeyana geldi", *Bozok*, 08.09.1955, s.1.
[344] "Üçler Konferansı Bugün Toplanıyor", *Hakikat*, 29.08.1955, s.1.
[345] "Kıbrıs Hakkındaki Türk Görüşü Londra da açıklandı", *Hakikat*, 02.09.1955, ss.1-4.
[346] Albayrak, *a.g.e.* , s.438.
[347] Alasya, a.g.e. , s.66.

olarak İngiliz yönetimine karşı ardından da Kıbrıs Türklerine yönelik tedhiş hareketlerine başladı. [348]

Kıbrıs Türklerine karşı girişilen tedhiş hareketlerine karşı Türkiye 1956 yılı ortalarından itibaren konuya daha ciddi bir şekilde eğilmeye başladı. Yunan basının ve radyolarının yanı sıra, Yunan meclis başkanının Kıbrıslı Rumların Türkler tarafından öldürüldüğü iddiaları üzerine bu konu T.B.M.M.'ye geldi. 13 Haziran 1956 tarihinde bu konu T.B.M.M.'de görüşüldü. Görüşmelerde konuşan Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü, Kıbrıs'ta EOKA adlı gizli bir teşkilatın bir yıldan beri tedhişçilik yaptığını, bu teşkilatın Yunan subaylarının yönetiminde olduğunu belirtti. Türk polislerinin şehit edildiğini ve aynı teşkilatın Türk köylerini tahrip ederek buradaki ihtiyar, genç, kadın, erkek demeden kanlı tecavüzlere maruz kaldığı ifade ederek mevcut Yunanlıların iddialarına cevap verdi. T.B.M.M.'de ki oturumda konu görüşüldükten sonra olayların gerçek olamadığını, gerçeklerin Dünya parlamentolarına birer telgrafla bildirilmesine karar verdi. Bu telgraflarla Kıbrıs meselesinde Türklerin haklı olduğu savunularak, Yunan iddiaları reddedildi.[349]

Kıbrıs meselesi gün geçtikçe boyut değiştiriyordu. Başbakan Adnan Menderes 1956 yılı Temmuz başlarında Amerikan basınında yer alan konuşmasında, Kıbrıs'ın Yunanlılara verilmesine razı olmayacaklarını, yunan iddialarının gerçek olmadığını, meselenin çözülmesi için Yunanlıların bu mesele üzerinde fazla ısrar etmemeleri ve haksız isteklerinden vazgeçmeleri gerektiğini ifade etti. Adadaki mevcut statünün korunmasında yana olduklarını belirtti. Yunanlıların adadaki şiddet olaylarına son vermeleri durumunda bir sorun kalmayacağını söyleyerek Türk tezini destekledi.[350]

Adadaki Türklerin lideri ve Kıbrıs Türkdür partisi başkanı Fazıl Küçük Halkın Sesi Gazetesindeki açıklamasında mevcut emniyet imkânları içinde kanun ve nizamın yeniden tesis edilemeyeceğini ifade ederek, daha sıkı tedbirlerle tedhişçilerin faaliyetlerine son verecekleri söyleyerek Kıbrıs'ta örfi idarenin ilanını istedi. [351]

İngiltere 1956'da artan Rum tedhişçilik hareketleri üzerine 1956'nın Temmuz ayında Lord Radcliffe'i Kıbrıs için bir anayasa hazırlamakla görevlendirdi. Lord

---

[348] Suat Bilge, (1996), *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Türkiye-Sovyetler Birliği Münasebetleri*, Olaylarla Türk Dış Politikası, 9.Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara: s.348.
[349] TBMMZC, D:10, C:1, 13.06.1956, ss.298-304.
[350] "Kıbrıs", *Bozok*, 06.07.1956, s.1; Albayrak, a.g.e. , s.441.
[351] "Fazıl Küçük Kıbrıs'ta Örfi İdarenin İlanını İstedi", *Hakikat*, 24.07.1956, s.1.

Radcliffe, Kıbrıs'taki incelemelerinden sonra hazırladığı Muhtariyet Anayasası raporunda, İngiltere'nin Kıbrıs'ta iki ayrı toplumun kabulü ile Self-Determination hakkının her iki toplum için de ayrı ayrı tanınması gerektiğini, bununda adanın taksiminde bir çözüm yolu olarak ele alınabileceğini ifade etti. Muhtariyet Anayasası raporundan sonra DP hükümeti Kıbrıs politikası konusunda bundan sonra "Taksim " tezi üzerinde durdu.[352]

Atina Radyosu 30 Aralık 1956 tarihli programında Kıbrıs'ın taksimine gidildiği takdirde Montrö ve Lozan anlaşmalarının altüst olacağını, İstanbul ve Çanakkale boğazlarından başlamak üzere Türkiye'nin başına çok dert açacaktır sözlerine yer verdi. Yozgat basını bu konuya cevap olarak " kim kimin başına dert açacağını Yunanlılar çok iyi bilir sözleriyle bir nevi cevap vermiş oldu. [353]

DP hükümeti 1956 yılı sonuna doğru taksim tezini kabul ettikten sonra 1957 yılı itibariyle taksim tezini bir taraftan Türk kamuoyuna benimsetmek bir yandan da Yunanistan'a kabul ettirmekle uğraştı. Taksim tezini Türkiye'de benimsendi. 1958 yılından itibaren de bütün Türkiye'nin sesi " Ya taksim ya ölüm !"[354] oldu.

3.2.2.3. Bağdat Paktı

2.Dünya Savaşından sonra Sovyet Birleşiği'nin takip ettiği siyaseti İngiltere ve ABD önderliğindeki Batı ittifakını (NATO) oldukça endişelendirdi. Türkiye'nin NATO'da yer alması ve Sovyet Rusya ile olan komşuluğu Türkiye'yi Ortadoğu'da bir savun teşkilatı oluşturmaya itiyordu. Sovyet Rusya Türkiye'nin NATO'ya girmesine sıcak bakmamakla birlikte zaten iyi olmayan iki ülke ilişkilerini daha da sertleştirdi. İngiltere ve Amerikan hükümetleri de Sovyet yayılmacılığına karşı Ortadoğu'da bir teşkilatın kurulmasına olumlu bakıyordu.[355]

---

[352] Armaoğlu, *a.g.e.* , s.532.
[353] "Palkarya Küstahlığı", *Hakikat*,31.12.1956, s.1.
[354] Armaoğlu, *a.g.e.* , s.533.
[355] Mehmet Gönlübol ve Haluk Ülman, (1996), *İkinci Dünya Savaşında Sonra Türk Dış Politikası (1945-1965),* Olaylarla Türk Dış Politikası Olaylarla Türk Dış Politikası, 9.Baskı, Siyasal Kitabevi: s.251; Mehmet Saray, (2006), *Türkiye ve Yakın Komşuları*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, s.108.

Bağdat Paktı'nın kurulması yolunda ilk adım Türkiye ile Pakistan arasında 2 Nisan 1954'te imzalanan antlaşmayla atıldı.[356] Pakistan Postası bu iki ülke arasında imzalanan antlaşmanın önemini dile getirdi. Pakistan Devlet Başkanı, Türkiye Devlet Başkanı Celal Bayar'ın daveti üzerine Türkiye'yi ziyareti "dostluğun nişanesi''şeklinde yorumladı.[357]

Türkiye-Pakistan işbirliği konusunda New York Times Gazetesi Türkiye ile Pakistan arasındaki sıkı işbirliğinin oldukça zayıf olan bölgenin gücüne kuvvet kattığını ifade etti. Bu işbirliğinin karşılıklı bir emniyet ve iyi niyet sayesinde mümkün olduğunu yazdı.[358]

Başbakan Adnan Menderes 6 Ocak 1955'de Irak'a oradan da Lübnan'a yaptığı ziyarette bulundu. Başbakan Menderes seyahat'e çıkarken yaptığı açıklamada Türk-Arap dostluk münasebetlerinin gittikçe geliştiğini ve bu münasebetlerin artması hususunda hükümetin arzularını ifade etti.[359] Irak Milli Meclisi Türkiye ile yapılacak Pakt konusunda olumlu karar verdi. Menderes Irak idarecilerinin almış olduğu kararı sulh perver ve cesur karar olduğunu ifade ederek memnuniyetini dile getirdi. Yozgat Basını Menderes'in Irak ziyaretini olumlu karşıladı. Bu konuda iktidarın yanında olduğunu da gazetelerde yer alan haberlerden çıkarabiliriz.[360]

Adnan Menderes'in Iraktan sonra Suriye ve Lübnan ziyaretleri Irak ziyareti gibi beklenen sonucu vermedi. Mısır ise bu konuya sıcak bakmadığını tam tersine Türkiye ve Irak arasında kurulması planlanan Bağdat Paktını Arap Birliğine karşı bir tehdit olarak gördüğünü açıkladı. Menderes'in Irak ziyareti ardından da Türkiye ve Irak Başbakanlarının girişimleri sonucunda 24 Şubat 1955'de Bağdat Paktını imzaladı. Türkiye adına Başbakan Adnan Menderes, Irak adına Başbakan Nuri El Said imzaladı.[361]

Bağdat Paktı, Dışişleri Bakanı Fuat Köprülüye göre ; "Türkiye etrafında bir güvenlik ve barış çemberi'' oluşturması yolunda önemli bir gelişmedir. Bağdat Paktına

---

[356] Albayrak, *a.g.e.* , s.476.
[357] "Pakistan Postası", *Yozgat, 06*.04.1954, s.1.
[358] "Türk-Pakistan İşbirliği", *Yozgat*, 06.04.1954, s.1.
[359] "Başvekilimiz Irak'a vardı", *Bozok*, 07.01.1955, s.1.
[360] "Türkiye-Irak Paktı Mevzuunda", *Bozok*, 09.02.1955, s.1.
[361] "Türk-Irak İttifakı", *Bozok*, 18.02.1955, s.1; Yücel, *a.g.e.* , s.121.

5 Nisan 1955'te İngiltere, [362] 23 Eylülde Pakistan Pakta dâhil olduğunu bildirdi. Başbakan Menderes bu münasebetle Pakistan Başvekiline bir mesaj göndererek memnuniyetini bildirmiş oldu. Pakta 3 Kasım 1955'de İran'ın üye olmasıyla tamamlandı. Üye olması beklenen ABD pakta üye olmadı ama maddi yardımlarını arttırdı. [363]

Irak Kralı Majeste İkinci Faysal Bağdat Paktı hakkında "Bağdat Paktı Irak'ın Milletlerarası sahada vaziyetini tersin eylemiş, Türkiye, Pakistan ve İran gibi büyük Müslüman devletleriyle olan kardeşçe münasebetlerini bir kat daha kuvvetlendirmiştir'' şeklinde sözleriyle paktan övgüyle söz etti..[364]

Bağdat Paktı Ortadoğu ve Arap kuşağında birleştirici bir rol almak isterken tam tersi bölgeyi ve kuşağı üç parçaya böldü. Bu parçalanmış ortamı değerlendiren devlet ise Sovyet Rusya oldu. Sovyet tehdidine karşı kurulmuş olan Pakt tam tersine Sovyet çıkarlarına uygun oldu. Bölgedeki Sovyet etkisi Doğu-Batı mücadelesini de alevlendirdi. Bu durum 1956'dan itibaren ise Ortadoğu'da ki yangını daha da alevlendirecektir. 14 Temmuz 1958'de Irakta meydana gelen askeri darbe ile krallık yıkıldı ve yerine askeri rejim kuruldu.[365]

Irakta iş başına gelen yeni yönetim, Bağdat Paktını görmezden gelircesine 26 Ocak 1959 tarihinde Karaçi'de yapılan Bağdat Paktı vekiller konseyi toplantısına katılmadı. Türkiye bu toplantıda yer aldı. Yozgat basını bu konuya yer vererek Başbakan Menderes ve Türk heyetinden övgüyle bahsederek, İran ve Pakistan'dan dost ülkeler diye bahsetmiştir. [366] Irak'ın Bağdat Paktı vekiller konseyi toplantısına katılmaması Paktan ayrılacağının belirtisi olarak görüldü. Yaşanan bu gelişmelerin bir sonucu olarak da 24 Mart 1959'da General Kasım, Irak'ın Bağdat Paktından çekildiğini Türkiye, İran, Pakistan ve İngiliz büyük elçiliklerine bildirdi. Bağdat Paktından Irak'ın ayrılmasının ardından 21 Ağustos 1959 tarihinde merkezi Ankara'da olmak üzere C.E.N.T.O (Centrol Treaty Orginization) adını alarak varlığını devam ettirdi.[367] Yozgat basını bu konuda ulusal basından aldığı bilgileri aynen aktarmakla yetinmiştir. Bu

---

[362] Armaoğlu, *a.g.e.* , s.527.
[363] "Pakistan Bağdat Paktına girdiğini dün bir nota ile Irak hükümetine bildirdi", *Hakikat*, 24.09.1955, s.1; Albayrak, *a.g.e.* , ss.476-477.
[364] "Dost Irak Kralı Bağdat Paktını Övdü", *Hakikat*,02.12.1955, s.1
[365] Armaoğlu, *a.g.e.* ,s.528; "IRAK'TA Hükümet Darbesi", *Milliyet*,15.07.1958, s.1.
[366] "Bağdat Paktı Vekiller Konseyi Toplanıyor", *Yozgat*, 26.01.1959, s.1
[367] Gönlübol ve Ülman, *a.g.m.* , s.307; Albayrak, *a.g.e.* , s.477.

konuda yoruma yer vermeyen Yozgat basını olumsuz bir eleştiride de bulunmamıştır. Ancak DP lideri Adnan Menderes'in Irak, Pakistan gibi devletleri ziyaretlerine olumlu bir bakış içerisinde olduğu "Türk –Pakistan işbirliği" "Başvekilimiz Irak'a vardı" başlıklarından Yozgat basınının konuya yönelik memnuniyet duyduğunu ifade etmek mümkündür.

3.3. DEMOKRAT PARTİ BASIN İLİŞKİLERİ

9 Mart 1954'de çıkarılan ''Neşir Yoluyla veya Radyo İle İşlenecek Bazı Cürümler Hakkında" yasa tasarısının ardından, İktidar-Basın arasında havalar sertleşse de bu ortam 1955 yılının ilk aylarından itibaren yeni bir "bahar havası" oluşturdu. İktidar-Muhalefet arasında oluşan bu ortam da muhalif basında suskunluk devresine girdi. Ancak bu havayı Akis dergisi sahibi ve yazarı Metin Toker'in sebep olduğu krizle bozulacaktır.[368]

4 Nisan 1955 tarihinde daha önceki yedi yazısında Devlet Bakanı Mükerrem Sarol'a neşren hakaretten dolayı, 6334 sayılı yasaya göre; 9 ay 10 gün hapis ve 9.333 lira para cezası verildi.[369] Muhalif basının özel hayat açıklayan yazılarıyla başbakanı kızdırdığı için 4 Mayıs 1955 tarihinde 5680 sayılı yasanın 33. Maddesi değiştirilerek ; ''Kanunen evlenmesi yasaklanmış kimseler arasındaki cinsi ilişkilerin haber, yazılarının ve resimlerinin yayınlanması '' yasaklandı. Bu yasağa uymayanlar için 300 ile 3000 lira arasında para cezası ile cezalandırılmaları kabul edildi.[370] Bir süre sonrada Akis gazetesinden Cüneyt Arcayürek tutuklandı. 11 Mayıs 1955'te ise Falih Rıfkı Atay'ın Dünya gazetesine soruşturma açıldı. Yine 2 Eylül'de Nizamettin Nazif, Adnan Menderese hakaretten tutuklandı. [371]

6-7 Eylül olaylarından sonra ilan edilen sıkıyönetim Örfi İdare Komutanlığı tarafından İsmet İnönü'nün yazdığı bir makalenin Ulus gazetesinde neşrinden sonra Örfi İdare Ahkâmına aykırı olduğu gerekçesiyle Ulus gazetesi süresiz olarak, Ulusun yanı sıra Hergün, Hürriyet ve Tercüman Gazeteleri de 15 gün süre ile kapatıldı.[372]

---

[368] Birand, *a.g.e.* , ss.105-106.
[369] " Metin Toker 9 ay hapse mahkûm oldu", *Milliyet,* 08.04.1955, ss.1,7.
[370] Albayrak, *a.g.e.* ,s.396; TBMMZC, D:X, C:7, 04.05.1955, s.64.
[371] Albayrak, *a.g.e.* , s.396; Turan, *a.g.e.* , s.109.
[372] " Kanuna Aykırı Hareket eden dört gazete müddetsiz ve müddetli kapatıldı", *Hakikat*, 21.09.1955, s.1.

1956 yılına gelindiğinde muhalefet etkisini arttırmaya başladı. CHP'nin artan muhalefetinin yanında basında iktidara karşı açıkça cephe almaya başladı. DP iktidarı basının etkisini kırmak için 6 Haziran 1956'da basın kanunun bazı maddelerinin tadilini ve kanuna muvakkat bir madde ilavesine dair kanundur. [373] Bir diğer değişiklik ise neşir yoluyla ve radyo ile işlenecek cürümler hakkında 6334 sayılı kanunun adı ile bazı maddelerinin tadiline ve ek olarak bir madde ilavesine dair kanun [374] da değişikliklere gitti.

Bu yasa tasarısı 6 Haziran 1956 tarihinde T.B.M.M.'de görüşülmeye başlandı. Yasa tasarısının görüşüldüğü sırada konuşan CHP lideri İsmet İnönü tasarıyı " kapalı ve karanlık bir rejime kati olarak dönmek kararının en kuvvetli delili…'' olarak nitelendirdi. Bu yeni rejim, sonunda bugün en çok kızdığı basından en ağır cezayı alacaktır. "Baskı altında bulunan ruhlar kurtuldukları gün coşkunluklarını basın ile göstereceklerdir "sözleriyle iktidarın basın karşısındaki tutumunu eleştirdi. [375]

Yine muhalefet partilerinden CMP meclis grubu adına konuşan Osman Bölükbaşı da matbuat hürriyeti olmayan bir memlekette ne parlamentonun mevcudiyetinden, ne seçim hürriyetinden, ne vatandaş haklarından bahsetmek mümkündür. " sözleriyle basın kanunu eleştirdi. [376]

Muhalefet partilerinin konuşmalarının ardından kürsüye gelen Başbakan Adnan Menderes'in konuşması esnasında, İsmet İnönü ve muhalefete mensup bazı milletvekilleri salonu terk etti.[377] Menderes uzun konuşmasından sonra "biz bu konuyla şimdi hakiki hürriyetin temelini atmaktayız" diyerek yasayı savunan bir konuşma yaparak muhalefet partilerine cevap verdi.[378]

---

[373] "Basın Kanunun Bazı Maddelerinin Tadilini ve Kanuna Muvakkat Bir Madde İlavesine Dair Kanun", *Yozgat*, 13.07.1955, s.1.
[374] "Neşir Yoluyla ve Radyo İle İşlenecek Cürümler Hakkında 6334 sayılı Kanunun Adı İle Bazı Maddelerinin Tadiline ve Bir Madde İlavesine Dair Kanun", *Yozgat*, 17.07.1955, s.1.
[375] TBMMZC, D:X, C:12,06.06.1956, ss.102-103.
[376] TBMMZC, D:X, C:12,06.06.1956, s.111.
[377] TBMMZC, D:X, C:12,06.06.1956, s.142.
[378] TBMMZC, D:X, C:12,06.06.1956, s.151.

Neşir Yoluyla veya Radyo ile İşlenecek Bazı Suçlar Hakkındaki 6732 sayılı kanun için yapılan oylama sonucunda 51 olumsuz oya karşı, 286 olumlu oyla kanun tasarısı kabul edildi.[379]

Yasaya göre;

"Madde 1- Matbuat vasıtasıyla her ne surette olursa olsun;

1-Namus, şeref, itibar veya haysiyete tecavüz edilmesi veya hakarette bulunulması

2-İtibar kıracak veya şöhret, meslek veya servete zarar verebilecek bir hususun ifade edilmesi

3- Rıza hilafında hususi veya ailevi ahvalin ifşa edilmesi veya teşhir olunması

4-Yukarıdaki hal ve suretlerle tecavüz, hakaret, isnat, ifşa veya teşhire maruz bırakılacağından bahisle tehditte bulunulması[380]

5-Kanunda tasrih edilen haller haricinde resmi sıfatı haiz olanları küçük düşürmeyi hedef tutan veya bunlar aleyhine istihkar veya istihfaf hissi telkin edilebilecek yahut müphem ve suizannı davet eylebilecek mahiyette neşriyatta bulunulması hallerinde fail, 1 yıldan 3 yıla kadar hapis ve 300 liradan 10.000 liraya kadar ağır para cezası verilmesi öngörülüyordu. Yine yalan haber ve havadisleri yazanlar da 1 yıldan 3 yıla kadar hapis ve 10.000 liradan aşağı olmamak üzere para cezası ile cezalandırılmasını öngörüyordu."[381]Bu yasa basının özgürce hareket etmesini engeller mahiyette olduğu için muhalefet ve basının tepkisine neden oldu.

İktidar aynı gün, basın kanunun bazı maddelerinin tadilini ve kanuna muvakkat bir madde ilavesine dair basın kanunu 48 olumsuz oya karşı 284 olumlu oyla kabul etti.[382] Bu kanuna göre; 4.5.7.8.13.16.17.19.25.29.30.32.34 ve 39'ncu maddelerini değiştirerek, bu kanuna geçici bir madde eklenmesi de kabul edildi.

"Madde 5. Her yayın kuruluşun sorumlu bir müdürü bulunur. Bu müdürler;

---

[379] TBMMZC, D:X, C:12,06.06.1956, s.227.
[380] "Neşir Yoluyla ve Radyo İle İşlenecek Cürümler Hakkında 6334 sayılı kanunun Adı İle Bazı Maddelerinin Tadiline ve Bir Madde İlavesine Dair Kanun", *Yozgat*, 17.07.1955, s.1.
[381] TBMMZC, D:X, C:12, 06.06.1956, ss.205-206.
[382] TBMMZC, D:X, C:12, 06.06.1956, s.232.

1- En az lise mezunu olmaları, 21 yaşını bitirmiş olması

2- Türkiye de sürekli ikamet ediyor olmak

3- Devlet memuru ya da ordu mensubu bulunmamak

4- Kamu hizmetlerinden yasaklı olmaması ve ağır hapis cezası hariç olmak üzere 6 aydan fazla hapis cezası ile mahkûm olmamış olmak

5- Emniyeti suiistimal suçlarından birisiyle hükümlü olmamak gibi koşullar getirildi."

Yine bu yasaya göre imzasız ya da rumuzlu yazıların açık isimlerinin talep tarihinden itibaren 24 saat içinde savcılığa bildirilmesi, yanıt ve yalanlama hakkının haber ve olayın yayınlanmasının hemen bir gün sonrasında yayınlanması gibi zorunluluklar getirmekteydi. [383]

Demokrat parti iktidarının basın ile olan sorunlarını ceza verme yöntemiyle çözmeye çalışması kendi aleyhlerine sonuçlar ortaya çıkardı. 1957 yılında iki senedir devam eden Akis-Sarol davası sonuçlandı. Akis dergisinde yayınlanan; Hükümet- Bir Beyanat Etrafında- Bir Sırça Köşk Hikâyesi- Kendi Aramızda- Mademki İstifa Etmiyor- Kâğıt Üzerinde Devir başlıklı yazılarda Toker'in o zamanki devlet vekili Mükerrem Sarol'a yönelik hakarette bulunduğu gerekçesiyle ve yaşanan diğer olaylar sebebiyle Akis Dergisi sahibi Toker'e mahkemece 7 ay 23 gün hapis ve 7777 lira para cezası verilmesiyle sonuçlandı.[384] Bu durum basının daha da sertleşmesine neden oldu.

1959 yılında ceza alan gazete ve gazeteci sayısı arttı. Bu gazeteler arasında ilk sırayı yine muhalif Ulus Gazetesi ve yazarları aldı. Bu dönemde Ülkü Arman ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu hem hapis hem de para cezası alırken, Ulus gazetesi ise 2 ay kapatıldı. [385]

1959 yılı içinde Büyük Doğu'nun sahibi ve yazarı Necip Fazıl Kısakürek "Menderes'in Kalesi " başlıklı yazısında eski dışişleri bakanı Fuad Köprülüye hakaret ettiği gerekçesiyle 1 yıl hapis cezası verildi.[386] Demokrat İzmir gazetesi sahibi Adnan Düvenci ile yazı işleri müdürü Şeref Bakış 1 sene 4 ay hapis,4000 lira para cezası aldı.

---

[383] "Basın Kanunun bazı maddelerinin tadilini ve kanuna muvakkat bir madde ilavesine dair Kanun", *Yozgat*, 13.07.1955, s.1; TBMMZC, D:X, C:12, 06.06.1956, ss.175-177.
[384] Albayrak, *a.g.e.* , s.402; "Metin Toker Tevkif edildi", *Milliyet, 12*.02.1957, s.1.
[385] "Üç gazeteci birer yıla mahkûm oldu", *Milliyet*, 22.01.1959, s.1.
[386] "Necip Fazıl mahkûm oldu", *Milliyet*, 26.03.1959, s.1.

Yeni Gün sorumlu müdürü Cemalettin Ünlü ise 1 ay hapis ve 5000 lira para cezası aldı.[387].

Son olarak 27 Nisan 1960 tarihinde bir kanunla Tahkikat Komisyonu kuruldu. Bu kanunda basına yönelik yaptırımlarda yer aldı. Bu yasaya uymayan gazete ve dergilerin basımı ve dağıtımı önlendi. Yayın yasaklarına ısrarlı şekilde uyamayan yayınlar kapatılır gibi maddeler yer aldı. [388]

Tutuklamalar ve para cezalarıyla 1960 Mayısına gelindiğinde artık özgür basından bahsetmek zor gözüküyordu. Sonuç olarak söylemek gerekirse DP iktidara geldiği 1950 yılından 1960 yılına kadar basınla olan ilişkisi ilk birkaç yıl güzel devam etse de basının eleştirileri arttıkça, basınla olan olumsuz münasebetlerde arttı. DP son yıllarda aldığı önlemler basınla olan ilişkilerinin kopmasına sebep oldu. Yozgat yerel basını iktidara yönelik eleştirel bir hava içinde olmaması münasebetiyle azda olsa çıkarılan kanunların etkisiyle, mevcut iktidarın karşısında olmadığını gözlemlemekteyiz. Yerel basın ele aldığı konularda iktidarın olumlu yönlerine yer vererek eleştirel bakış açısından kaçtığını görmekteyiz. Yozgat yerel basının da muhalif gazete olmaması da bu konuda önemli faktör olarak gösterilebilir.

[387] "Dün de üç gazeteci mahkûm oldu", *Milliyet*, 03.09.1959, s.1.
[388] TBMMZC, D:XI, C:13, 27.04.1960, ss.305-306.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YOZGAT BASININDA DEMOKRAT PARTİ İKTİDARININ SON DÖNEMİ VE ASKERİ DARBE (1957-1960)

4.1. DEMOKRAT PARTİNİN SEÇİM HAZIRLIKLARI VE SEÇİM ÖNCESİ İÇ POLİTİKA UYGULAMALARI

Demokrat Parti iktidarı geride bıraktığı yedi yılda iç politikada devlet memuru kanunu, Kırşehir'in ilçe yapılması ve 6-7 Eylül olayları gibi konular yer alırken dış politikada da Balkan İttifakı, Bağdat Paktı ve Kıbrıs meselesi gibi konulara eğildi. Bu dönem içinde 1954 seçimlerini yüksek oy çokluğuyla kazanan DP 1957 seçimlerini de kazanıp iktidarını devam ettirmek istiyordu.

DP ispat hakkı yasası ve arkasından da 6-7 Eylül olaylarının meydana geldiği günlerin ardından 15 Ekim 1955 tarihinde Ankara Büyük sinemada 1.300 delegenin katıldığı dördüncü ve son genel kongresini yaptı. Üçüncü kongreden bu yana meydana gelen siyasi hadiseler neticesiyle partinin dördüncü kongresi bir hesap verme mahiyetinde oldu.[389]

Adnan Menderes dördüncü kongrede yaptığı konuşmada "Bu günün muhalifleri kendi kuvvet ve imkânları ile iktidar hırsları arasında muvazene tesis edemeyen bir aciz ve ihtisas içindedirler" diyerek devamında "Halk Partisi'nin mücadele tarzının komünizme maledilecek bir sistem olduğunu" ifade ederek muhalefeti eleştirdi. Yine bu kongrede ispat hakkının tanınması için kanun teklifinde bulunan Fethi Çelikbaş, Enver Güreli, Raif Aybar, Şeref Kamil Mengü, Muhlis Bayramoğlu, Ekrem Alican, Turan Güneş, Mustafa Ekici ve Kasım Küfrevi ispat hakkında konusunda parti görüşüne ters düşerek DP'den ayrıldı.[390]

Olaylı geçen dördüncü büyük kongre sonucu 1.247 delegenin oyunu alan Menderes genel başkan seçildi. Genel idari kuruluna ise Fuad Köprülü (1.004), Refik Koraltan (986), Samet Ağaoğlu (967), Sıtkı Yırcalı (935), Tevfik İleri (852), Emin Kalafat(845), Rıfkı Salim Burçak (809), Kamil Gündeş (631), Atıf Benderlioğlu (624), Remzi Birand(569), Osman Şevki Çiçekdağ (556), Celal Ramazanoğlu(408), Mükerrem Sarol (399), Rauf Onursal(391) oy alarak seçildiler.[391]

---

[389] "Genel Başkanın Nutku", *Bozok*, 17.10.1955, s.1; "Demokrat Partinin Büyük Kongresi Bugün Toplanıyor", *Hakikat, 15*.11.1955, s.1.
[390] "D.P. Dördüncü Büyük Kongresinde Başvekil İcraatının Hesabını Verdi", *Hakikat*, 17.10.1955, s.1.
[391] "Adnan Menderes İttifakla D.P. Genel Başkanı Seçildi", *Yozgat*, 19.10.1955, s.1; " Menderes Genel Başkan Seçildi", *Hakikat*, 18.10.1955, s.1.

Kongre sonrası DP'nin içinde oluşan muhalefet eleştirilerin şiddetini arttırırken basına ispat hakkı kanunu esnasında DP'den ayrılan 19'lar yeni parti kurmak için harekete geçmişlerdi. D.P.içinde sular bir türlü durulmuyordu. 19'lar içinde yer alan eski Sıhhiye Vekili Ekrem Hayri Üstündağ "Hakiki demokrasiyi biz getireceğiz " sözleriyle yeni partinin kurulacağını ifade etti. [392] Üstündağ'ın ifade ettiği parti Hürriyet Partisi adıyla Kasım 1955'te kuruldu.[393]

Siyasi hava oldukça bulanmıştı. Bu bulanık hava içinde DP grubu 29 Kasım 1955'te Burhanettin Onat başkanlığında toplandı. Çorum Milletvekili Hüseyin Ortakçıoğlunun İktisat ve Ticaret Bakanı Sıtkı Yırcalı hakkında gensoru önergesi vermesi üzerine Sıtkı Yırcalı bakanlıktan istifa etti. Ayrıca Maliye Bakanı Hasan Polatkan ve Devlet Bakanı Fatin Rüştü Zorlu da partiden ayrılmak için istifalarını verdiler. Yaşananlar üzerine konuşan Menderes Bakanlar kurulunun toptan istifa kararını açıkladı. Kendisi ile ilgili kararı da grubun vermesini isteyerek "kaderimi sizlerin reylerine terk ediyorum" dedi. Bu konuşma mecliste olan sert havayı yumuşatacaktı. Grup başkanı Burhanettin Onat başkanlığında yapılan güven oylaması sonucu Adnan Menderes oyların tamamına yakınını alarak tekrar görevlendirildi.[394]

Dördüncü Menderes Hükümetinin kurulmasının ardından DP 1957 yılı içinde gerçekleşecek seçimlere yönelik çalışmalara başladı. 1954 yılında nüfusun azlığı sebep gösterilerek ilçe haline getirilen Kırşehir'e eski statüsünü vermekle başladı. 30 Haziran 1954'te çıkarılan bir kanunla ilçe haline getirilerek Nevşehir iline bağlanan Kırşehir 12 Haziran 1957'de B.M.M.'de tekrar il haline getirilmesi kabul edildi.[395] Kırşehir'in il haline getirilmesinin ardından DP hükümeti oluşan muhalefetin birleşmesini engellemek için seçim yasasına yönelik yeni bir tasarı değişikliğini B.M.M.'ne sundu. Seçim yasası 11 Eylül'de B.M.M.'de görüşülerek kabul edildi. [396]

Kabul edilen Milletvekili seçim kanununda şu maddeler yer aldı;

"Bir siyasi partiye adaylık için müracaat etmiş olan bir aday hiçbir seçim çevresinde yapılacak o seçimde bağımsız olarak adaylığını koyamayacağı gibi, başka

---

[392] "Basına İspat Hakkı İsteyen 19'lar Hakiki D.P. kuracacağız diyorlar", *Hakikat*, 11.11.1955, s.1.
[393] "İspatçılar Hürriyet Partisini kurdular", *Hakikat*, 22.11.1955, s.1.
[394] "Başbakan Adnan Menderes Kabinenin Toptan İstifa Kararını D.P. Meclis Gurubuna Açıkladı", *Hakikat*, 30.11.1955, s.1; "Başvekil Güvenoyu Aldı", *Bozok*, 30.11.1955, s.1.
[395] "Kırşehir Kazası Yeniden Vilayet oldu", *Hakikat*, 12.06.1957, s.1.
[396] "T.B.M.M. Meclisi Dağıldı", *Hakikat,* 12.09.1957, s.1.

bir parti tarafından da aday gösterilemeyecektir. Seçim çevrelerinde tam aday listesi yapılması mecbur tutuluyordu. Bir partiden altı ay önce istifa etmiş bir kişinin başka bir partiden aday olmasına onay verilmiyordu. Yine partiler, teşkilatı bulunan her yerde seçime girmeye mecbur tutuldu. Karma liste yapılmasına mani olmak içinde bir yerde seçime katılan parti o ilde kaç milletvekili seçecekse o kadar aday göstermek zorunda bırakılacaktı." Buda partilerin kendi arasında işbirliği yapmasını kısıtlıyordu.[397] Böylece DP'nin seçim kanununun değiştirilmesi ardından seçim hazırlıkları devam etti. İktidar ve muhalefetin yoğun seçim hazırlıkları 27 Ekim 1957'deki genel seçimlere kadar sürecekti.

4.2. YOZGAT BASININDA 1957 SEÇİMLERİ

Demokrat Parti İktidarının üçüncü ve son dönemi 1954 seçimlerinden sonra ardı arkasına yaşanan sıkıntılarla başladı. Siyasi ve ekonomik sorunların artması üzerine DP seçimlerin yakın bir tarihe alınmasında yarar gördü. 1957 seçimleri 1954 seçimleri kadar hararetli olacaktı. Diğer yandan 1957 seçimleri öncesi CHP, CMP ve diğer muhalefet partisi olan Hürriyet Partisi'nin seçimleri tek liste ile girme teşebbüslerine karşı DP iktidarı muhalefete fazla hazırlanma imkânı tanımadan seçimlere gitme kararı alacaktı.[398] Eylül 1957 tarihinde T.B.M.M.'de yapılan görüşmeler sonucunda seçimlerin 27 Ekim 1957 tarihinde yapılmasına karar verildi. [399]

Seçim kararının alınmasından sonra muhalefet partileri arasında oluşan yakınlaşmanın artması DP hükümetini de harekete geçirdi. Seçimlerde partiler arası işbirliğini önlemek için seçim kanununda değişikliğe gidildi. Yapılan değişiklikler arasında yer alan; Karma liste yapılmasına mani olmak için, bir yerde seçime giren parti o ilde kaç milletvekili seçecekse o kadar aday gösterme mecburiyetinde bırakıldı. Programında başka partilerle iş birliği yapmak husunda sarahat bulunmayan partiler işbirliği yapamayacaklardı.[400] 13 Eylül 1957'de T.B.M.M.'de kabul edilen seçim kanunu hem partiler arsında işbirliğini önlüyor hem de seçim çevrelerinde tam aday listesi yapma mecburiyeti getiriyordu. Bunun yanı sıra DP istifa etmiş olan Fuad Köprülünün adeta yeniden meclise girmesine engel olmak için " bir partiden 6 ay önce

[397] "Seçim Kanununda Tadilat", *Hakikat*, 10.09.1957, s.1; "Milletvekili Seçim Kanunu", *Yozgat*, 07.10.1957, ss.2-3.
[398] "Hararetli Günlere Doğru", *Bozok*, 11.09.1957,s.1; Yücel, *a.g.e.* , s.124.
[399] "Yozgat Valiliğinden", *Yozgat*, 20.09.1957, s.1.
[400] "Seçim Kanununda tadilat", *Hakikat*, 10.09.1957, s.1.

istifa etmiş bir kişi başka bir partiden aday olamaz " hükmü yeni seçim kanunda yer aldı.[401]

Düzenlenen yeni seçim kanunuyla tedbirler alan DP hükümeti 27 Ekim 1957'de yapılması kesinleşen seçimler için seçim kampanyalarına başladı. Seçimlere katılacak adaylar belirlendi. Bu çerçevede Yozgat'ta da DP adayları kesinleşti. Bu isimler; Atıf Benderlioğlu, Talat Alpay, İsmail Hakkı Tunaboylu, Mahmut Ataman, Ömer Erzurumluoğlu, Fuat Nizamoğlu, Sefer Eronat, Nazım Tanıl'dan oluştu.[402] Seçimlere katılacak aday listelerinin belli olmasıyla siyasi faaliyetlerde hızlandı. Partilerin miting çalışmaları da hızlandı.[403] 22 Ekim 1957 tarihinde Yozgat'ta DP, CHP ve CMP mitingleri yapıldı. Muhalif partilerin mitinglerine fazla ilgi olmadı. Aynı gün yapılan DP mitinginin Yozgat halkı tarafından ilgiyle karşılandı. Halk miting sonrası Yozgat milletvekillerine ve o tarihte orada bulunan Maarif Vekili Tevfik ileri yönelik yoğun ilgi gösterdi. [404] 27 Ekim 1957 seçimleri öncesi Yozgat'ta siyasi havanın yönü DP'ye yönelik olduğu şeklinde ifade edilebilir.

Seçim faaliyetlerinin hızlandığı bu evrede Başbakan Adanan Menderes "Demokrat Parti elbette iktidarda kalacaktır, fakat bu kâfi değildir" diyerek bunun sebeplerini açıkladı. DP iktidarda kalamaması halinde olacakları şöyle ifade etti. "içte ve dışta muazzam meseleler beklerken dertler ve ihtiyaçlar beklerken, birtakım kuru davalarla vakit öldürmek, milli imkânları hedef etmek, milli tesanütü tahrip eylemek bizi çok vahim olan neticelerle karşılaştırabilir…"diyerek iktidarın devam etmesi gerektiğini söyledi. [405] Oldukça sert geçen seçim kampanyasından sonra, 27 Ekim 1957 tarihinde seçimler yapıldı. Seçim sonuçlarına göre DP 1954 seçimleri kadar oy çokluğuna ulaşamasa da bütün yurtta çoğunlukla seçimleri kazandı.[406] Bu sonuçlara göre DP 424; CHP 178; CMP ve HP 4 er milletvekilliği kazandı. [407]

---

[401] "Milletvekilleri Seçimi Kanununun 35 ve 109'uncu maddelerinin tadiline ve bu kanuna muvakkat bir madde ilavesine dair kanun", *Yozgat*, 07.10.1957, s.2.
[402] "D.P. Adayları Belli Oldu", *Yozgat*, 08.10.1957, s.1.
[403] "Partiler Yerköy'de Miting Yaptılar", *Bozok*, 09.10.1957, s.1.
[404] "Dün Yozgat Yerinden Oynadı", *Hakikat*, 23.10.1957, s.1.
[405] "Adnan Menderes: Demokrat Parti Elbette İktidarda Kalacaktır, Fakat Bu Kâfi Değildir dedi", *Hakikat*, 22.10.1957, s.1.
[406] "Bütün Yurtta D.P. Çoğunlukla seçimi kazandı", *Bozok*, 28.10.1957, s.1.
[407] "B.M.M. dün 11'inci devre Çalışmasına başladı", *Bozok*, 02.11.1957, s.1.

27 Ekim 1957 tarihinde yapılan genel seçimlerde Türkiye genelinde çoğunlukla DP 'nin kazandığı seçimlerde Yozgat'ta da DP birinci parti olarak çıktı.[408] 27 Ekim sonuçlarına göre DP, CHP, CMP' nin Yozgat ve ilçelerinde aldığı oy oranları şu şekilde oldu.

Tablo 4. 1. 1957 Genel seçim sonuçları (Yozgat ve İlçelerinde) [409]

	Demokrat Parti	**Cumhuriyet Halk Partisi**	**Cumhuriyetçi Millet Partisi**
Yozgat	9562	10172	5735
Yerköy	2880	3851	2151
Şefaatli	2435	4008	1706
Boğazlıyan	7182	7081	2289
Sorgun	9726	6540	4725
Akdağ	7495	3694	4658
Çekerek	8518	3386	5344
Çayıralan	6108	4384	2026
Sarıkaya	6156	2179	3424
Toplam	60072	45295	32057

Seçim sonuçlarına göre Yozgat ilinde DP birinci parti olarak 9 milletvekilini 11. dönem T.B.M.M. gönderdi. Buna göre; Atıf Benderlioğlu, Talat Alpay, Numan Kurban, İsmail Hakkı Tunaboylu, Mahmut Ataman, Ömer Erzurumluoğlu, Nazım Tanıl, Fuat Nizamoğlu, Sefer Eronat 11. Dönem B.M.M.'nin Yozgat milletvekili olarak seçildiler.[410]

XI. dönem T.B.M.M. çalışmalarına seçimlerden beş gün sonra 1 Kasım 1957'de başladı. İlk olarak da Cumhurbaşkanlığı seçimi yapıldı. Seçim sonunda Celal Bayar 1 Kasım 1957'de üçüncü kez 413 oyla Cumhurbaşkanlığına seçilirken, Refik Koraltan'da T.B.M.M. başkanlığına yeniden seçildi.[411] Hükümeti kurma görevi de tekrar Adnan Menderes'e verildi. 25 Kasım 1957'de Menderes dördüncü kabinesini kurdu. Bu yeni kabineye beş yeni milletvekili girerken, dört eski bakanında yerleri değiştirildi. Bunun yanı sıra bu kabineye biri Basın Yayın ve Turizm, diğeri İmar Bakanlığı diye iki yeni

[408] "Bütün Yurtta D.P. Çoğunlukla seçimi kazandı", *Bozok,* 28.10.1957, s.1.
[409] "Partilerin aldıkları oy miktarı", *Bozok*, 30.10.1957, s.1.
[410] "Yeni Mebuslarımız", *Yozgat*, 31.10.1957, s.1.
[411] "B.M.M. dün 11'inci devre Çalışmasına başladı", *Bozok, 02*.11.1957, s.1.

bakanlık kuruldu.[412] Beşinci Menderes hükümetinin programı 4 Aralık 1957'de T.B.M.M.'de okundu ve 133 red oyuna karşılık 403 kabul oyu ile Menderes hükümeti güvenoyu aldı.[413]

Dördüncü menderes kabinesi şu isimlerden oluştu:

Başbakan: Adnan Menderes

Devlet Vekili ve Başvekil Yardımcısı: Tevfik İleri

Devlet Vekili: Emin Kalafat

Devlet Vekili: Muzaffer Kurbanoğlu

Adliye Vekili: Esat Budakoğlu

Milli Müdafaa Vekili: Şemi Ergin

Dâhiliye Vekili: Namık Gedik

Hariciye Vekili: Fatin Rüştü Zorlu

Maliye Vekili: Hasan Polatkan

Maarif Vekili: Celal Yardımcı

Nafıa Vekili: Ethem Menderes

Ticaret Vekili: Abdullah Aker

Sıhhat Vekili: Lütfi Kırdar

Gümrük ve İnhisarlar Vekili: Hadi Hüsman

Ziraat Vekili: Nedim Ökmen

Münakalat Vekili: Fevzi Uçaner

Çalışma Vekili: Hayrettin Erkmen

Sanayi Vekili: Samet Ağaoğlu

Basın – Yayın ve Turizm Vekili: Sıtkı Yırcalı

İmar Vekili: Medeni Berk[414]

---

[412] "Yeni kabine evvelsi gün kuruldu", *Bozok*, 27.11.1957, s.1.
[413] TBMMZC, D:XI, C:1, 04.12.1957, s.121.

4.3. YOZGAT BASININDA DEMOKRAT PARTİ HÜKÜMETİNİN İCRAATLARI

4.3.1. İç Politika Gelişmeleri

4.3.1.1. Milli Muhalefet Cephesi

Demokrat Parti iktidarı 1957 seçimlerinden de birinci çıkınca muhalefet cephesi harekete geçti. İktidarın izlediği sertlik politikasına karşı muhalefet cephesi de güç birliğine gitme yolunu seçti. Muhalefeti tek parça haline getirmek için ilk adım meclisten 1957 seçimleriyle 178 milletvekili kazana CHP'den geldi. Milli Muhalefet Cephesi'nin kurulması yolunda ilk birleşme ise 16 Ekim 1958'de Türkiye Köylü Partisi'nin, Cumhuriyetçi Millet Partisi ile birleşimi ile başladı. Bu gelişme sonucu birleşen iki parti Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) adını aldı. Yozgat İl Kongresine katılan CMP Başkanı Osman Bölükbaşı ve TKP Genel Başkanı Tahsin Demiray birleşmeyi överken Vatan Cephesine karşıda şiddetli eleştirilerde bulundular. CKMP' nin başkanlığına da Osman Bölükbaşı seçildi. Bir diğer işbirliğini ise Hürriyet Partisi ile CHP arasında oldu. CHP lideri İnönü ile Ekim ortalarında görüşmelere başlayan Hürriyet Partisi görüşmelerden bir ay sonra 24 Kasım 1958'de CHP'ye katıldı.[415] Bu katılımın da tamamlanmasıyla milli muhalefet cephesi oluştu. Muhalefetin bu birleşmelerle güç birliği sağlaması DP iktidarını rahatsız edecekti. Menderes bu güç birliği karşısında kamuoyunun desteğini sağlamak amacıyla yaptığı gezilerle ve muhalefete yönelik eleştirileri ve suçlamalarını arttırdı.

4.3.1.2. Vatan Cephesinin Kurulması

Vatan Cephesi düşüncesi, Milli Muhalefet cephesi kurulması yolundaki faaliyetlere tepki olarak ortaya çıktı. Devlet bakanı Muzaffer Kurbanoğlu'nun 1958 Ekim ayında Rize'de yaptığı konuşmada "biz eski iktidardan harabe halinde bir vatan devraldık" sözlerinin devamında Adnan Menderesin "yıkıcı muhalefet cephesine karşı bir vatan cephesi kurmaya mecburuz" sözlerini belirterek bir Vatan Cephesi kurulmasının mecburi olduğunu ifade etti.[416] Ancak DP bünyesinde bulunan bazı ileri gelenler Vatan Cephesi kurulması fikrine gerek olmadığı ve bu örgütün genç

---

[414] "Yeni kabine evvelsi gün kuruldu", *Bozok, 27*.11.1957, s.1.
[415] Albayrak, *a.g.e.* , s.521; Eroğul, *a.g.e.* , s.145; "Bölükbaşı Şehrimize Geldi", *Bozok*, 10.12.1958, s.1.
[416] "Demokrat Parti, Mamur Bir Vatan Yaratacaktır", *Hakikat*, 22.10.1958, s.1.

demokratlar örgütüne rakip olabileceğine ileri sürerek karşı koysalar da Menderes bu görüşlere son noktayı koyacaktır.[417]

Muhalefetin eleştirilerine karşı, Cumhurbaşkanı Celal Bayar da DP iktidarının yanında yerini aldı. Bayar Çorlu Belediye binasının önünde yaptığı konuşmasında "memleketin emniyet içinde yaşamasına karşı bir mani çıkarsa, millet azim ve iradesinin onu karınca gibi ayağının altında ezme muktedirdir… "[418] sözleriyle iktidara desteği gösterdi.

Bayar'ın bu konuşması muhalefetin tepkisini çekerek eleştirilere neden oldu. DP'nin vatan cephesi örgütü 1958 tarihi itibariyle yurdun çeşitli yerlerinde şubeler açmaya başlayacaktır, Bu şubelerin açılışı 1959 yılının başından itibaren hızla arttı. 15 gün içinde sadece Balıkesir'de açılan vatan cephesi örgütü şube sayısı 17'yi buldu. Ancak DP teşkilatı Vatan Cephesi'nin tanıtımını yeterli bulmadı. Basın desteğini kaybetmiş durumda olan DP çözümü radyo yayını yapmakta buldu. Radyoyu propaganda aracı olarak kullandı. Radyo yayınında Vatan Cephesi'ne katılanların isimleri ve mensup oldukları illerin isimleri radyoda okutulmaya başlandı. Vatan cephesi için yapılan radyo yayınına destek olarak da, Vatan Cephesi adıyla haftalık yayınlanana broşürler dağıtıldı.[419] Kurulan vatan cephesi ülkede sert olan havayı daha da sertleştirecekti. Muhalefet cephesi ve iktidar arasındaki kutuplaşma artarken 27 Mayıs 1960 yılına da yaklaşıyordu.

4.3.1.3. Menderesin Uçak Kazası

Türkiye ile Yunanistan arasında yaşanan Kıbrıs sorunun çözümü için 3'lü Kıbrıs konferansı adı verilen Londra'daki imza töreni için Başbakan Adanan Menderes ve beraberindeki heyeti, gazetecileri taşıyan 4 motorlu viscount uçağı 17 Şubat 1959'da olumsuz hava muhalefetinden dolayı zorunlu iniş yaparken düştü. Londra'nın 25 mil güneyindeki Gattwick hava halanı yakınlarında düştü. Kazada 15 kişi öldü 9 kişi de yaralı olarak kurtuldu. Yaralı olanların arasında Başbakan Adnan Menderes, Milletvekili Emin Kalafat ve Arif Demirer de vardı. Ölenler arasında Basın Yayın ve Turizm Bakanı Server Somuncuoğlu, Eskişehir Milletvekili Kemal Zeytinoğlu, Manisa

---

[417] Albayrak, *a.g.e.* , s.522.
[418] "Bayar Çorlu, İnönü Afyon'da Konuştu", *Milliyet*, 29.11.1958, s.1.
[419] Albayrak, *a.g.e.* , ss.522-523; Yücel, *a.g.e.* , s.138.

Milletvekili Muzaffer Kurbanoğlu, Anadolu Ajansı Müdürü Şerif Arzık, THY Genel Müdürü Abdullah Parla bulunuyordu. [420]

Kazadan yaralı olarak kurtulan Başbakan Adanan Menderes Londra Kliniği'nde bir süre müşahede altında tutuldu. Kazadan beş gün sonra, 22 Şubat 1959'da uçak kazasında ölenlerin cenazeleri Türkiye'ye getirildi. Görkemli kalabalık tarafından karşılanan cenazeler törenle defnedildi.[421] Kaza sonra Londra Kliniği'nde müşahede altına alınan Başbakan Adanan Menderes'in sağlık durumu iyileştikten sonra Kıbrıs'la ilgili Londra Antlaşmalarını 19 Şubat 1959'da klinikte imzaladı. Antlaşma haberleri Türkler ve Rumlar tarafından olumlu karşılandı. [422]

Başbakan Adanan Menderes 26 Şubat'ta İstanbul'a döndü. Menderes'in Türkiye'ye dönüşü halk tarafından coşkuyla karılandı. Hava alanına gelen yüz binler Menderesi tezahüratlarla karşıladı. Yurdun dört bir yanında kurbanlar kesildi. Halkın içinde Adnan Menderes'in uçak kazasından kurtuluşu "Allah'ın ilahi bir lütuf" "sevgili kulu" olmasına bağlandı. [423]

27 Şubat'ta Ankara'ya geçen Menderesi burada muazzam bir halk kitlesi tarafından karşılandı ve tören yapıldı. Karşılayanlar arasında bulunan İsmet İnönü, Adanan Menderese geçmiş olsun dileklerini iletti ve el sıkıştı. Bu Menderes ile İnönü'nün son el sıkışması oldu. [424]

4.3.1.4. Uşak Olayları

Demokrat Parti tarafından vatan cephesinin kurulması ve Muhalefette de önemli bir birlik sağlanması yeni olayları da beraberinde getirecekti. Bunun ilk örneği de Uşak olayları oldu. CHP halktan beklediği ilgiyi göremeyince olayı halk hareketine dönüştürme yolunu seçti. Bu çerçevede CHP, Ege illerini kapsayan ve "Büyük Taarruz" olarak adlandırdığı propaganda faaliyetlerine 29 Nisan 1959'da Uşak gezisi ile başlattı. Bu geziye İsmet İnönü'nün yanı sıra 46 milletvekili, partililer ve gazetecilerden oluşan yaklaşık 200 kişi katıldı. [425]

---

[420] "Büyük Acı", *Bozok*, 18.02.1959, s.1; Yücel, *a.g.e.* , s.135.
[421] "Uçak Kazası Kurbanları dün Ankara'ya getirildi", *Bozok, 23*.02.1959, s.1.
[422] "Kıbrıs Cumhuriyetini Doğuran Anlaşma İmzalandı", *Milliyet*, 23.02.1959, s.1.
[423] "Başvekil Adnan Menderes Yurda döndü", *Bozok*, 27.02.1959, s.1; "Yozgat'ta Başvekil için kurban kesildi", *Yozgat*, 21.02.1959, s.1.
[424] "Menderes Ankara'ya gitti", *Milliyet*, 28.02.1959, s.5; Eroğul, *a.g.e.* , s.147.
[425] Yücel, *a.g.e.* , s.138; "C.H.P. Genel başkanı bugün ege gezisine başlıyor", *Bozok*, 29.04.1959, s.1.

Ege gezisinde ilk durak olan Uşak oldu. İsmet İnönü ve çevresindeki kalabalık ile DP il binası önünden geçerken iki grup arasında arbede yaşandı. Yaşanan arbede sonrası CHP'liler DP il binasının yanı sıra çevre binaları da taşlayarak camlarını kırdılar. Uşak Valisi'ne İnönü'nün vurulması yönünde emir verildiği iddiaları olayları daha da büyüttü. İnönü'nün Uşak tren istasyonundan ayrılacağı esnada atılan bir taş parçasının İsmet İnönü'nün kafasına isabet etmesi sonucu İnönü hafifçe yaralandı.[426]

Uşak'tan sonra Manisa'ya geçen İnönü buradan da İzmir'e gitmeyi planladı. Ancak İzmir'e ulaşmadan yaşanan olaylar neticesinde 4 Mayıs 1959 İstanbul'a dönmek zorunda kaldı. Nutuklarıyla halkı iktidara karşı tahrik etmeye çalışan İnönü'nün İstanbul'a dönüşü sırasında Topkapı surları yakınlarında bazı kişiler, İnönü'nün Konvoyu'na saldırıda bulunmuşlardır. İnönü'nün aracı tekmelenerek camları kırıldı. Olaya oradan geçmekte olan bir Binbaşı ve yanındaki askerler müdahale ederek olayın tehlikeli boyutlara ulaşmasını engellediler.[427]

İnönü yaşananları Manisa konuşmasında:

> "Uşak'ta himaye altında istasyonda toplanan mütecavizler benim hayatıma kastetmek için harekete geçmişlerdi. Muhalefet aleyhine ehli sahip isnadı ve muhalefeti karınca gibi ezmek tavsiyesi gece sabaha kadar Ankara'da tertiplenerek tatbike konmuştur. Azınlıkta olan iktidar, nihayet kaba kuvvetle bir dehşet idaresi kurarak, vatandaşları insan haklarından mahrum yaşatmaya karar vermiş görünüyor…" [428] şeklinde nitelendirerek iktidarın oyunu olduğunu ileri sürecekti. Yaşananlar iktidar-muhalefet arasındaki bağları kopma noktasına getirecektir.

4.3.1.5. Kayseri Olayları

Ülke içinde siyasi havanın gerginleşmesi ve yaklaşan 27 Mayıs 1960 ihtilalı öncesi yaşanan hadiselerden biride 3 Nisan 1960' da meydana gelen Kayseri olaylarıdır. Olayların yaşandığı günden bir ay öncesinde Kayseri Yeşilhisar'da yaşanan CHP ilçe başkanı ve DP'li belediye başkanı arasında bir silah çekme olayı vuku buldu. Yaşanan bu olay mahkemeye intikal etti. CHP'lilerin bu münasebetle olay çıkararak kendilerine

---

[426] Albayrak, *a.g.e.* , s.525; Ali Fuad Başgil, (2008), *27 Mayıs İhtilalı ve Sebepleri*, Cemal Aydın(Çev.), Yağmur Yayınevi, İstanbul: s.111.
[427] Başgil, *a.g.e.* , s.111; Albayrak, *a.g.e.* , s.525; Eroğul, *a.g.e.* , s.150.
[428] Şevket Süreyya Aydemir, (1973), *İhtilalın Mantığı ve 27 Mayıs İhtilalı*, Remzi Kitabevi, İstanbul: s.303.

engel olmak isteyen zabıta görevlilerine saldırdılar. Bu olaylar üzerine hem olayları incelemek hem de il kongresine katılmak için İsmet İnönü Kayseri'ye gelecekti. [429]

İnönü, Kayseri'ye hareketinden önce Kayseri Valisinden bir telgraf aldı. Telgrafta; İnönü'nün Kayseri'ye gelmemesi isteniyordu. Vali Kayseri'de havanın gergin olduğunu belirtiyor ve olay çıkmaması için İsmet İnönü'nün Kayseri'ye gelmemesini istedi.[430] Buna karşın İsmet İnönü kararında ısrarlıydı. Kayseri'ye gitmek üzere yola çıkmıştı ancak tren Kayseri'ye 30 km uzaklıkta Himmet dede istasyonunda durdurularak, askeri birliklerin gözetiminde bir süre bekletildi. Muhalefet lideri İnönü Kayseri'ye giremeden Ankara'ya geri döndü.[431]

İsmet İnönü Kayseri'den ayrıldıktan sonra verdiği beyanatta ; "*bir tek vatandaşa karşı yapılan bir haksızlığı bütün millete arşı işlenmiş bir fiil sayarak ona göre davranmak Anayasa'nın verdiği bir hak, medeni bir cemiyet mensubu olmanın her vatandaşa yüklediği bir vazifedir*"[432] ifadesinde bulunarak yaşananları eleştirdi.

4.3.1.6. Tahkikat Komisyonu'nun Kurulması

İnönü'nün "Büyük Taarruz" olarak adlandırılan yurt gezisine çıkması ve ardından yaşanan İstanbul, Topkapı, Çanakkale, Konya gezilerinde yaşanana olaylar ve son olarak Kayseri olayları iktidarın tedbirlerini arttırmasına neden oldu. Kayseri olaylarından sonra toplanan DP grubu, CHP bir meclis soruşturması açılmasına karar verdi. Bunun için 15 kişiden oluşan Tahkikat komisyonu kurulması istendi.[433] DP için bu karar bir dönüm noktasıdır. Bu komisyonun kuruluş amacı muhalefet ve basının yıkıcı faaliyetlerini incelemekti.[434]

T.B.M.M.'nin 18 Nisan 1960 tarihli toplantısında, Tahkikat komisyonu kurulması için DP Bursa Milletvekili Mazlum Kayalar ile Denizli Milletvekili Baha Akşit tarafından verilen önerge gündeme alındı. Önergede; "CHP'nin seçim dışı yollardan iktidara gelmek için hücreler kurduğu, kanun dışı yollarla halkı kanunları ihlale, hükümete, idari ve adli makamlara karşı galeyana ve fili saldırılara teşvik ve tahrik ettiği belirtildi. Bazı şahısları silahlandırmak suretiyle kanlı kardeş kavgalarına

---

[429] Eroğul, *a.g.e.* , s.153.
[430] Metin Toker, (1992), *Demokrasimizde İsmet Paşalı Yıllar 1944-1973, Demokrasiden Darbeye 1957-1960*, 2.Baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara: s.306.
[431] Abdurrahman Dilipak, (1990), *Menderes Dönemi*, Beyan Yayınları, İstanbul: s.248.
[432] "Vatandaşa Yapılan Haksızlık", *Hakikat*, 08.04.1960, s.1.
[433] Şükrü Karatepe, (1999), *Darbeler, Anayasalar ve Modernleşme*, İz Yayıncılık, İstanbul: ss.216-217.
[434] Tevfik Çavdar, (2000), *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi(1950-1995)*, 2.Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara: s.80.

müncer olan tertiplere başvurduğu, orduyu siyasete karıştırdığı ve güvenlik kuvvetlerini görevlerinden alıkoyduğu belirtildi. Bizim radyo namındaki komünist radyosunu Halk Partisine ait bir radyo olarak göstermek suretiyle halkı bu yayınları dinlemeye sevk ettiği, T.B.M.M.'nin güvenini almış olan hükümet hakkında halkı hükümetin meşruiyeti hakkında şüpheye düşürerek huzursuzluğa sevk ettiği ileri sürülerek, çalışmaların engellenmesi için 15 kişilik bir tahkikat komisyonu kurulması önerildi. [435]

Önergenin görüşülmesi esnasında söz alan CHP lideri İsmet İnönü "bu önerge kabul edildiği andan itibaren siyasi hayatımız tamir ve deva kabul etmez bir uçuruma atılacaktır."[436] demiştir. Yine görüşmeler devam ederken konuşan İsmet İnönü; "vatandaş hakları zorlanır, baskı rejimi kurulursa ihtilal behemehâl olur"... "şartlar tamam olduğu zaman milletler için ihtilal meşru bir haktır"[437] sözleriyle iktidara yönelik sert eleştiride bulundu. Bu oturumda söz alan DP Milletvekilleri ise tek parti uygulamalarını anımsatarak ve yine son zamanlarda yaşananlara muhalefetin neden olduğunu savundukları olayları örnek göstererek CHP'yi ihtilal yanlısı olmakla suçladılar. [438]

Konuşmasının ardından Tahkikat Komisyonu üyelerinin belirlenmesine geldi. Yapılan oylamada 353 oy alan Kayseri Milletvekili Osman Kavuncuoğlu hariç diğer adaylar 354 milletvekilinden tamamının oylarını alarak tahkikat komisyonuna seçildi.[439]

Tahkikat komisyonu üyeleri şu kişilerden oluştu; Osman Kavuncuoğlu (Kayseri), Bahadır Dülger (Gaziantep), Nüzhet Ulusoy (Samsun), Said Bilgiç (Isparta), A. Hamdi Sancar (Denizli), Vacid Asena (Balıkesir), Kemal Biberoğlu (Çorum), Kemal Özer (Kütahya), Hilmi Dura (Kastamonu), Ekrem Anıt (Samsun), Nusret Kirişçioğlu (Sakarya), Turan Bahadır (Denizli), Selami Dinçer (Sakarya), Himmet Ölçmen (Konya) , Necmeddin Önder (Nevşehir) isimleri yer aldı.[440]

[435] TBMMZC, D:XI, C:13, 18.04.1960, ss.190-191.
[436] TBMMZC, D:XI, C:13, 18.04.1960, s.194.
[437] TBMMZC, D:XI, C:13, 18.04.1960, ss.206-207.
[438] TBMMZC, D:XI, C:13, 18.04.1960, ss.196-200.
[439] TBMMZC, D:XI, C:13, 18.04.1960, ss.207-213.
[440] TBMMZC, D:XI, C:13, 18.04.1960, s.213.

27 Nisan 1960 tarihinde Tahkikat Komisyonu'nun görev ve yetkilerini belirleyen yasa T.B.M.M.'de açık oylamaya sunularak oybirliği ile kabul edildi. Oylama sırasında muhalefet meclisi terk etti. [441]

Yasaya göre; Tahkikat Komisyonu'nun görev ve yetkileri şu şekilde belirlendi:

Madde 1. "Türkiye Büyük Millet Meclisi Tahkikat Encümenleri ve naip olarak vazifelendirecekleri tali encümenler; Ceza Mahkemeleri Usul Kanunu, Askeri Mahkeme Usul Kanunu, Basın Kanunu ile diğer kanunlarda Cumhuriyet Müddei-i Umumisi'ne, Sorgu Hâkimine, Sulh Hâkimine ve Askeri, Adli amirlere tanınmış olan bilcümle hak ve salahiyetlere haizdir.

Madde 2. Tahkikatın selametle yürütülebilmesi için her türlü yayını yasaklamak, bunlara uymayan gazete ve dergilerin toplatılması, yayınların durdurulması ve matbaaların kapatılması, soruşturma için gerekli her türlü eşya, evrak ve belgelere el koyabilme, siyasi nitelikli toplantı ve faaliyetler hakkında gerekli önlemleri almak. Tahkikat komisyonu çalışmalarını yürütürken hükümetin araçlarından yararlanabilecektir.

Madde 3. Tahkikat komisyonunca alınan kararlara her ne suretle olursa olsun muhalefet edenler bir seneden üç seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılması kabul edildi.

Madde 4. Komisyonun aldığı tedbir ve kararları uygulamakta ihmali veya suiistimali görülen görevlileri altı aydan iki seneye kadar, su istimal halinde ise bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Madde 5. Tahkikatların gizli yapılması ve bu gizliliğe uymayanların veya açıklayanların altı aydan bir seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılmaları kabul edildi.

Madde 6. Yalan şahitliğe ve yalan yere yemin edenlerin cezalarının önceki maddelerde belirtilen cezaların iki kat arttırılması kabul edildi.

Madde 7. Suçlar hakkında süreye bakılmaksızın amme davası açabilme hakları gibi geniş yetkilere sahip olan tahkikat komisyonunun aldığı kararlar ve önlemler ifade edildiği gibi kesin olup, aleyhine itiraz söz konusu olamayacaktı" şeklinde belirlendi.[442]

---

[441] TBMMZC, D:XI, C:13, 27.04.1960, ss.306-308.

İktidar muhalefeti yıldırmak için meclisteki gücünü kullanırken, muhalefette boş durmayarak meclis dışındaki güçlerini iktidara karşı örgütledi. Askerleri, sivil bürokrasiyi, üniversiteleri, basını ve gençliği iktidara karşı kışkırtarak, DP hükümetini seçim dışı yollarla iktidardan indirmenin şartlarını oluşturacaktır. [443]

4.3.1.7. İstanbul ve Ankara Olayları

27 Nisan 1960 tarihinde T.B.M.M.'de kabul edilen tahkikat komisyonu kanunun iktidar ve muhalefet arasındaki bağı tamamen ortadan kaldırmıştı. Bu komisyonun kurulmasından bir gün sonra İstanbul'da iki gün sonrada Ankara'da öğrencilerin katıldığı büyük gösteriler düzenlendi.[444]

İlk büyük öğrenci gösterisi 28 Nisan'da İstanbul Hukuk Fakültesinde çıktı. Bu olaylar sırasında çıkan atışmada iki öğrenci hayatını kaybetti. Turan Emeksiz adlı öğrenci polisin kurşunu ile diğer öğrenci ise tankın altında kalarak hayatını kaybetti. Polislerden de biri ağır olmak üzere, 16 kişi yaralandı. Olaylar sırasında Üniversite Rektörü Ord. Prof. Sıddık Sami Onar'da yaralandı. 150 dolayında da öğrenci gözaltına alındı. Olayların genişlemesini önlemek için üniversite tatil edildi. Sıkıyönetim ilan edilerek İstanbul'da gece sokağa çıkma yasağı konuldu. [445]

29 Nisan'da ise olaylar Ankara'ya sıçradı. Hukuk fakültesinde başlayan olaylar kısa sürede Siyasal Bilgiler Fakültesine de sıçradı. Öğrenciler "Menderes istifa!" , " Diktatör kahrolsun!" sloganlarına güvenlik güçleri havaya ateş açarak cevap verdi. Sonra da Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin kapılarını kırarak içeriye giren güvenlik güçleri gösterileri bastırdı. [446]

Sıkıyönetim ilanından sonra olayların durmaması üzerine sıkıyönetim komutanlıkları tarafından İstanbul ve Ankara'da kapalı ve açık yerlerde yapılacak olan her türlü toplantı ve gösterinin yasaklandığı açıklandı. 21.00 – 05.00 saatleri arasında sokağa çıkma yasağı ilan edildi.[447] Her geçen gün durum kaygı verici hal alıyordu. Sıkıyönetim ilan edilmiş olmasına rağmen İstanbul ve Ankara'da öğrenci gurupları hala

---

[442] TBMMZC, D:XI, C:13, 27.04.1960, ss.305-306.
[443] Karatepe, *a.g.e.* , ss.217-218.
[444] Öztürk, *a.g.e.* , s.69; Yücel, *a.g.e.* , s.141.
[445] Başgil, *a.g.e.* , ss.119-120; Albayrak, *a.g.e.* , s.536.
[446] Yücel, *a.g.e.* , s.142.
[447] "İstanbul-Ankara'da Örfi İdare ilan edildi", *Hürriyet*, 29.04.1960, s.1.

hareketliydi. Hergün Ankara'da, Kızılay Meydan'ında birçok gösteri oluyordu.[448] Ankara'da yaşanan en önemli toplumsal hareket ise, 555k parolası ile DP aleyhine yapılan gösteri hareketi olacaktı.[449]

Çankaya'da Cumhurbaşkanlığı köşkünde 28-29 Nisan olaylarını görüşmek üzere Cumhurbaşkanı Celal Bayar Başbakan Menderes T.B.M.M. Başkanı Refik Koraltan ve Bakanların da bulunduğu bir toplantı yapıldı. Toplantıda öğrenci olayları ve tahkikat komisyonunun hukuki durumu üzerinde duruldu. Toplantı da Ord. Prof. Ali Fuat Başgil, iktidarın bazı uygulamalarını eleştirerek, Başbakan Menderes kabinesinin istifa etmesini önerdi. Bu öneriyi Menderes çok sert karşılamamasına rağmen, Cumhurbaşkanı Bayar bu teklife şiddetle karşı çıktı. Bayar Başbakanın istifa etmesinin "bir zaaf işareti" olacağını ifade ederek buna karşı çıktı.[450]

Ancak bütün bu gelişmelere rağmen DP ileri gelenleri olaylarda tahrik olduğunu, olanlardan halkın rahatsız olduğunu düşünerek, muhalefeti suçlu görüyordu. Bu düşüncelerle DP 5 Mayıs 1960 tarihinde Kızılay'da bir miting yapmayı uygun buldu. Ancak başta CHP olmak üzere iktidara muhalif kesimlerse DP mitinginin duyulması üzerine 555k parolasıyla örgütlendi. 555k; beşinci ayın 5'inci günü saat öğleden sonra 5'te Kızılay da toplanalım anlamı taşıyordu. Parolaya uyarak toplanan muhalif gruplar Kızılay meydanınında "Menderes istifa" sloganları atacaklardı. Mendereste o gün oradaydı ancak gruplar tarafından hakarete uğrayarak istifa etmesi istendi. Olaylar akşama kadar devam edecektir.[451]

İktidar ile muhalifler arasında giderek artan gerginlik üzerine Başbakan Adnan Menderes halkın kendisine desteğini göstermek için yurt gezisine çıkmaya karar verdi. Bu amaçla İzmir'e giden Adnan Menderesi 15 Mayıs günü İzmir'de 300 bin kişilik bir insan topluluğunun sevgi gösterileri ile karşılanmıştı. Bu sevgi gösterisi Menderes'in moralini yükseltti.[452] Üniversite gençliğinin hareketleri, Kızılay meydanında birbirini takip eden gösteriler, ihtilal komitesinin işini kolaylaştırdı. Artık geriye son hamle kalmıştı o hamlede Menderes'in Eskişehir'de olduğu esnada gelecekti.[453] Demokrat

---

[448] Başgil, *a.g.e.* , s.137.
[449] Albayrak, *a.g.e.* , s.538.
[450] Başgil, *a.g.e.* , ss.125-137,
[451] Abdurrahman Dilipak, (1990), *Menderes Dönemi*, Beyan Yayınları, İstanbul, s.252; Eroğul, *a.g.e.* ,s.158; Yücel, *a.g.e.* , s.143.
[452] "Başvekilimiz İzmir'e gitti", Bozok, 16.05.1960, s.1; Albayrak, *a.g.e.* , s.538.
[453] Başgil, *a.g.e.* , s.158.

Parti'yi iktidara getiren bu sevgi, o iktidarın devamını sağlayacak imkânlara sahip olamayacaktı. 27 Mayıs 1960 tarihinde DP iktidarının nitekim sonu olacaktı.

4.3.2. Dış Politika Uygulamaları

4.3.2.1. Kıbrıs Meselesi

Kıbrıs konusundaki önceki bölümde bahsettiğimiz gibi Türkiye'nin sesi artık "Ya Taksim! Ya ölüm!" olmuştur. Türkiye bu konuda ısrarlarını devam ettirdi. Başbakan Adanan Menderes T.B.M.M.' de bütçe görüşmeleri yapılırken, 28 Ocak 1957'de yaptığı konuşmada : " Kıbrıs Kabili taksimdir, yeter ki orada Türk vatanına nigehban bir parça bulunsun ve üzerinde bayrağımız dalgalansın. Oradaki Türk kuvvetleri hudut ötesi hadisleri kontrol etsin" diyerek Taksim tezini savunacaktı.[454]

Bu dönemde aralarında Nihat Erim'inde bulunduğu bir Türk heyeti Kıbrıs'ta bir Türk polisinin öldürülmesi üzerine çıkan olayları incelemek için Kıbrıs'a gitti. Ancak Türk heyeti bombalı saldırıya uğradı. Yapılan suikast girişiminden heyet son anda kurtulacaktır. [455]Aynı şekilde Atina'da da EOKA terör örgütü tarafından nümayişler yapıldı. Nümayişçiler "Kıbrıs'ın ilhakını isteriz, kahrolsun İngiltere, kahrolsun Türkiye " diye bağırarak eylemler yaptı.[456]

EOKA terör örgütünün tedhişçilik hareketleri devam ederken, Yunanistan şubat ayında Kıbrıs meselesini yeniden gündeme getirdi. Fatin Rüştü Zorlu, Nihat Erim ve Dışişleri Bakanlığı umum kâtibi Muharrem Birgi'den oluşan Türk heyetinin yaptığı toplantıda Fatin Rüştü Zorlu Kıbrıs meselesi için en iyi hal tarzının Yunan iddialarının B.M. tarafından reddedilmesi olduğunu ayrıca söyledi. Fatin Rüştü Zorlu Türkiye Kıbrıs'ta mevcut durumun idamesini tercihle beraber, Türk topluluğuna tatmin edici bir statü verilmesi şartıyla adanın Taksimini kabul edileceğini ifade etti.[457]

Nihat Erim'in Kıbrıs konusundaki savını ise New York Times'a yazdığı bir mektupta Türkiye Başbakanı Adnan Menderes'in Kıbrıs'ın Taksimini kabul etiği

---

[454] TBMMZC, D:X, C:15, 28.01.1957, ss.351-53
[455] "Türk Heyetine Bomba Atıldı", *Milliyet, 23*.01.1957, s.1.
[456] "Atina'da aleyhimize nümayişler yapıldı", *Milliyet*, 27.01.1957, s.1.
[457] "Kıbrıs'a Dair Tezimizi Savunacak olan Türk Heyetinin Basın Toplantısı", *Hakikat*, 11.02.1957, s.1.

belirtti. Kıbrıs'ın coğrafi durumu, Türkiye'nin bu mevzu ile çok yakından alakadar olmasını icap ettirmekte olduğunu yazarak Türk tezini destekledi. [458]

BM görüşülmeye başlanan Kıbrıs meselesi konusunda Türk Delegesi Selim Sarper'de bu konuda Yunanistan'ın Ada'yı kana bulamakta olduğunu söyleyerek Yunanistan'ın Kıbrıs'taki tedhişçiliği desteklemekten vazgeçmesinin istenmesi gerektiğini [459] bu konunun halli için üç memleket arasında bir konferans tertiplenmesi ve alınacak kararlar üzerinde BM üzerinde rötuş yapmamasının sağlanması gerektiğini belirtti.[460] Kıbrıs konusunda Türk delegelerinin taksimden yana tavrı açıkça ortadaydı.

Yunanistan delegesi Averof ise bu konuda İngiltere'nin Kıbrıs'ta sömürgeci zihniyette hareket ettiğinin kabulünü ve Kıbrıs halkının kendi kendinin idare hakkı verecek olan self – determination prensibinin tanınmasını isteyerek Türk görüşünü redde çalıştı.[461] Bu da gösteriyor ki Yunanlılar, Türkiye'nin "Taksim tezine" yanaşmıyor, İngiliz delegesi de Yunanistan'ın tezine karşı çıkarak Yunanlıların adadaki tedhiş hareketlerine yardım ve teşvik ettiğini kabullenmesi gerektiğini savunarak bu hususta faaliyetlerine son vermesini talep ediyordu.[462] Kıbrıs konusunda Amerikan delegesi ise ne Yunanistan'ın ne de İngiltere'nin talebinin, meselenin halline yetmeyeceğini belirterek sükûnet ve istikrarın sağlanması gerektiğini savunuyordu.[463]

Yunanistan kendi tezinin kabul edilmemesi halinde NATO'dan ayrılacağı tehdidinde bulunmayı da ihmal etmedi.[464] Ancak Hindistan delegesinin Kıbrıs'ta barışçı ve adil bir çözüm yolu bulunması için taraflar arasında görüşmelere devam edilmesi konusunda öneride bulunması üzerine bu konuda 26 Şubat'ta yapılan oylamada 1 çekimser oya karşı 55 olumlu oy ile Hindistan delegesinin önerisi kabul edildi. Siyasi komisyonun kararı Türkiye için olumlu bulundu. Bu konuda Fatin Rüştü Zorlu " Kıbrıs meselesi bizim için memnuniyeti mucip bir şekilde halledilmiştir " açıklamasında bulunarak memnuniyetini ifade edecekti. [465]

---

[458] "Prof. Nihat Erimin Kıbrıs'a dair beyanatı", *Hakikat*, 15.02.1957, s.1.
[459] "Delegemiz Türk Tezini İzah etti", *Hakikat*, 20.02.1957, s.1.
[460] "Müzakereler Başladı", *Milliyet*, 19.02.1957, s.1.
[461] "B.M. Siyasi Komisyonu Kıbrıs Meselesini Müzakereye Devam Etti", *Hakikat*, 21.02.1957, s.1.
[462] "Müzakereler Başladı", *Milliyet*, 19.02.1957, s.1.
[463] "Amerikan Delegesine göre", *Hakikat*, 22.02.1957, s.1.
[464] "Yunanlılar NATO'dan Ayrılma Tehdidi Savuruyor!" , *Hakikat*, 23.02.1957, s.1.
[465] "Genel kurul Kıbrıs kararını tasdik etti", *Milliyet*, 27.02.1957, s.1; "Fatin Rüştü Zorlunun verdiği Beyanat", *Hakikat*, 28.02.1957, s.1.

1958 yılına gelindiğinde ise adada tedhişçilik faaliyetlerinin şiddetlenmesinden kaynaklanan olaylar çerçevesinde, Kıbrıs'ta Türk-Yunan ve Yunan–İngiliz münasebetleri gerginleşmişti. 1958 yılının baharında EOKA terör örgütü yeniden sahneye çıkarak terör eylemlerine başladı. Bu arada Türk basınında EOKA terör örgütüne yönelik sert yazılar yer aldı. Basında İngiltere'nin Kıbrıs'a 7-10 yıl süreyle özerklik tanıyacağı Türk ve Yunan Hükümetlerinin Ada'da birer üs kurmalarına izin verileceği, ancak İngiltere'nin planında, Türkiye'nin savunduğu taksim tezinin yer almadığı haberleri çıktı.[466]

Kıbrıs konusunda İngiltere ve Yunanistan'ın tutumunu protesto etmek için 12 Haziran 1958'de Ankara Anıtkabir'de yüz bini aşkın Ankaralının katıldığı büyük bir miting düzenlendi. Mitingde konuşan Dr. Fazıl Küçük "ya taksim, ya ölüm" parolasıyla sözlerini bitirdi. Yunan ve İngiltere hükümetleri ağır bir şekilde tenkit edildi.[467] 15 Haziran'da yurdun dört bir yanında yapılan mitinglerde de "ya böleceğiz, ya öleceğiz" "Kıbrıs Türksüz, Türk Kıbrıssız olmaz" sloganlarıyla İngiltere ve Yunanistan'a sert cevaplar verildi. [468]

T.B.M.M.'de ise Kıbrıs'ta Rumların yaratacağı huzursuzluk nedeniyle 16 Haziran 1958 tarihinde konuyu görüşerek bir bildiri hazırladı. Bildiride;

> "Kıbrıs'ın istikbal ve mukadderatı bakımından derin bir endişe içinde bulunan Türk cemaatine hiçbir zaman ve hiçbir surette onun yaşama hakkına ve hürriyetine kastetmiş olan Rum cemaatinin tahakkümü altında bırakmayacağı hususunda teminat vermek lazımdır… Nihai bir hal şekli olarak ancak taksimi kabul ve tatbik mevkiine koymak zaruridir" denildi.[469]

Ada'da Rum tedhişçileri saldırılarını arttırdı. 21 Temmuz 1958 Kıbrıs Saati programında EOKA terör örgütünün Kıbrıs Türklerine yönelik saldırıları acımasızca devam ettiğini bildirdi. Lefkoşa'nın Gesiköy'ü civarında 3 Türk öldürüldü. 30 Türk'ün bulunduğu otobüse yönelik saldırıda 2 Türk ağır yaralandı.[470] Önceki günlerde de devam eden Rum saldırılarında 11 Temmuz'da 2 Türk öldürüldü. Çok sayıda Türk de yaralandı. Rum saldırılarına karşı Türkleri savunmak için kurulmuş olan "Volkan

---

[466] "Kıbrıs Planı Açıklanmadı", *Milliyet*, 20.05.1958, s.1.
[467] "Ankara'da Muhteşem Bir Miting Yapıldı", *Bozok*, 13.06.1958, s.1.
[468] "Ya böleceğiz, Ya öleceğiz", *Bozok*, 16.06.1958, s.1.
[469] TBMMZC, D:XI, C:4, 16.06.1958: ss.496-97.
[470] "Kıbrıs'ta ki Rumların Menfur Tecavüzleri", *Bozok*, 22.07.1958, s.1.

Örgütü" bu olaylar karşısında sert tepki gösterdi ve öldürülen her bir Türk'e karşılık, 5 Rum'un öldürüleceğini duyurdu.[471]

Yaşananların giderek sertleşmesi yeni bir çözüm gerektirdi. Yunanistan konuyu bir kez daha B.M. gündemine getirdi. Siyasi komisyonda Eylül ayında görüşülen tasarılarda Türkiye, İngiltere ve Yunanistan kendi tasarısını savundu. 8 gün süren çalışmalarda sert tartışmalar olacaktı. Taraflar sonunda konuya B.M. yasasına uygun olarak barışçı, demokratik ve adil bir çözüm şekli bulunması konusunda uzlaşmaya vardılar.[472] Bir yandan Birleşik Amerika'nın diğer taraftan da NATO'nun aracılık ve baskılarıyla iki devlet arasında müzakereler başladı.[473]

5 Şubat 1959'da iki ülkenin başbakanları Adnan Menderes ve Konstantin Karamanlis ile yine Dışişleri Bakanları Fatin Rüştü Zorlu ve Averof İsviçre'nin Zürih kentinde bir araya geldiler.[474]5-11 Şubat 1959 tarihleri arasında Zürih'te yapılan görüşmeler sonucu " bağımsız bir Kıbrıs Cumhuriyetinin" kurulmasına karar verildi. Bu bağımsız devlet için Kıbrıs Türk Toplumu'nun hürriyet ve yasama haklarını garanti altına alan anayasa esasları ile ilgili diğer antlaşmalarda tespit edildi. [475]

19 Şubat 1959'da Londra'da Türkiye, Yunanistan ve İngiltere ile Kıbrıs Türk ve Rum toplumlarının temsilcileri tarafından tespit edilen anlaşmalar imzalandı. Başbakan Menderes antlaşmayı geçirdiği uçak kazasından dolayı Londra'da bir poliklinikte imzalandı.[476]

Londra Konferansında imzalanan kararlar başlıca dört konudaki antlaşmaları kapsamaktadır.

"1- Kıbrıs üzerindeki İngiltere egemenliğinin Kıbrıs Cumhuriyeti'ne devrine dair bir kurul antlaşması.

2- Kıbrıs'ın bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü ve anayasa düzenini teminat altına alan garanti antlaşması.

3- Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs arasında yapılacak askeri ittifak antlaşması.

---

[471] "Kıbrıs'ta Kanlı Çarpışmalar", *Milliyet*, 12.07.1958:s.1.
[472] Suat Bilge,(1996), *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Türkiye-Sovyetler Birliği Münasebetleri*, Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995), 9.Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara: s.364.
[473] Armaoğlu, *a.g.e.* , s.533.
[474] "Kıbrıs Görüşmelerine dünde devam edildi"*, Yozgat*, 09.02.1959, s.1.
[475] "Tam Anlaşma", *Milliyet*, 12.02.1959, s.1; Armaoğlu, *a.g.e.* ,s.533.
[476] "Kıbrıs Cumhuriyetini doğuran anlaşma imzalandı", *Milliyet,* 20.02.1959, s.1.

4- Kıbrıs Cumhuriyeti'nin temel maddeleri [477] gibi maddeler yer aldı.

Zürih ve Londra Anlaşmaları, bağımsız Kıbrıs ile Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında doğal münasebetler kurmakta olup içlerinden biri anlaşmaların Garanti Anlaşması olup Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın ayrılmaz bir parçasını teşkil eden bu antlaşmaya göre;[478]

1- Kıbrıs bir cumhuriyettir, Cumhurbaşkanı Rumlardan, yardımcısı ise Türklerden seçilecek ve her biri kendi cemiyeti tarafından seçilir.

2- Resmi dilleri Rumca ve Türkçedir.

3- Cumhurbaşkanı ve yardımcısı 5 yıl için seçilir.

4- İcra Vekilleri Heyeti 7 Rum ve 3 Türk'ten oluşacak.

5- İdari teşkilat % 70 Rum, %30 nispetinde Türklerden teşekkül edecektir.

6- Silahlı Kuvvetler, Jandarma ve Polis Kuvvetleri Kumandanlarından biri Türk olacak.

7- Kıbrıs için Türkiye, Yunanistan ve İngiltere ile toprak bütünlüğünü garanti eden bir antlaşma ile askeri bir ittifak imzalayacaktır."[479]

Türkiye, İngiltere ve Yunanistan bir sorun olduğunda birbirlerine danışacak ancak alınan tedbirler konusunda bir anlaşma olmazsa üç devletten her biri anayasa düzenine yerleştirmek için tek başına müdahale hakkına sahip olacaktı.[480] Güvenliği sağlamak içinde 950'si Yunan 650'si Türk olmak üzere Ada'da toplam 1600 kişilik askeri bir kuvvet bulunacaktı.[481] Bu esaslar çerçevesinde Kıbrıs Anayasası 16 Ağustos 1960'da yürürlüğe girerek Kıbrıs Cumhuriyeti kuruldu.[482]

4.3.2.2. Türk-Amerikan İlişkileri

1923 – 1930 yılları arası Türk hükümet'inin, dış politikası genellikle Lozan Barış Antlaşmasından kalan ve çoğunluğunu Batılı devletle olan ilişkilerinden kaynaklanan sorunlar üzerineydi. 1930 yılından sonraki evrede Türkiye, Batılı

---

[477] Bilge, *a.g.m.* , s.368.
[478] Armaoğlu, *a.g.e.* ,s.533.
[479] "Kıbrıs Anlaşması", Milliyet, 24.02.1959, s.5.
[480] Armaoğlu, *a.g.e.* , ss.533-34.
[481] "Kıbrıs Anlaşması", Milliyet, 24.02.1959, s.5.
[482] Albayrak, *a.g.e.* , s.534.

Devletlerle münasebetleri devam ederken, Sovyet dostluğunu da ihmal etmedi. Ancak 1936'dan itibaren Türkiye'nin iyi niyetine rağmen Sovyet Rusya'nın Türkiye karşısındaki tavrını değiştirmesi ve 1939 yılında II. Dünya Savaşı'nın başlamasından itibaren Türkler üzerinde Sovyet tehdidi ortaya çıktı. II. Dünya Savaşı sonlarında Sovyet tehdidi Türkiye üzerinde iyice kendini hissettirdi. Sovyet tehdidi 1945 yılında somut bir hal aldı. 19 Mart 1945 tarihinde Sovyetlerle imzalanan Türk – Sovyet Dostluk ve Saldırmazlık antlaşmasını yenilemeyeceğini belirtmesi ve Türkiye'den toprak talebinde bulunması Türkiye'yi savaşın eşiğine getirdi. Türkiye her an bir Sovyet saldırısı bekledi. Türkiye ise II. Dünya Savaşı içinde ve sonrasında Türkiye'ye yönelen Sovyet tehdidi karşısında İngiltere artık denge unsuru olamıyordu. Bunun üzerine Türkiye Amerika'ya yaklaşma ve destek arayışına girdi. Amerika Sovyet yayılmacılığı kendi çıkarlarına ters gördüğü için 1947'den itibaren Türkiye'yi Sovyet tehdidine karşı desteklenmeye başladı. 1949'da kurulan NATO'ya 1952'de Türkiye'nin de dâhil olmasıyla Türkiye hem Sovyet tehdidine karşı güvenliğini sağladı hem de ABD ile ola ilişkilerinde yeni bir dönem başlattı. [483]

27 yıllık kesintisiz iktidarından sonra CHP 14 Mayıs 1950'de iktidarı DP'ye devretti. Türkiye'de 14 Mayıs 1950 seçimleriyle yaşanan iktidar değişikliği Türk-Amerikan ilişkilerinde yeni bir boyuta soktu. Seçim sonuçları ABD tarafından olumlu karşılandığı açıktır. Bunu da seçim sonucunda ABD başkanı Truman'ın Cumhurbaşkanı seçilen Celal Bayar'a gönderdiği tebrik telgrafında açıkça gösterdi. [484]

Türkiye – Amerikan ilişkilerinde önemli bir yer tutan konu Türkiye'nin NATO'ya girişidir. Türkiye NATO'ya katılmak için ilk müracaatını 1950 Mayıs'ında yaptı. DP iktidarı Türkiye'nin Akdeniz Paktı içinde yer almasının dünya sulhuna ve dünya emniyetine katkı sağlayacağı düşüncesindeydi. [485]

ABD Truman doktrini Türkiye için bir ekonomik ve askeri yardım paketinin onaylanmasına karşılık Türkiye'de Kore Savaşında ABD öncülüğünde B.M. gücünün

---

[483] Armaoğlu, *a.g.e.* , s.48-50; Oral Sander , (1979*), Türk-Amerikan İlişkileri 1947-1964*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları, No:427, Ankara: ss.7-9.
[484] "Milletvekili Seçimi", *Yozgat*, 20.05.1950, s.1; "Cumhurbaşkanımıza Gelen Tebrik telgrafi", *Yozgat*, 27.05.1950, s.1.
[485] "Akdeniz Paktı ve Dünya", *Yozgat*, 03.06.1950, s.1.

yanında yer aldı. Bu gelişme iki ülkeyi daha da yakınlaştırdı. ABD Türkiye'nin NATO'ya girme mücadelesinde yardımcı oldu ve 1952'de Türkiye NATO'ya katıldı.[486]

Türkiye'nin NATO'ya girişi, Türk-ABD ilişkilerini başka hiçbir olayla kıyaslayamayacak kadar etkiledi. Türkiye'nin NATO'ya girmesinden sonra ABD'nin Türkiye'ye yaptığı askeri ve ekonomik yardım ve dolayısıyla iki devlet arasındaki ekonomik ve askeri işbirliği de arttı. Truman Türkiye'nin hem Ortadoğu hem de Atlantik üyesi olarak Avrupa yardım fasıllarından yararlanacağını bildirdi. Bu çerçevede yapılacak yardımların büyük kısmı Türkiye ve Yunanistan'a tahsis edildi.[487]

ABD'nin 1950 – 1954 yılları arasında Türkiye'ye yaptığı askeri ve ekonomik yardımları arttı. Yapılan yardım toplamı 1 milyar 943 milyon 250 bin liraya yükseldi. DP hükümetlerinin büyük dostumuz ve müttefikimiz olarak adlandırdıkları ABD'ye büyük önem verdiler.[488] İki devlet arasındaki ilişkiler Kasım 1952'de ABD'de Eisenhower'ın Cumhurbaşkanı seçilmesi[489] Türk -ABD ilişkilerine yeni bir ivme kazandırdı. Bütün bu karşılıklı çıkarlar Türk-ABD ilişkilerinin gelişmesinde etkili oldu. Türk-ABD ilişkilerinin sıcak bir ortamda bulunduğu 1954 yılında ABD Cumhurbaşkanı'nın davetlisi olarak Celal Bayar 17 Ocak'ta başlayan ve Mart ayına kadar sürecek ABD gezisine çıktı. Bayar'a gezisinde Cevat Açıkalın, büyük elçi Feridun Cemal Erkin, Kuzey Atlantik Konseyi daimi delegesi ve Başbakan Yardımcısı Fatin Rüştü Zorlu gibi önemli isimler yer aldı.[490]

Celal Bayar'ın bu ziyareti ABD basını, radyo ve televizyonlarında geniş bir şekilde yer aldı. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın ABD ziyareti Yozgat basınında da olumlu karşılandı. Yozgat basını Bayar'ın ziyaretleri olumlu karşılamıştır.[491] Bayar ziyaretinde Türk-ABD dostluğunu her gittiği yerde memnuniyetle ifade etti. Cumhurbaşkanı Celal Bayar, ABD ziyareti esnasında gittiği yerlerde Türkiye'nin komünizme karşı demokrasi cephesinde yer aldığını, bireysel gerişime ve yabancı

---

[486] "Büyük Millet Meclisinin Tarihi Kararı", *Yozgat*, 26.02.1952, s.1.
[487] "Türkiye'ye Yapılacak Yardım Miktarı Artırıldı", *Yozgat*, 11.03.1952, s.1.
[488] Albayrak, *a.g.e.* , s.483.
[489] "Amerikalı Yeni Dostunuz", *Yozgat*, 11.11.1952, s.1.
[490] "Amerika Ziyareti", *Hakikat*, 04.08.1956, s.1.
[491]" Reisicumhur Celal Bayar Bugün Uçakla İngiltere'ye Hareket Etti", *Bozok*, 18.01.1954, s.1.

yatırımlara büyük önem verdiğini, Türkiye'nin laik bir devlet olduğunu ve Batılı müttefikler açısından önemli bir coğrafi konuma sahip olduğunu belirti.[492]

2 Mayıs 1954'de yapılan genel seçimlerden güçlü bir şekilde çıkan Başbakan Menderes yeni bir ABD ziyaretine çıktı. Bu seyahatte iki devlet arasında siyasi, ekonomik, askeri konuların ele alındı. Yozgat basını bu konu üzerinde önemle durarak Menderes'in ABD ziyaretini olumlu karşılamıştır.[493] Türkiye ile ABD arasında 1947-1960 dönemine kadar toplam 91 adet ikili antlaşma yapıldı. Bunlardan bir kısmı açık, bir kısmı gizli antlaşmalar olup; 16'sı yasa ile onaylanan, 12'si harita antlaşması, 4'ü bilimsel işbirliği, 26'sı yardım, 14'ü NATO ittifakıyla ilgili ve 13'ü de 1954 tarihli askeri kolaylıklar antlaşmasından güç alan antlaşmalardır.[494] ABD'de bu antlaşmalardan elde ettiği haklara dayanarak, Türkiye'de hava üsleri, stratejik füze üsleri, personel tesisleri, muharebe ve radar tesisleri kurması için toplam; 32 milyon metre karelik toprak parçası tahsis edildi.[495]

ABD yardımlarının 1955'ten sonra azalması ülkede sıkıntılara neden olurken, muhalefetinde bu konuda eleştirilerine neden olacaktı. 1956 yılı Ocak ayı içinde Türkiye'ye gelen ABD Başkanı'nın müşaviri ve sanayici Clarence B.Randall, Türkiye'nin mevcut ekonomik durumdan bahsederek " bir buhran veya ciddi mesele'' sebebiyle Türkiye'ye gelmediğini ifade etti. Türkiye'de yapacağı müzakerelerde iş dünyası ile ilgili olduğunu ve Türkiye'nin bazı acil meseleleri bulunmasına rağmen Türkiye'nin halledemeyeceği meselenin olmadığı asıl gayesinin iki ülke arasında iktisadi bağların daha da sağlamlaştırılması için ziyaret ettiğini belirtti. Ancak DP iktidarının ABD yardımına ne kadar ihtiyacı olduğu bu ziyaretten anlaşılmaktadır. Ekonomik zorluk çeken DP hükümeti bir taraftan da Ortadoğu'daki yangınla uğraşıyordu. 1957 yılında Suriye buhranı patlak verdi. Suriye'nin Sovyet yanlısı tutumu hem Türkiye'yi hem de Ortadoğu ülkelerini endişelendirdi. [496] Ortadoğu'da yaşanan Süveyş Kanal krizi Türkiye'yi ABD'ye daha da yaklaştırdı. Suriye'deki Sovyet etkisi

[492]" Celal Bayar'ın Amerika Seyahatleri devam ediyor", *Bozok*, 05.02.1954:s.1; Albayrak, *a.g.e.* , s.484.
[493] "Başbakan Adnan Menderes Amerika'ya gidecek", *Bozok*, 28.05.1954, s.1.
[494] Sander, *a.g.e.* , ss.103-104.
[495] Sander, *a.g.e.* , s.118.
[496] "Randall'ın Türkiye seyahati hakkında basın toplantısı", *Hakikat,* 23.01.1956, s.1.

Türkiye'nin endişelerini artırırken, Başbakan Mendereste bölgede yaşanan gelişmeleri çok tehlikeli olarak gördüğü için Bağdat Paktı'nın güçlendirilmesini istedi. [497]

Ağustos'un sonlarında Irak Kralı Faysal ve Ürdün Kralı Hüseyin İstanbul'a gelerek Türkiye Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes ile görüştüler. Görüşmede ABD Dışişleri Bakanı Yardımcısı Loy Henderson'da katıldı. Amerikan Başkanı Eisenhower'ın Adnan Menderese gönderdiği mesajda Suriye'nin saldırısı halinde ABD'nin Türkiye'ye silah yardımında bulunacağını belirtti. Yaşanan Suriye krizi karşısında Türkiye bir yandan asker sayısını artırmaya, bir taraftan da Suriye sınırı yakınlarında askeri tatbikatlar yaparak Suriye'ye uyarıda bulunuyordu. Bu Türkiye-Suriye ilişkilerini daha da gerginleştirdi. Sovyet Başbakanı Bulganin, Türkiye'nin Suriye'ye yönelik askeri harekâtının yeni bir dünya savaşına neden olacağını belirtti. [498]

1957 Ekim ayında Türk-Sovyet gerginliği ve Suriye krizi daha da şiddetlendi. Sovyet lider Kruşçev Ekim ayında verdiği demeçte "eğer savaş patlak verirse biz Türkiye'ye daha yakınız ve siz değilsiniz. Silahlar ateş almaya başlayınca roketler uçacak o zaman düşünmek için vakit çok geç olacak." sözleriyle Türkiye'ye karşı tutumunu ortaya koyuyordu. Kruşçev'in bu sözlerine karşılık ABD Dışişleri Bakanlığı yayınladığı bildiride Sovyet Rusya'ya ; " Türkiye bir tecavüze uğradığı taktirde, aradaki mesafe ne olursa olsun Birleşik Amerika Türkiye'yi yalnız bırakmayacaktır.[499] Bu açıklama Sovyet tehdidine karşı Amerika'nın, Türkiye'ye açık destek vereceğin ifade etmektedir.

14 Haziran 1958'de Irak'da yaşanan darbe ile monarşi yıkılması 24 Şubat 1955'de Türkiye ile Irak arasında imzalanan daha sonra İngiltere, İran ve Pakistan'ın da dâhil olduğu Bağdat Paktı ağır darbe aldı. Darbenin Sovyet Rusya tarafından hararetle desteklenmesi Türkiye'nin endişesini artırdı. Bu olay Türk-Sovyet gerginliğine neden oldu. Türkiye'nin Irak'a müdahale edeceğine dair söylentilerine karşı Sovyetlerin tutumu sert oldu. Aynı tutumu Sovyetler Amerika ve İngiltere'ye karşıda gösterdi. [500]

---

[497] Hüseyin Bağcı, (1990), *Demokrat parti Dönemi Dış Politikası*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara: s.89.
[498] Armaoğlu, *a.g.e.* , s.508.
[499] Fahir Armaoğlu, (1991), *Belgelerle Türk-Amerikan Münasebetleri(Açıklamalı)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara: s.251; "Kruşçev'in tehditlerine Amerika cevap verdi", *Hakikat*, 14.10.1957, s.1.
[500] Armaoğlu, *a.g.e.* ,s.258.

Türkiye'nin sıkıntılı ve tehlikeli günler yaşamasına karşın hükümet, ABD yanlısı politikasına devam etti. Yaşanan bu gergin ortamdan yaklaşık bir yıl sonra, 15 Eylül 1959'da Sovyet Rusya lideri Kruşçev ABD'yi ziyaret ederek iki blok arasında yaşanan siyasi gerginliğin yumuşamasına katkıda bulundu.[501] 6 Aralık 1959 tarihinde ise ABD Başkanı Eisenhower, Ankara'ya iki günlük ziyareti sonrası Amerika iktisadi yardımı olarak karşılıklı paralel fonundan Türkiye'ye 280 milyonluk yardımı onayladı. Amerika'nın 1950-1960 yılları arası Türkiye'ye yaptığı ekonomik yardım; 237.7 milyon Doları borç, 824.2 Doları bağış olmak üzere toplam 1 milyar 97 milyon 900 bin Doları buldu.[502]

Bütün bu yaşananlar DP iktidarı döneminde Türk-Amerikan ilişkilerinde, Türkiye açısından en önemli belirleyici etken, Amerika'nın askeri ve ekonomik yardımlarından yararlanarak yeni kurulmuş olan demokratik düzeni barış ve huzur içinde sürdürmek oldu. Bunun yanı sıra Türk-ABD ilişkilerini belirleyen bir diğer konuda Sovyet Rusya'nın yayılmacı politikası ve Türkiye'nin NATO'ya girişi oldu. Amerika'nın Türkiye'yi destekleme sebebi ise Sovyet Rusya'nın yayılmacı politikası karşısında mevcut bölgede kendi çıkarlarına uygun müttefik olmasıdır. Yozgat basını Türk-Amerikan ilişkilerine fazlasıyla yer vermiştir. DP'nin iktidara geldiği dönemden itibaren iki ülke ilişkilerine yer vermiştir. Özellikle Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın ve Başbakan Adnan Menderes'in ABD ziyaretleri Yozgat basını tarafından ilgiyle takip edildi. Yozgat basını ulusal basından aldığı bilgileri bazen doğrudan başlıklarında yer verirken bazen de iki ülke ilişkileri açısından olumlu değerlendirmeler yaptı. Amerika'dan seçimler sonrası gelen telgraflar ve DP mensuplarının telgrafları Yozgat basınında önemle yer aldı. Türkiye'ye yapılan ABD yardımları Yozgat basınında olumlu karşılandı. Yozgat basını ABD'yi yeni dostumuz diye nitelendirdi. Sonuç olarak Yozgat basını Türk-Amerikan ilişkilerine geniş yer vererek DP'yi bu konuda destekledi.

4.4. YOZGAT BASININDA ASKERİ DARBE

Demokrat Parti 1950 genel seçimlerinde kurallarını bütünüyle CHP'nin belirlediği serbest bir seçimle halkın çoğunluğunun oyunu alarak 14 Mayıs 1950'de iktidara geldi. CHP asker ve sivil bürokrat kadrolarla bütünleşmişti. Bu kadrolardan aldığı gücü kullanarak çok katı bir muhalefet yürüttü. Kendini tehdit altında gören

[501] "Nikita Kruşçev Amerika'da", *Milliyet*, 16.09.1959, ss.1-5; Albayrak, *a.g.e.* , s.485.
[502] "Eisenhower Geldi", *Milliyet*, 07.12.1959, ss.1-5; Albayrak, *a.g.e.* , s.486.

DP'de muhalefete karşı sert davrandı.[503] DP 1950 genel seçimlerini kazanmasının ardından bir grup yüksek rütbeli subay Çankaya'da İsmet İnönü'ye giderek verilecek herhangi bir emir olup olmadığına dair sordukları iddiaları ortaya atıldı. Bu iddialar ordu kademelerinde değişikliklere neden oldu. Bu nedenle DP iktidarı askeri bürokratlarla hiç barışık olmadı. DP ve CHP'nin aralarında çekişme hiç eksik olmayacaktı.[504]

Sonraki yıllarda da süren bu mücadelede 1957 seçimleri sonrası iktidarla muhalefet arasında ipler tamamen kopacaktı. CHP 1957 seçimlerini kaybedince muhalefetini daha da sertleştirmeye başladı.[505] Ordu içinde kurulan gizli komite ise, 1957 seçimleri öncesi darbe planları yapmaya başlamıştır. Ancak komite içinde anlaşmazlık sebebiyle Binbaşı Samet Kuşçu'nun, Tümgeneral Kazım Demir aracılığıyla olayı İçişleri Bakanı Namık Gedik'e ihbar etmesinin ardından konunun Başbakana intikal etmesiyle olay hakkında soruşturma başlatıldı. Soruşturma sonucu ihbar edilen 9 subay tutuklandıysa da ihbarın ispatlanamaması üzerine olay sonuçsuz kaldı. Bundan sonraki dönemlerde ise ordu içinde oluşumlar devam etti.[506]

CHP 1950, 1954 ve 1957 yapılan genel seçimlerde üst üste başarısız olunca, seçim dışı yollarla iktidara son verme fırsatlarını kollamaya başladı.[507] 18 Nisan 1960 tarihine gelindiğinde ise Meclis Tahkikat Komisyonu kurulmasını öngören yasayı kabul etti. Yasanın mecliste görüşülmesi esnasında, muhalefetin ihtilalcilikle suçlanmasına İnönü; " İhtilalin kendileri ile ilişkisi olmayanlar tarafından yapılacağını "[508] söyleyerek iktidara cevap verdi.

Nisan-Mayıs 1960 tarihinde meydana gelen olaylar, darbe için uygun ortamı oluşturmaya başladı. 28 Nisan'da İstanbul'da yaşanan öğrenci gösterileri, ardından Ankara'ya sıçradı. Başbakan Menderes ve Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın 5 Mayıs'ta Kızılay'da yapmayı planladığı mitingi, CHP'de 555k (beşinci ayın beşinde saat beşte Kızılay'da) parolasıyla grupları Kızılay'a davet etti. Aynı gün Kızılay'a gelen Başbakan Menderes yuhalandı ve itilip kakıldı bunun üzerine alanı terk etti. Ankara ve İstanbul'da

---

[503] Karatepe, *a.g.e.* , s.213.
[504] Süleyman Kocabaş, (2004), *Bir Kuşağın Dramı*, Vatan Yayınları, Kayseri: s.3; Albayrak *a.g.e.* s.541.
[505] Kocabaş, *a.g.e.* s.41.
[506] Albayrak, *a.g.e.* , ss.543-544.
[507] Karatepe, *a.g.e.* , s215.
[508] TBMMZC, D: XI, C: 13, 18.04.1960, ss.206-212.

yaşanan büyük öğrenci gösterileri sonucu sıkıyönetim ilan edildi.[509] Üniversite gençliğinin hareketleri, Kızılay Meydanında birbirini takip eden gösteriler komitenin işini kolaylaştırdı, geriye darbe için harekete geçme zamanı kalmıştı. Bu tarihte 26 Mayıs'ı 27'ye bağlayan gece oldu.[510]

Askeri komitenin hazırladığı plana uygun olarak askeri darbe 27 Mayıs 1960'da gerçekleşti. Cumhurbaşkanı Celal Bayar Çankaya Köşkünden darbeci komite tarafından teslim alındı.[511] Başbakan Menderes ve Hasan Polatkan da Eskişehir'den kaçarak gittikleri Kütahya'da teslim alınarak Eskişehir'e oradan da Ankara'ya götürüldüler.[512]

27 Mayıs sabahı saat 05.15'de Kurmay Albay Alparslan Türkeş tarafından Ankara radyosundan ilk bildiri okundu.

> Bildiride: " Bugün Demokrasimizin içine düştüğü buhran ve son müessif hadiseler dolayısı ile ve kardeş kavgasına meydan vermemek maksadıyla Türk Silahlı Kuvvetleri memleketin idaresini eline almıştır. Bu harekete silahlı kuvvetlerimiz partilerin içine düştükleri uzlaşmaz durumdan kurtarmak ve partiler üstü tarafsız bir idarenin nezaret ve hakemliği altında en kısa zaman da adil ve serbest seçimler yaptırarak idareyi, hangi tarafa mensup olursa olsun, seçimleri kazananlara devir ve teslim etmek üzere girişmiş bulunmaktadır. Girişilmiş olan bu teşebbüs hiçbir şahsa ve zümreye karşı değildir. İdaremiz hiç kimse hakkında şahsiyata müteallik tecavüzkâr bir fiile teşebbüs etmeyeceği gibi, edilmesine de asla müsaade etmeyecektir."[513]

27 Mayıs darbesi bütün yurt gazetelerinde olduğu gibi Yozgat basınında da geniş yer buldu. 27 Mayıs darbesine büyük başlıklarla duyuran Yozgat basını, ordunun ülke yönetimini ele almasını olumlu karşıladı. Darbeye kadar olan dönemde iktidarın yanında olan basın biranda darbeyi alkışlamaya yönelecekti. 27 Mayıs Askeri darbesini Yozgat basını şu manşetlerle okuyucularına ulaştırdı. Bunlardan bazıları; Hakikat gazetesi "Türk Silahlı Kuvvetleri Türkiye'nin idaresini eline aldı." Bozok "kansız bir İhtilalle ordu idareyi eline aldı." başlıklarını attı. Yozgat halkı tarafından 27 Mayıs

---

[509] Kocabaş, *a.g.e.* , ss.45-46; Ahmad, *a.g.e.* , ss.191-193.
[510] Başgil, *a.g.e.* , s.158.
[511] Karatepe, *a.g.e.* , s.220.
[512] Muhsin Batur, (1985), *Anılar ve Görüşler*, 2.Baskı, Milliyet Yayınları, İstanbul: ss.84-85.
[513] "Kansız Bir İhtilalle Ordu İdareyi Ele aldı", *Bozok*, 28.05.1960: s; Rıfkı Salim Burçak, (1997), *İdamların İçyüzü*, Demokratlar kulübü yayınları No:12, Ankara: s.5.

darbesi sükûnetle karşılandı. Darbe günü hiçbir olumsuz olay yaşanmadı. Yozgat'ın idaresine ise Yozgat Garnizon Kumandanı Albay Kemal Fındıklı getirildi.[514]

1 Haziran günü Yozgat'ta Orduya saygı ve sevgi gösterileri için bir miting yapıldı. Yapılan mitinge binlerce Yozgatlı, Cemal Gürsel ve orduya bağlılıklarını gösterdi. Binbaşı Şemsi Berköz'ün konuşmasının ardından toplanan halk ordu ve Cemal Gürsel lehine sloganlar attı. Gösteri sonrası ordu için kurbanlar kesildi. [515]

Türk Silahlı Kuvvetleri yönetime el koymasının ardından, Milli Birlik Komitesi kuruldu, başkanlığına ve Türk Orduları Başkumandanlığına Orgeneral Cemal Gürsel getirildi. İstanbul Üniversitesi rektörü Sıddık Sami Onar başkanlığındaki bir heyet de yeni Türk Anayasasını hazırlamaya memur edildi. 27 Mayıs 1960'da meclis feshedildi, yeni anayasa hazırlığına geçildi. Parti faaliyetleri durduruldu, üniversiteler açıldı. Tevkif edilen subaylar, öğrenciler ve gazeteciler serbest bırakıldı, kapanan gazeteler açıldı. [516] Milli Birlik Komitesi 21 Mayıs 1961'de Anayasa üzerinde çalışmaları tamamlayarak oya sundu. Yeni Anayasa tasarısı üzerinde yapılan müzakereler tamamlandıktan sonra oya konulan yasa tasarısı 21 Mayıs 1961'de komitece kabul edildi.[517]

Darbe sonrası yeni hükümet kuruldu. Yeni Hükümet mensupları şu isimlerden oluştu:

Başvekil ve Milli Müdafaa Vekili: Cemal Gürsel

Devlet Vekili: Amil Akuç

Devlet Vekili: Şerif İnan

Adalet Vekili: Abdullah Gözübüyük

Dâhiliye Vekili: Tümgeneral Muammer İhsan Kızıloğlu

Hariciye Vekili: Selim Sarper

Maliye Vekili: Ekrem Alican

Maarif Vekili: Fehmi Yavuz

---

[514] "Türk Silahlı Kuvvetleri Türkiye'nin İdaresini eline aldı", *Hakikat,* 28.05.1960, s.1; "Kansız bir İhtilalle Ordu idareyi eline aldı", *Bozok*, 28.05.1960, s.1.
[515] "Ordu Mensupları Çığlınca Alkışlandı- Kurbanlar Kesildi", *Bozok*, 02.06.1960, s.1.
[516] "Türk Silahlı Kuvvetleri Türkiye'nin İdaresini eline aldı", *Hakikat,* 28.05.1960, s.1.
[517] "MBK Anayasayı dün tamamladı", *Yeni Yozgat*, 22.05.1961, s.1.

Nafıa Vekili: Daniş Koper

Ticaret Vekili: Cihat İrem

Sıhhat Vekili: Nusret Karasu

Gümrük Vekili: Fethi Aşkın

Ziraat Vekili: Ferudun Üstün

Münakalat Vekili: Tuğgeneral Sıtkı Ulay

Çalışma Vekili: Cahit Talas

Sanayi Vekili: Muhtar Uluer

Basın Yayın ve Turizm Vekili: Zühtü Tahran

İmar İskân Vekili: Orhan Kubat [518] isimlerden oluştu.

DP ise 1 Eylül 1960 tarihinde Ankara 5. Sulh mahkemesince alınan kararla siyasi faaliyetlerden men edilerek, bütün evrakına ve bankalardaki mevduatına el konuldu. 29 Eylül 1960 tarihinde de Demokrat Parti kapatıldı. [519]

[518] "Yeni Hükümet Kuruldu", *Hakikat*, 30.05.1960, s.1
[519] "DP Siyasi Faaliyetten Men Edildi", *Bozok*, 01.09.1960, s.1; Yücel, *a.g.e.* , ss.171-173.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

10 Kasım 1938'de Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümüyle, İsmet İnönü başa geçti. Bu tarihten itibaren ülkede " Milli Şef " dönemi olarak adlandırılacak dönem başladı. CHP döneminde siyasi ve ekonomik koşulların getirdiği sıkıntıların yanı sıra, Varlık Vergisi ve Milli Korunma Kanununa yönelik hoşnutsuzluk gibi meseleler hem halk arasında hem de parti içinde hoşnutsuzluklara sebep oldu. Asıl kırılma ise Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun görüşüldüğü esnada ortaya çıktı. Bu yasanın görüşüldüğü günlerde Atatürk'ün son Başbakanı Celal Bayar'ın yanı sıra Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuad Köprülü gibi isimleri CHP'ye "Dörtlü Takrir" adında bir önerge verdiler. Verilen önerge reddedildi. Ancak önerge sahiplerinin eleştirileri sürdü. Ardında CHP'den ihraç edilen Adnan Menderes, Refik Koraltan, Fuad Köprülü ve son olarak da Celal Bayar'ın istifası ile yeni partinin temelleri atıldı. 7 Ocak 1946'da DP kuruldu. II Dünya savaşı sonuna doğru başlayan yeni demokrasi dalgasına katılmak isteyen Türkiye, başta dış etkenler olmak üzere ekonomik, siyasi ve toplumsal koşulların etkisi ile Çok Partili Sistemi kabul etti.

Demokrat Parti kuruluşundan itibaren hürriyet, demokrasi ve halk tabirlerini kendine slogan edindi. Partinin kuruluşundan başlayarak ifade edilenleri benimsemesi artık tek parti döneminin baskıcı uygulamalarından usanan ticaret burjuvazisinin, aydınların, basının ve köylünün ilgisi yön değiştirdi. Bu kesimlerin DP'nin vaatlerine sıcak bakmasına ve desteğine sebep oldu. Toprak Reformundan endişe duyan büyük toprak sahiplerinin; Varlık vergisi ve benzeri uygulamalarla CHP'den soğuyan azınlıklar ve CHP'nin din politikalarında hoşnut olmayan kesimin yanı sıra, savaş sebebiyle artan geçim sıkıntısından yılan halk kitlesinin desteğini aldı.

İsmet İnönü döneminde uygulanan politikalar sadece halkın değil yeni kurulan muhalefet partisi DP'nin de eleştirilerine sebep oldu. Halkın sıkıntılar içinde olması Demokrat Partinin gücünü gittikçe artırdı. Artık DP İktidara gelecek güce ulaştı.14 Mayıs 1950 tarihindeki seçimlerde DP halkın desteğiyle iktidara geldi. Mustafa Kemal Atatürk'ün son Başbakanı Celal Bayar Cumhurbaşkanlığı görevine getirilirken Aydın Milletvekili Adnan Menderes de Başbakan oldu. Böylece ülkede 27 yıllık tek parti iktidarı sona ererek DP dönemi başladı.

1950-1960 yılları arası dönemi kapsayan bu dönemde iç ve dış politikada birçok uygulamada başladı. Batınında desteğini alan DP ülke içinde büyük kalkınma hamleleri yaptı. Demokrat Parti döneminin ilk evresi olan 1950-1954 arasında kendisini bu göreve getiren bütün kesimlerin amaçlarına uygun düzenlemeler yapmaya yöneldi. Her kesimi memnun edecek yasalar çıkararak bu konuda önemli adımlar attı.

Dış politikada ise henüz II Dünya savaşı bitmeden Sovyet Rusya Türkiye üzerinde ki baskı ve tehdidini açığa vurdu. Türkiye Sovyet Rusya'ya karşı tek parti döneminde önlem almış olsa da asıl sorun DP döneminde 1952 'de NATO'ya girmekle çözüldü. DP iktidarının ilk yıllarında patlak veren Kore Savaşına Türkiye'nin asker göndermesi Batının desteğinin sağladı. Bunun sonucunda Türkiye 1952'de NATO'ya girdi. Böylece hem Batı'nın desteği alındı, hem de Sovyet tehdidi bertaraf edilmiş oldu. Yine bu dönemde Ortadoğu ve Balkanlarda gerçekleştirilen Balkan ve Bağdat Paktları'nın kurulmasına öncülük ve aracılık eden Türkiye hem iç hem de dış sahada önem kazandı. Türkiye söz konusu paktlara girerek artan Sovyet tehdidi karşısında dış güvenliğini sağlamayı amaçladı, bunda da başarılı oldu. Bu konuda Yozgat basını da hükümet yanlısı bir politika sergiledi. Yapılanlar basında ilk sayfalarda yer aldı. Yozgat basını NATO'ya girişimiz, Bağdat Paktı, Balkan Paktı, Türk-Amerikan münasebetlerine geniş yer verdi. Bu konularda iktidarı destekledi.

Bu dönemin en önemli meselelerinde birisi de Kıbrıs Meselesi oldu. Demokrat Parti iktidarı başta meseleye çok fazla eğilmese de sonradan konuyu ülke meselesi haline getirdi. Bu konuda muhalefet ve basında iktidarı destekledi. Yozgat basını da bu konuda iktidara desteğini açıkça ortaya koydu. Yozgat basınında Kıbrıs meselesi en çok yer alan konuların başında geldi. Yunanlılara ve Rumlara yönelik eleştiriler Yozgat basınında ilk sırada oldu. Demokrat Partinin Kıbrıs konusunda iktidarının ilk evresinde izlediği politika da zorunlu olarak sonraki evrede değişiklik yaparak sorunun çözümünü sağladı. Kıbrıs konusunda bu dönemde (1950-1960) yaşanan en önemli olaylardan biride 6/7 Eylül olaylarıdır. 6 Eylül 1955'te Mustafa Kemal Atatürk'ün Selanik'teki evine bomba atıldığı yönünde çıkan haberler üzerine galeyana gelen bir grup tarafından çıkan olaylarda, Rumlara ait birtakım yerler zarar gördü. Yaşanan olaylar sona erdirildi; ancak bu iktidar açısından önemli sıkıntıları da beraberinde getirdi.

1954 yılı sonrası ise artık Demokrat parti'ye karşı muhalefet sertleşmeye başladı. Muhalefetin yanı sıra basınında desteğini kaybetmeye başlayan DP gün geçtikçe politikalarını katılaştırdı. Buna karşılık muhalefet de iktidara karşı tutumunu sertleştirerek eleştirilere artırdı. DP ile üniversite, basın ve aydın arasında karşıtlık oluştu. DP buna karşılık kendi yanında yer alan çevrelere ise yaklaştı. Yozgat basını yaşananlar karşısında tutumunu DP yana kullandı. Basın çevrelerinden bir kısmı DP'ye yönelik eleştirilerde bulunurken Yozgat basını önceki dönemlerde olduğu gibi iktidar yanlısı politikalarını sürdürdü.

Demokrat Parti'nin üçüncü ve son dönemi olan 1957-1960 dönemine gelindiğinde ise artık iktidar ve muhalifler arasında ipler kopma noktasına geldi. 1957'de seçimleri kazanan DP son kez hükümeti kurdu. Ancak artık ülke içinde hava oldukça sertleşmişti. Muhalefet iktidara yönelik eleştirileri sertleştirirken, iktidarda muhalefete yönelik tedbirler alma yoluna gitti. İktidara ilk evrelerinde önemli ölçüde basının desteğini arkasına alan DP artık basın desteğini de kaybetti. Yeni dönemde ekonomik anlamda yaşanan sıkıntılar karşısında yetersiz kalan DP eleştirilerin odağı haline geldi.

Irak'ta 14 Temmuz 1958'de yapılan darbe ile ordunun yönetime el koyması Adnan Menderes hükümetinin de endişelenmesine neden oldu. Bu nedenle potansiyel bir tehlike olarak görülen CHP ve basın üzerindeki baskıların artmasıyla birlikte oluşan muhalefeti susturmak için iktidar çeşitli yasalar, tasarılar hazırlayarak muhalefeti susturma yolunu seçti. Muhalefet ise artık olayın boyutunu değiştirerek ülke içinde gezilere çıktı. Muhalefetin bu hareketi beraberinde olayları da getirdi. Uşak, Kayseri olaylarının ardından iktidarın çıkan olayları incelemek için Tahkikat Komisyonu kurulması kararının ardından İstanbul ve Ankara çıkan olayları iktidarın sonunu getirdi. DP iktidarının sonunu hazırlayan gelişmelerin en önemlisi kuşkusuz 18 Nisan 1960'ta Tahkikat Komisyonunun kurulması oldu. Başta CHP olmak üzere meclis içi ve dışı tüm muhalefeti susturmayı hedefleyen DP Tahkikat Komisyonunu kurarak sorunları çözemediği gibi üniversite öğrencilerinin sokağa dökülmesine de neden oldu. Nisan ve Mayıs aylarında yaşanan örgenci olayları, 21 Mayıs'ta Ankara'da Harp Okulu öğrencilerinin yapmış olduğu yürüyüşle de verilen mesajın iktidar tarafından anlaşılamamasından kısa bir süre sonra da ordu içinde oluşan cunta yönetimi 27 Mayıs 1960'ta gerçekleştirilen bir askeri darbe sonucu DP iktidarına son verildi.

Yozgat basınına baktığımızda ise basının duruşu kanunlar ve mevcut iktidarın tutumunun belirlediğini görmekteyiz. Dönemlere baktığımızda basının tek parti döneminde basına yönelik çıkarılan basını kısıtlayıcı kanunlar sebebiyle İsmet İnönü yanlısı bir politika izlerken, 1950 seçimleriyle birlikte bu anlayışını değiştirerek Demokrat Parti yanlısı bir politika yolunu seçti. 14 Mayıs 1950 seçimleriyle DP'nin iktidara gelmesiyle Türkçe okunan ezanın tekrar Arapça olarak okunması yönündeki tutumu Yozgat basınının iktidara bakış açısını da etkiledi. Muhafazakâr bir bölge olan Yozgat, basın konusunda da iktidar yanlısı tutumunu 27 Mayıs 1960 kadar devam ettirdi. DP iktidarı döneminde Yozgat basınında iktidara yönelik eleştiriler çok fazla yer almadı. Darbe sonrası ise Yozgat basını olabildiğine Demokrat Parti karşıtı bir tutum içine girdi. Bunun ise darbe sonrası Yozgat basınında yer alan başlıklardan açıkça görmekteyiz. Görülmektedir ki Yozgat basını Demokrat Parti aleyhinde bir tutum sergileme yolunu tercih etmemekle birlikte, geleneksel iktidar-basın ilişkisini yansıtan bir tutum ortaya koymuş oldu.

EKLER

EK 1. DÖRTLÜ TAKRİR (7 Haziran 1945)

CHP Meclis Grubu Yüksek Başkanlığına

Daha ilk kurulusundan beri Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin en esaslı umdesini teşkil eden demokrasi prensiplerine inanmış ve Türk milletinin ancak bu prensiplerin tamamıyla tatbiki sayesinde refah ve saadete kavuşacağı kanaatine bağlanmış olan vatandaşların bütün memlekette ve bilhassa partimiz mensupları arasında en büyük ekseriyeti teşkil ettikleri şüphesizdir. İşte bu kanaatledir ki, milletçe özlenen bu amacın gerçekleşmesi için lüzumlu gördüğümüz tedbirleri partimizin Meclis Gurubuna arz ve teklif etmeyi borç bildik.

Atatürk'ün ölmez adına bağlı olan mukaddes Kurtuluş Savaşımızdan doğan Türkiye Cumhuriyeti, ilk Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ile dünyanın belki en Demokratik Anayasasını meydana getirmiş ve bu sayede gerek ferdi hürriyetleri, gerek milli murakabeyi en geniş surette sağlamak imkânı vermiştir.

Memleketi, Ortaçağ'dan kalma bir takım zararlı müesseselerden koruyabilmek ve irticaı kırmak maksadıyla, 1925'den sonraki yıllarda siyasi hürriyetlerin bazı takyitlere uğratıldığını, biliyoruz. Lakin Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun demokratik ruhuna daima sadık kalmış ve Cumhuriyet Kurucusu Büyük Atatürk'ün, bunu temamı ile demokratik bir sekle ulaştırmak idealinden ölünceye kadar ayrılmamıştır.

Burada izahına lüzum görmediğimiz türlü sebeplerden dolayı muvaffakiyetsizlikle neticelenen Serbest Fırka tecrübesi bu maksatla yapılmış hareketti. Bu talihsiz tecrübenin uyandırdığı tepkiler neticesinde siyasi hürriyetlerin yeni bir takım tehditlere uğratıldığı inkâr edilemez. Bununla beraber, Cumhuriyet idaresinin her şeye rağmen demokratik tekâmül yolunda ilerlemek istediğini gösteren teşebbüsler de vardır. Büyük Millet Meclisi seçimlerinde müstakil mebuslara gittikçe daha artacak bir nispette yer ayrılması tecrübesini, buna bir delil olarak zikredebiliriz.

İkinci Dünya Savasının belirmeye başlamasını ve harp tehlikesinin memleketimizi daimi bir tehdit altında bulundurması, pek tabii olarak siyasi hürriyetleri bir kat daha tahdide sebep olmuş ve bu suretle Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun demokratik ruhundan biraz daha uzaklaştırılmıştır. Gerçi Cumhuriyet Halk Partisi içinde müstakil bir grup teşkili, milli murakabe isinin daha esaslı bir şekilde sağlanması ve

tek parti usulünden doğan zararların karşılanması yolunda bir tecrübe olmakla beraber, kurulusundaki gayri tabilik sebebiyle bundan da müspet bir netice alınamadığını görüyoruz.

Bütün dünyada hürriyet ve demokrasi cereyanlarının tam bir zafer kazandığı, demokratik hürriyetlere riayet prensibinin milletlerarası teminata bağlanmak üzere bulunduğu su günlerde memleketimizde de, Cumhurbaşkanından en küçüğüne kadar bütün milletin aynı demokratik ülküleri taşıdığından hiç şüphe edilemez.

Uzun asırlardan beri müstakil bir devlet olarak yasayan Türkiye'de, hatta okuyup yazma bilmeyen vatandaşların bile siyasi hürriyetlerini şuurlu kullanacak bir seviyede bulundukları inkâr edilemez bir hakikattir.

Okuyup yazma bilmeyen köylüler arasında bile dünyanın en değerli idare ve siyaset adamları yetiştirmiş olan Milletimizin, bilhassa Cumhuriyet idaresinin kurulusundan beri yapılan büyük hamleler neticesinde, bundan yirmi yıl evveline nispetle çok daha yüksek bir seviyeye erişmiş bulunduğu övünülecek bir gerçektir.

İşte, bir taraftan, iç hayatımızdaki bu mesut tekâmülün yarattığı siyasi olgunluk, diğer taraftan, bugünkü medeniyet dünyasının umumi şartları daha ilk Teşkilat-ı Esasiye kanununuzda hâkim olan demokratik ruhu bu günkü siyasi hayat ve teşkilatımızda kuvvetle tecelli ettirmek zamanı geldiği kanaatine bizi sevk etmiş bulunuyor. Bunun bir an evvel gerçekleşmesi yönündeki düşüncelerimizi şöyle hülasa ediyoruz:

1. Milli hâkimiyetin en tabii neticesi ve aynı zamanda dayanağı olan Meclis murakabesini, Anayasamızın yalnız sekline değil, ruhuna da tamamıyla uygun olarak tecellisini sağlayacak tedbirlerin aranması.

2. Yurttaşların siyasi hak ve hürriyetlerinin, daha ilk Teşkilat-t Esasiye Kanunumuzun gerektirdiği kullanılabilme imkânlarının sağlanması.

3. Bütün Parti çalışmalarının, yukarıdaki esaslara tamamıyla uygun bir şekilde yeni bastan tanzimi.

Muhterem milletvekili arkadaşlarımızın yüksek tasviplerine sunduğumuz bu teklifimizle, daha ilk kurulusundan beri hâkimiyet gayesine erişmeyi, onu gerçekleştirmeyi hedef tutan Cumhuriyet Halk Partisi'nin ve bütün Türk milletinin yüksek arzularına tercüman olduğumuza, Atatürk'ün idealine sadık kaldığımıza tamamı ile inanmış bulunuyoruz.

Cumhurbaşkanımızın 19 Mayıs 1945 tarihli nutuklarında: ―Siyaset ve fikir hayatımızda demokrasi prensiplerinin daha geniş bir ölçüde hüküm süreceği‖ hakkındaki ifadeleri, bu teklifimizin vakitsiz ve yersiz olmadığı hakkındaki inancımızı büsbütün kuvvetlendirmiştir.

Milletimizin bütün kuvvet ve ifadesini temsil eden Büyük Millet Meclisi Parti Grubu arkadaşlarımızın, Türkiye Cumhuriyeti'ne Türk milletine dünya demokrasileri arasında şerefli bir mevki sağlayacak olan bu teklifi, kendi öz düşüncelerinin bir ifadesi gibi telakki edeceklerinden asla şüphe etmediğimizi bir defa daha tekrar eder ve bu takririmizin açık oturumda müzakeresini saygılarımızla rica eyleriz.[520]

İzmir	**Kars**	**İçel**	**Aydın**
Celal Bayar	Fuat Köprülü	Refik Koraltan	Adnan Menderes

[520] Mustafa Albayrak,(2004), Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti(1946-1960), Phoenix Yayınları, Ankara: s.597-598.

EK 2. HÜRRİYET MİSAKI (7 OCAK 1947)

Yüksek heyetimiz dört maddeyi ihtiva eden takririn incelenmesini ana meseleler diye adlandırarak ve diğer dilekler ve meselelerden ayırmak suretiyle hususi bir heyete atfederek ayrıca seçtiği komisyonumuza havale etmiştir. Bu takririn ana meseleler diye ayrılmasının ve adlandırılmasının çok yerinde olduğunu bildirmekle söze başlayalım. Dört maddelik bu takrire dikkat edilecek olursa, bütün olarak mütalaayı icap ettirecek ve birbirine bağlı ve birbiri içinde bulunan meseleleri ihtiva ettiği kolayca görülebilir. Filhakika takririn ihtiva ettiği maddeler anayasaya aykırı kanunlar, idare cihazı karsısında partimizin durumu, seçim kanununun değiştirilmesi ve Demokrat Parti Meclis Grubunun durumu gibi meseleler olduğuna göre bunların birinin halli diğerinin halline bağlı ve müessir olduğu açıktır. Bu takririn verilmesini icap ettiren sebepler olarak kısaca, partimizin kurulusundan beri karsılaştığı gayri tabii Şartlar gösterilebilir. Bunlar üzerinde partimiz genel başkanının açılış konuşmasında da ehemmiyetle durulmuştur. Kanunlar arasında Anayasa'nın ruhuna ve metnine aykırı olan kanun hükümlerinin mevcut olduğuna ve bunların vatandaş hak ve hürriyetlerini baskı altında bulundurmakta ve milli iradenin serbestçe tecellisine engel teşkil etmekte olduklarına şüphe yoktur. İdare cihazının tek partili devrede olduğu gibi kayıtsız şartsız iktidar partisi emrinde çalışmakta devam ettiği ve partimizin kurulmasını önlemeğe, geciktirmeğe ve partimiz mensupları ile partimize taraflar olan vatandaşlar üzerinde her türlü tazyiklere tevessül ettiği, kurulusundan beri partimizin muhtelif faaliyetlerinde vazifeler almış olan sizlerce de gayet iyi bilinmektedir.

Devlet faaliyet ve idaresine milletçe el konmamasına ve topluluk hayatımızda millet murakabesinin bir türlü tahakkuk ve bir kelime ile millet hâkimiyetinin teessüs edememesine baslıca amil olan vatandasın reyini kullanırken her türlü tesirden azade olarak vicdanının emrettiği gibi reyini kullanabilmesi ve kullandığı reyin de emniyet altında bulunması ve amme vicdanının buna inanması şartlarının temin edilememesine sebep olan seçim kanununun değiştirilmesinin bütün milleti alakalandıran bir mesele haline geldiğini takdir etmeyen kalmadığı gibi taşıdığımız temsil sıfatı dolayısıyla hepiniz bu meselenin halini basta gelen bir vazife olarak deruhte etmiş bulunuyorsunuz. Grubumuzun Meclisteki durumuna gelince: Tek parti zihniyetinin devam etmekte olmasının türlü tecellileri, bilhassa milletvekili seçimlerinin malûm şartlar altında cereyan etmiş olması neticesi olarak grubumuzun Meclisteki durumunun nezaket ve

ciddiyet arz etmekte olduğu hiç kimsenin gözünden kaçmayacak açıklıktadır. Son günlerde grubumuzun Meclisi terk etmek mecburiyetinde kalması bu halin yeni bir delilini teşkil etmektedir ki, yüksek heyetinizin henüz bu hadisenin tesir ve teessürü altında bulunduğunu da bugüne kadar devam eden idare cihazının vatandaşları ve muhtelif partileri tesir altına alabilmesi anayasanın ruhuna ve metnine aykırı olan bir takım kanuni hükümlerin meriyette bulunmasına; vatandaşlar ve muhtelif partiler üzerindeki böyle bir baskının ise; seçimlerde vatandaş iradesinin serbest tecelli edememesine, reylerin masum bulunmamasına sebep olduğu ve bunun ise doğrudan doğruya millet hâkimiyetinin tamamen tahakkuk edememesine ve hatta devletin kurulusuna kadar tesirler icrasına yol açtığı ve nihayet bütün bunların da partimizin grubunun Meclisteki vaziyetini ağırlaştırarak tehlikeler doğurduğu, reddine imkân bulunmayacak bir hakikat olarak ortada durmaktadır. Görülüyor ki takririn ihtiva ettiği meseleler tamamen birbirine bağlı ve birbirinin sebep ve neticesidir. Yüksek Heyetinizin Ana davlar diye adlandırdığı ve bir bütün teşkil eden bu meselelerin hal yolunun bulunması partimizin kuruluş maksatlarıyla doğrudan doğruya alakalı olduğu kadar Türk demokrasinin gerçekleşebilmesi için de halli mutlak zaruri meseleler olarak ortada durmaktadır. Kongremizin ruznamesine dâhil diğer meseleler bugün arz ettiğim manzara karsısında tali bir ehemmiyette kalmaktadır. Diğer tarafından yukarıda da temas ettiğimiz gibi kongre açılış nutkunda üç maddede ifade edilen ve her hangi bir partinin görüsü olmaktan ileri, milli vicdanda şuurlaşan davalar olarak ele alınan üç meseleyi hatırlatmak isteriz.

1- Vatandaş hak ve hürriyetlerini haleldar eder mahiyette olan ve Anayasamızın ruhuna ve metnine uymayan kanun hükümlerinin kaldırılması,

2- Vatandaş reyinin emniyet ve masuniyetini sağlamak ve milli hâkimiyet prensiplerini teminat altına almak maksatlarıyla seçim kanununda değişiklikler yapılması,

3- Devlet reisliği ile fiili parti reisliğinin bir zat uhdesinde birleşmemesi esasının kabulü. Kongre açılış nutkunun ve bin netice bu üç esasın yüksek heyetinizce tasvip edilmiş olması ve takrir muhteviyatının da bu meselelerle sıkı sıkıya bağlı ve hatta aynı mahiyet taşımakta bulunmasını bir defa daha müşahede etmek yerinde bir istir. Asıl kayda sayan olan nokta gene yukarda da temas ettiğimiz veçhile vilayetlerden gelen

delegelerin ekserisinin de komisyonumuza tevdi edilen takririn ihtiva ettiği dört meseleyi ele almış olmasıdır. Nitekim bu delillerin hemen hepsinde seçim kanununun vatandaş iradesinin serbest tecellisini, reylerin masuniyetini teminat altında bulunduracak şekilde tadilinin temini, Anayasaya uygun olmayan kanun hükümlerinin ortadan kaldırılması ve idare cihazının tarafsızlığından doğan ve bir arada mütalaası her vatandasın yüreğini sızlatan, endişeye düşüren idari tasarrufların nihayete ermesinin ilk şartı olmak bakımından da Devlet Reisliği ile fiili parti reisliğinin bir zatın uhdesinde birleşmemesinin kabulü milli hâkimiyet esasının zaruretleri olarak tespit edilmiş ve bu meseleler karsısında parti grubumuzun Meclisteki durumunun günün şartlarına göre mütalaa edilerek bu hususta bir karar alınması yüksek heyetinize bırakılmış bulunmaktadır. Bu itibarla komisyonumuz takririn ihtiva ettiği ilk üç mesele hakkında ayrıca bir mütalaa serdine lüzum görmeyerek üç günlük çalışmalarını parti meclis grubumuzun durumu üzerinde toplamıştır. Çok kısa bir zamanda yurdun her kösesinde, geniş ölçüde vatandaşların partimiz etrafında toplanmış olması ve bilhassa seçimlerde milyonlarca vatandasın reylerini partimiz lehinde kullanması ve seçimlerden sonra da cereyan eden hadiselerin ümit kırıcı ve üzücü olmalarına rağmen parti içinde çalışmalarına azimle devam etmesi ve bu azim kararını yüksek heyetimizle temsil edecek kadar bütün bir varlık meydana getirmesi elbette ve elbette muayyen milli maksatların elde edilebilmesi için yapılmış fedakârlıklardır. Grubumuzun Meclisteki faaliyetleri bu maksatlar istikametinde en küçük bir inkişaf elde edilmesi söyle dursun bilakis tek parti zihniyetinin bütün devlet faaliyetlerini tanzim edecek olan Büyük Millet Meclisi'nde de eskisi gibi hüküm sürmekte olduğu meydandadır.

Demokratik gelişmemizin uzun bir sürüncemeye düşmesi demek olan ve parti faaliyetlerimizin akamete uğraması gibi bir netice doğurabilecek bu hali daima göz önünde bulundurmak lazım gelmektedir. Doğuşundan beri her istikametteki faaliyetlerini kanunlara ve meşruiyet esaslarına göre devam ettirmekte olan, her hal ve karda daima bu yolda yürümek azminde olan partimizin, Meclis Grubumuz'un durumunu ciddiyetle ele alması bir zarurettir. Tek parti zihniyetinin milli vicdana mal olan meseleler karsısında gidiş istikametinde memleketin demokratik inkişafını sağlayacak mahiyette küçük belirtiler göstermemekte devam etmesi karsısında Grubumuzun Meclis'ten çekilmesi Partimiz için içtinabı mümkün olmayan tabii bir karar olacaktır. Partimiz kuruluş maksatlarını sürüncemeye ve sürüklenmeye bırakmak

suretiyle memleketimizde demokratik inkişafın gecikmesine göz yummak Demokrat Parti'nin asla kabul edemeyeceği bir neticedir. Bu sebeple böyle bir kararın devlet kurulusunda meydana getireceği akisler üzerinde durmayarak bu tarihi kararı almak Partimiz için zaruret olacaktır. Yüksek heyetimizin toplanmasıyla ve Parti faaliyetlerine el koymasıyla bir dönüm noktasına ulaşmış olan Partimiz Grubunun Meclisteki faaliyeti hakkında bugünden kati bir karar almayarak hadiselerin inkişafını bundan sonra da sıkı sıkıya takip ederek her yolda bir karar alması salahiyetini seçiminizle teşekkül edecek Genel idare Kuruluna vereceğimiz bu salâhiyet ve bu selhiyetin gerektiği zaman kullanılması keyfiyeti Parti Meclis Grubumuzu demokrasi aleyhindeki tecellilerine şahitlik etmek mevkiinde kalmak gibi bir durumdan kurtaracak ve yüksek heyetimizde tam ve kati ifadesini bulmuş olan Türk demokrasisi davasının mutlak gelişmesini temin yolundaki azim ve kararımızın bir ifadesini teşkil edecektir. Hadiselerin icap ettirdiği zaman karar almak üzere yüksek heyetimizin toplanabilmesindeki müşkülatın bu yetkinin Genel idare Kuruluna kayıtsız ve şartsız olarak verilmesi hususunda ayrı bir sebep teşkil ettiğini arz etmek isteriz. Karar yüksek heyetinizindir.[521]

[521] Mustafa Albayrak, (2004), Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti(1946-1960), Phoenix Yayınları, Ankara: ss.612-614.

EK 3. 12 TEMMUZ BEYANNAMESİ

"Hükümet Reisi ile ve muhalefet lideri ile son günlerde memleketin iç durumu üzerindeki konuşmalarımı ve bu hususta kanaatlerimi ve fikirlerimi söylemek zamanı gelmiçtir. 7 Haziran tarihinde, görüşmek için çağırdığım Bay Celal Bayar bana: Demokrat Parti'nin, idare mekanizmasının baskısı altında bulunduğunu beyan ve şikâyet etti. Haberdar ettiğim başbakan, aynı mevzuları daha evvel aralarında görüştüklerini hikâye ederek, böyle bir baskının olmadığını, idare mekanizmasının memleketin huzurunu bozacak mahiyette tahriklere karsı çok güç durumda kaldığını beyan eyledi. Bundan sonra, iki tarafı bir arada dinlemek için, 14 Haziran tarihli bulunmayı tanzim ettim. Başbakan ve yardımcısı Devlet Bakanı ile Demokrat Parti Başkanı hazır bulundular. İki taraf arasında karşılıklı tartışma içinde iki buçuk saat devam eden bu konuşma, bağladığı noktada bitti. Demokrat Parti Başkanı, partisinin baskı altında bulunduğu noktasında ısrar ve partisinin kanun dışı maksatlar ve ihtilal usulleri takip ettiğine dair ihtimalleri reddetti.

Hükümet reisi, mekanizmasının baskı yaptığı, iddiasını kabul edemeyeceğini ve Şikâyet vesikalarını takip ve tetkike hazır olduğunu tekrar söyledi ve muhalif partinin çalışma usullerini düzeltmesi lazım geldiği iddiasında kaldı. 17 Haziran tarihinde Bay Celal Bayar'ı tekrar kabul ettim; Bana vaziyeti arkadaşlarıyla görüştüğünü, benim durumuma karsı teşekkürle mütehassis olduklarını söyledikten sonra, baskı vardır kanaatinde olduklarını teyit etti. Bunun üzerine, iki defa görüştüğümü Başbakan, iktidar partisi ile muhalefet partisinin Büyük Meclisteki münasebetleri ve karşılıklı çalışmaları yolunda hayırlı terakkiler olduğunu takdirle söyledikten sonra, Biz de kendimize düsen vazifeleri sadakatle ifa edeceğiz. Size söz veriyorum! Dedi ve iki ay sonra, Büyük Meclis toplanıncaya kadar partileri münasebetlerinde itimadı artıran terakkiler olacağına ümidi kuvvetli olduğunu ilave etti.

Bu beyanatı Bayar'a 24 Haziran tarihinde naklettim. Bay Bayar bana fiili neticeye intizar edilmesi lazım geldiğini bildirdi. Bundan sonraki tartışmalar, muhalefet liderinin Sivas nutkunda ve hükümet reisinin 2 Temmuz tarihli beyanatında ve ondan sonraki karşılıklı cevaplarda görülmüştür. Vaziyet hülasa olunursa, iki taraf Şikâyet ve savunmasında ısrar etmiş ve şiddetli tartışmalar esnasında, karşılıklı iyi niyetlerin ifadesi olan, bazı tatmin edici parçalar hatırlarda kalmıştır. Siyasi havayı yumuşatan bir

iyilik olmak üzere, dertleri bilenlerin, kendilerinden, karsı tarafı teskin edici tedbirler alacakları ümidi uyanmıştır. Bunun dışında olarak durum, muhalefet partisinin liderinin: "fiili bir netice bekleme" seklinde ifade ettiği hükümde görüldü. Yani, bir başka türlü söylenirse, vaziyet karşılıklı iddialar bakımından düğüm halini muhafaza etmiştir. Şimdi ben bu düğümü çözmeğe çalışacağım. İki tarafın şikâyet ve müdafaalarının delillerini tafsil etmekte fayda görmüyorum. Zaten bunlar, umumi efkârca da kâfi miktarda bilinmektedir. Görüyorum ki, taraflardan hangisinin haksız veya hangisi daha evvel karsısındakini kırmaya başlamış olduğunu aramakta da fayda yoktur. Ben, idare mekanizmasının baskı yaptığını hükümet reisinin kabul etmemesini, böyle bir hareketi tasvip etmeyeceğini katiyetle beyan eylemesini, bir teminat ifadesi olarak aldım ve bunu Bay Bayar'a söyledim. Ben, muhalefet liderinin kanun dışı maksatlar ve metotlar isnadını reddetmesini, muhalif parti çalışması için şart olan kanun içinde kalmak esasının göz önünde tutulduğuna ve tutulacağına dair, tatmin edici bir teminat olarak kabul ettim ve Başbakana bunu söyledim. Her iki tarafla da yaptığım uzun konuşmalardan çıkardığım bu neticelere inanmak istiyorum ve inanıyorum. Bizi, bu inanışa getiren bugünkü durumu, memleketteki siyasi partilerin çalışıp gelişebileceğine, kati ümit veren en mühim merhale sayıyorum. Şimdiye kadar memlekette geçen iktidar-Muhalefet tecrübesinin muvaffak olmamasını, bir seneden beri geçirdiğimiz tecrübelere, onların dayanamamış ve bugünkü siyasi durumu elde edememiş olmalarında görüyorum. Benim kanaatimce, bir buçuk seneden beri geçirdiğimiz tecrübeler ağır ve bazen ümit kırıcı olmuştur. Ama gelecek için her türlü ümitleri haklı çıkaracak bir muvaffakiyet de temin edilmiştir. Bu durumu muhafaza etmek ve onun gelişmesini sağlamak, iktidar ve muhalefet partilerinin vazifeleri olmak lazım gelir.

Gelecek için tedbirler, benim kabul ettiğim gibi, şu noktadan hareket etmekle bulunabilir. Benim bu son dileğim, karşılıklı şikâyetleri için mübalağa payı ne olursa olsun, hakikat payı da vardır. İhtilalcı bir teşekkül değil, kanuni bir siyasi partinin metotlarıyla çalışan muhalif partinin, iktidar partisi şartları içinde çalışmasını temin etmek lazımdır. Bu zeminde ben, Devlet reisi olarak kendimi her iki partiye karsı müsavi derecede vazifeli görürüm.

İdare mekanizması, yanı vekillerimiz ve maiyetleri, bir seneden beri ağır bir tecrübe geçirmişlerdir. Öyle zamanlar oldu ki, memlekette hükümetin mevcut olup olmadığı bile şüphe götürür idi.

Sorumlu hükümetin, huzur ve asayiş vazifesi münakasa götürmez. Fakat meşru ve kanuni siyasi partilere karsı tarafsız, eşit muamele mecburiyeti, siyasi hayat emniyetinin

temel şartıdır. Bu arada siyasi partilere mensup olan veya görünen hususi maksat sahiplerinin şirretliklerini pervasız olarak tesirsiz bırakmak hususunda partilerin dikkat göstermeleri icap eder. Siyasi partilerin hangisi iş basına gelirse gelsin, onlar, idare mekanizmasında çalışanların haklarına ve itibarlarına karsı adaletli bir zihniyette olacaklarına inandıracaklardır.

Zannediyorum ki, hükümet reisi ile muhalefet lideri arasındaki son tartışmada, iki taraf, sebat ettikleri noktadan ayrılmak gayretine düşmeksizin, her iki tarafın bekledikleri şeyleri söylemiş ve temin etmiş oluyorum.

Vatandaşlarıma hükümet ile ve iktidar partisi ile muhalefet partisi arasında görüşme ve araya girme safhalarını olduğu gibi anlatmış olduğumu ümit ederim. Varmak istediğim netice, başlıca iki parti arasında temel şartın, yani, emniyetin yerleşmesidir. Bu emniyet, bir bakıma, memleketin emniyeti manasını taşıdığı için, gözümde çok ehemmiyetlidir. Muhalefet, teminat içinde yasayacak ve iktidarın kendisini ezmek niyetinde olmadığından müsterih olacaktır. İktidar, muhalefetin kanun haklarından başka bir şey düşünmediğinden müsterih bulunacaktır. Büyük vatandaş kitlesi ise, iktidarın su partinin veya öteki partinin elinde bulunması ihtimalini, vicdan rahatlığı ile düşünebilecektir. Bu neticeye varmak için karsılaştığım güçlükler, çok zaman, yalnız ruhi mahiyette olan amillerdir.

Bu güçlükleri yenmek için, siyasi hayatımızı idare eden iktidardaki ve muhalefetteki liderlerin samimi yardımlarını isterim. Bu beyanatımı, nesrinden önce, Başbakan ile muhalefet lideri görmüşlerdir.[522]

[522] Mustafa Albayrak,(2004), *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti(1946-1960)*, Phoenix Yayınları, Ankara: ss.615-617.

EK 4. İNCELENEN GAZETELERİN BİRİNCİ SAYFA ÖRNEKLERİ

KURAĞI
Yozgat - Ankara yolunda
İL BASIMEVİ
Halka yararlı yazılara Sayfalarımız açıktır
Yayınlanmayan yazılar geri verilmez.

Cumartesi
20
MAYIS : 1950
Sene 29 - No. 1311
Fiatı (10) Kuruş

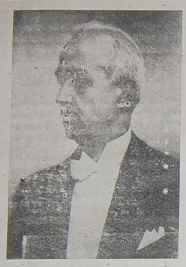
YOZGAT
HAFTALIK İL GAZETESİ

İLÂN ŞARTLARI
Birinci sahifede satırı 50 kuruş
İkinci " " 40 "
Üçüncü " " 30 "
Dördüncü " " 25 "
ABONE BEDELİ
Yıllığı 5 Lira
Altı aylığı 2,5 Liradır.
Günü geçen gazete 25 kuruştur.

Milletvekilleri seçimi

Seçim mutlak bir sükûn, tam bir hürriyet havası içinde devam etti. Seçimi D. P. adaylarından 6 sı, birini C. H. P. den Avni Doğan kazandı.

Milletvekilleri seçimleri için İlimizde mevcut partiler tarafından başlıyan propaganda çalışmaları hararetle devam ettikten, bu çalışmalar İlimizin en ufak köyüne kadar teşmil olunduktan sonra Milletvekilleri seçim kanununun tayin ettiği müddet sonunda, yani seçim günü olan pazar gününden üç gün evvel durdu. Son üç gün içindeki çalışmalar, partilerin aday puslası tevziine münhasır bulunmakta idi.

Türk Demekrasisinin kökleşmesinde büyük hizmetli geçen Sayın İsmet İNÖNÜ

48 saat evvel sandık başkanları memur edildikleri köy ve mahallelere giderek gizli oy için gerekli yerleri hazırlamış, seçim sahasını tahdit ederek pazar günü yapılması mukarrer umumi seçimlerde vazife görmek üzere intizara geçmiş bulunuyorlardı.

Pazar günü sabahleyin saat 8 de sandıklar açılmış, vatandaşlar oylarını kullanmak üzere hemen hemen aynı saatte sandık başlarında toplanmışlardı Hava bulutlu, serin bir hava, tam bir hürriyet ve mutlak bir sükûn içinde oylar sandıklara atılmağa başlamıştı. Oy verme müddeti içinde bazı sandık başlarında yapılan ufak tefek dedikodulardan başka kayde şayan, kanuna aykırı bir hareket olmadan seçim devam ediyor, herkes oy hakkını kullanmak için seçim sandıkları önünde sıra bekliyordu. Oy vermek hususunda evvelce görülen ihmal ve teseyyüp, yerini oy hakkını kullanmak arzusuna terkeylediği bariz bir surette göze çarpıyordu. Nitekim bir çok köylerde seçmenlerin tamamının, şehir ve kasabalarda ise büyük bir kısmının oylarını kullanmış oldukları görülmekte idi. Oyların tasnifi esnasında iştirâk nisbetinin % 85 şi geçtiği anlaşıldı.

Saat 17 de sandıklar açılmış, açık olarak tasnif başlamıştı. Bazı köyler kanuni müddan evvel seçmenler tarafından tamamen oy kullanmış olmasından, bazı köylerde ise oy kullanmamış olanların pek mahdut olduğu, bunlarında köylerinde bulunmadıkları söylendiği için, sandıklar açılmış ve tasnif yapılmış olduğundan saat 18 den itibaren sağdan soldan seçim neticesini bildiren husui haberler alınmağa başlamıştı.

İlce seçim kurulları bütün gece sandıklardan gelecek mazbataları beklemiş, gece yarısından sonra alınan haberler Demokrat Parti adaylarının seçimi kazandıkları anlaşılmıştır.

İlce tasnifleri, bazı köylere ait mazbataların geç gelmiş olması yüzünden geri kalmış, nihayet seçimlerin sonu perşembe günü akşam üzeri kat'iyetle belli olmuştur. Bu sonuca göre Demokrat Parti adaylarından Niyazi Ünal 77210, Faik Erbaş 73048, Haşim Tatlıoğlu 70607, Yusuf Karslıoğlu 69326, Fuat Nizamoğlu 69100, Hasan Üçöz 69478 ve C. H. P. adaylarından Avni Doğan da 57029 oy alarak Milletvekili olmuşlardır. Perşembe günü akşam üzeri İl seçim kurulu seçim sonucunu Adalet Bakanlığındaki yüksek seçim kuruluna telgrafla bildirmiş Vilâyet tarafından da geceleyin çıkarılan tebliğ ile bu netiyce halka ilân olunmuştur.

Demokrat Parti Milletvekilleri perşembe günü Vilâyeti, daire Başkanlarını, şehirde mevcut parti mensuplarını ziyaret ederek veda etmişlerdir.

Aldığımız bilgiye göre Valimiz Sayın İhsan Sabri ÇAĞLIYANGİL D. P. Merkezinde yeni Milletvekillerini tebrik ederek kendilerine muvaffakiyet temenni etmiş, Demokrat Parti Milletvekilleri de C.H. Partisine gelerek vedâ nezaketinde bulunmuşlardır.

C. H. P. Milletvekili Avni Doğan'a ait mazbatayı Belediye Başkanı Fevzi Ayan almış, kendisine teslim etmek üzere Ankara'ya hareket etmiştir.

İktidar Değişirken!...

14 Mayıs pazar günü yapılmış olan Milletvekili seçimleri hemen bütün yurtda büyük bir sürpriz ile sona erdi. 27 sene iktidarı elinde tutan ve son seçimlerde yine iktidarı kazanacağı hususunda büyük bir emniyet taşıyan iktidar partisinde, 487 Milletvekilliğinden 430 za varacak nisbette kahir bir ekseriyeti elde eeeceği tahmin olunmayan muhalefet partisi de seçimlerin sonuna bu hayret havası içinde ulaşmışlardır. Ne olursa olsun bu günün realitesi Demokrat partinin muzafferiyeti, iktidar partisinin de mağlubiyetidir. Biz bu gün iktidar partisinin hangi sebeplerin tesiri altında bu yenilgi ile karşı karşıya kaldığını, muhalefet partisinin de bu büyük zaferi ne gibi faktörlerle kazandığını tetkik ve münakaşa edecek değiliz. Bu, nihayet her iki parti liderleri ile, onların teşkilâtını alâkadar eden bir mevzudur.

27 sene gibi rubu asrı tecavüz eden bir müddet zarfında iktidarı elinde tutan C. H. Partisi Büyük Atatürk'ün dahiyane sevk ve idaresi altında tahakkuk ettirdiği inkılâbların millet kalbinde yerleştiğine, Aziz Cumhuriyetimizi Türk gençliğine mukadder bir armağan olarak müdafaa edeceğine katiyen kani olduktan sonra, onun en yakın mesai arkadaşı olan Sayın İsmet İnönü'garp demokrat milletleri safında yer tutan Türkiye Cumhuriyetinin tek partili bir idare sisteminden artık ayrılarak, demokratik esaslara aygun idari bir nehcin memlekette yerleştiğini görmeği kendisi ve büyük Türk milleti için kutsal bir ide, bir ülkü olarak kabul etmiş ve milletçe çalışılarak 945 senesinde tek partili bir rejimden çok partili bir rejime, iki dereceli bir seçim usulünden tek dereceli bir usule geçilmiştir.

1946 Kurultayı esnasında Büyük İnönü, Kurultaya iştirâk eden C. H. P. delegelerine açık ve kat'i bir lisanla, tuttuğu yoldan aslâ dönmiyeceğini, bir gün iktidarı kaybettiğini görmeğe bile razi olduğunu, hali hayatında başka bir şahsiyeti Cumhur Başkanlığında görmek kendisi için memnuniyet verici bir netice olacağını, muhalefette kaldığı zaman partisinin başında, ağır başlı olarak, büyük tolerans göstererek çalışacağını, bir gün yine partisinin iktidarı kavuşacağından emin olduğunu söylediğini, onun sofrasında hazır bulunan delegeler pek iyi hatırlarlar. Bu bakımdan C. H. Partisinin fütur getirmeksizin muhalefet rölünü hakkiyle ifa edeceği anlaşılmaktadır. Diğer taraftan Demokrat parti mensuplarının zafer sarhoşluğuna kapılmıyarak kaybedenlerle kazananların aynı millet efradından olduklarını daima hatırda tutup kardeşlik hisleriyle meşbu bir halde yan yana yaşaması, kaybedenleri incitmekten, onlara karşı her hangi bir gösteriden, yurd içinde nahoş bir hava yaratmaktan sakınmaları, çirkin feci hadiselere meydan vermemeleri demokrasimizin temel şartıdır. Birecikte vukua geldiğini büyük esefle öğrendiğimiz feci katillerin, yurdun başka bölgelerinde vukuuna meydan verilmemesi, yolundaki iktidar partisi Lideri Sayın Celâl Bayar'ın parti teşkilâtına yaptığı tamim, bütün millete karşı neşrettiği beyanname den büyük bir memnunluk, derin bir haz duyuyoruz.

Dünyanın siyasi buhran içinde bulunduğu şu günlerde iktidarı alan Demokrat partiye harici siyasette tamamen muzahir olacağında aslâ şüphemiz olmıyan dünkü iktidar ve bu günkü muhalefet partisinin ve onun genel Başkanı Sayın İsmet İnönü'nün, garp âleminin bile takdirine mazhar olan, demokrasinin memlekette yerleşmesi hususundaki mesbuk hizmetlerini burada şükranla kaydederken, yeni iktidar partisine iç ve dış politikada samimen muvaffakiyet temenni ediyoruz.

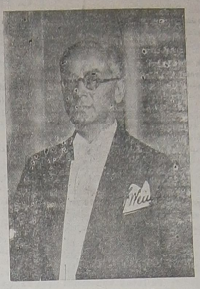
sss

Sayın Celâl Bayar, Cumhurbaşkanlığı; Sayın Refik Koraltan T. B. M. M. Başkanlığı adayı seçildiler

D. P. Meclis Grubu Başkanlığından:

Demokrat Parti Meclis Grubu bu gün saat 14 de Türkiye Büyük Millet Meclisinde Demokrat Parti Başkanı Celâl Bayar'ın reisliğinde toplanmıştır.

Başkan Celâl Bayar halkımızın seçimlerde liyakatını ve siyasi rüştünü öğdükten ve serbest bir seçimde milletin hakiki itimadını kazanan Milletvekillerinin memlekete karşı vazifelerinin chemmiyetini tebarüz ettirdikten ve Demokrat Milletvekillerini selâmladıktan sonra gündemdeki seçimlere başlanmıştır. Neticede Cumhurbaşkanlığı adaylığına Celâl Bayar seçilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına İçel milletvekili Refik Koraltan Başkan vekilliklerine Bursa Milletvekili Hulûsi Köymen ve Balıkesir Milletvekili Sıdkı Yırcalı, idare üyeliklerine Kütahya Milletvekili İhsan Şerif Özgen ve Kayseri Milletvekili Kâmil Gündeç, Başkanlık divanı kâtipliklerine Eskişehir Milletvekili Hasan Polatkan ve Konya Milletvekili Umran Nazif ve İstanbul Milletvekili Firuzan Tekil ve Manisa Milletvekili Muzaffer Kurbanoğlu aday seçilmişlerdir. Cumhur Başkanlığı adaylığına seçilen Celâl Bayar gruba teşekkür ederek ana yasanın bu günkü hükümleri dairesinde Devlet reisliği vazifesini iyi ve muntazam nümunesini vermeğe sevgi i milletimize minnet borcunu ödemeğe çalışacağına itimat edilmesini rica etmiştir.

Cumhurbaşkanı Adayı Sayın Celâl BAYAR

D. P. nin Beyannamesi

Demokrat parti tarafından dün şu beyanname neşredilmiştir.

" Milletvekilliği seçimleri neticelerinin kati olarak belli olduğu şu anlarda reyini büyük bir olgunlukla kullanmış olan aziz Türk Milletine şükranlarımızı arz etmeyi şerefli bir vazife biliriz.

Demokrat parti derühte etmek üzere bulunduğu vazifenin mesuliyetini. mazhar olduğu bu sevgi ve itimadın büyüklüğü ile mütenasip olarak hissetmektedir.

Demokratik sistemin memleketimizde tesisini gaye edinen partimiz iktidar değişmesinin vatandaşlar arasında hiç bir suretle huzursuzluk sebebi teşkil etmemesine büyük dikkat atfetmektedir. Partiler arasında ayni milletin evlâtları olmanın ve müşterek yurtta kader birliği yapmış bulunmanın icaplarına göre hareket etmeği ve siyasi fikir. ve kanaat ayrılıkları ne olursa olsun bütün vatandaşlar arasında sevgi ve güveni hâkim kılmak suretiyle hakiki milli birliği bir hürriyet nizamı içinde tahakkuk ettirmeyi memleketi idare mesuliyetinin ilk ve zaruri şartı olarak kabul ediyoruz.

1950 seçimleri milli iradenin serbesçe tecelli edebilmesini temin edecek şartlar altında cereyan etmiştir. Bunda partimizin kuruluşundanberi takip edegeldiği dürüst anlayışlı ve vakarlı politikanın ve bu yürden edilmiştir. İtimadına mazhar oluşunun ne kadar büyük tesiri bulunduğu şüphe götürmez bir hakikattir. Bununla beraber Halk partisinin nihayet kaderini millet idaresine terk etmiş olmasının ayrıca mühim tesiri olduğunu da kaydetmek yerinde olur. İktidarda tek başına hâkim olmak üzere kurulmuş ve iktidarı bu zihniyetle elde bulundurmuş olan bir partinin sonunda bu karara varmış olmasını memleket hesabına büyük bir memnunlukla karşılamaktayız.

Azlıkda kalan siyasi fikir ve kanaatların muhalefet kadroları içinde kendilerini kanunların kati teminatı altında hissetmeleri hususunda partimiz elden gelen hiç bir gayreti esirgemiyecektir.

Bu esasların tatbika konulabilmesinde ve millet idaresine dayanan bir idarenin bütün nimetlerinden memleketin faydalanabilmesi gayesinin gerçekleşmesinden ve pek yakında istinadımız aziz Türk Milletinin devamlı müzahareti olacaktır. "

Sayın Bayar'ın tamimi

Demokrat parti Başkanı Celâl Bayar'ın imzasiyle bütün D. P. teşkilâtına son esef verici haberler üzerine şu telgraf gönderilmiştir.

" — Seçimlerin muvaffakiyetle neticelenmesi üzerine bazı yerlerde şenlik veya nümayiş tertibi yüzünden vukular çıktığını esefle haber alıyoruz. Sükûnun muhafaza edilmesi ve kanuna aykırı hiç bir harekette bulunulmaması en büyük vazifemizdir. Diğer partilere karşı saygı göstermesi ve vatandaşlar arasında sevginin muhafazası partimizin şiarıdır. Bu cihetlerin bütün teşkilâtımıza chemmiyetle ve süratle tamiminii rica ederim.

Milletvekillerimiz Ankara'ya gitti

Meclis Grubu toplantısına iştirâk etmek üzere şehrimizde bulunan Milletvekillerimizden Niyazi Ünal, Faik Erbaş, Haşim Tatlıoğlu, Yusuf Karslıoğlu, Fuat Nizamoğlu, Hasan Üçöz geçen Cuma Ankaraya gitmişler ve kalrbalık bir halk kitlesi tarafından uğurlanmışlardır.

19 Mayıs

Birinci cihan harbi, Osmanlı devletinin de ittifakına girdiği Almanya ve müttefiklerinin mağlubiyetiyle sona ermiş, aziz yurdumuz, yer yer galip devletler tarafından işgal altına alınmış, Türk ordusu silâhlarından tecrit edilmiş Osmanlı Padişahları Türk milletini kendi mukadderatı ile baş başa terkederek kendi taht ve taçlarının muhafazası endişesine düşmüş, düşman kuvvetlerinin istilâ altında bulunan yerlerde yangınlar, ırız ve namusa tecavüzler başlamıştı. Tarih boyunca istiklâl ve şeref ile yaşıyan Türk milletinin geleceği karanlık, kalplerde ümitler kırıktı. Bütün millet kurtuluş çaresini aramakta, fakat bu hususta ümit verici bir ışık onun yolunu aydınlatamamakta idi.

İşte bu karanlık ve meyus günlerimizde Türkün asil sinesinde doğan Mustafa Kemal 31 sene evvel 19 mayısta Türk milletini başına kadar geldiği uçurumdan kurtarmak, ona yeni bir hayat, sağlam bir istikbal sağlamak, Türk vatanını kirli düşman çizmelerinden, Türk namusunu düşmanın kanlı tırnaklarından korumak için Samsuna ayak basmıştı.

Hürriyet ve istiklâl aşkı, fedakâr ve vefakâr Türk milleti kendi sinesinden doğan bu eşsiz kahraman ve büyük dahinin etrafında bir hale gibi toplanmış, asil kanından aldığı kuvvet ve kudretle silâhına sarılmış, üç sene gibi bir müddet içinde asrın en modern silâhlariyle teçhiz edilmiş, istilâ kuvvetlerini hudutları dışına atmış, vatan, istiklâl ve namusunu kurtarmış, ferdi hakimiyeti, istibdadı yıkmış, milli iradeye dayanan bir hükümet kurmuş, asırlara sığmıyan inkılâplar başarmış, bunu millete mal etmiş, kalplere, ruhlara yerleştirmiştir.

19 Mayıs istiklâl mücadelesinin başladığı gündür. 19 Mayıs Türk inkılâbı, Türk demokrasisinin başlangıcıdır. Türk demokrasisinin olgunlaştığını, bu olgunluğunu bütün dünyaya isbat ettiği hafta içinde idrâk ettiğimiz 19 Mayıs bayramını bütün milletimizle kutlarız.

Bayram geri bırakıldı

Her sene 19 Mayıs Gençlik Bayramı dolayısiyle okul öğrencileri tarafından yapılmakta olan beden hareketleri gösterileri, yeni seçimler neticesinde iktidar Demokrat Partiye geçtiğinden, yeni Cumhur Başkanı intihabı sonuna tehir edildiği Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bütün Milli Eğitim müdürlüklerine tebliğ olunmuştur.

Yozgat Valiliğinden

1 — 14 Mayıs 950 Tarihinde yapılan Milletvekilleri seçiminde kazanan ve Yozgat Milletvekilliklerine seçilen adayların isimleri ve aldıkları oy miktarı hakkında şimdi İl Seçim Kurulu Başkanlığından alınan malumat aynen aşağıda gösterilmiştir:

Ünal Niyazi	Alcılı	77,210
Erbaş	Faik	73,048
Tatlıoğlu	Haşim	70,607
Karslıoğlu	Yusuf	69,326
Nizamoğlu	Fuat	69,100
Üçöz	Hasan	68,478
Doğan	Avni	57.029

2 — Keyfiyet Milletvekilleri Seçimi Kanununun 117 inci maddesi gereğince ilân olunur.

KURAĞI
Yozgat - Ankara yolunda
İL BASIMEVİ
Halka yararlı yazılara Sayfalarımız açıktır. Yayınlanmayan yazılar geri verilmez.

Cumartesi
12
AĞUSTOS 1950
Sene 29 - No. 1322
Fiatı (10) Kuruş

YOZGAT
HAFTALIK İL GAZETESİ

İLÂN ŞARTLARI
Birinci sahifede satırı 50 kuruş
İkinci " " 40 "
Üçüncü " " 30 "
Dördüncü " " 25 "
ABONE BEDELİ
Yıllığı 5 Lira
Altı aylığı 2,5 Liradır.
Günü geçen gazete 25 kuruştur.

Dışişleri Bakanının
Atlantik Paktına dair beyanatı

Köprülü stratejik bir nokta olan Doğu Akdeniz, müşterek bir müdafaa sisteminin dışında bırakılamaz dedi.

Strasbourg (a.a.) — Türkiye Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü Fransız Presse ajansı muhabirine verdiği beyanatta demiştir ki:

Avrupalı meslektaşlarım ve bilhassa müttefiklerimize dünya durumu ve özel olarak Doğu Akdeniz güvenliği hakkında görüş teatileri yaptım. Bu ancak bir görüş teatisi oldu. Zira bu güvenliğin tahakkuku için çareleri incelemek lâzımdır.

Dışişleri Bakanımız
Fuat Köprülü

Köprülü bundan sonra Türkiyenin evvelce normal diplomatik yollar vasıtasiyle Atlantik Pakt na girmek için müracaat etmiş olduğunu hatırlatmış ve sözlerine şöyle devam etmiştir.

Atlantik Paktı halen tam değildir. Akdenizde müşterek savunma sistemi ancak Adriyatik'e kadar uzanmaktadır. Bu çatlak, dünya barışı için tehlikelidir. Büyük bir chemmiyeti haiz stratejikbir nokta olan Doğu Akdeniz, müşterek bir müdafaa sisteminin dışında bırakılamaz. Binaenaleyh, Türkiye'nin Atlantik Paktına girmesi meselesinin muhalefetle karşılaşacağını sanmıyorum. Zira barışın idamesinden sorumlu bütün insanlar talebimizde haklı olduğumuzu anlayacaklardır.

Türk talebini desteklemek üzere Birleşik Amerika'ya gitmesi ihtimali bulunup bulunmadığını soran muhabire Köprülü henüz hiç bir şeyin takarrür etmemiş olduğunu ve Birleşmiş Milletler Genel Asambiesi oturumunda hazır bulunmak üzere Eylülde Birleşik Amerika'ya gitmesi muhtemel bulunduğunu bildirmiş ve Türkiye'nin Atlantik Paktına ithalinin Birleşmiş Milletler Asambiesi oturumundan evvel Eylülde yapılacak olan büyük devletler toplantısında konuşulmasının muhtemel olduğunu ilâve etmiştir.

Yunanistan hakkında Köprülü şu beyanatta bulunmuştur:

Yunanistanla olan münasebetlerimiz samimi ve dostanedir. Yunanistan Atlantik Paktına girmeyi arzu ederse büyük bir rol oynayabilir. Bu bir akilselim meselesidir.

Türkiye'ye yapılan Amerikan yardımının ehemmiyetini hatırlatan Dışişleri Bakanı bu yardımın hali hazır şartlar içinde kâfi gelmiyeceğini ve bunu takviye etmek ve hızlandırmak zaruri olduğunu belirtmiştir.

Kore hakkında konuşan Köprülü Güvenlik Konseyinin aldığı karar ve Birleşmiş Milletlerin süratli müdahalesinden dolayı memnuniyetini izhar etmiş ve demiştir ki:

Eğer emri vaki kabul edilmiş olsaydı ne neticeye varılacağı malûmdur.

Köprülü Avrupa Konseyinin istikbali hakkında iyimserliğini izhar etmiş ve sözlerine şöyle son vermiştir.

Avrupa Birliği dünya güvenliği ve medeniyetin hürriyetin ve hakiki demokrasinin savunması için zaruridir.

Koreye gidecek 4500 kişilik birlik bu ay içinde hareket edecek

Koreye gidecek 241 inci P. Alayı Ayaş'tan, diğer bir birlikte Kayseri'den Ankara'ya gelmişlerdir.

Kore'ye gitmesi kararlaşan askeri birliğin esasını teşkil eden 241 inci piyade Alayı Ayaş'tan Ankara'ya gelmiş ve 28 inci Tümen Karargahında misafir edilmiştir.

Alayın subay ve eratı bugünlerde muayeneye sevk edilecek ve böylece son hazırlıklar da tamamlanmış olacaktır.

Bu alay, diğer yardımcı silâhlarla ve bu arada Çubuk'taki 233 üncü piyade Alayından bir zırhlı birlikle de takviye edildikten sonra henüz açıklanmıyan bir tarihte kısmen tam teçhizatlı olarak yola çıkacaktır.

Müretteb Alay Komutanlığına Kur. Alb. Asım Eren'in tayinî takarrür etmiş ve kendisi de alayı ile birlikte Ankara'ya gelmiştir.

Alayın tarihçesi

Kore'ye gidecek kuvvetlerin nüvesini teşkil edecek olan 241 inci piyade Alayı hakkında alâkadarlar tarafından verilen bilgi şudur.

İkinci dünya savaşının başlangıcında teşkil edilen 241 inci Alayın ilk merkezi Edirne iken sonraden Ankara'ya nakledilmiştir. Ve sekiz senedenberi Ayaş'ta bulunmaktadır.

Alay subay ve eratı hiç bir muharebeye iştirak etmemiştir. Buna mukabil şimdiye kadar katıldığı harp oyunlarında ve manevralarda subay ve erat teknik bakımından olduğu kadar döğüş kabiliyeti bakımından da daima temayüz etmiş ve takdirle karşılanmıştır.

Bakanlıklarda değişiklik

Ulaştırma Bakanı Samsun Milletvekili Tevfik İleri'nin Milli Eğitim Bakanlığına ve Ulaştırma Bakanlığına da Ankara Milletvekili Seyfi Kutbek'in tayinlerinin yüksek tasdika iktiran ettiği bugünkü radyoda yayınlanmıştır.

Bu değişiklik muhitimizde çok büyük sevinç ve memnuniyetle karşılanmıştır.

Yeni Bakanlarımıza yeni vazifelerinde başarılar dileriz.

Yeni Milli Eğitim Bakanımız
Samsun Milletvekili
Tevfik İleri

KORE SAVAŞI
Amerikalılar Güneyde Komünistler Kuzeyde ilerliyorlar

Amerikan piyade ve deniz piyadeleri birlikleri Chinjuya karşı ilerlemeğe devam etmişlerdir bu arada kuzey cephesinde komünist kuzeyliler Naktong ırmağından geçirdikleri kuvvetlerle Taegu'yu tehdit etmeğe başlamışlardır kuzeyliler Naktong ırmağının doğu kıyısında üç köprübaşı kurmuşlardır. Bunlardan ikisi Taygu'nun kuzey batısında Wagwan'dan ve en büyük olan üçüncüsü de Tcheuh Yang civarında bulunmaktadır. 8 nci ordu karargâhından yayınlanan son tebliğde Vegven civarındaki komünist kuvvetlerinin başarılı surette durdurulduğu ve bir miktar toprak kazanıldığı bildirilmektedir. Çeng Yan civarındaki köprübaşına karşı Amerikan birlikleri şiddetli bir taarruza girişmiş bulunmaktadırlar.

Tebliğde ayrıca, kominist kuvvetlerin bu bölgedeki köprübaşını elden kaçırmamak için takviyeler getirmekte oldukları da belirtilmektedir. Son haberlere göre kuzeyliler Vegven güneyinde Naktong ırmağını yeniden aşmışlardır. Bu hususta yayınlanan tebliğde, Naktong ırmağını yeniden aşmışlardır. Bu hususta yayınlanan tebliğde. İnci amerikan süvari tümenine bağlı birliklerin bu yeni köprü başına karşı şiddetle hücuma geçtikleri ve düşmanın pek yakında ırmağın karşı yakasına atılacağı bildirilmektedir. Güneydeki Amerikan kuvvetleri son 24 saat içinde Chinju'ya karşı iki ilâ altı mil ilerlemişlerdir. Bu kuvvetler sayısı sekiz bin kadar tahmin edilen komünist Kore'lilerin çetin mukavemetini kırarak ilerlemektedir.

Çiftçimizin Kalkındırılması

Zirai istihsali arttırmak maksadiyle hükümetimizin yeni ve hayırlı tedbirler almakta olduğunu memnuniyetle görüyoruz. Eseminle Ziraat Bankası Genel Müdürünün Zafer gazetesinde çıkan beyanatında Marshall yardımından Türkiye'ye gönderilen ziraî alet ve vasıtaların istihsal içinde kullanılanları için açılan uzun vadeli kredilerin Marshall yardımı haricinde getirtilecek alet ve vasıtalara da teşmil edileceği belirtilmiş ve hususi firma ve teşebbüsler tarafından getirtilecek olan zirai alet ve makinaların da Marshall yardımındaki müsait şartlar dahilinde uzun vadeli ve % 3 faizli bir kredi tatbik edilerek köylüye dağıtılacağı anlaşılmıştır.

Şu anda bütün Ziraat Bankası teşkilâtında hususi firmalardan ziraat aleti almak üzere muracaat edecek köylüye uzun vade ile alet bedelinin % 80 i nisbetinde ikrazat yapılması için esaslı tedbirler alınmış bulunmaktadır.

Bu sayede kendi zirai işi için tam takım olarak makine âlet ve edevatına ihtiyacı olup parasızlık yüzünden satın alamayan müstahsillerimiz, Marshall planı mucibince getirtilen mallara bağlı olmıyarak Tarım Bakanlığınca evvelden tanzim olunan cvsaf ve fiyat üzerinden diş memleketlerden getirtilen ziraat aletlerini krediyle temin edebileceklerdir.

Bu yeni karar çiftçinin istihsal vasıtalarını artırmak için Marshall planınca yapılan yardımı genişleteceği gözönünde tutulursa bundan çiftçinin edeceği istifadenin ne kadar büyük olduğu görülür. Aynı zamanda yeniden arazi açmak (sürmek) isteyen fakat parası olmıyan köylüye % 100 kredi sağlanacaktır. Yani eskiden olduğu gibi ilk alet alırken verilmesi gereken % 20 peşin parada kredi olarak verilecektir.

Bundan başka çiftçilere veya çiftçi gruplarına akar yakıt ve yağ gibi ihtiyaçları için de işletme kredisi sağlanmıştır.

Gaye köylümüzü teknik ziraate kavuşturmak ve Türk çiftçisini yalnız kendisine yeterlikten kurtarmak, aynı zamanda memleketin iktisadi hayatında faydalı bir unsur haline getirmektir.

Köylümüzün, istekleriyle arzuları bulunan bu tedbirden duyacağımız derin sevinci ifade edelim, sizi kalkınma davasına her mükellef yenerek üstüne gelişen hükümetimizin bu büyük eserini sütunlarımızla çıkarak tamamlamağa ve bu hayırlı tedbirlerden istifade etmenizi bir borç telakki eylemiş bulunuyoruz.

Yozgat gazetesi Yayın İşleri Müdürlüğüne

Erkek Sanat Enstitüsünün kapanacağı hakkında Yozgat merkezinde çıkan gazetelerde çıkan haberler üzerine Yozgat Halkevi Başkanlığından bir yazı aldık. Bu yazıda Yozgat gazetesi Yayın İşleri Müdürlüğüne şeklinde başlıklı bir yazı yazılmıştır. Bu yazıda Erkek Sanat Enstitüsünün kapanacağı hakkında Yozgat merkezinde çıkan gazetelerde çıkan haberler üzerine Yozgat Halkevi Başkanlığından bir yazı aldık. Bu yazıda Yozgat gazetesi Yayın İşleri Müdürlüğüne şeklinde başlıklı bir yazı yazılmıştır.

Muhtar seçimleri

Merkez ve diğer ilçelerimizde muhtar ve üye seçimi hazırlıkları tamamlanmıştır. sandık başlarına tayin edilen memurlar dün ve bugün vazifeleri başına hareket etmişlerdir. Yazıcılı pazar günü bütün köy ve mahallatta seçimlere başlanacaktır.

Valimizin Teftişleri

Bu hafta içinde de sayın valimiz Hayri ÖZLÜ refakatlerinde Jandarma Okul K. Albay Doğaner ve il J. K. Albay I. Hakkı Üner olduğu halde Sorgun, Çayıralan ilçeleriyle hamam bucağına gitmişler ve iki gün teftişlerde bulunduktan sonra şehrimize dönmüşlerdir.

Milletvekillerimizin gezileri

Yaz tatilinden faydalanarak şehrimizde bulunan Milletvekillerimizden Niyazı Ünal, Faik Erbaş, Fuat Nizamoğlu, Yusuf Karahoğlu, Hasan Üçüz ve Avni Dugan Çekerek, Çayır alan, Sogun, Akdağmadeni İlçelerine giderek seçmenlerle hasbihallerde bulunmuşlardır.

Bafra sesi gazetesinin Başmuharriri

10 Ağustosta Ankara'da yapılacak tütün kongresine iştirak etmekk üzere şehrimizden geçen Bafra sesi gazetesi Başmuharriri Süleyman Türk ve Samsun tütün tüccarlarından Mahmut Kitaplı valimizi makamlarında ziyaret etmişler ve şehrimizin bazı yerlerini gezerek Ankara'ya gitmişlerdir.

Ziraat Müdürünün tetkikleri

İl Ziraat Müdürü Enver Ertüzün Boğaztıyan İlçesine giderek İlçenin umumi durumunu, tetkik ve zirai işlerle Tarım kalkınma birliğine ait bir kısım hususatı mahallinde tetkik ve kontrol etmiştir. Bu arada İlçenin bazı köylerine de giderek yerinde gerekli incelemeleri de yapmıştır. Tarım kalkınma birliğine ait traktörlerin muntazaman çalıştığı ve çiftçiye büyük yardımlar sağladığı müşahede edilmiştir. İlçenin bu senekî mahsul durumu bazı bölgelerde memnuniyet verici olduğu halde bir kısım bölgelerde kış aylarında vukua gelen donlarla çiçeklenme devresinde hüküm süren soğuklar yüzünden hasar gördüğü ve bu yüzden bu köylerin mahsulâtında istihsal düşüklüğü meydana geldiği tesbit edilmiştir. Yakında bu İlçede yeniden tetkikatta bulunulacağı haber alınmıştır.

Akdağmadeni kaymakamı

İlçesine ait işler etrafında Vilayetle temas etmek üzere şehrimize gelen Akdağmadeni kaymakamı Sadun Etensel iki gün evvel vazifesi başına dönmüştür.

Emniyet müdürümüz

Bir ay izinle İstanbula giden Emniyet Müdürümüz Enver Yanıker evvelki gün şehrimize gelmiş ve vazifesine başlamıştır.

Ekmek fiatı indirildi

Ekmek fiatı hakkında İl makamınca yaptırılan tetkikat iki gün evvel sona ermiş, Belediye Encümeni bu tetkikata müsteniden 400 gramı onbeş kuruş olmak üzere kilosunu 37,50 kuruşa satılmasını karar altına almıştır.

Et fiyatı

Son günlerde kasaplık hayvan fiyatlarında görülen yükselişe rağmen şimdilik et narhının değiştirilmiyeceği haber alınmıştır.

Yürde üç faiz ve uzun vadeli kredilerle köylümüze verilecek Traktörler

Devlet Nüshası

Salı
26
ŞUBAT : 1952
Sene 30 No: 1400
Fiatı 10 Kuruş

YOZGAT

HAFTALIK İL GAZETESİ

KURAĞI
Yozgat Ankara yolunda
İL BASIMEVİ

Halka yararlı yazılara sahifelerimiz açıktır.
Yayınlanmayan yazılar geri verilmez.

Büyük Millet Meclisinin Tarihî Kararı

Atlantik Paktına iltihakımız muvafık, muhalif bütün Milletvekillerinin ittifakiyle karara bağlandı.

Muhalefet, Hükûmeti tebrik ederek "Bu eser milli politikanın sağladığı milli bir eserdir„ dedi.

Bir kısım hatipler; bundan sonra cereyan edecek askerî müzakerelerin ehemmiyetine nazarı dikkati celbettiler, Atlantik organizasyonunda iyi temsil edilmemiz icabettiğini ve bize daha çok yardım yapılması lüzumunu ileri sürdüler.

Başbakan Adnan Menderes

Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'nün Atlantik Paktının tasvibini mütaakıp Büyük Millet Meclisinde yaptığı konuşmanın ehemmiyetini nazarı dikkate alarak bu konuşmanın tam metnini aşağıya alıyoruz.

Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü dedi ki:

Sayın Arkadaşlarım,

Hükûmetin Atlantik Paktına iltihakımız hakkında Büyük Millet Meclisinin tasvibini istihsal için Yüksek Heyetinize arzettiği kanun lâyihası hakkında Hükûmetin mütalâasını izah etmek üzere huzurunuzdayım.

Bu mühim mesele hakkında Hükûmetin mütalâasını izah etmeden evvel, Atlantik Paktının ne olduğunu, ne gayeyi takip ettiğini, ne gibi taahhütleri ihtiva eylediğini, bu taahhütlerin bizim için ne gibi mükellefiyetler tahmil ettiğini ve nihayet bu mükellefiyetlerin bizim için ne gibi menfaatlere mukabil olduğunu kısaca arzetmek isterim.

Atlantik Paktı, Birleşmiş Milletler Teşkilâtının Kuruluş Mukavelesinin 51 inci maddesinde tanınan meşru müdafaa hakkının kullanılmasına müteallik bir mukavelenamedir. Bu mukavelenamenin 1 inci maddesi, Birleşmiş Milletler Teşkilâtının Kuruluş Mukavelesinin 2 nci maddesinin 4 üncü fıkrasında tasrih edilen esaslara riayet edeceklerini ve beynelmilel münazaaları barış yollarıyla halledeceklerini ve bu maksatla da beynelmilel barış ve emniyet ile adaletin tehlikeye düşürülmemesini taahhüt etmektedir.

Mukavelenamenin 2 nci maddesi, Akit Devletlerin, serbest müesseselerini daha iyi bir şekilde tahkim etmek için, bu müesseselerin esaslarını teşkil eden prensiplerin daha iyi anlaşılmasına çalışacaklarını ve bu prensiplerin tatbikini kolaylaştıracak şartları yaratmak için gayret sarfedeceklerini ve nihayet iktisadî sahada aralarında işbirliğini inkişaf ettirmeye çalışacaklarını ve bu maksatla da iktisadî siyasetlerinde ahenk sağlamak için gayret sarfedeceklerini ihtiva etmektedir.

Mukavelenamenin 3 üncü maddesi, Akit Devletlerin

Sahibi ve yazı işleri Müdürü
N. ABBAS SAYAR
ADRES ;
Palas Dükkânları No; 12
— YOZGAT —

BOZOK

GÜN AŞIRI ÇIKAR SİYASİ MÜSTAKİL GAZETE

Dizi ve Baskı
« A. SAYAR MATBAASI »
Yıllık Abone 750 kuruş
Fiat ; (5) kuruş

Yıl ; 6 Sayı ; 55

16 Ekim 1953

Dün D.P. İlçe Konresi YAPILDI

D. P. Merkez ilçe konğresi dün saat 13 de 65 deleğeden 46 sının iştirakile yapıldı.

Konğrede Boğazlıyan, çayıralan ilçelerinden geziden dönen Milletvekillerimizden Haşim Tatlıoğlu, Niyazi Ünal D. P. ilçe başkanı Numan Kurban bulunuyordu.

Yoklamayı müteakip Numan kurban kongre başkanlığına seçildi.

Rapor okunup kabul edildi Dilekler faslında birçok delege söz aldı. İçme suyu. cami onarımı, tohumluk buğday tevzii meselelerinde delegeler bazı temenni ve istekte bulundular.

İl başkanının dilekler üzerine verdiği izahattan sonra söz alan Niyazi Ünal köylünün sırtından ağır vergi yüklerinin kaldırıldığını beyan ederek 1 milyar 300 bin liralık banka kredisinin önümüzdeki yıllarda 2 milyar 100 bin liraya çıkarılacağını, koylünün alın terini kıymetlendirmede Hükümetin hiç bir fedakârlıktan çekinmiyeceğini belirtti. Ve hükümetin köylü lehine buğday alımından 100 milyon zarara katlandığını ifade etti.

Bu yıl Yozgat iline 7 milyondan fazla merkezin yardım yaptığını. Vilâyetin teknik ziraat bölgesine ithal edildiğini şehre zirai donatım şubesinin açılacağını bildirdi. Bilâhere söz alan Haşim Tatlıoğlu köylüye yapılan ve yapılmak istenilen yardımların Halk parti si tarafından bahalandığını misâl vererek izah etti.

Kongre saat 15,30 da mesaisine son verdi.

Daha önce yapılan seçim neticesine göre Merkez İlçe idare kuruluna Şükrü Güler. Faik Civelek, Hacı Talas, Mehmet Mühür, Mustafa Güçlü Hüseyin Ocak, İsma l Akıncıoğlu seçildiği anlaşıldı.

MERHUM
Öğretmen Lütfi Özdener Anıldı.

6 ekim salı günü gözlerini fena alemine kapayan öğretmen Lütfi Özdener'in aziz hatırasını yâd maksadiyle evvelsi gün öğretmenler birliği lokalinde hazin bir anma töreni yapılmıştır.

Lise müdürü, öğretmenleri ilk okul öğretmenlerinin katıldığı bu törende talebesi ve mesai arkadaşı Fazlı Bilecen merhumun bütün hususiyetlerini anlatan etraflı bir konuşma yapmış ,Vehbi Ulusoy, Osman Çıtak hocanın bazı hatıraları nı nakletmişlerdir .

Ömrünü memleket kültürüne vakfeden, on binlerce talebeye feyiz veren, muhterem hocamızı rahmetle yadeder, kederli ailesine meslek arkadaşlarına ve dostlarına baş sağlığı dileriz.

Nur içinde yatsın ...

Belediyenin Dikkat Nazarına
Vatandaş, kömür nakleden vasıtalar için normal bir tarife istiyor

Bize müracaat eden bazı hemşehrilerimiz kömür nakleden aradaların bir tarife kontroluna tabi olmadıkları için kömür naklinde fahiş fiat istediklerini beyanla bu keşmekeşliğe son vermek için belediyenin du hususta bir tarifeyazmasını ve bunun hilâfına hareret edenlerin cezelandırılmasını amme menfaati namına istemişlerdir.

Keyfiyet duyurülur ilgi gösterilmesini rica edəriz.

İş Bankası Binayı Teslim ALDI

Bir hafta önce Şehrimize gelip Banka yerini tetkik eden heyet döner dönmez p. T. T. binasını teslim almak ve binada lazım gelen tadilatı tesbit etmek üzere birisi Mimar iki memurunu evvelsi gün şehrimize göndermişlerdir.

Bina teslim alınmış, ve binada tadilat tesbit edilmiştir.

ŞEHİR HABERLERİ

Edip Araslı Terfi Etti

Şehrimiz Asliye Hukuk Hakimi Sayın Edip Araslının 90 liraya terfi edecek Hakimlere ait listeye dahil olduğu memnuniyetle haber alınmıştır. Tebrik ederiz.

Sorgu Hakimi Emin Tepebaşı ile C. Muddeiumum muavini Kenan Bileydinin başka yere tayini dolayısile adliye mensupları tarafından dün akşam bir veda ziyâfeti verilmiştir.

Ankara Haberleri

Yurt İnşaatına Devam Ediliyor

Ankara (Bozok) Çimento yokluğundan kısa bir zaman için duraklayan yurt inşaatı son onbeş. gün zarfında tekrar faaliyete geçmiş Binanın ikinci katı tamamlanmış üçüncü katın döşemesine geçilmiştir. Elde mevcut para ile ancak yurdun kaba inşaatı yapılabilecektir.

Gençlerimizin 954 yılında kendi yurtlarında rahata kavuşabilmeleri için. Valimizin İl genel meclis üyelerimizin ve Yozgatlı hemşerilerimizin yardım ve himayeleri beklenmektedir.

17 Mart 1954
Devlet Nüshası

Sahibi ve Başyazarı
Avni Doğan
Mesul Müdürü
Fahri Akgöl

YOZGAT POSTASI

Cumhuriyet İdarehanesi
Yozgat Halk Partisi
İl Merkezi
16 Mart 1954 Salı

YIL : 1, SAYI : 1 — SİYASİ HAFTALIK HALK GAZETESİ — Fiyatı 5 Kuruş

"Yozgat Postasını" Niçin Çıkartıyoruz?

12 Martta Meclis, dağılma kararı verdi. Böylece yeni mebus seçimine girmiş bulunuyoruz. Bu seçimin milletimiz için ehemmiyeti çok büyüktür.

2 Mayısta seçimler sona erecek, 14 Mayısta yeni Meclis toplanacaktır. Mecliste çoğunluğu kazanan parti, önümüzdeki dört yıl içinde, millet işlerini yürütecek ve memleketi idare edecektir. Daha az rey alan partiler ise iş başına gelecek olan parti hükûmetlerini, millet adına denetliyerek onları memleket hayrına çalışmaya zorlayacaktır. Yanlış bir şey yaparlar, yahut milletin işini yolunda götüremezlerse -muhalefet mebusları- Millet Meclisi kürsüsünden seslerini yükseltecekler, olanı biteni halk efkârına duyuracaklardır.

Yukarıda da söylediğimiz gibi, önümüzdeki bir buçuk aylık zamanın milletimiz için çok büyük ehemmiyeti vardır. Çünkü: Yeni seçilen mebuslar hükûmeti kuracaklar; malımızı, canımızı, ırzımızı koruyacaklar; milletten alınacak vergileri kararlaştıracaklar ve toplanan paraların hangi işlere harcanacağını onlar göstereceklerdir.

Memleketi harbe sokmak, yahut sulh içinde yaşatmak onların elinde olacaktır.

Seçimlerde -milletce gözlerimizi açarak- sözüne ve özüne güvenilen namuslu insanlara, vaadinde duran partilere rey verirsek işler yolunda gider. Yok böyle yapmaz da hatıra, gönüle kapılır, eş dost gayreti güderek seçtiğimiz insan ve partilerin kıymet ve dürüstlüklerine dikkat etmezsek milletce büyük zararlara uğrarız.

Milletin işlerini kovalayacağı yerde kendi menfaatini gözetenlerden, kısa zamanda nüfuz ve servet sahibi olmanın yolunu arayanlardan, seçildikten sonra halkı unutup iktidara dalkavukluk yapanlardan hayır beklenemez.

Seçim serbesttir. Seçim emniyeti ve vatandaş hakkını korumak için âdil hâkimlerimiz iş başındadır. Valilerin, kaymakamların, zabıta memurlarının seçime karışmaya ve halkın üzerinde nüfuz ve baskı yapmağa hakları yoktur. Memuriyeti, makamı, nüfuzu ne olursa olsun, hiç kimse vatandaşın reyine karışamaz. Şuna,

(Sonu 4 üncü sayfada)

Yozgat'ın Vekil Valisi Fevzi Hamurculu'ya Açık Mektup

Siz, son dört yıl içinde Yozgat'a tâyin edilen valilerin beşincisi oluyorsunuz. Sizden önce valilerimiz vardı; sizden sonra da bir çok valiler gelip geçecektir.

Tâyin kararnameniz çıktıktan sonra -İçişleri Vekilinin tavsiyesine uyarak- Yozgat mebuslariyle görüşmek için Meclise geldiniz. İki mebus arkadaşımızın yanında benimle de görüştünüz.

O zaman bize şöyle söylemiştiniz: (Vali olarak vaizfe başına kaldıkça vatandaşlara eşit muamele yapacağım; parti cereyanlarının üstünde kalacağım. İçişleri Vekilinin bana verdiği emir budur.)

Ben, bu vaadinize sadık kaldıkça bütün Halk Partili hemşehrilerimin mesainize candan yardım edeceklerini bildirerek size teşekkür ettim. Ayrıca da bu iyi niyetinizden, Yozgat Halk Partisi teşkilâtını haberdar eyledim. Biz sizinle böyle konuştuk ve böylece ayrıldık...

Ne yazık ki, işe başladıktan pek az sonra teahhütlerinizi unuttunuz. memleketin valisi olacak yerde Demokrat Partinin valisi imiş gibi harekete geçtiniz.

Halk Partili köylülerin yakalarındaki rozetlere müdahale ettiniz; Demokrat Parti başkaniyle birlikte Osmanpaşa bucağına giderek parti propagandası yapan Demokrat Parti İl İdare Kurulu başkaniyle işbirliği yaptınız;

30 Ağustos Zafer bayramında askerlerimizi teftiş ederken sadece Demokrat Parti başkanını yanınıza aldınız; onların lehine bir hava yaratmak ve halk üzerinde tesir bırakmak istediniz;

Hükûmetten her hangi bir yardım isteyen köylülerimizi, Demokrat Parti başkanının mağazasına gidip Demokrat Partiye girmeleri için zorladınız;

Köy muhtarlarını Demokrat Partiye kaydolunmaları için maddi ve manevî baskı altında tuttunuz ve bundan hâlâ vaz geçmediniz;

Bu hareketleriniz, hem vazifenizin icaplariyle hem de verdiğiniz bitaraflık söziyle taban tabana aykırı idi. İçine girdiğiniz yol, doğru yol değildi. Geçen yaz içinde bu yanlış hareketlerinizi münasip bir lisan ile size anlatmaya çalıştık. Fakat doğru düşünmeye ve bitaraf hareket etmeye bir türlü yanaşmadınız.

Boğazlıyan Belediye Reisi Bahri beyin intihabının tasdiki sırasında takip ettiğiniz partizan hareketlerinize -benim rica ve talebim üzerine- Başvekilin müdahalesiyle son verdirdik.. Amma siz hâlâ, bitaraflık yoluna girmek kararında değilsiniz:

Şu veya bu zatın mebusluğunu temin maksadiyle bazı muhtar ve karakollara hususî talimat verildiğinden haberimiz vardır.

Sayın Fevzi Hamurlucu!

Siz bugünkü iktidarın gidişini ve Demokrat Parti kurucularını sevmezsiniz. Gerek Demokrat Parti idaresi, gerek bu

(Sonu 4 üncü sayfada)

Seçim Havadisleri

Yozgat seçim bölgesinde adaylıklarını koymak için bazı hemşehrilerimizin müstakil bir liste ile çalışmaya başladıklarını haber alıyoruz. Ekserisi Demokrat Partiden ayrılan bu zevat bazı ilcelerden birer aday almak suretiyle mesailerini ayarlamak kararında görünüyorlar. Kendilerine muvaffakiyetler dileriz.

İSMET İNÖNÜ YOZGAT'I ZİYARET EDECEKLER

Haber aldığımıza göre C. H. P. Genel Başkanı sayın İnönü, seçim mücadelesi seyahatlerine yakında başlayacaklar ve bu meyanda şehrimize de geleceklerdir. Bu büyük devlet ve millet adamını aramızda görmekten bahtiyar olacağız.

Fuat Nizamoğlu mebusluk istemiyor:

Aldığımız bütün malûmata göre, Yozgat mebusu Fuat Nizamoğlu, bu seçimde mebusluğa namzetlik koymamak kararındadır.

C. H. P. İLCE BAŞKANLARININ TOPLANTISI

Seçim işlerinde metodlu ve verimli bir çalışmanın tedbirlerini ayarlamak üzere C. H. P. ilce başkanlarının 17 Mart tarihinde Yozgat merkezinde bir toplantı yapacakları haber alınmıştır.

Sahibi
Yazı işleri Müdürü
N. ABBAS SAYAR
ADRES :
Palas Dükkânları No: 12
— YOZGAT —

BOZOK

Yıl : 7 Sayı : 162 GÜNLÜK SİYASİ MÜSTAKİL GAZETE [Fiatı 5 kr.] 3 Mayıs 1954

Bütün yurtda D.P. kahir ekseriyetle kazandı

Şehrimizde D. P. liste halinde önde

D. P. den en az alanla H. P. den en çok alan arasında on bin fark var

Dün bütün yurtta yapılan Millet vekilleri seçim neticesi bu sabah teayyün etmiş gibidir, yurdun 60 vilayetinde D.P. Sinop, Kars, Malatyada C.H.P. Kırşehirde C.M.P. kazanmış sayılmaktadır.

Vilayetimizde durum aydınlanmıştır

Bu sabah saat 9 da aldığımız son yekûn listesine göre durum şöyledir.

342 sandık neticesine göre:

Ömer Erzurumluoğlu 40056, İhsan Aktürel 39110, Ali Ünlüsoy 38585, Talat Alpay 38553, Mahmut Ataman 38359, Numan Kurban 36659, Danyal Akbel 35845, Haşim tatlıoğlu 32870, C. H. P. den Avni Doğan 22832. Alpaslan Kayan 19969, İhsan Olgun 19744, Fahri Akgöl 19002, Necati Erdoğan 18061, Şevket Okkaoğlu 17040, Edip Boztepe 16933, Abdi Keçeli 15765 rey almışlardır.

Yarın Ramazan

Yarın İslâmın nurlu ve feyizli ayı olan Ramazan ayı başlamaktadır.

Bu müstesna ayın bütün Müslüman alemi için hayırlı olmasını dileriz.

Gazetemiz bu ayın şerefine layık şekilde okuyucularının huzuruna çıkmağı gayret edecek yüce Peygamberimiz Hz. Muhammet Aleyhisselâmın hayat ve hadisleri hakkında en selahiyetli kalemlerin eserlerinden elemeler verecektir.

Ramazan hepinize mübarek olsun.

Haber Özetleri

Amarikada

Amerika İngiltarenin iştiraki olsun olmasın Asyada Anti komünist bir blok kurma yoluna gideceğini Ayan meclisi çoğunluk başkanı beyan etmiştir.

Irak

Dün Irak 2. Faysalın tahta cülusunun birinci yıl dönümünü idrâk etti. Sel felaketi dolayısiyle culus şenliği yapılmasını kral yasak etmiştir.

Hindiçini

Hindiçini Vien Bien fu bölgeside kaleye malzeme ve tophane atmak imkanını bulmuştur. Dün askere kurşun geçmez yelekler dağıtılmıştır. Yelekleri Japonyadan Amerikan uçakları nakletmiştir.

Amerikan gemileri Hindiçinin bir limanına malzeme taşımaya devam etmektedir.

kale kırkbeş gündür muhasara altındadır ve yalnız hava nakliyatı ile istihbat temin edilmektedir.

Son Netice

Radyonun son dakikada bildirdiğine D. P. 508 C. H. P. 28 C. M. P. 5 milletvekili kazanmıştır.

Devlet Nüshası

Salı
18
MAYIS : 1954
Sene 32 No: 1507
Fiatı 10 Kuruş

YOZGAT

Haftalık Vilâyet Gazetesi

KURAĞI
Yozgat Ankara yolunda
İL BASIMEVİ
Halka yararlı yazılara sahifelerimiz açıktır.
Yayınlanmayan yazılar geri verilmez.

X. uncu Büyük Millet Meclisinin ilk tarihî celsesi

Yeni Mebuslar yemin ettiler.

Celâl Bayar 486 Milletvekilinin ittifakı ile tekrar Reisicumhurluğa Refik Koraltan da Büyük Millet Meclisi Reisliğine seçildiler.

Hükûmet dün gece çekildi

Reisicumhur kabinenin teşkiline yine Adnan Menderes'i memur etti

Başvekil Adnan Menderes, Teşkilâtı Esasiye Kanunu gereğince dün gece Reisicumhura istifasını vermiş ve bu istifa kabul edilerek, yeni Hükûmet teşkiline yine kendisi memur edilmiş ve yeni Hükûmet kurulunçaya kadar Vekillerin vazifelerine devamları istenmiştir.

Başvekil Adnan Menderes'in Reisicumhura takdim etmiş olduğu yazı şudur:

Riyaseticumhur Yüksek Katına

Seçimi yenilenmiş olan Türkiye Büyük Millet Meclisinin 10 uncu devresinin bu gün başlaması ve Riyaseticumhur makamına yeniden şeref vermiş bulunmanız dolayısiyle bize tevdi buyurmuş olduğunuz vazife sona ermiş bulunduğundan İcra Vekilleri Heyetinin istifasını yüksek katınıza sunmaktayım.

Vazifede bulunduğumuz müddetçe mazhar olduğumuz yüksek itimada, her zaman ibzal buyurduğunuz çok kıymetli yardımların dalma minnatnarı kalacağımızı en derin saygılarımla arz ederim.

Başvekil
ADNAN MENDERES

Reisicumhurun cevabı

Reisicumhur bu yazıya şu karşılığı vermiştir:

Sayın Adnan Menderes
İstanbul Mebusu

14 Mayıs 1954 tarihli ve 1/1-1394 6 1481 sayılı yazı karşılığıdır:

1 — Hükûmetin istifası kabul olunmuştur.

2 — Şimdiye kadar ifa buyurulan değerli hizmetlerden dolayı zatı devletleriyle Vekiller Heyetine teşekkür ederim.

3 — Zatı âlileri tekrar Başvekil tâyin edilmiştir. "Teşkilâtı Esasiye Kanunu" nun 45 inci maddesi hükümlerinin yerine getirilmesini ve yeni hükûmet kurulunçaya kadar sayın Vekillerin vazifeye vekâleten devamlarını rica eberim.

Reisicumhur
CELÂL BAYAR

Reisicumhurun B. M. M. Reisliğine tezkeresi

Büyük Millet Meclisinin saat 21. 1 biraz geçe açılan üçüncü oturumunda Reis Refik Koraltan, Reisicumhurun Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisliğine hitaben göndermiş olduğu şu tezkereyi okumuştur:

Başvekil İstanbul Mebusu Adnan Menderes istifa etmiş ve istifası kabul olunmuştur.

Yeni hükûmetin teşkiline yine kendisi memur edilmiş ve hükûmet kurulunçaya kadar sayın Vekillerin vazifeye vekâleten devamları rica olunmuştur.

Saygılarımla arzederim

Reisicumhur
CELÂL BAYAR

Bu tezkerenin okunması tezahüratla karşılanmıştır.

İlk Meclis Toplantısının Tafsilâtı

Meclis Reis Vekilliklerine Tevfik İleri, Fikri Apaydın, Esat Budakoğlu seçildiler.

Muhalefet lideri İnönü yemin ettikten sonr Reisicumhur seçimine bile iştirâk etmeden meclisi terketti

Türkiye Büyük Millet Meclisi cumagünü, büyük tezahürat arasında ve hazır bulunan Demokrat mebusları ittifakiyle Celâl Bayarı Reisicumhuriuğa seçmiştir.

Onuncu dönemin ilk toplantısı saat 15 te en yaşlı âza olan İstanbul Mebusu Ali Fuat Cebesuyun riyasetinde yapılmıştır. Divankâtiplikierini, en genç âzalar deruhte ediyorlardı. Büyük salun tamamiyle dolmuş vaziyetteydi ve sıralarda bir tek yer kalmamıştı. Mebusların çoğu üçer, dörder kişi halinde oturuyorlardı, Dinleyicilere ayrılan kısımlar da, hususi davetiyeli olduğu halde daha erken saatlerden itibaren işgal edilmişti.

Ali Fuat Cebesoy Meclise ve mebuslara muvaffakiyetler temenni eden kısa bir konuşma yaptı. sonra âzaları yemine davet etti. Mebuslar seçildikleri vilâyetlerin alfabe sırasiyle kürsüye gelerek teker teker yemin ettiler. Kürsüye ilk çıkan, Afyon mebusu Rıza Çerçel oldu.

Reisicumhurumuz Sayın Celâl Bayar

Üç buçuk saat süren yemin merasiminden sonra Meclis reisinin intihabına geçildi ve reye iştirâk eden 489 kişinin ittifakiyle Refik Koraltan bu makama yeniden seçildi. Muhalefet seçime katılmadı Refik Koraltan neticenin ilânını müteakip frak giymiş olduğu halde ve coşgun alkışlar arasında riyaset makamına geldi ve kendisine gösterilen samimi teveccühten dolayı teşekkürlerini bildiren ve muvaffakiyetler temenni eden güzel ve veciz bir konuşma yaptı. Refik Koraltan konuşmasından sonra reis vekilleri,divan kâtipleri ve idare amirleri seçildiler.

Meclisin yeni Reisvekilleri şunlardır: Fikri Apaydın, Tevik İleri, Esat Budakoğlu, Divan kâtipliklerine Nazlı Tiabar, Ömer Mart, İbrahim Kirazoğlu, Füruzan Tekil, Sedat Baran getirildiler. İdare âmirliklerine de İhsan Şerif Özgen, Mehmet Aldemir, Ahmet Kocabıyıkoğlu seçildiler.

Bunu müteakip Refik Koraltan Reisicumhur seçimine geçileceğini bildirmiştir. Dokuz kişilik bir heyetin yaptığı tasnifden sonra Koraltan, coşgun alkışlar arasında neticeyi ilân etmiştir. Reisicumhur seçimine 513 kişi iştirâk etmiş ve 486 reyle İstanbul Mubusu Celâl Bayar Reisicumhuriuğa seçilmiş-

(Devamı 2 inci Sahifede)

Yeni Hükûmet aşağıdaki zevattan teşekkül etmiştir

Başvekil: Adnan Menderes
Başvekil: Yardımcısı Rüştü Zorlu
Devlet Vekili: Mükerrem Sarol
" " Osman Kapani
Adalet Vekili: Osman Şevki Çiçekdağ
Milli Savunma Vekili: Ethem Menderes
Dışişleri Vekili: Fuat Köprülü
İçişleri Vekili: Namık Gedik
Maliye Vekili :Hasan Polatkan
Maarif Vekili: Celâl Yardımcı
Nafıa Vekili : Kemal Zeytunoğlu
Sağlık Vekili: Behçet U:
Tekel Vekili : Emin Kalafat
Ticaret Vekili : Sıtkı Yırcalı
Ziraat Vekili : Nedim Ökmen
Münakalat Vekili: Muammer Çavuşoğlu
İşletmeler Vekili: Fethi Çelikbaş
Çalışma Vekili : Hayrettin Özmen

D. P. Meclis Grupuna

Bayar'ın Mesajı

"Memleketimizin kaderini Demokrat Partinin dirayetli eline tevdi etmiş olması, hepimizin mes'uliyet hislerimizi artırdığı kadar, hizmet azmimizi de kuvvetlendirmiştir.,,

Demokrat Parti Meclis Grupunun ittifakla ve alkışlarla, Sayın Celâl Bayar'ı Reisicumhur namzedi olarak göstermeğe karar vermesinden bir müddet sonra, Başvekil ve Demokrat Parti Genel Başkanı Adnan Menderes, Celâl Bayar'ın bir mesajını Grupa iblâğ etmiştir. Bu mesaj Grupun sürekli alkışları, sevgi ve saygı tezahürleriyle karşılanmıştır. Mesaj şudur:

D. P. Meclis Grupu Reisliğine

Grup arkadaşlarımın hakkımda gösterdikleri itimad ve muhabbetin yeni delilinden minnettarım. Memleketimizin idarî ve siyasî sahada Demokrat Partiye istinad etmekte olması ve kaderini onun dirayetli eline tevdi etmiş bulunması hepimizin mesuliyet hislerimizi artırdığı kadar, hizmet azmimizi de o nisbette kuvvetlendirmiş bulunmaktadır.

Partimizin manevî varlığının milletimizin asil düşünce ve arzularına mâkes teşkil ettiğine şüphem yoktur. Bu hüviyetle, partimizin sevgili milletimize büyük hizmetler ifasına muktedir olduğuna ve memleket hizmetinde bugüne kadar olduğundan daha büyük bir hızla ve şümulle devam edeceğine eminim. Bu vesile ile muhterem Grupumuzu hürmetle selâmlar ve aziz arkadaşlarıma ayrı ayrı muhabbetlerimi sunarım.

CELÂL BAYAR

Hakikat

Devlet ...shası

SAHİBİ ve NEŞRİYAT MÜDÜRÜ
M. NEŞET TANRIDAĞ

Basıldığı Yer :
TANRIDAĞ Matbaası
Tel: 147 P. K. 41
YOZGAT

Yıl: 1 Sayı: 9 GÜNLÜK SİYASİ MÜSTAKİL GAZETE 8 Eylül 1955 Perşembe Fiatı 10 Kuruş

Veto ve Mahalli Politika

M. Neşet TANRIDAĞ

Umumi Meclis Adayları denemesi İlimizde de yapıldıktan sonra; dillerde dolaşan veto kelimesi; görmediğimiz halde zihinlerimizde bir umacı tesiri bırakıyordu.

Netice geldi çattı; veto kaçınılmaz bir hakikat olmuştur çünkü... Bizim üzüntütümüz; vetonun şahsi iğbirar, şahsi menfaat hırsı, asılsız iftiralardan doğan bir endişenin mahsulü bulunmasından ileri geliyordu.

Günlük hislerimizi, yıllık arzularımızı, iftira dağarcığından şahlandırarak Yozgatlı olarak birbirimize atmadığımız çamur kalmadı; bu durumdan istifadeyi bilen ve beceren bazı zavallılar 958 Milletvekilliği sandalyasına şimdiden oturmayı hesap ettikleri için; bir kısmı da Umumi Meclisteki istifalardan sonra kuracakları heğemonya ile menfaat gemilerini yürüteceklerini umdnkları için veto'yu; tahrik, teşfik ve tacil ettirdiler.

Ey Yozgatlı :

Şu durum karşısında yarın sana düşecek insani ve vatani vazife; azınlıkta kalan mahalli küçük politikacıların hareketlerini kontrol etmek ve dizginlerini sıkı tutmaktır.

İktidar Partisinin kahir çoğunluğu bu yolda seninle bir, seninle beraberdir kanaatindeyim.

EMNİYET MÜDÜRUMUZ GİDİYOR

Bir yıla yakın bir müddettenberi Vilâyetimiz Emniy Müdürlüğünde bulunan Sayın Nazmi Sevin Sakarya Vilâyeti Emniyet Müdürlüğüne naklen tayin edilmişlerdir.

Yozgat Emniyet Müdürlüğüne ise, Sakarya Vilâyeti Emniyet Müdürü Sayın Suphi Benlioğlu gelecektir.

Yunan Dostluğu Belli Oldu

MİLLİ KÂBEMİZE TECÂVÜZE YELTENEN KÖPEKLERİ TÜRK GENÇLİĞİNDEN LÂYIK OLDUKLARI SİLLEYİ İZMİR VE İSTANBULDA YEMİŞLERDİR

Orta Şarkın Müdafası bakımından 12 adanın ve Kıbrısın Türk Ordusu tarafından işgal edilmesi dünya güvenliği yönünden bu gün bir mecburiyet haline girmiştir

Gurur ve asaletine yakışır şekilde Türk Gençliğinin Anayurdun her yerinde göstermiş olduğu içten heyecan ve bunun neticesi olarak İstandul ve İzmir gençliğinin harekatı Türk Milletinin İsteklerine uygundur,

Vatanımızın bir parçası bulunan Kıbrıs ve 12 ada şanlı Türk süvarisinin nal sesleri dinmeden Türk Milleti için ittifak ve güvensizlik mevzu olamaz. Gerekirse dün olduğu gibi bu günde bu millet bu topraklar için seve seve kanını akıtmaktan çekinmiyeçektir. Kudurmuş köpeklere Atatürk'ün doğduğu evi bombalatmak dursun bastığı her karış toprağı dahi kanıyla sulamaya gençlik antiçmiştir.

Çarpışma

Dün saat 12 de Ankaraya mütevecihen hareken eden Akdağ kardeşlere ait otobüs Çeliklide bir Trak törle çarpışmışsa da insanca zayiat yoktur.

Fıkralar

Değirmen Taşı :

Antepli Halk Şairi Hasırcızade, bir gün Sadrazam Keçecizade Fuat paşanın parmağındaki Yüzüğe dikkatli dikkatli bakıyormuş. Paşa sormuş :

— Taşınanı bakıyorsun?..

— Evet Paşam... ne taşı diye bakıyorum.

— Elmas

— Affedersin amma, bir şey soracağım : Sana kaç para getiriyor?

— Hiç !

Hasırcızade gülümsemiş:

— Benim Dede yadigarı bir çift taşım var amma, her sene bana elli altın getirir.

T. B, M. M. Fevkâlede iştimaa çağrıldı.

Bu toplantınını kıprıs mevzuu ile yakından ilgili olduğu tahmim edilmektedir.

Ankara, İstâbul velzmirde örfi idare ilân edilmiştir.

Fazilet

Nazım KAFAOGTU

Asırlar boyunca; manası engin ve derin olan bu veciz kelimenin beşer elinden cektiklerini izah etmek çok güçtür. Her tilki bu mukaddes kelimenin arkasına gizlenir. Çünkü: haki ki çehreye çok kuvvetli bir siperdir bu kelime...

Tekmil şerefsizlikler, tekmil haysiyetsizlikler, bu ulvi velakin zavallı duruma düşürülen kelimenin maskesi altında irtikâp edilir. İnsan ve insanlık yeteri kadar hassas ve dikkatli bulunmadığı müddet zarfında daima karşısında bu kelimeyi bulur.

Kabul etmek lâzımdır ki; beşer ve beşeriyet ağacı güç yetişen vir varlıktır. Bunu yetiştirmek için sulamak, gübrelemek ve fenni bir bakım yapmak lâzımdır. Muayyen çağlarda budanması da icap eder

Ama bu budama zarar verene, işe yaramıyana yapıldığı müddetçe müfittir. Şahsi menfaat, şahsi endi-

(Devamı) S. 4. de

Şehir İçme Suyunun tevsii işi son safhada

Dahiliye Vekâletinden Yozgat Vilâyetine gelen yazıda, Belediyemiz tarafından yaptırılarak Vekâletlerce tastiki yapılan içme suyu Kopotaj tevsii projesi ne göre keşif bedeli bulunan 228. 870. 19 ya Belediyenin bügünkü durumunda istikraz kabiliyeti bulunmadığından % 10 bütçe tasarrufundan temin edeceği 26.065 lira düşüldükten sonra arda kalan 202.855.16 liranın Fondan tahsisi Dahiliye Vekâleti tarafından uygun görülerek İller Bankası Umum Müdürlüğüne yazılmıştır.

İçme suyumuzun tevsii için fondan tahsis edilen 202.855.16 liranın yarısı yardım; diğer yarısı da faizsiz olarak 25 senede 25 müsavi tsksitle geri alınmak şartiyle Yozgat Belediyesine borç olarak verilmiştir.

Yapılan bu tesisin ödünç olarak verilen 101.402,60 liralık kısmı için Belediye Meclisinden borçlanma kararı alınması ve bu kararın Vilâyet Makâmı turafından tastik edilerek iller Bankasına bildirilmesi lâzımdır.

Vilâyet makamı tarafından Belediyeye tebliğ edilen bu emir gereğince, Belediye Meclisi yarın toplanarak bu hususta karar verecektir.

Kararın Bankaya gönderilmesini müteakiben derhal işe başlanacağı öğrenilmiştir.

Müessif hadise

Dünkü Bozok Gazetesinde bir lise talebesinin döğüldüğü ve polisler aleyhinde dava açıldığı yazılmıştır.

Yaptığımız tahkikata göre hadise bozokda yazıldığı gibi cereyan etmiştir. Vatandaş hukukunun korunmasını ve bu gibi müessif hadiselerin önlenmesi için ilgili makamların nazar dikkatlerini çekeriz.

Otomobil Lastiği Getiriliyor

Ankara (B.Y.H.A.) 15 Eylül Tarihine kadar memleketimize 10 bin otomobil lâstiği gelmiş olacaktır. Almanya, Fransa, İsveç, İngiltere ve İtalyadan alınan lâstiklerin tutarı 600 bin dolardır. Bunlar yukarıda zikredilen memleketlerden bir müddet önce transferleri yapılmış olan otomobil lâstikleridir.

Devamı S. 4 de

2 Ocak 1958

Sahibi ve
Yazı İşleri Müdürü
N. ABBAS SAYAR
ADRES
Sıra Mağazalar No: 10
— YOZGAT —

BOZOK

Günlük Siyasi Gazete

Devlet Nüshası

Basım ve Baskı
A. SAYAR MATBAASI
Yıllık Abone 15 Liradır
Fiatı (5) Kuruş
Telefon: 131

Yıl: 10 Sayı 1226

28 Ekim 1957

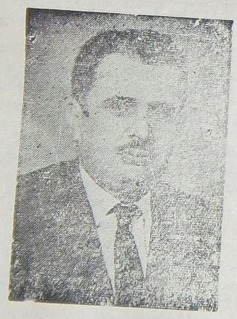
Bütün Yurtta D.P. Çoğunlukla seçimi kazandı

C.H.P. C.M.P. ve H.P. iki yüze yakın meb'us çıkardılar

Şehrimizde D.P. adayları kazandılar

Dün yapılan Milletvekili seçimlerinin kati neticesi bu gün alınmıştır. Öğle Radyosunun bildirdiğine göre D.P. dört yüzün üstünde bir meb'usluk sağlamıştır. Muhalefet 200 e yakın Meb'usluk elde etmiştir. C.M.P. 4, H.P. 4 er meb'usluk kazanmıştır

Vilayetimizde 25 bin r yle seçim D.P. lehinde neticelemişti. Seçimde alınan rey miktarlarını bölge bölge ayrıca takdim edeceğiz,

Fuat Nizamoğlu

Ömer Lütfi Erzurumluoğlu

Mahmut Atıman

YARIN CUMHURİYETİN 34 ÜNCÜ YILDÖNÜMÜ

Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunun 34 üncü yıl dönümünü idrak etmiş bulunuyoruz.

Bu mutlu gün bütün yurtta olduğu gibi şehrimizde de büyük merasimle kutlanacaktır.

Bayram millete kutlu olsun

1957
EKİM
28
Pazartesi

Hakikat

YOLUMUZDUR

Devlet Nüshası

SAHİBİ ve MES'UL MÜDÜRÜ
M. Neşet Tanrıdağ
Yazı İşleri Müdürü
H. Nusret TANRIDAĞ
Basıldığı yer:
TANRIDAĞ Matbaası
Tel: Büro 3947 P.K. 41
Ev 3125 YOZGAT

Yıl. 2 Sayı. 621 Günlük Siyasi ve Müstakil Gazete Fiatı. 10 kuruş

Yozgatta da D.P. Büyük Bir Ekseriyetle Seçimi Kazandı.

27/10/957 Tarihinde yapılan Mekus seçimi gayet sakin ve hiç bir hadise olmadan sükunetle suna ermiş bu saata kadar açılan 630 sandıkta tesbit edilen neticeye göre 55433 rey D.P. 40369 rey C.H.P. 30547 rey C.M.P. ve 28 reyde Hür Parti kazanmıştır. Şu hale göre D.P. 15064 farkla kazanmış bulunmakta olup her nekadar daha gelmedik 40 sandık varsada bunun neticeye hiçbir tesir edemiyeceği anlaşılmaktadır

Netice başkaca umumi efkâra arz edilecektir.

Yurt temin edemiyen yüksek tahsil gençleri gripten mütevellit, otel köşelerinde hasta yatmaktadırlar.

Ankara, (AJANS ANKARA) — Anadolu'dan Şehrimize tahsil için gelen öğrenciler, Yurtlarda yer bulamadıkları için otellerde kalmaktadırlar.

Bu ara, şehrimizdede tesirini gösteren ve okulların tatiline sebep olan grip hastalığı, bu öğrencilerede siyayet etmiş olup, otellerde girip hastalığını geçirmektedirler.

Grip yüzünden Fakültelerin imtihanlarına da girememişlerdi.

Bazı öğrenciler otellerde yer bulamadıkları gibi, yurtlarda da yer bulamayınca, Hukuk Fakültesine kayıtlarını yaptıranlar memleketler ine gitmişlerdir.

Tren kazasında ölenlerin ailelerine tazminat verilecek

Devlet Demiryolları basın yayın müdürlüğünden bildirilmiştir:

29 Ekim pazar akşamı Seyerta kule Yarımburgaz istasyonları arasında vukua gelen ve vatandeşlarla demiryol cemiyeti üzerinde derin tesirler yaratan tren çarpışmasında ölenlerin geride bıraktıkları vakınlarının elem ve izdirabını kısmen olsun tahfif eylemek ve varalıların duymakta oldukları cismanî azâbı azaltmak maksadiyle ölenlerin kanunî hâdiler dahilinde tazminat verilmesi için gerekli tedbirler vetessûl edilmiştir.

Hemşire yardımcı kursu açıldı

Maraş, (AJANS ANKAKA) Maraş Toprak Mahsulleri Ofisi köylüye bir kolaylık olmak üzere, pirinç almaya başlamıştır.

Ayrıca bildirildiğine göre, sarı ve akçeltik pirincinin fiatı 180 mı sır pirincinin fiatı ise 150 kuruş olarak tesbit edilmiştir.

Köylü Toprak mahsullerinin bu kararını memnuniyetle karşılamıştır.

Toprak mahsulleri ofisi pirinç alıyor

İzmir(AJANS ANKARA) İzmir Devlet hastahanesinde hemşire yardımcı kursu açılmıştır.

Kurs müddetince giyecek ve giyecekle beraber ayda 100 lira ücret verilecektir.

Bu kursa devam edebilmek için ilk okul mezunu bulunmak ve 18 yaşında küçük 30 yaşından büyük olmak şarttır

Devlet hastahanesinin bu kararı memnuniyet vermiş, şimdiden yüzlerce müracaat olmuştur.

2 Ocak 1958

Devlet Nüshası

Sahibi ve
Yazı İşleri Müdürü
N. ABBAS SAYAR
ADRES
Sıra Mağzalar No: 10
— YOZGAT —

BOZOK

Günlük Siyasi Gazete

Dizgi ve Baskı
A. SAYAR MATBAASI
Yıllık Abone 15 Liradır
Fiatı (5) Kuruş
Telefon: 131

Yıl: 10 Sayı 1228

30 Ekim 1957

Partilerin aldıkları oy miktarı

27 Ekimde yapılan seçim neticeleri tamamen belli olmuş ve İl seçim kurulu neticeyi zabta bağlamıştır· Neticeye göre durumu şudur.

	D P.	C.H.P.	C·M.P.
Yozgat	9562	10172	5735
Yeköy	2880	3851	2151
Şefaatlı	2435	4008	1706
Boğazlıyan	7182	7081	2289
Sorgun	9726	6540	4725
Akdağ	7495	3694	4658
Çekerek	8518	3386	5344
Çayıralan	6108	4384	2026
Sarıkaya	6156	2179	3424
Yekûn	60072	45295	32057

Pakistan başbakanı Bağdat paktının Aza memleketleri birbirlerine Yakınlaştırdığını söylöyor

Karaçi (PHS) İran Şahının doğum yıl dönümü münasebetiyle İran Sefarethanesinde verilen bir ziyafette hazır bulunan Pakistan Başbakanı Çundrigar Bağdat Paktının iki memleket arasında yeni iş birliği yolları açtığını söylemiş ve iki devlet arasındaki ticareti arttırmak için Plânlar hazırlanmakta olduğunu belirtmiştir. Bu günkü dünyada küçük devletlerin ancak aynı fikirde olan diğer memleketlerle ittifak halinde yaşayabileceğini bildiren Çundrigar Türkiye, Pakistan, İran ve Irak arasında kültürel ve iktisâdi bağları kuvvetlendirmek, bu memleketleri birbirleriyle kara ve demir yollarıyla birleştirmek için gayretler sarfedilmekte olduğunu ve Ankara, Karaçi, Tahran ve Bağdat arasında telekomünikasyon sisteminin kurulması hazırlıklarının tamamlanmakta olduğunu ifade etmiştir.

Lombardiya'da izah edilmiyen bir tabiat hadisesi

Roma (a.a) Bir kaç günden beri Lombardiya'nın Mortara bölgesinde esrarengiz bir olay kendini göstermeye başlamıştır: Gece olur olmaz çayırlardaki otların üzeri örümcek ağı biçimin de çok ince yosumsu bir madde ile kaplanmaktadır. Civardan geçenler otomobil farlarının ışığında bu ağları toplamaya çalıkmaktadırlar. fakat bn olayın sebebi bir türlü anlaşılamamaktadır. Bazıları civardan geçen yüksek gerilimli elektrik akımının buna sebeb olduğu kanaatindedirler. Fakat bu ağların yakınından elektrik hattı geçmiyen başka çayırlarda da görülmesi bu ihtimali zayıflatmaktadır. Radyoaktivitetis rl öreeziinrede3kilöiğşüa tesirleri üzerinde duranlar olmakla beraber, henüz tatmin edici bir izah şekli bulunamamıştır.

Hatırlarda olduğu üzere geçenlerde Amerika'nın bir bölgesinde de aynı olay görülmüştü.

İngiltere bir seri atom denemesi yapacak

Londra, (a.a.)· ingiltere müdafaa vekâletinden neşredilen bir tebliğde bildirildiğine, göre, İngiltere bu kış ayları zarfında, Pasifik'teki Christmas adaları civarında yini bir seri atom denemesi yapacaktır. İngiltere bu kararını devlet vekili Altan Noble vasitasivle Birleşmiş Milletlere bildirmiştir. Tebliğe göre bu denemeler yakında başlayac k ve Megaton kudretindeki bombalar yüksek irtifada infilâk ettirilecektir.

2 Ocak 1958

Sahibi ve
Yazı İşleri Müdürü
N. ABBAS SAYAR
ADRES
Sıra Mağzalar No: 10
— YOZGAT —

BOZOK

Günlük Siyasi Gazete

Devlet Nüshası

Dizgi ve Bask.
A. SAYAR MATBAASI
Yıllık Abone 15 Liradır
Fiatı (5) Kuruş
Telefon: 131

Yıl: 10 Sayı 1231

2 Kasım 1957

B.M. Meclisi dün 11 inci devre Çalışmasına başladı.

Celâl Bayar tekrar 413 reyle cumhurbaşkanlığına Refik Koraltanda meclis reisliğine seçildiler

Tarih boyu aranan şey

N. Abbas Sayar

3

Devlete vergi vermek ve askar olmaktan gayri milletin devletle hiç bir münasebeti yoktu. Hükmeti hükümete kimse karışmaz, kimse ağız açamazdı.

Şark bu ağır uykunun içinde yıllarını, asırlarını gömerken yirminci asrın başlarında demokrasi rejimi yeni bir imtihanla karşı karşıya kaldı.

Marks, Engels doktrini yani sosyalizm insan oğlunu midesinden yakalamaya çalışıyordu. İktisadi emniyet, sosyal adalet prensiplerini vazeden rejim sefilkitleler arasında birden rağbet görmeye başladı.

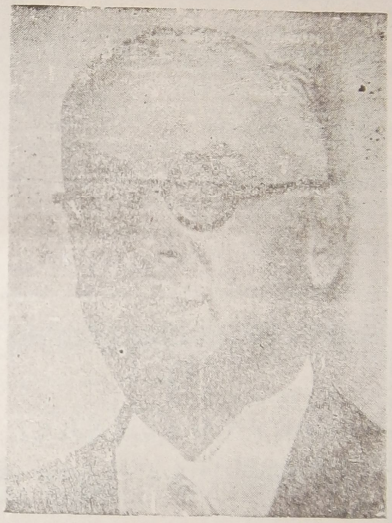
Patron, işçi kavgasıkendini gösterdi. Siyasî diktatörlük, iktisadi istismar sahalarına alev birden dağıldı ve Rus ihtilâli kaptu.

Sathta pek valdızlı vaatlerle ortaya çıkan sosyalizm doktrini insanlara iktisâdi teminat vereceğim derken ellerindeki kırıntı halindeki siyâsi hürriyetlerivle beraber iktisadi hürriyetlerinide alıp götürdü. Dün patron ezilen işçi devlete ve devleti idare eden geniş bir hükümet kadrosuna çalışmaya mahkum oldu. İstismar şekil değiştirmişti.

Milyonlarca insanın kaderini mahkum eden bu rejim, kapitalist memleketleri uzaktık bulunmak mecburiyetinde bıraktı.

İşçi ve amele kitlesi ile patronlar arası münasebet tekrar tekrar gözde geçirildi. Neticede patronun istismarı önlendi ve iktisadi alanda büyük reformlar oldu.

Devam Edecek

Ay Başı

Büyük millet Meclisi umum heyeti dün saat 13 te 11 inci devri çalışmasına başladı. Anayasa mücibince bütün üyeler yemin ettikten sonra Reisicumhur ve meclis reis seçimine girildi 413 reyle Celâl Bayar reisicumhur, Refik Koraltanda meclis reisliğine seçildi. Bilindiği gibi 11. devre B. M. Meclisinde D.P. vi 424 C.H.P. vi 176 C.M.P. yi 4 H.P. vi 4 milletvekili temsil etmektedir.

Devlet Nüshası

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü
N. ABBAS SAYAR
ADRES
Sıra Mağazalar No: 10
— YOZGAT —

BOZOK

Günlük Siyasi Gazete

Dizgi ve Baskı
A. SAYAR MATBAASI
Yıllık Abone 15 Liradır
Fiatı (5) Kuruş
Telefon: 131

Yıl: 11 Sayı 1423

16 Haziran 1958

Dün yurdun dört yanından gençler dünya ya bir daha haykırdılar

Ya böleceğiz, ya öleceğiz (Kıbrıs Türksüz, Türk Kıbrıssız olamaz)

Dün saat 14 de İzmir, Adana ve Erzurumda yeşil ada Kıbrıs için 26 milyon Adına birer miting yapmışlardır.

Saat 14 de miting şehirlerine yakın olanlar miting sahasına uzak olanlar ise radyolarının başına geçmişler gençliğin tezahüratına iştirak ediyorlardı.

İzmir mitingine iştirak eden 200 bin Egeli dünya ya şöyle haykırıyorlardı (Ya Böleceğiz, Ya Öleceğiz Taksim En Son Fedakarlığımızdır) İzmir mitingi fasılasız olarak üç saat devam etmiş ve 30 a yakın hatip konuşmuştur. Bu hatipler aynı paye uğrunda birleşiyorlardı (Kıbrıs Türksüz Türk Kıbrıssız olamaz. Dünya sulhu için en son fedakarlığımız taksimdir. Ya böleceğiz ya tamamını alacağız yahutta uğrunda 26 milyonumuzda öleceğiz 120 bin Türkü komünistlere boğduramayız diyorlardı. Adana mitingine iştirak eden Kıbrıs Türktür partisi Başkanı Doktor Fazıl Küçük İzmirli gençlere bir tel göndererek muvaffakiyetler dilemiştir.

Kıbrıs Plânına Dair

Cevabımızı İngiltere'ye evvelsiğün verdik

Hariciye vekili Fatin Rüştü zorlu evvelsi gün saat 15,30 da İngilterenin Ankara Büyük elçisi J. Bowkeri Hariciye vekaletine davet ederek İngilizlerin Kıbrıs konusundaki yeni planına cevap teşkil eden muhtırayı kendisine vermiştir. Fatin Rüştü Zorlu bundan başka Başvekil Adnan Menderesin İngiliz Başvekili Mc Milan'a cevap mesajının bir kopyasında İngiliz büyük elçisine vermiştir. Bu mesajın aslı Londra büyükelçimiz M, Nuri Birgeye İngiliz başvekiline teslim edilmek üzere gönderilmiştir.

Diğer taraftan Kıbrıs tüklerinin lideri Dr. Fazıl küçükde Foot'un mesajını sefaret vasıtasıyla cevaplandırmıştır.

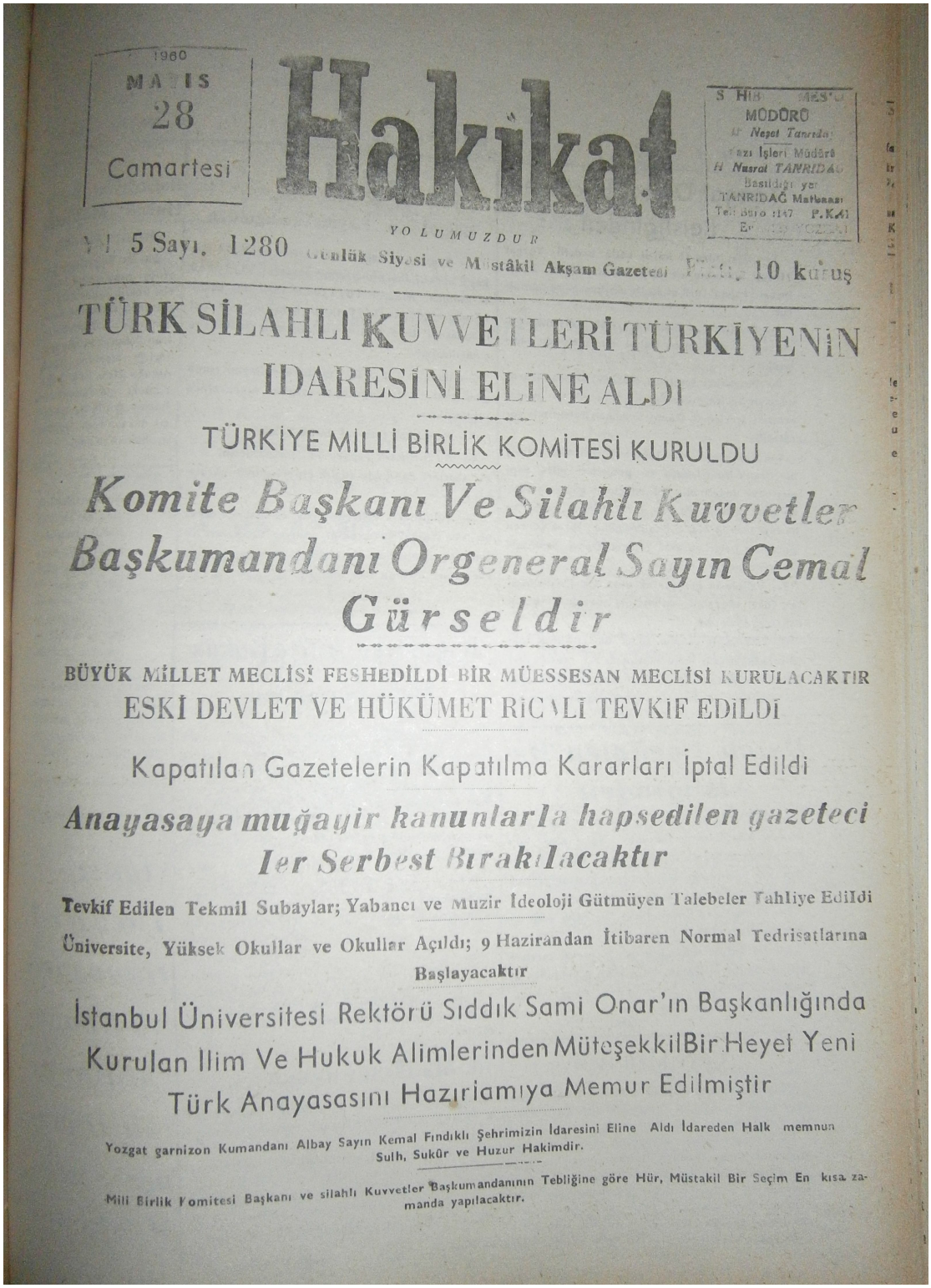
Bu cevabın hükümetin cevabından farksız olduğu muhakkaktır.

Pakistan Başbakanının Nehruya ikinci mektubu

Karaçi [PHS]: Pakistan Birleşik basın Ajansının bildirdiğine göre, Başbakan Malik Feroz Han Nun Pakistana akan nehir sularının azaltılması ile ilgili olarak Nehru'ya ikinci bir mektup göndermiştir.

Bu mektup Nehru'nun, pakistana akan suların durdurulmuş olmasını inkar eden mektubuna cevaptır.

Pakistan başbakanının mektubunun mübteviyatı henüz bilinmemektedir.

1960
MAYIS
28
Cumartesi

Hakikat

YOLUMUZDUR

Yıl 5 Sayı. 1280 Günlük Siyasi ve Müstâkil Akşam Gazetesi Fiatı. 10 kuruş

MÜDÜRÜ
Neşet Tanrıdağ
Yazı İşleri Müdürü
H. Nusrat TANRIDAĞ
Bastığı yer
TANRIDAĞ Matbaası
Tel: Büro :147 P.K.41

TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ TÜRKİYENİN İDARESİNİ ELİNE ALDI

TÜRKİYE MİLLİ BİRLİK KOMİTESİ KURULDU

Komite Başkanı Ve Silahlı Kuvvetler Başkumandanı Orgeneral Sayın Cemal Gürseldir

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ FESHEDİLDİ BİR MÜESSESAN MECLİSİ KURULACAKTIR

ESKİ DEVLET VE HÜKÜMET RİCALİ TEVKİF EDİLDİ

Kapatılan Gazetelerin Kapatılma Kararları İptal Edildi

Anayasaya muğayir kanunlarla hapsedilen gazeteci ler Serbest Bırakılacaktır

Tevkif Edilen Tekmil Subaylar; Yabancı ve Muzir İdeoloji Gütmüyen Talebeler Tahliye Edildi

Üniversite, Yüksek Okullar ve Okullar Açıldı; 9 Haziran'dan İtibaren Normal Tedrisatlarına Başlayacaktır

İstanbul Üniversitesi Rektörü Sıddık Sami Onar'ın Başkanlığında Kurulan İlim Ve Hukuk Alimlerinden Müteşekkil Bir Heyet Yeni Türk Anayasasını Hazırlamıya Memur Edilmiştir

Yozgat garnizon Kumandanı Albay Sayın Kemal Fındıklı Şehrimizin İdaresini Eline Aldı İdareden Halk memnun Sulh, Sukûr ve Huzur Hakimdir.

Milli Birlik Komitesi Başkanı ve silahlı Kuvvetler Başkumandanının Tebliğine göre Hür, Müstakil Bir Seçim En kısa zamanda yapılacaktır.

Sahibi ve Başyazarı
N. ABBAS SAYAR
Mes'ul Müdürü
DOĞAN ERKILIÇ
ADRES
Kapalı Çarşı No : 22
— YOZGAT —

Yıl : 13 Sayı : 2013

BOZOK

GÜNLÜK SİYASİ GAZETE

Dizgi ve Baskı
A. SAYAR MATBAASI
Yıllık Abone 30 Liradır.
Fiatı (10) Kuruş
Telefon : 131

28 Mayıs 1960

Kansız bir ihtilalle Ordu idareyi ele aldı

Meclis feshedildi - Yeni anayasa hazırlığına geçildi - parti faaliyetleri durduruldu Üniversiteler açıldı - tevkif edilen subay ve öğrenciler, gazeteciler serbest bırakıldı - kapanan gazeteler açıldı.

Şehrimizde halk sükün ve vekâr ile olayları rodyodan takip etti. Hiç bir hadise olmadı. normal hayat avdet etti.

Cuma saat 00.1 de başlayan askeri bir hareket Sonunda kansız bir ihtilâlle ordu idareyi ele geçirmiştir. Sabah saat 6 da neşriyata başlayan radyolarımız "Memleketi karanlık bir akibete götüren parti çekişmelerini önlemek, yurtta huzur ve insan haklarına hürmetkâr bir idarenin teessüsü için,, Ordunun gidişe müdahale etmek zorunda kaldığı mealinde bir konuşma ile neşriyata başlanış kara, deniz ve hava kuvvetlerininin mutabakat ve ahenkli çalışmasıyla harekâtın kansız bir şekilde başarıldığı beyan edilmiştir.

Halkımız olayları sukûnet ve vekârla radyodan takibe başlamıştır.

Öğle üzeri Milli Birlik komitesinin kurulduğu, Başkanlığına ve Türk orduları Başkumandanlığına Orgenerâl Cemal Gürsel'in getirildiği ilân edilmiştir.

Bundan sonra Milli Birlik komitesinin tebliğleri radyoda yer almağa başlamıştır.

BU TEBLİĞLERE GÖRE :

Milli Birlik komitesi en kısa zamanda yeni Anayasayı hazırlatacak ve derhal seçime geçerek kazanan partiye iktidarı devredecektir.

Yeni iktidar insan hakları beyannamesine ve Birleşmiş Milletler Anayasasına bağlı kalacak ve Atatürk'ün Yurtta Sulh - Cihanda Sulh düsturunu rehber ittihaz edecektir.

30 Mayıs tarihine kadar Bankalar kapalı kalacak o tarihte yeni bir emirle faaliyete geçeceklerdir.

65 yaşında ki uzun boylu, kır saçlı Milli Birlik Komite Başkanı Orgenaral Cemâl Gürsel radyoda yaptığı konuşmada yollarının kat'iyen diktatörlük olmadığını, Milletin ve vatanın selâmeti için buna lüzum hasıl olduğunu millete ve bütün dünyaya ilân etmiştir.

Radyo müteakıp bildirilerinde Meclisin feshedildiğini yeni bir emre kadar parti faaliyetlerinin durdurulduğunu, kapatılan Üniversitelerin 9 Hazirandan itibaren normal tedrisata devam edeceğini, son olaylar dolayısiyle tevkif edilen subay ve öğrencilerin 28 Mayıs saat onda tahliye edileceğini, kapatılan gazetelerin neşriyatta serbest olduklarını, Anayasa dışı kanun ve kararlarla tevkif edilen bütün gazetecilerin 28 Mayıs 0,3 te tahliye edildiklerini, gazetelerin maksatlı neşriyat hariç memleket radyolarının ve yabancı ajansların neşriyatını yayınlamakta tamamen serbest olduklarını bildirmiştir.

Şehrimizde

Haber radyo ile hemen duyulmuş ve neşriyat ilgi ile takip edilmiştir. Şehrimiz Garnizon Kumandanlığı idareyi ele almış, asayiş yönünden ikişer kişilik er kolları şehirde dolaşmağa başlamışlardır. İhtiyaç sahiplerinin alış verişe inmelerine müsaade edilmiş olgunluk içinde ve hiç bir hadise olmadan gün ikmâl edilmiştir.

Bu sabah normal hayata geçilmiştir.

Cumhuriyet meydanında Milli marşlar çalınmış, "ya ya ya, şa şa şa, Türk Ordusu çok yaşa,, diye subay ve askere halk tarafından tezahürâtta bulunulmuştur.

İMTİYAZ SAHİBİ
Nuri Dursun

Gazetemiz daima Muhafazakar Yozgatlıların hizmetindedir. Gazetemizin yazılarından her zaman sorumlu olmadığımız gibi, yazılmadır.

yeni YOZGAT

2 TEMMUZ 1961

Günlük Siyasi Memleket Gazetesi

Devlet Kütüphanesi

Hürriyeti Gasbedilen bir Millet ne kadar zengin ve müreffeh olursa olsun medeni insanlık gözünde biruşaktan daha iyi bir muameleye lâyık değildir ATATÜRK

Pazartesi
22 Mayıs 1961
Yıl: I Sayı: 80
Fiatı: 10 Kuruş

KORE IHTILALI KIZILLARA KARSI TERTIP EDILMISTIR

İhtilâl lideri, Do Yong tatmin kâr sivil bir hükûmete idareyi vereceğini bildirdi

Amerika ihtilâli tasvip etmiyor

Korede sıkı yönetim ilân edildi

SEUL: — Güney kore ihtilalinden tam bir yıl sonra vukubulan askeri hükümet-darbesi bu bölgedeki siyasi istikrarı vahim bir şekilde sarsmış bulunmaktadır. Üçüncü Deniz piyade Tugayı tarafından dün sabaha karşı yapılan ihtilâlden sonra Güney Kore'de sıkı yönetim ilân edilmiş sokağa çıkma yasağı konulmus basın sansüre tâbi tutulmuş bankalar kapatılmış ve trafik seferleri kontrole tâbi tutulmuştur.

Yabancı uçak şirkevlerinin seferine müsaade edilmekle beraber Koreden ancak yabancı uyruklu olanlar yurtdışına çıkabilmektedir. Diğer taraftan dini törenler hariç bütün açık ve kapalı taplantılar. yasak edilmiştir.

KOMÜNİZMLE MÜCADELE

Güney Kore Askeri ihtilal Komitesi yayınladığı bir tebliğde ihtilalin mill ekonomiyi kalkındırmak komünizmle daha şiddetli şekilde savaşmak ve Kare'yi birleştirmek amaciyle yapıldığını açıklamıştır.

Prenses Margaretin güzel bir resmi

Kız ilköğretmen okul binası yapılıyor

Yozgat: — Öğrendiğimize göre ilköğretmen okulu ve ilköğretmen okulu yatılı bölge okulu binası inşası için 400 000 lira ödenek verilmiştir. İlk parti olarak verilen bu para ile yakın zamanda okulun temelinin atılacağından inancimiz tamdır.

Asfaltlanıyor

Kırşehir ; — Şehrimiz merkezindeki Ankara istikametindeki yollardan gidiş yolunun bir kilometreye yakın bir kısmı sonradan yapılmış olmasından dolayı asvaltlanamamıştı.

Baharın ve müteakiben gelen yaz başlarında ilk plana alınarak asvaltlaması için çalışmaya başlanmıştır.

Bu yolun asvaltlanması ile şehrin ortasındaki bir yol kışın ve baharın camurundan yazın tozundan kurtulmakta ve aynı zamanda şehrin estetiği bakımından da yolun asvaltlanması değerli bir hizmet olmaktadır.

Güzel bir artist poz veriyor

Dört yüz bin işçinin grevi sona erdi

Kopenhag: — 40.000 Danimarkalı işçinin grevi dün gece saat üçde (Gmt) sona ermiştir. İşçiler tarafından tasviple karşılanan fakat işverenler tarafından reddedilmiş olan iki yıllık kollektif mukavele tasarıları parlâmentoda kanunlaşmıştır. Böylelikle Danimarkada patlak veren büyük iş uyuşmazlığı sona ermiş olmaktadır.

Danimarka Parlâmenteosunun kabul ettiği mevzuat gereğince ücretler umumi seviyesinde 1 milyar 300 milyon kuruşluk bir artış husule gelecek.

27 Mayıs için tören yapıldı

İSTANBUL: — Galatasaray Lisesinde 27 Mayıs İnkılâbının mânasını belirtmek ve ilk yıldönümüne tekâbül eden günlerece öğrencileri bu şuura uygun bir şekilde yetiştirmek amaciyle bir program hazırlanmış ve tatbikine başlanmıştır.

Bugün yapılan ilk toplantıda Okul müdürü Ali Teoman 27 Mayıs niçin oldu bundan çıkaracağımız dersile bunu takiben tutumumuzun nasıl olması gerektiğini izah eden bir konuşma yapmıştır.

MBK Anayasayı Dün Tamamladı

ANKARA: — Milli Birlik Komitesi Anayasa Tasarısı üzerindeki çalışmalarını tamamlamıştır. Komitenin Anayasa çalışmalarında da bazı teklifler üzerine incelenmek için komisyona gönderilen maddelerin de müzakeresi tamamlanınca Anayasa tasarısının tümüyle konularak Komitece kabul edilecektir.

1960
MAYIS
30
Pazartesi

Hakikat

YOLUMUZDUR

Yıl 5 Sayı, 1281 Günlük Siyasi ve Müstâkil Akşam Gazetesi Fiatı 10 kuruş

MÜDÜRÜ
Nazmi Tanrıdağ
Yazı İşleri Müdürü
M. Nusret TANRIDAĞ
Basıldığı yer
TANRIDAĞ Matbaası
Tel: Büro 2147 P.K.41
Ev 2123 YOZGAT

Yeni Hükümet Kuruldu

Or General Cemal Gürsel Başbakanlık Ve Milli Müdafaa Bakanlığını Deruhte Etti

Kabine Azalarının İsim Ve Meslekleri Aynen Aşağıdadır.

Başvekil ve Milli Müdafa vekili Cemal Gürsel (Or General)
Devlet Vekili Amil Akuç (Yargıtay Üyesi)
Devlet Vekili Şerif İnan (Eski İstatistik Genel Müdürü)
Adalet Vekili Abdullah Gözübüyük (Yargıtay ikinci Başkanı)
Dahiliye Vekili Tüm GE. Muammer İhsan Kızıloğlu (Milli Savunma Bakanlığı Okullar dairesi Reisi)
Hariciye Vekili Selim Sarper (Dış işleri Bakanlığı Genel Sekreteri)
Maliye Vekili Ekrem Alican (Eski Koceli millet vekili)
Maarif Vekili PR. Fehmi Yavuz (Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı)
Nafia Vekili Daniş Koper (Nafia vekâleti Eski Müsteşarı)
Ticaret Vekili Cihat İren (Ticaret ve Sanayi odaları ve ticaret Borsası birliği Mustafi Genel Sekreteri
Sihhat Vekili PR. Nusret karasu (Ankara Tıp Fakultesi Profesörü)
Gümrük Vekili Fethi Aşkın (Gümrük Genel Müdürü)
Ziraat Vekili Feridun Üstün (Toprak mahsülleri eski Genel Müdürü)
Münakalat Vekili Tug General Sıtkı Ulay (Harp Okulu Kumandanı)
Çalışma Vekili PR. Cahit Talas
Sanayi Vekili Muhtar Uluer
Basın Yayın ve Turizim Vekili Zühtü Tarhan
İmar ve İskân Vekili Orhan Kubat

BÜYÜK ATANIN MANEVİ VARLIĞI

Nazım Kafaoğlu

Biliyorum ATAM; yıllardır. ruhunuz tazip edildi. Büyük Türk milletine ebediyete kadar bir düstur olan övütleriniz hatırlatılmadı.

Türk Vatanına ve milletine çöken kâbus bulutunun karanlıklarına her geçen gün biraz daha yetindirdi.

Milletin genç evladının feryadını dinlemediler. Yaptığınız övüdü kanla tethiş politakasile unuttutmağa çalıştılar.

Yetişen vatanperver memleket evladının bir çoğunu zindana attılar zannettilerki sonu gelmiyen ihtiraslarını bu çeşit tedbirlerle tatmin ederiz ümidine düştüler; nerede ise vatan ve milletimizi derin bir uçurumun kenarına kadar sürükleyip getirdiler. Netice ne oldu ATAM; sana haber vereyim, ŞANLI TÜRK ORDUSU tarih boyunca yaptığı şanlı vazifelerinden birini daha kan dökmeden yaptı. Milletimize bahsettiğiniz hürriyeti tekraren övüdünüz gereğince fazlasile iade etti.

ATAM zannederim verdiğim müjde; ebedi istirahatında sana sonsuz huzur içinde uykunda devam et; emanetini uyanıklığile bekleyen Türk gençliği ve şanlı Türk ordusu ayakta ve vazife başındadır.

YAŞASIN TÜRK ORDU YAŞASIN TÜRK GENÇLİĞİ

İnhisarlar Umum Müdürlüğü
SATINALMA KOMİSYONU REİSLİĞİNDEN

1— Yozgat Bira Fabrikası Su İsalesi inşaatı işi birim fiat esası üzerinden kapalı zarf usuliyle eksiltmeye çıkarılmıştı.

2— Eksiltmesi 15/6/1960 Çarşamba günü saat 16 da Tepebaşındaki İnhisarlar Umum Müdürlüğü Satınalma Komisyonunda yapılacaktır.

3— Muhammen keşif bedeli 1. 744. 392 lira 60 kuruş olup muvakkat teminatı 66. 081, 78 liradır.

4— Takım halindeki şartnamesi (Kapalızarf şartnamesi, Mukavele projesi, keşif özeti, Birim fiat listesi, Su işleri fiat cetveli, Su işleri fenni şartnamesi, Seri döperi, Krokiler Vs.) Komisyonumuzda, Ankara, İzmir İnhisarlar Başmüdürlüğü ile Yozgat İnhisarlar Müdürlüğünde görülebilir.

5— İsteklilerin eksiltmesinin yapılacağı günden en az (tatil günleri hariç) 3 gün evvel bir dilekçe ile İnhisarlar Umum Müdürlüğü İnşaat Şubesine müracaatla bir ehliyet belgesi almaları lâzımdır.

Ehliyet belgesi almayanlar eksiltmeye iştirâk edemezler. Bu belgeyi almak için en az bir kalemde 1. 000. 000 liralık benzeri inşaat, bina Sıhhı Soğutma ve elektrik tesisatını,

a) Müteahhid olarak yapmış,
b) Şantiye şefi olarak yapmış,
c) Kontrol olarak denetlemiş olmak ve işlerin geçici kabulunu yaptırmış ve yapılmış olduğunu bildirir Dairelerden alınmış vesikayı Dilekçesine raptedmeleri lâzımdır.

6— İsteklilerin 2490 sayılı kanun dairesinde ihzar edecekleri mühürlü teklif mektubu, teminat makbuzu veya Banka teminat mektubu ve saire havi kapalızarflarını eksiltme saatinden bir saat evveline kadar Komisyonumuz Reisliğine makbuz mukabilinde vermeleri lâzımdır

7— Postada vukua gelecek gecikmeler nazarı itibara alınmaz.

Teminatlar muameleleri Tepebaşındaki Komisyonumuzda yapıldıktan sonra. Tophanedeki İnhisarlar Umum Müdürlüğü veznesine yatırılmış olacrktır. 237

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

ACUN, Hakkı, (2005), **Tüm Yönleri İle Çapanoğulları ve Eserleri**, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara.

AĞAOĞLU, Samet, (1972), **Demokrat Partinin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri Bir Soru**, Baha Matbaası, İstanbul.

AHMAD, Bedia Turgay ve Feroz, (1976), **Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971**, Bilgi Yayınevi, İstanbul.

AHMAD, Feroz, (1994), **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)**, Ahmet, Fethi, (Çev), Hil Yayınları, İstanbul.

AKANDERE, Osman, (1998), **Milli Şef Dönemi Çok Partili Hayata Geçişte Rol Oynayan İç ve Dış Tesirler(1938-1945)**, İz Yayıncılık, İstanbul.

ALBAYRAK, Mustafa, (2004), **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)**, Phoenix Yayınları, Ankara.

ARMAOĞLU, Fahir, (1994), **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980**, 10.Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

ARMAOĞLU, Fahir , (1991), **Belgelerle Türk-Amerikan Münasebetleri (Açıklamalı)**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

AVCI, Nazmi, (2000), **Türkiye'de Modernleşme Açısından Din, Kültür, Siyaset (1839-1960),** Pınar Yayınları, İstanbul.

AYDEMİR, Şevket Süreyya, (1973), **İhtilalin Mantığı ve 27 Mayıs İhtilalı**, Remzi Kitabevi, İstanbul.

AYDIN, Mustafa, (2004), **"1939-1945 Savaş Konusunda Türkiye: Göreli Özerklik - 2 Dönemin Bilançosu" ,** Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, ORAN, Baskın, (Edt.), 9.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.

BAĞCI, Hüseyin, (1990), **Demokrat Parti Dönemi Dış Politikası**, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.

BARDAKÇI, Cemal, (2001), **Anadolu İsyanları**, Berikan Yayınları, Ankara.

BATUR, Muhsin, (1985), **Anılar ve Görüşler**, 2.Baskı, Milliyet Yayınları, İstanbul.

BAŞGİL, Ali Fuad, (2008), **27 Mayıs İhtilalı ve Sebepleri**, Cemal Aydın(Çev.), Yağmur Yayınevi, İstanbul.

BİRAND, Mehmet Ali, Can, DÜNDAR ve Bülent, ÇAPLI, (2001), **Demirkırat (Bir Demokrasinin Doğuşu)**, 9.Baskı, Doğan Yayıncılık, İstanbul.

BURÇAK, Rıfkı Salim, (1997), **İdamların İçyüzü**, Demokratlar Kulübü Yayınları NO:12, Ankara.

ÇAVDAR, Tevfik, (2004a), **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1950'den Günümüze)**, İmge Kitabevi, 3. Baskı, Ankara.

ÇAVDAR, Tevfik, (1995b), **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1839-1950)**, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.

ÇAVDAR, Tevfik, (2000c), **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1950-1995)**, 2.Baskı, İmge Kitabevi, Ankara.

DAĞLI, Nuran, Belma, AKTÜRK, (1988), **Hükümetler ve Programları 1920-1960**, C:I, T.B.M.M. Basımevi, Ankara.

DANIŞMAN, Ahmet, (1982), **Basın Özgürlüğünün Sağlanması Önlemleri(Devletin Basın Karşısında Aktif Tutumu)**, Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayınları No: 1,Ankara.

DİLİPAK, Abdurrahman, (1990), **Menderes Dönemi**, Beyan Yayınları, İstanbul

DOSDOĞRU, Hulusi, (1993), 6-7 Eylül Olayları, Bağlam Yayıncılık, Ankara.

DUYGU, Süleyman , (1953), **Yozgat Tarihi ve Çapanoğulları**, Sayar Matbaası, İstanbul

EKİNCİ, Necdet, (1997), **Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçişte Dış Etkenler**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, Birinci Basım, İstanbul.

EROGUL, Cem, (1990), **Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi**, 2.Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.

EROĞUL, Cem, (2003), **Demokrat Parti (Tarihi ve İdeolojisi)**, İmge Kitabevi, Ankara.

ESMER, Ahmet Şükrü ve Oral, SANDER, (1996), " **İkinci Dünya Savaşında Türk Dış Politikası"**, Olaylarla Türk Dış Politikası, 9. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara.

GAZİOĞLU, Ahmet C. , (1998*),* **Enosis'e Karşı Taksim ve Eşit Egemenlik(1951-1959)***,* Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi(CYREP) Yayınları, Kıbrıs

GOLOĞLU, Mahmut, (1982a), **Demokrasiye Geçiş 1946-1950**, Kaynak Yayınları, İstanbul.

GOLOĞLU, Mahmut, (1974b), **Milli Şef Dönemi (1939-1945)**, Kalite Matbaası, Ankara.

GÜREL, Şükrü,(1993), **Tarihsel Boyut İçinde Türk-Yunan İlişkileri(1821-1993)**, Ümit Yayıncılık, Ankara

İNALCIK, Halil , (2009), **"Devlet-i ' Aliyye" Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar –I**,Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul

İSMAİL, Sabahattin, (2000), **Kıbrıs Sorununun Kökleri, İngiliz Yönetiminde Türk-Rum İlişkileri ve İlk Türk-Rum Kavgaları**, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, K.K.T.C

KABACALI, Alpay, (2000), **Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de Matbaa Basın ve Yayın**, Literatür Yayınları, İstanbul

KAÇMAZOGLU, H. Bayram , (1998), **Demokrat Parti Dönemi Toplumsal Tartışmaları**, Birey Yayıncılık, İstanbul.

KARACA, T.Niyazi, (2005), **Ermeni Sorununun Gelişim Sürecinde Yozgat'ta Türk- Ermeni İlişkileri**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara

KARATEPE, Şükrü, (1997), **Tek Parti Dönemi**, İz Yayıncılık, İstanbul.

KARATEPE, Şükrü, (1999), **Darbeler, Anayasalar ve Modernleşme**, İz Yayıncılık, İstanbul

KARPAT, Kemal, (1996), **Türk Demokrasi Tarihi Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller**, Afa Yayıncılık, İstanbul.

KOCABAŞ, Süleyman, (2004), **Bir Kuşağın Dramı**, Vatan Yayınları, Kayseri

KOCABAŞ, Süleyman, (2008), **Saklanan Gerçekler Demokrasiye Nasıl Geçtik 1945-1946**,Vatan Yayınları, İstanbul.

KOÇ, A.Fevzi , (1963), **Bütün Yönleriyle Yozgat**, Kardeş Matbaası, Ankara

KOÇAK, Cemil, (2012), **İktidar ve Demokratlar, Türkiye'de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları (1945-1950)**, C:II, İletişim Yayınları, İstanbul.

KOÇAK, Cemil, (2003), **Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945)**, C: II, İletişim Yayınları, İstanbul.

KUTAY, Cemal, (1975), **Örtülü Tarihimiz**, C: I, Hilal Matbaası, İstanbul.

LEWİS, Bernard, (2010*),* **Demokrasinin Türkiye Serüveni**, Hamdi Aydoğan ve Esra Ermert (Çev.) , 4. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul

ÖZCAN, Mert, (1980), **XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Çapanoğulları**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara

ÖZEL, Şahingiray, (1954), **Celal Bayar'ın Söylev ve Demeçleri (1946-1950), Demokrat Partinin Kuruluşundan İktidara Kadar Politik Konuşmalar**, (Der.), Doğuş Limitet, Ortaklığı Matbaası, Ankara

ÖZTÜRK, Kazım**,** (1995) **,Türk Parlamento Tarihi TBMM II. Dönem 1923-1927**,C: III, TBMM
Yayınları, Ankara.

ÖZTÜRK, Kazım,(1968), **Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri ve Programları**, Ak Yayınları, İstanbul.

ÖZTÜRK, Metin, (1993), **Ordu ve Politika**, Gündoğan Yayınları, Ankara.

SAKİN, Orhan, (2004), **Bozok Sancağı ve Yozgat**, Ankara

SANDER, Oral,(1979*),* **Türk-Amerikan İlişkileri 1947-1964,** Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları, No:427, Ankara

TİMUR, Taner, (2003), **Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş**, 3.Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul.

TOKER, Metin, (1992b), **Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları 1944-1973, Demokrasiden Darbeye 1957-1960,** Bilgi Yayınevi, Ankara.

TOKER, Metin, (1990), **Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları, Tek Partiden Çok Partiye1944-1950**,2.Baskı, Bilgi Yayınları, Ankara.

TOPUZ, Hıfzı, (2003), **Türk Basın Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul

TUNAYA, Tarık Zafer, (1995), **Türkiye'de Siyasi Partiler (1859-1952)**, Arba Yayınları, İstanbul.

TUNCAY, Suavi, (1996), **Parti İçi Demokrasi ve Türkiye**, Gündoğan Yayınları, Ankara.

TURAN, Şerafettin,(1999), **Türk Devrim Tarihi IV-2 (14 Mayıs 1950-27 Mayıs 1960)**, Bilgi Yayınevi, Ankara.

Türkiye Cumhuriyet Tarihi, (2008), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurulu Atatürk Araştırma Merkezi, C:I, 8.Baskı, Ankara.

UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı , (1994), **Osmanlı Tarihi**, I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

YEŞİL, Ahmet, (1988), **Türkiye'de Çok Partili Siyasi Hayata Geçiş**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları No: 897, Ankara.

YETKİN, Çetin, (1983), *Türkiye'de Tek Parti Yönetimi (1930-1945),* Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.

YÜCEL, Serhan, (2001), **Demokrat Parti**, Ülke Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, M.Serhan, (2006), **Türkiye'nin Siyasi Partileri (1859-2005)**, Alfa Yayınları, İstanbul.

Yozgat 1968 İl Yıllığı, (1968), Yozgat Valiliği, Yozgat.

Yozgat Katalogu 1990, (1991), Yozgat Kültür ve Dayanışma Derneği Yayını, İstanbul

"Yozgat" **Yurt Ansiklopedisi**, (1982-1984), Anadolu Yayıncılık, X,İstanbul

ZÜRCHER, Erik Jan, (1999), **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, 4.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.

MAKALELER

ALBAYRAK, Mustafa, (2002), "DP Hükümetlerinin Politikaları", **Türkler**, C:XVI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara. ss.855-877.

ALASYA, H.Fikret, (1993), "Türk Dünyasındaki Gelişmeler Işığında Tarihi Perspektiften Kıbrıs", ***Kıbrıs'ın Dünü-Bugünü Uluslararası*** **Sempozyumu, 28 Ekim-2 Kasım**, K.K.T.C. Doğu Akdeniz Üniversitesi ve Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Rektörlükleri Yayınları NO:8, Gazi Mağusa: ss.63-78.

BİLGE, Suat ,(1996), Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Türkiye-Sovyetler Birliği Münasebetleri, **Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995),** 9.Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara. ss.338-385.

ÇOLAK, Filiz, (2002), "Çok Partili Hayata Geçiş ve Demokrat Parti", **Türkler Ansiklopedisi**, C. XIV, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara. ss.773-782.

DEĞERLİ, Esra Sarıkoyuncu, (2012), Demokrat Parti Döneminde Türkiye'nin Kıbrıs Politikası (1950-1960), **Akademik Bakış Dergisi**, C:6, Sayı: 11(Kış 2012), Ankara, ss.85-101.

ESMER, Ahmet Şükrü ve SANDER, Oral, (1996) ,İkinci Dünya Savaşında Türk Dış Politikası, **Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)**, Siyasal Kitabevi Yayınları, 9.Baskı, Ankara,ss137-185.

GÖNLÜBOL, Mehmet ve ÜLMAN, Haluk , (1996), İkinci Dünya Savaşında Sonra Türk Dış Politikası (1945-1965)*,* **Olaylarla Türk Dış Politikası(19919-1995),** 9.Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara, ss.191-333

HAYTOĞLU, Ercan, Geçmişte Kapatılan Bir Parti ve Düşündürdükleri, **Cumhuriyet Ansiklopedisi (1923-1998)**, C.II, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara. ss.1005-1012.

OCAK, A.Yaşar , (1973), "Milli Mücadelede Çapanoğlu Olayları",(8-27 Haziran 1920), **Türk Kültürü Araştırmaları***, Yıl*; VII-X(1970-1973) Ankara, ss.83-149.

GAZİOĞLU, Ahmet C. (2002),"Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kıbrıs", **Türkler Ansiklopedisi**, C: XIX, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara. ss.922-945.

ÖZÜÇETİN, Yaşar, (2002), Demokrasiye Geçiş, Demokrat Partinin Kuruluşu, 1946 Seçimleri, **Türkler Ansiklopedisi**, C: 16, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara. ss.765-773.

SEZER, Duygu ,(1996), İkinci Dünya Savaşında Sonra Türk Dış Politikası(1945-1965 Yılları),**Olaylarla Türk Dış Politikası(1919-1995),** 9. Baskı. Siyasal Kitabevi, Ankara, ss.431-484.

SÖNMEZOĞLU, Faruk, (2008), **Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Kıbrıs Politikası (1945'den Günümüze)**, Türk Dış Politikası Cumhuriyet Dönemi, C:2, Mustafa Bıyıklı(Ed.).Gökkubbe Yayınları, İstanbul. ss.261-311.

UZUNÇARŞILI, İ.Hakkı, (1974) ; ''Çapan Oğulları'' **Belleten**, Sayı: 150, C: XXXVIII, (Nisan 1974'den ayrı basım), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara. s.216

YÜCEL, Serhan, (2002), Menderes Dönemi (1950-1960), **Türkler**, C:XVI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara. ss.835-854.

TEZ

BOZKURT, Selahattin, (2000), "Kütahya Basınında Demokrat Parti İktidarı (1950-1960), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Kütahya.

GAZETELER

10.Türkiye Büyük Millet Meclisi İlk Oturumunu Yaptı. *Bozok*. (14.05.1954).

Adnan Menderes İttifakla D.P. Genel Başkanı Seçildi. *Yozgat*. (19.10.1955).

Adnan Menderes: "Demokrat Parti Elbette İktidarda Kalacaktır, Fakat Bu Kâfi Değildir " dedi. *Hakikat*. (22.10.1957).

Adaylardan en çok oy alanların Milletvekili seçilenlerine ait İl Seçim Kurulunca düzenlenen tutanak. *Yozgat*. (11.05.1954).

Adapazarı ile Adıyaman Kazaları Vilayet oldu. *Bozok*. (16.06.1954).

Af Kanunu. *Yozgat*. (15.07.1950).

Af Kanunu Tasarı Hazırlandı. *Yozgat*. (10.06.1950).

Affa Tabi Olacak Suçlar. *Yozgat*. (08.07.1950).

Af Kanunu Kabul Edildi. *Milliyet*. (15.07.1950).

Akdeniz Paktı ve Dünya. *Yozgat*. (03.06.1950).

Amerikalı Yeni Dostunuz. *Yozgat*. (11.11.1952).

Amerika Ziyareti. *Hakikat*. (04.08.1956).

Amerikan Delegesine göre. *Hakikat*. (22.02.1957).

Ankara'da Muhteşem Bir Miting Yapıldı. *Bozok*. (13.06.1958).

Atina'da aleyhimize nümayişler yapıldı. *Milliyet*. (27.01.1957).

Bağımsız Adaylar. *Yozgat*. (06.04.1954).

Bağdat Paktı Vekiller Konseyi Toplanıyor. *Yozgat*. (26.02.1959).

Basın Kanunun bazı maddelerinin tadilini ve kanuna muvakkat bir madde ilavesine dair Kanun. *Yozgat*. (13.07.1955).

Basına İspat Hakkı İsteyen 19'lar Hakiki D.P. kuracacağız diyorlar. *Hakikat*. (11.11.1955).

Basın davalarının Askeri Mahkemeye sevki kaldırıldı. *Milliyet.* (07.02.1953).

Başbakan Adnan Menderes Kabinenin Toptan İstifa Kararını D.P. Meclis Gurubuna Açıkladı. *Hakikat*. (30.11.1955).

Başbakan Adnan Menderes Amerika'ya gidecek. *Bozok*. (28.05.1954).

Başbakanın Demeci. *Yozgat*. (17.06.1950).

Başvekil Adnan Menderes Yurda döndü. *Bozok*. (27.02.1959).

Başvekiliz Bir Nutuk Verdi. *Yozgat*. (10.02.1942).

Başvekil Güvenoyu Aldı. *Bozok*. (30.11.1955).

Başvekilimiz Irak'a vardı. *Bozok*. (07.01.1955).

Bayar Çorlu, İnönü Afyon'da Konuştu. *Milliyet*. (29.11.1958).

Belediye Seçimleri. *Yozgat*. (31.05.1946).

Belediye Seçimleri. *Yozgat*. (12.08.1950)

Bevi'nin Türkiye'ye Tebrik Mesajı. *Yozgat*. (30.12.1950).

B.M. Siyasi Komisyonu Kıbrıs Meselesini Müzakereye Devam Etti. *Hakikat*. (21.02.1957).

B.M.M. dün 11'inci devre Çalışmasına başladı. *Bozok*. (02.11.1957).

Bölükbaşı Şehrimize Geldi. *Bozok*. (10.12.1958).

Bütün Yurtta D.P. Çoğunlukla seçimi kazandı. Bozok. (28.10.1957).

Bütün Yurtta Demokrat Parti Kahir Ekseriyetle Kazandı. *Bozok*. (03.05.1954).

Büyük Millet Meclisinin Tarihi Kararı. *Yozgat*. (26.02.1952).

Büyük Acı. *Bozok*. (18.02.1959).

Büyük Millet Meclisi Bugün Toplanıyor. *Hakikat*. (12.09.1955).

Büyük Cami'de Arapça Okunan Ezan. *Yozgat*. (17.02.1949).

Büyük Millet Meclisi Seçim Kanunu Müzakereleri. *Yozgat*. (09.02.1950).

Büyük Millet Meclisinin Tarihi Kararı. *Yozgat*. (26.02.1952).

Celal Bayar'ın Amerika Seyahatleri devam ediyor. *Bozok*. (05.02.1954).

Celal Bayar Cumhurbaşkanlığına Seçildi. *Yozgat*. (27.05.1950).

C.H.P. Genel başkanı bugün ege gezisine başlıyor. *Bozok*. (29.04.1959).

C.H.P. Çöküyor. *Bozok*. (05.05.1954).

C.M.P. , Denmesi Bu Gün. *Bozok*. (04.04.1954).

Cumhurbaşkanımıza Gelen Tebrik telgrafı. *Yozgat.* (27.05.1950).

Çiçekdağ Kazası Merasimle Devralındı. *Yozgat*. (20.07.1954).

Demokrat Parti Beyannamesi. *Yozgat*. (20.05.1950).

Demokrat Parti, Mamur Bir Vatan Yaratacaktır. *Hakikat*. (22.10.1958).

Demokrat Partinin Büyük Kongresi Bugün Toplanıyor. *Hakikat.* (15.11.1955).

Demokrat Parti Meclis Grubuna Bayar'ın Mesajı. *Yozgat*. (18.05.1954)

Delegemiz Türk Tezini İzah etti. *Hakikat*. (20.02.1957).

Dışişleri Bakanımızın Birleşmiş Milletler Umumi Kâtipliğine çektiği telgraf. *Yozgat*. (01.07.1950).

Dışişleri Bakanının Atlantik Paktına Dair Beyanatı. *Yozgat*. (12.08.1950).

Dışişleri Bakanı D.P. grubunda Dış meseleleri izah etti. *Yozgat*. (24.06.1950).

Dost Irak Kralı Bağdat Paktını Övdü. *Hakikat*. (02.12.1955).

Dönüm Noktası. *Yozgat*. (10.03.1953)

D.P. Adayları Belli Oldu. *Yozgat*. (08.10.1957).

D.P. Genç Demokratlar Kolu Kuruldu. *Bozok*. (12.02.1954).

D.P. Dördüncü Büyük Kongresinde Başvekil İcraatının Hesabını Verdi. *Hakikat*. (17.10.1955).

Dün de üç gazeteci mahkûm oldu. *Milliyet*. (03.09.1959).

Dünkü B.M.M. Müzakereleri Tarihi Bir Manzara Arzetti. *Hakikat*. (14.09.195).

H.Cingiz, Oy Kullanma Serbestliği. *Yozgat*. (01.07.1946).

Eisenhower Geldi. Milliyet. (07.12.1959).

Fazıl Küçük Kıbrıs'ta Örfi İdarenin İlanını İstedi. *Hakikat*. (24.07.1956).

Fatin Rüştü Zorlunun verdiği Beyanat. *Hakikat*. (28.02.1957).

Gençlik Galeyana geldi. *Bozok*. (08.09.1955).

Genel kurul Kıbrıs kararını tasdik etti. *Milliyet*. (27.02.1957).

Genç Demokratlar Nizamnamesi. *Yerköy*. (15.02.1954).

Genç Demokratlar teşkilatı Nizamnamesi. *Bozok*. (12.02.1954).

Genel Başkanın Nutku. *Bozok*. (17.10.1955).

Hararetli Günlere Doğru. *Bozok*. (11.09.1957).

Hararetli Günlere Doğru. *Bozok*. (17.03.1954)

Her üç parti ve müstakiller hummalı bir faaliyette. *Bozok*. (16.04.1954).

H.Cengiz, "Kıbrıs Meselesi". *Yozgat*. (12.01.1950).

H.Cingiz, Yeni Milletvekili Seçimi. *Yozgat*. (14.06.1946).

Hükümet Programı. *Yozgat*. (03.06.1950)

Hükümetin Tebliği. *Hakikat*. (10.09.1955).

IRAK'TA hükümet darbesi. *Milliyet*. (15.07.1958).

İçişleri Bakanının Önemli Bir Tamimi. *Yozgat*. (07.10.1950).

İlimizin Her Tarafında Seçmen Kütük Listeleri Askıya Çıkarıldı. *Yozgat*. (02.03.1950).

İl Seçim Kurulu Başkanlığından. *Yozgat*. (29.04.1950).

İlk Meclis Toplantısının Tafsilatı. *Yozgat*. (18.05.1954).

İspatçılar Hürriyet Partisini kurdular. *Hakikat*. (22.11.1955).

İstanbul-Ankara'da Örfi İdare ilan edildi. *Hürriye*t. (29.04.1960).

Kabine Teşekkül Etti. *Bozok*. (18.05.1954).

Kansız bir İhtilalle Ordu idareyi eline aldı. *Bozok*. (28.05.1960).

Kanuna Aykırı Hareket eden dört gazete müddetsiz ve müddetli kapatıldı. *Hakikat*. (21.09.1955).

Kıbrıs Planı Açıklanmadı. *Milliye*t. (20.05.1958).

Kıbrıs Meselesi Birleşmiş Milletlerde. *Bozok*. (15.12.1954).

Kıbrıs Meselesinin Müzakeresi Başladı. *Milliyet*. (15.12.1954).

Kıbrıs Meselesi Dün Reddedildi. *Milliyet*. (16.12.1954).

Kıbrıs'a cephane taşıyanlar dün mahkeme edildi. *Bozok*. (20.03.1955).

Kıbrıslı Rumların yeniden isyan etmesi muhtemel. *Bozok*. (22.03.1955).

Kıbrıs Rumları kudurdular. *Yozgat*. (29.06.1955).

Kıbrıs'ta ki Rumların Menfur Tecavüzleri. *Bozok*. (22.07.1958).

Kıbrıs'ta Kanlı Çarpışmalar. *Milliyet*. (12.07.1958).

Kıbrıs Görüşmelerine dünde devam edildi. *Yozgat*. (09.02.1959).

Kıbrıs Cumhuriyetini doğuran anlaşma imzalandı. *Milliyet*. (20.02.1959).

Kıbrıs Anlaşması. *Milliyet*. (24.02.1959).

Kıbrıs'ta Yasak Bölgeye Girmeye Çalışan Makarios'un Otomobili ve Eşyaları Arandı. *Milliyet*. (05.09.1955).

Kıbrıs Hakkındaki Türk Görüşü Londra'da Açıklandı. *Hakikat*. (02.09.1955).

Kıbrıs Türkdür. *Milliyet*. (25.08.1955).

Kıbrıs. *Bozok*. (06.07.1956).

Kıbrıs'a Dair Tezimizi Savunacak olan Türk Heyetinin Basın Toplantısı. *Hakikat*. (11.02.1957).

Kıbrıs Cumhuriyetini Doğuran Anlaşma İmzalandı. *Milliyet*. (23.02.1959).

Kıbrıs Hakkındaki Türk Görüşü Londra da açıklandı. *Hakikat*. (02.09.1955).

Kıbrıs Davamız. *Bozok*. (31.07.1954).

Kırşehir Kazası Yeniden Vilayet oldu. *Hakikat*. (12.06.1957).

Kore Savaşı. Yozgat. (29.07.1950).

Kore'de Ateş Kesildi. *Hürriyet*. (28.07.1953).

Kore'deki Kahramanlarımıza Yozgatlıların Şükranları. *Yozgat*. (09.12.1950).

Köylüler Arasında Yaptığımız Anket. *Bozok*. (25.03.1954).

Kruşçev'in tehditlerine Amerika cevap verdi. *Hakikat*. (14.10.1957).

Kuzey Atlantik Paktına Girdik. *Yozgat*. (22.09.1951).

Mebus Seçimi Hakkında. *Yozgat Postası*. (16.03.1954).

Meclis, Ezanın Arapça Olarak Okunmasını Dün Kabul Etti. *Milliyet*. (17.06.1950).

Menderes Genel Başkan Seçildi, Hakikat, 18.10.1955:s.1.

Menderes Ankara'ya gitti. *Milliyet*. (28.02.1959).

Metin Toker 9 ay hapse mahkûm oldu. *Milliye*. (08.04.1955).

Metin Toker Tevkif edildi. *Milliyet*. (12.02.1957).

MBK Anayasayı dün tamamladı. *Yeni Yozgat*. (22.05.1961).

Milletvekilleri Seçimi. Yozgat. (20.05.1950).

Milletvekilleri Seçimi Kanununun 35 ve 109'uncu maddelerinin tadiline ve bu kanuna muvakkat bir madde ilavesine dair kanun. *Yozgat*. (07.10.1957).

Milletvekili Seçim Kanunu. *Yozgat*. (07.10.1957).

Milletvekili Seçimi. *Yozgat*. (20.05.1950).

Milletvekili Seçim Hazırlıkları Başladı. *Yozgat*. (14.06.1946).

Mizah-i Çizgilerle Siyasi Hava Raporları. *Bozok*. (18.04.1954).

Mr. Cain'in Beyanatı. *Yozgat*. (29.08.1950).

Muhtar Seçimleri. *Yozgat*. (29.07.1950)

Muhtar ve Üye Seçimleri. *Yozgat*. (19.08.1950).

Muhalefet Kıbrıs davasında Hükümetle birleşiyor. *Milliyet*. (26.08.1955).

Mustafa Tütüncüoğlu, Müessif hadiseler karşısında Milletçe duyulan ızdırap. *Hakikat*. (12.09.1955)

Müzakereler Başladı. *Milliyet*. (19.02.1957).

Necip Fazıl mahkûm oldu. *Milliyet*. (26.03.1959).

Neşir yoluyla ve radyo ile işlenecek cürümler hakkında 6334 sayılı kanunun adı ile bazı maddelerinin tadiline ve bir madde ilavesine dair kanun. *Yozgat*. (17.07.1955).

Nikita Kruşçev Amerika'da. *Milliyet*. (16.09.1959).

Ordu Mensupları Çığlınca Alkışlandı- Kurbanlar Kesildi. *Bozok*. (02.06.1960)

Örfi idare altı ay devam edecek. Milliyet. (13.09,1955).

Örfi İdare Komutanlığı. *Bozok*. (20.09.1955).

Palkarya Küstahlığı. *Hakikat*. (31.12.1956).

Pakistan Bağdat Paktına girdiğini dün bir nota ile Irak hükümetine bildirdi. *Hakikat*. (24.09.1955).

Pakistan Postası. *Yozgat.* (06.04.1954).

Partilerin aldıkları oy miktarı. *Bozok*. (30.10.1957).

Partiler Yerköy'de Miting Yaptılar. *Bozok*. (09.10.1957).

Prof. Nihat Erimin Kıbrıs'a dair beyanatı. *Hakikat*. (15.02.1957).

Reisicumhur Celal Bayar Bugün Uçakla İngiltere'ye Hareket Etti. *Bozok*. (18.01.1954).

Reisicumhur kabinenin teşkiline yine Adnan Menderes'i memur etti. *Yozgat*. (18.05.1954).

Resmi Tebliğ. *Yozgat*. (14.06.1946),

Randall'ın Türkiye seyahati hakkında basın toplantısı. *Hakikat*. (23.01.1956).

Seçim Çalışmaları Hızlandırıldı. *Yozgat*. (06.05.1950).

Seçim Hazırlıklarına Başlandı. *Yozgat*. (09.02.1954).

Seçim Hazırlıkları Hızlandırıldı. *Yozgat*. (23.02.1950).

Seçim Kanunu Önümüzdeki Hafta Mecliste Görüşülüyor. *Yozgat*. (02.02.1950).

Seçim Kanununda Tadilat. *Hakikat*. (10.09.1957).

Seçim Neticeleri belli oldu. *Bozok*. (04.05.1954)

Seçim Propagandaları Başladı. *Yozgat*. (15.04.1950).

T.B.M.M. Meclisi Dağıldı. *Hakikat*. (12.09.1957).

Tam Anlaşma. *Milliyet*. (12.02.1959).

Toprak Kanunu Kabul Edildi, *Yozgat*, (16.03.1950).

Türk Heyetine Bomba Atıldı. *Milliyet*. (23.01.1957).

Türkiye-Irak Paktı Mevzuunda. *Bozok*. (09.02.1955).

Türk-Irak İttifakı. *Bozok*. (18.02.1955).

Türkiye ve Kıbrıs'a dair Amerikan Basınında Akisler. *Hakikat*. (12.09.1955).

Türk-Pakistan İşbirliği. *Yozgat*. (06.04.1954).

Türk Silahlı Kuvvetleri Türkiye'nin İdaresini eline aldı. *Hakikat*. (28.05.1960)

Türkiye'ye Yapılacak Yardım Miktarı Artırıldı. *Yozgat*. (11.03.1952).

Uçak Kazası Kurbanları dün Ankara'ya getirildi. *Bozok*. (23.02.1959).

Üç gazeteci birer yıla mahkûm oldu. *Milliyet*. (22.01.1959).

Üçler Konferansı Bugün Toplanıyor. *Hakika*t. (29.08.1955).

Vatandaşa Yapılan Haksızlık. *Hakikat*. (08.04.1960).

Vilayette Seçim Kampanyası Açıldı. *Bozok*. (16.03.1954).

Vilayette Seçim Kampanyası Açıldı. *Yerköy*. (15.03.1954).

Ya böleceğiz, Ya öleceğiz. *Bozok*. (16.06.1958).

Y. Barut Vijdanlıoğlu, Kıbrıs Meselesi. *Bozok*. (05.07.1955)

Yeni hükümet aşağıdaki zevattan teşekkül etmiştir. *Yozgat*. (18.05.1954).

Yeni Hükümet Kuruldu. *Hakikat*. (30.05.1960).

Yeni Kabine Erkânı. *Yozgat*. (27.05.1950).

Yeni kabine evvelsi gün kuruldu. *Bozok*. (27.11.1957).

Yeni Mebuslarımız. *Yozgat*. (31.10.1957).

Yeni Neşriyatımız. *Bozok*. (01.02.1954).

Yeni Seçim Kanunu Kabul Edildi. *Yozgat*. (16.02.1950).

Yozgat'ta Başvekil için kurban kesildi. *Yozgat*. (21.02.1959).

Yozgat Seçim Çevresi Aday Listesi. *Bozok*. (17.04.1954).

Yozgat Valiliğinden. *Yozgat*. (20.09.1957).

Yunan Dostluğu Belli Oldu. *Hakikat*. (08.09.1955)

Yunan Hükümetinin Meclise Sunduğu Bled Antlaşması İttifakla Kabul Olundu. *Bozok*. (22.01.1955).

Yunanlılar NATO'dan Ayrılma Tehdidi Savuruyor! . *Hakikat*. (23.02.1957).

TBMM Zabıt Ceridesi

TBMMZC, D:VI, 11.11.1942, 3.Birleşim, 4.Oturum, C:28.

TBMMZC, D:X, 21.06.1954, 11. Birleşim, C:1.

TBMMZC, D:X, 30.06.1954: 15.Birleşim, Oturum: F, C:1.

TBMMZC, D:X, 05.07.1954,17. Birleşim, Oturum: F, C:1.

TBMMZC, D:X, 04.05.1955,71. Birleşim, 1.Oturum, C:7.

TBMMZC, D:X, 28.02.1956, 47. Birleşim, 2.Oturum, C:10.

TBMMZC, D:X, 06.06.1956, 73. Birleşim, 2.Oturum, C:12.

TBMMZC, D:X, 13.06.1956, 76. Birleşim, 2.Oturum, C:12.

TBMMZC, D:X, 28.09.1956, C:10.

TBMMZC, D:X, 28.01.1957, 31.Birleşim, 3.Oturum, C:16.

TBMMZC, D:XI, 04.12.1957, 13.Birleşim, 1.Oturum, C:1.

TBMMZC, D: XI, 18.04.1960, 58. Birleşim, 8.Oturum, C:13.

TBMMZC, D:XI, 27.04.1960, 61.Birleşim, 3.Oturum, C:13.

TBMMZC, D:XI, 16.06.1958, 81.Birleşim, 1.Oturum, C:4.

Tutanak Dergisi

TBMMTD, D:VII, 20.12.1945, 15.Birleşim, 3.Oturum, C: 20.

TBMMMTD, D:IX, 16.06.1950, 9. Birleşim, Olğ. Oturum, C: 1.

TBMMTD, D:IX, 24.02.1951, 50. Birleşim, 1.Oturum, C: 1.

Kanun Dergisi

TBMMKD, D:IX, 17.02.1954, C:36.

TBMMKD, D: IX, 09.03.1954, 62. Birleşim, 4.Oturum, C:36.

DİZİN

A

Abbas Sayar 31, 57
ABD.. xi, 8, 10, 11, 12, 44, 70, 74, 76, 103, 104, 105, 106, 107
Adnan Menderes...17, 18, 19, 22, 35, 36, 39, 40, 41, 42, 51, 52, 53, 61, 63, 64, 65, 68, 69, 73, 75, 77, 78, 83, 84, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 97, 98, 101, 105, 106, 107, 112, 114, 119, 152, 154, 162
Ahmet Emin Yalman 51
Ahmet Sungur 4, 26
Albay Alparslan Türkeş 109
Ali Fuat Başgil 97
Ali Fuat Cebesoy 6
Ali Ünlüsoy 60
Almanya..... 7, 8, 10, 11, 47
Ankara .. ix, 1, 2, 3, 4, 6, 7, 9, 10, 11, 13, 16, 17, 18, 21, 22, 23, 29, 34, 38, 39, 43, 47, 49, 50, 53, 59, 68, 69, 70, 73, 74, 76, 83, 91, 92, 93, 96, 100, 101, 103, 106, 107, 108, 109, 111, 114, 119, 123, 126, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 158, 160, 163
Arapça Ezan ..... viii, 39
Atatürk .. v, vi, 4, 6, 7, 12, 13, 26, 33, 39, 50, 68, 74, 112, 113, 117, 118, 149
Atıf Benderlioğlu.....83, 86, 87
Avni Doğan.....34, 57, 58

B

Bağdat Paktı ..viii, 74, 75, 76, 83, 106, 113, 153, 156, 161
Balkan Paktı ..... viii, 70, 71, 72, 113
Basın ...21, 31, 44, 50, 51, 52, 54, 77, 78, 80, 87, 88, 90, 95, 98, 111, 114, 146, 147, 149, 153, 159
Basın Kanunu 78, 80, 95, 153
Basına İspat Hakkı.....84, 153
Başgil..... 92, 96, 97, 109
Bayar.... 6, 17, 18, 19, 23, 26, 28, 35, 38, 44, 53, 60, 61, 75, 87, 90, 97, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 112, 119, 124, 148, 154, 155, 156, 162
Bled 71, 164
Bozok... 1, 2, 3, 4, 31, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 66, 67, 69, 71, 72, 73, 75, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 91, 97, 100, 104, 105, 109, 110, 111, 149, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164
Bozok Gazetesi..... 31, 57, 58, 59
Bulganin..... 106
Büyük Cami 39, 155

C

Celal Arat..... 4, 26
Celal Bayar 6, 17, 18, 19, 23, 26, 28, 35, 38, 44, 53, 60, 61, 75, 87, 90, 97, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 112, 119, 124, 148, 155, 162
Cemal Gürsel 110
CENTO..... xi
Churchill 8, 9, 11, 12
Cumhurbaşkanı v, 4, 6, 9, 12, 14, 18, 27, 28, 35, 44, 50, 53, 61, 90, 97, 102, 103, 104, 106, 107, 108, 109
Cumhuriyet ... xi, 4, 6, 20, 21, 22, 24, 31, 39, 48, 50, 60, 87, 95, 117, 118, 149, 151, 152
Cüneyt Arcayürek 77

Ç

Çapanoğulları..... 1, 3, 144, 146, 148
Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu..... 17, 112

D

Danyel Akbel 60
Demokrat Parti .ii, iii, v, vii, viii, xi, 6, 7, 16, 17, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 32, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 47, 48, 50, 51, 53, 54, 56, 59, 60, 62, 63, 64, 83, 85, 86, 89, 91, 98, 107, 111, 112, 113, 114, 115, 119, 120, 123, 124, 126, 144, 145, 146, 147, 148, 150, 151, 152, 155, 156
Dış Politika viii, ix, 7, 11, 13, 29, 43, 48, 70, 73, 74, 98, 101, 106, 145, 146, 151, 152
DP. 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 71, 74, 77, 78, 81, 83, 84, 85, 86, 87, 89, 90, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 103, 104, 105, 107, 108, 111, 112, 113, 114, 115, 150

E

Eden.....67
Eğe 92
Eisenhower 104, 106, 107, 156
Enis Akaygen 21
Enosis 47, 48, 49, 146
EOKA.....67, 72, 73, 98, 100
Ethem Menderes.....88

F

Fahri Akgöl.....4, 57
Faik Erbaş.....34, 58
Falih Rıfkı Atay..... 25, 50, 77
Fatin Rüştü Zorlu61, 68, 72, 84, 88, 98, 99, 101, 104, 157
Fazıl Küçük.....67, 73, 100, 156
Fevzi Çakmak 21, 22, 26, 33
Fuad Köprülü . 35, 43, 44, 46, 48, 62, 73, 80, 83, 85, 112
Fuat Nizamoğlu..... 33, 34, 86, 87

G

Genç Demokratlar Teşkilatı 56, 57
Güney Kore Cumhuriyeti 43

H

Hakikat31, 68, 69, 72, 73, 74, 76, 77, 83, 84, 85, 86, 89, 93, 98, 99, 104, 105, 106, 109, 110, 111, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164
Hamza Sarıtunç 24
Hasan Doğruyol..... 24
Hasan Polatkan 35, 62, 84, 88, 109
Hasan Saka..... 28
Hasan Üçöz 34
Haşim Tatlıoğlu.....34, 57, 60
Hayri Üstündağ..... 84
Hikmet Bayur 21, 22
Hürriyet Misakı 28
Hürriyet Partisi ..... xi, 84, 85, 89, 158
Hüseyin Avni Ulaş.....20, 21
Hüseyin Cahit Yalçın.....35, 53
Hüsnü Cingöz..... 25

I

II. Dünya Savaşı 7, 8, 10, 47, 48, 103
Irak..... 75, 76, 106, 114, 154, 156, 161, 163

İ

İç Politika..... viii, ix, 37, 62, 89
İçişleri Bakanlığı 19
İhsan Aktürel..... 60
İhsan İpek..... 24
İhsan Olgun..... 4
İngiliz.....9, 47, 49, 68, 73, 76, 99, 100, 147
İngiltere.... 7, 8, 9, 10, 11, 43, 45, 47, 48, 49, 67, 71, 72, 73, 74, 76, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 106, 162
İran.....3, 76, 106
İrfan Korkmaz 24
İsmail Hakkı Tunaboylu.....86, 87
İsmet İnönü ... v, vi, 4, 6, 7, 9, 12, 13, 14, 20, 27, 28, 40, 50, 69, 77, 78, 91, 92, 93, 94, 108, 112, 115
İspat Hakkı 84, 153
İstanbul ... ix, 1, 2, 3, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 27, 32, 40, 42, 48, 50, 51, 68, 69, 70, 74, 91, 92, 93, 96, 97, 106, 108, 109, 110, 114, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 152, 158
İtalya 45, 47

K

Kahire 9
Kamil Erbek 4, 26
Karaçi..... 76
Karpat .11, 12, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 26
Kayseri Olayları .....ix, 92
Kazım Karabekir 11, 27
Kemal Cenap Berksoy 4, 26
Kıbrıs. viii, ix, 47, 48, 49, 50, 66, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 83, 90, 91, 98, 99, 100, 101, 102, 113, 146, 147, 150, 151, 152, 154, 156, 157, 158, 159, 161, 162, 163
Kıbrıs Meselesi ... viii, ix, 47, 48, 49, 50, 67, 98, 99, 113, 154, 157, 158, 163
Kıbrıs Türk Milli Partisi 67
Kırşehir. viii, 1, 2, 21, 22, 59, 62, 63, 64, 83, 84, 159
Kruşçev..... 106, 107, 160, 161
Kuzey Atlantik Paktı 46, 160
Kuzey Kore 43

L

Londra 46, 67, 68, 72, 90, 91, 101, 102, 159
Londra Konferansı..... 72, 101
Lozan.....47, 48, 74, 102
Lübnan.....75
Lütfi Kırdar.....88

M

Mahmut Allıoğlu..... 4
Mahmut Ataman..... 60, 86, 87
Mareşal Fevzi Çakmak 21, 22, 25, 33
Menderes . 17, 18, 19, 22, 35, 36, 37, 39, 40, 42, 51, 52, 53, 61, 62, 63, 65, 68, 69, 73, 75, 76, 78, 80, 83, 84, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 93, 96, 97, 98, 101, 105, 106, 107, 108, 109, 112, 114, 119, 146, 152, 154, 160, 162
Metin Toker 12, 18, 77, 80, 93, 160
Millet Partisi ..... vii, xi, 21, 60, 63, 66, 87, 89
Milli Birlik Komitesi .....xi, 110
Milli Korunma Kanunu.....13, 14, 17, 112
Milli Muhalefet Cephesi .....ix, 89
Milli Şefv, 4, 6, 7, 8, 12, 13, 15, 16, 24, 27, 112, 144, 147, 148
Milliyet40, 41, 52, 67, 68, 69, 76, 77, 80, 81, 90, 91, 98, 99, 100, 101, 102, 107, 109, 145, 153, 154, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163
Molotof..... 9
Montreux 10
Moskova 9
Muhlis Çapan.....24
Mustafa Kemal Atatürk . v, vi, 4, 6, 50, 112, 113
Mükerrem Sarol 61, 77, 80, 83

N

Namık Gedik..... 62, 88, 108
NATO viii, xi, 45, 46, 70, 74, 99, 101, 103, 104, 105, 107, 113, 164
Nazım Tanıl 86, 87
Necip Fazıl Kısakürek 80
Necmettin Sadak 48
Nedim Ökmen 62, 88
New York Times.....75, 98

Nihat Erim..... 53, 98, 99, 162
Niyazi Ünal Alcılı..... 34
Numan Kurban 45, 60, 87
Nuri Demirağ 20
Nuvit Yetkin..... 66

O

Osman Bölükbaşı..... 21, 57, 63, 78, 89
Osman Şevki Çiçekdağ.....62, 65, 83

Ö

Ömer Erzurumluoğlu 60, 86, 87

R

Recep Peker.....27, 28
Refet Bele..... 6
Refik Koraltan 17, 19, 35, 46, 61, 83, 87, 97, 112, 119
Refik Saydam 6, 14
Rusya .10, 43, 47, 71, 74, 76, 103, 106, 107, 113
Rüknettin Nasuhioğlu 35, 38

S

Salim Korkmaz..... 4, 22
Samet Ağaoğlu 19, 20, 83, 88
Seçim Kanunu 32, 33, 85, 155, 160, 162, 164
Sefer Eronat..... 22, 24, 58, 86, 87
Selim Sarper..... 49, 67, 99, 110
Serbest Cumhuriyet Fırkası..... xi, 20
Sıtkı Yırcalı..... 62, 83, 84, 88
Sovyet Rusya..10, 43, 71, 74, 76, 103, 106, 107, 113
Sovyetler 8, 9, 10, 11, 43, 73, 101, 106, 151
Stalin.....11, 71
Suriye.....75, 105, 106
Süleyman Yazılıtop 24

Ş

Şemi Ergin 88
Şemsettin Günaltay..... 35
Şükrü Gürses..... 24
Şükrü Kaya..... 6
Şükrü Saraçoğlu 9, 14, 15, 20

T

Tahkikat Komisyonu ix, 81, 93, 94, 95, 108, 114
Tahran Konferansı..... 9
Talat Alpay.....60, 86, 87
TBMM 4, 21, 36, 40, 46, 49, 148, 164
Tek Parti... 7, 8, 10, 12, 17, 18, 27, 53, 147, 149, 150
Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası..... xi, 20
Tevfik İleri..... 35, 61, 83, 88
Toker 12, 18, 19, 21, 23, 25, 77, 80, 93, 160
Toprak Reformu.....112
Truman 44, 103, 104
Truman Doktrini.....44
Türkiye xi, 2, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 21, 22, 23, 25, 29, 32, 34, 36, 39, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 58, 59, 60, 61, 64, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 80, 87, 89, 90, 91, 93, 95, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 109, 110, 112, 113, 117, 118, 119, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 154, 162, 163
Türkiye Cumhuriyeti ... 4, 10, 12, 19, 32, 43, 48, 117, 119, 148, 152

U

Ulus 50, 52, 56, 69, 77, 80
Uşak Olayları .....ix, 91

Ü

Ürdün.....106

V

Varlık Vergisi.....13, 15, 17, 112
Vatan Cephesi .....ix, 89, 90
Venizelos 48

Y

Yalman 51
Yatla 10, 11
Yerköy.....24, 31, 57, 86, 87, 157, 162, 163
Yeşilhisar.....92
Yozgat ....ii, iii, iv, v, vi, x, 1, 2, 3, 4, 14, 17, 22, 23, 24, 25, 26, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 54, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 67, 70, 72, 74, 75, 76, 78, 79, 80, 81, 83, 85, 86, 87, 89, 91, 101, 103, 104, 105, 107, 109, 110, 113, 114, 115, 146, 147, 148, 149, 150, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164
Yozgat Gazetesi 31
Yozgat Postası..... 58, 59, 160
Yugoslavya 70, 71
Yunanistan46, 47, 48, 49, 66, 67, 70, 71, 72, 74, 90, 98, 99, 100, 101, 102, 104
Yusuf Karslıoğlu 33, 34

Z

Ziya Arkant..... 4